స్వేచ్ఛ

ఓల్గా

Swechcha By Volga

Swechcha Publications No. 6

మొదటి ముద్రణ : పటుర, ఫిబ్రవరి 1987

స్వేచ్ఛ ప్రచురణగా మొదటి ముద్రణ : మే 1994

ప్రతులు : 1500

వెల : 20 రూ.

ప్రతులకు :

ప్రగతి బుక్ హౌస్
సూర్యోదయం రోడ్డు
విజయవాడ-2

మైత్రి బుక్ హౌస్
మసీదు వీధి, ఏలూరు రోడ్డు
విజయవాడ-2

నవోదయ బుక్ హౌస్
ఆర్యసమాజ్ ఎదురుసందు
హైదరాబాద్

విశాలాంధ్ర బుక్ హౌస్
అన్ని బ్రాంచిల్లో

ముద్రణ :
నాగేంద్ర ప్రెస్, విజయవాడ-2

ముఖచిత్రం :
విప్ల ప్రింటర్స్, హైదరాబాద్

అంకితం

ఆంధ్రదేశంలో ఏ ఆడపిల్లా పెరగనంత
స్వేచ్ఛగా పెరగనిచ్చి ఆ స్వేచ్ఛ వల్ల
ఎన్ని ఇబ్బందులొచ్చినా భరించి
నన్ను ప్రేమించిన
అమ్మా నాన్నా
కోపూరి వెంకటసుబ్బమ్మ
కోపూరి వెంకటసుబ్బారావులకు
ప్రేమతో అంకితం ఈ స్వేచ్ఛ

కృతజ్ఞతలు

చతురలో అత్యుత్తమ నవలగా ఎంచుకుని
ప్రచురించిన చలసాని ప్రసాదరావుగారికి -
ముఖచిత్రం ఫోటో యిచ్చిన మిత్రులు
ఫణికుమార్ గారికి -
కవర్ పేజీ డిజైన్ చేసిచ్చిన స్నేహితుడు
అంజన్ బాబుగారికి.

నా మాట

"Freedom is the recognition of necessity" - Engles

"మన జీవితాల్లోనయినా, వాటిచుట్టూ వుండే సమాజంలోనయినా - వాటి చలన సూత్రాలను అన్వేషించడమే అవశ్యకత. ఆ అవశ్యకతను గుర్తించటమే స్వేచ్ఛ. ఆ అన్వేషణ దశలో - స్వేచ్ఛ నవలలోని హీరోయిన్ జీవితంలోలా - సంక్షోభమూ వుంది, సంఘర్షణా వుంది. అవశ్యకతను గుర్తించిన తర్వాత - స్వేచ్ఛానంతర జీవితంలో సంఘర్షణే గాని సంక్షోభం వుండే అవకాశం లేదు"

—సి. వి. సుబ్బారావు

'స్వేచ్ఛ' ను నవలగా ప్రచురిస్తే దానికి ముందుమాట రాయాలని ఎంతో కుతూహలపడిన ప్రియ మిత్రుడు సుబ్బారావు లేకుండా స్వేచ్ఛ నవల ప్రచురిత మవటం నా జీవితంలో పెద్ద విషాదం. సుబ్బారావు ఉత్తరాల్లో రాసిన నాలుగు వాక్యాలూ తిరిగి రాసుకోవటం తప్ప మరేం చెయ్యగలను ? నాకూ, సుబ్బారావుకీ మాట్లాడుకోడానికి చాలా యిష్టంగా వుండే విషయం స్వేచ్ఛానంతర జీవితం. బహుశ యిద్దరం ఆ జీవితపు ఆటుపోట్లలో పడి కొట్టుకున్నవాళ్ళం కాబట్టేమో ! 'స్వేచ్ఛ' నవల వచ్చాక మేమిద్దరం ఎప్పుడు కలిసినా స్వేచ్ఛానంతర జీవితం గురించి చర్చించకుండా వుండేవాళ్ళం కాదు. తను రాసే ముందుమాటలో ఆ చర్చల సారాంశమంతా వుంటుందని వూరించి వూరించి మాటమాత్రం చెప్పకుండా మాయమై పోయాడు ! ఇప్పుడు 'స్వేచ్ఛ' నవల గురించి నాలుగు మాటలు రాద్దామంటే ఏమీ చేతకానిదానిలా అయిపోతున్నాను. నా శక్తంతా కూడగట్టుకుని సుబ్బారావు మరణం నుంచి స్వేచ్ఛ పొందే ప్రయత్నం చెయ్యాలని గట్టిగా అనుకుని నాకు తోచినదేదో రాస్తున్నాను.

'స్వేచ్ఛ' మొదట చతురలో ప్రచురించబడి ఏడేళ్ళు నిండాయి. (1987 ఫిబ్రవరి). ఈ ఏడేళ్ళ కాలంలో యింత వివాదాస్పదమయిన నవల, యింతగా చర్చింపబడిన నవల మరొకటి రాలేదు. ఈ నవల వచ్చిన సంవత్సరమంతా ఆంధ్ర దేశంలోని అన్ని పట్టణాల్లోనూ సాహిత్యాభిమానులూ, పాఠకులూ, వామపక్ష పార్టీల వాళ్ళూ ఈ నవల గురించి విస్తృతంగా చర్చించారు. ఆ చర్చలు క్రమంగా సాహిత్యప్రదేశాన్ని వదిలి నా వ్యక్తిగత జీవితంలోకి చొచ్చుకు వచ్చాయి. నా జీవి

తంలో - బాధాకరమే అయినా - అపురూపమైన విలువైన అనుభవాలను యిచ్చాయి. స్నేహం, ప్రేమ, ద్వేషం, సాహిత్యం, జీవితం, రాజకీయాలు, స్త్రీల సంఘాలు, స్త్రీల పరస్పర సహకారం, వీటన్నిటి గురించీ ఎన్నో విలువైన పాఠాలను నేర్చుకున్నాను. ఒక వ్యక్తిగా మరింత బలమైన, స్థిరమైన అభిప్రాయాలతో నిలబడగలిగాను. అట్లా నిలబడగల శక్తి నకుందని తెలుసుకునే అవకాశం నాకిచ్చింది 'స్వేచ్ఛ' నవల.

ఆ విషయాలు పక్కన పెడితే స్వేచ్ఛ నవల ఎందుకంత వివాదాస్పదమయింది అని ఆలోచిస్తే ఆనాటి చారిత్రిక సందర్భం అలాంటిదని అర్థమవుతుంది. స్త్రీవాద భావాలు కొత్తగా ప్రచారమవుతున్న రోజులు. సిద్ధాంత విషయాలుగా చర్చల్లో నలుగుతున్న అంశాలను, కుటుంబ విషయాలుగా, మనందరి జీవితాలకూ సంబంధించిన విషయాలుగా చెబుతూ- ఒక సామాన్య మధ్యతరగతి కుటుంబ స్త్రీ సమస్యగా చర్చించటంతో ప్రతివాళ్ళూ తమ జీవితాల్లోకి ఒకసారి తొంగి చూసుకున్నారు. ఇంతవరకూ వాళ్ళు పక్కన పెడుతున్న ప్రశ్నలను, avoid చేస్తున్న ప్రశ్నలను యిక తప్పించుకోటానికి వీల్లేని విధంగా వాళ్ళ అమ్మాయిలాంటి, చెల్లెలులాంటి, భార్యలాంటి ఒక స్త్రీ అడిగేసరికి చాలామందికి చాలా యిబ్బంది కలిగింది. ఈ ప్రశ్నలు అడగలేకపోతున్న స్త్రీలకు ఈ నవల అడిగే బలాన్నిస్తుందేమోననే భయం కలిగింది. చదువుకుని ఉద్యోగాలు చేస్తున్నప్పటికీ ఇంటా బయటా ప్రత్యక్ష పరోక్ష అణచివేతలో ఉక్కిరి బిక్కిరవుతున్న ఆధునిక స్త్రీ జీవితాన్నీ, ఆమె ఉనికికి అర్థాన్నీ ప్రశ్నించే ఈ నవల సంచలనాన్ని కలిగించింది.

'స్వేచ్ఛ' అనే పేరే నచ్చలేదు కొందరికి. స్వేచ్ఛ, అంతులేని స్వేచ్ఛగా బాధ్యతారహితమైన స్వేచ్ఛగా కనిపించింది. ఏ ప్రయోజనాన్ని ఆశించి స్వేచ్ఛను ప్రతిపాదించాననే ప్రశ్నకూడా వచ్చింది. కానీ స్వేచ్ఛకు అర్థం యేమిటని చాలామంది ఆలోచించినట్లు కనపడదు. Liberty, Equality, Fraternity అని ఫ్రెంచి విప్లవ నినాదం. ఈ మూడిటికీ ఒక వరస వుంది. మూడూ వేరు వేరు విషయాలు. స్వేచ్ఛ, సమానత్వం అని వేరు వేరుగా పిల్చినా చాలామంది ఆ రెంటికీ తేడా లేదన్నట్లు ఆలోచిస్తారు. సమానత్వం సాధిస్తే స్వేచ్ఛ దొరుకుతుందనుకునే వారూ వుంటారు. సమానత్వం లేకుండా స్వేచ్ఛ వుంటుంది గానీ స్వేచ్ఛ లేకుండా సమానత్వానికి అర్థం వుండదు. అది నిలబడదు కూడా. సమాజంలో అసమానత

లను పోగొట్టి సమానత్వం సాధించాలన్నా, సమాన హక్కులూ అవకాశాలూ వున్న మనుషులు పరస్పరం సహకరించుకుంటూ బతకాలన్నా ముందు మనిషి సాధించాల్సింది స్వేచ్ఛ. ఈ స్వేచ్ఛ ఎవరో ఒకరిచ్చేది కాదు. ఎవరి దగ్గరనుంచో సాధించుకునేది కాదు. మన అవసరాలను, మన ఉనికికి అత్యవసరమైన విషయాలను మనం గుర్తించటమే స్వేచ్ఛ. నిజానికి దీని సాధించటమే చాలా కష్టం. మన నుంచి మనకు స్వేచ్ఛ. మనకు పుట్టుక నుంచి అలవాటైన భావాల నుంచీ, అభిప్రాయాల నుంచీ, ఆచారాల నుంచీ స్వేచ్ఛ. మనలో జీర్ణించుకుపోయిన నమ్మకాల నుంచి విడుదల. సామాజిక మార్పులు అనివార్యమైనపుడు ప్రజల్లో ఈ స్వేచ్ఛాకాంక్ష పుట్టుకువస్తుంది. సమాజాన్ని గురించీ, సమాజంలో తన ఉనికి గురించీ, తనకూ సమాజానికీ వున్న సంబంధం గురించీ, ఆ సంబంధాలలో వున్న అణచివేత గురించీ ప్రశ్నించుకుని జవాబులకు వెతికే ప్రయత్నం చేసేవారు స్వేచ్ఛాపథగాములు. వాళ్ళ జీవితాలలో సంఘర్షణలుంటాయి గానీ సంక్షోభాలుండవు. సంక్షోభ దశనుండి దాటే క్రమాన్ని అరుణ జీవితం ఆధారంగా నేను నవలలో చిత్రించాను. అరుణ నవల చివరకు సంక్షోభ దశ దాటి సంఘర్షణలో ఆనందాన్ని పొందగలిగే దశకు వచ్చింది. ఈ స్వేచ్ఛ అనే భావాన్ని అర్థం చేసుకోకుండా, జీవితంలో దానిని పొందకుండా, అనుభవించకుండా మనం చేసే పోరాటాలకు అర్థం వుండదు. ఏ అసమానతలను రూపుమాపాలని పోరాటం చేస్తామో వాటిని యింకో రూపంలో తెచ్చిపెట్టే పోరాటమే అవుతుంది స్వేచ్ఛ లేకపోతే. ప్రతి మనిషీ తన స్వేచ్ఛను— తాను ఎవరికీ, ఏ పెత్తనానికీ లొంగివుండని స్వేచ్ఛను సాధించుకోవాలి. ఆ స్వేచ్ఛను సాధించుకునే క్రమంలో మనిషికి తన స్వేచ్ఛ యితరులకు అపకారం చేయకూడదనే విషయం అర్థమవుతుంది. స్వేచ్ఛలో వున్న బాధ్యత స్వేచ్ఛా రాహిత్యంలో వుండదు. స్వేచ్ఛానంతర జీవితంలో మనిషి తనకు తానూ, సమాజానికీ బాధ్యుడవుతాడు. అందువల్ల స్వేచ్ఛను సరిగా అర్థం చేసుకున్న వారికి బాధ్యతా రహితమైన స్వేచ్ఛ అంటూ వుండదనీ, బాధ్యతా రాహిత్యమంటే దేనికో దానికి బానిసత్వం చేయటమేననీ తెలుస్తుంది. ఆడవాళ్ళు స్వేచ్ఛ లేకుండా, సమాజం తమకు నిర్దేశించిన పనులను ప్రశ్నించకుండా, ఆ పనులు తమనేం చేస్తున్నాయో, తమ ఉనికినెలా అర్థరహితం చేస్తున్నాయో తెలుసుకోకుండా వుండడమంటే చాలా బాధ్యతా రహితంగా వుండటం. పుట్టింది పెళ్ళి చేసుకోటానికన్నట్టూ, పెళ్ళి చేసుకునేది భర్తకు సేవలు చేసి వండి పెట్టి పిల్లల్ని కని పెంచటానికన్నట్టూ బతికే స్త్రీలు, అంతకంటే తమ జీవితాలకు

మరో పరమార్థం లేదని. కుటుంబాల్లో శాంతిని కాపాడటమే తమకు శాంతి అను కునే బతికే స్త్రీలు చాలా బాధ్యతా రహితంగా బతుకుతున్నారు. వారికి తమ పట్లా, సమాజం పట్లా విముఖత్వం తప్ప ఆసక్తి లేదు. సమాజం మారాలని కోరే పురుషులు కూడా ఆ మార్పేదో తాము తీసుకువస్తామనీ, స్త్రీలు అవసరమైనప్పుడు తమకు సహకరించి కుటుంబంలో వాళ్ళ పాత్ర వాళ్ళు పోషిస్తే చాలనీ చాలా బలంగా నమ్ముతారు. అసలు మార్చాల్సింది తమ జీవితాలననీ, తమ జీవితాల గురించి పురుషుల అభిప్రాయాలననీ స్త్రీలు గ్రహించటమంటే ఈ పురుషాధిపత్య సమాజానికి చాలా పెద్ద ప్రమాదం.

తమ పట్ల తమకొక బాధ్యత, సమాజం పట్ల ఒక బాధ్యత వుందన్న భావన లోపలనుంచీ రాకుండా స్వేచ్ఛను ఎవరూ కాంక్షించరు. ఈ బాధ్యతల విష యంలోనే చాలామందికి పేచీ వస్తుంది. ఇంతకు ముందు చెప్పుకున్నట్లు స్త్రీకి పెళ్ళాడి భర్తతో సంసారం చేసి పిల్లల్ని కని పెంచడమేకదా బాధ్యత అని ప్రశ్నిస్తారు. ఆ బాధ్యతలను ఆమె యిష్టంతో స్వీకరించిందా, తను ఎంచుకున్నదా లేక తరతరాలుగా పితృస్వామ్య సమాజం స్త్రీ మీద ఈ బాధ్యతలను మోపిందా అనే ప్రశ్న మొదటి ప్రశ్నకు సమాధానంగా వస్తుంది. ఈ ప్రశ్నకు సమాధానం వెతుకుతూ పోతే పితృస్వామ్య సమాజపు మూలాలన్నీ కదిలి మన ఎదిలోకి వస్తాయి. స్త్రీల అణచివేత క్రమమంతా, ఆ చరిత్రంతా మనం అర్థం చేసుకోవాల్సి వస్తుంది. పునరుత్పత్తి రాజకీయాల ప్రాంగణంలోకి మనం ప్రవేశిస్తాం. కుటుంబంలో కంట్రోలు, అధికారం, లైంగిక సంబంధాల చర్చావేదిక మన కోసం సిద్ధమవు తుంది. ఈ లైంగికత్వం, పునరుత్పత్తి కార్యక్రమం స్త్రీల జీవితాలను శాసించి వారి జీవితాలకు ఒక సాంస్కృతిక రూపాన్ని యిస్తుంది అన్న విషయం మనకు ఈ చర్చల్లో అర్థమవుతుంది. ఆ విషయం తెలిశాక భార్యాత్వం, మాతృత్వం, వేశ్యాత్వం అన్నీ మనమీద మోపబడిన విలువలనీ, ముళ్ళకిరీటాలనీ నిజంగా మనం ఎంచుకున్న బాధ్యతలు కాదనీ అర్థమవుతుంది. నిజంగా ఎంచుకునే స్వేచ్ఛ ఎలా ఎప్పుడు సాధించుకోగలమని తహతహలాడతాం. ఈ బాధ్యతలు బలవంతంగా విధించిన వనే విషయం చాలామంది స్త్రీలకు వారి జీవితానుభవాల ద్వారా-పూపిరాడని అణచి వేత, ఉనికిని హరించే హింస—వీటిద్వారా అర్థమవుతాయి. వాళ్ళ జీవితంలో సంక్షోభానికి గురవుతారు. ఆ సంక్షోభంలోంచి తమ అణచివేతను నిర్దేశించి కొనసా గిస్తున్న సామాజిక చలన సూత్రాలను కనిపెట్టాలనే తీవ్రమైన కోరిక కలిగినప్పుడు

ఆ సంక్షోభంలో సంఘర్షణ పడతారు. సంఘర్షణకు పూనుకోవటమే స్వేచ్ఛాకాంక్షకు సంకేతం. వ్యక్తుల స్వేచ్ఛా కాంక్షకూ, సాంఘికంగా వుండే కట్టుబాట్లకూ ఒక ఘర్షణ ఎప్పుడూ వుంటుంది. స్త్రీల విషయంలో ఈ ఘర్షణ మరింత ఎక్కువ. ఈ ఘర్షణ చాలా విలువైనది. సమాజం మరింత ప్రజాస్వామికంగా మారటానికీ వ్యక్తుల జీవితాలు మరింత సుఖంగా సాగటానికీ ఈ ఘర్షణ అత్యవసరం. అందరికీ ఆమోదయోగ్యమైన విధానం ఏదీ వుండదు. వ్యక్తుల స్వేచ్ఛకూ సామాజిక బాధ్యతలని మనం అనుకునేవాటికి మధ్య వుండే ఘర్షణను రాజకీయం చేసుకోవటంలోనే స్త్రీవాదం ప్రత్యేకత వుంది.

ఈ నవలలో అరుణ ఈనాటి మధ్యతరగతికి చెందిన ఆధునిక స్త్రీ. ఈ స్త్రీలు చదువుకుంటున్నారు. రకరకాల ఉద్యోగాలు చేసి ఆర్థికంగా స్వతంత్రులమనుకుంటున్నారు. వాళ్ళ చదువుల్లో ఉద్యోగాల్లో వాళ్ళకు వచ్చే గుర్తింపు, కొంచెం పెరిగిన వారి చోటూ, స్వతంత్రంగా ఆలోచించగల బుద్ధీ, దానివల్ల పెరిగిన ఆత్మ గౌరవం, రకరకాల సాంఘిక సంబంధాలలోకి వెళ్ళే అవకాశం యివన్నీ కలిసి వాళ్ళను ప్రభావితం చేస్తాయి. వాళ్ళ స్వభావాన్నీ, జీవితం పట్ల వాళ్ళ దృక్పథాన్నీ మారుస్తాయి. కుటుంబం గురించీ, అందులోని అధికారం గురించీ సంప్రదాయ భావాలకు తలవంచక కొత్త ఆలోచనలు చేస్తారు. సాంస్కృతికంగా తమమీద రుద్దబడిన భావజాలాన్ని ప్రశ్నించటం ప్రారంభమవుతుంది. ఎప్పుడైతే అసలులో వున్న భావజాలాన్ని ప్రశ్నించారో అప్పుడు వ్యక్తిగత స్థాయిలోనూ సామాజిక స్థాయిలోనూ ఘర్షణ మొదలవుతుంది. ఇంట్లో విధేయంగా అణిగి మణిగి పరాధీనగా వున్న స్త్రీ ఉద్యోగంలో ధైర్యంగా, నైపుణ్యం గలదానిగా, పట్టుదలతో లక్ష్యం సాధించేదానిలా, తెలివితో, బాధ్యతతో ప్రవర్తించాలి. ఉద్యోగంలో, సమాజంలో యింత తెలివిగా బాధ్యతగా ప్రవర్తించటం నేర్చుకున్న స్త్రీ ఆ తెలివినీ బాధ్యతనూ యింటికి కూడా తీసుకువస్తుంది. ధైర్యంగా ప్రశ్నిస్తుంది కుటుంబ పెద్దలను. దానితో వస్తుంది పేచీ. దాదాపు యాభై సంవత్సరాలుగా సాంఘిక జీవితంలోకి, వుద్యోగ వ్యవహార రంగాలలోకి స్త్రీలు రావటం రోజు రోజుకీ పెరుగుతోంది. స్త్రీల మీద అనేక కొత్త విధులు, పనులు వచ్చి పడుతున్నాయి — పాతవి మాత్రం ఒక్కటి కూడా వదిలిపోవటం లేదు. ఈ మొత్తం బరువుతో ఉక్కిరిబిక్కిరవుతున్న స్త్రీలు ఆ బరువుని దించుకునే మార్గాల కోసం వెదుకుతున్నారు. తమని తాము పోషించుకుని, రక్షించుకోగలమనుకున్న స్త్రీలు దృష్టిని తమ మీది నుంచి సమాజం మీదకు

మళ్ళిస్తున్నారు. ఇట్లాంటి కొత్త స్త్రీలు పడే క్షోభనూ, ఎదుర్కొనే సమస్యలనూ కొంతవరకు పట్టుకోగలిగింది 'స్వేచ్ఛ' నవల.

అరుణ చిన్నతనం నుంచీ తను అణచివేతకు గురవుతున్నానని గుర్తించింది. ఆ అణచివేతనుండి బయటపడే ప్రయత్నాలు చేసింది. ఆ ప్రయత్నాలు ఒకసారి మళ్ళీ ఆమెను అణచివేత చట్రంలోకే తీసుకొచ్చి పడేశాయి. తండ్రి, మేనత్తల ఆంక్షలు పోతే, తనకు ఆర్థిక స్వాతంత్ర్యం వుంటే తన జీవితం హాయిగా సాగుతుందని మొదట అనుకుంది. ఆ రెండూ సాధించింది. ప్రకాశాన్ని పెళ్ళాడటం ద్వారా స్వేచ్ఛ పొందాననుకున్న ఆమె భ్రమలు రెండు నెలల్లోనే ఒదిలి పోయాయి. ఆమె గర్భవతి అయితే — అబార్షన్ చేయించుకోవాలంటే వీలుకాదన్నాడు ప్రకాశం. వీలు కాదని అనటంలో అతను చూపిన అధికారం అరుణను చాలా కలవరపరిచింది.

తను ఉద్యోగం చేసినా, బయటి ప్రపంచంతో సంబంధాలలో వున్నా తన ప్రధాన కర్తవ్యం మాతృత్వమేనని అరుణకు తెలిసి వస్తుంది. అలాగే తన సంపాదన మీద తనకు అధికారం లేదనీ, తనకు కుటుంబంనుంచి విడిగా, ఒక వ్యక్తిగా సమాజంతో ప్రత్యక్ష సంబంధంలోకి వెళ్ళే వీలుకూడా లేదనీ తెలుస్తుంది. ఈ విషయాలేమీ లేకపోతే వీటిని పట్టించుకోకపోతే జీతం తెచ్చి భర్తకిచ్చి, పిల్లల్ని కని, వారిని చదివించుకుంటూ, యింట్లో ఎవరికీ ఏ లోటూ లేకుండా చేస్తే ఆమె జీవితం "శాంతి"గా సాగిపోయేదే. ప్రకాశం చాలా మంచి మగవాడు అయ్యేవాడే. ఎప్పుడైతే అరుణ తనో ప్రత్యేక వ్యక్తిననీ, తనకు కొన్ని అభిరుచులూ, ఆసక్తులూ, శక్తులూ వున్నాయనీ, తనను తాను నిరూపించుకోవాలనే కోరిక వుందనీ గ్రహించిందో— వ్యక్తిగా తన మనుగడకు అవి అత్యంత అవసరమని గ్రహించిందో అప్పుడు ఆమె కుటుంబంలో శాంతి లోపించింది. ఇక్కడ మనకు రెండు విషయాలు అర్థమవుతున్నాయి. ఒకటి కుటుంబం వ్యక్తిగా స్త్రీకుండే చోటును లేకుండా చేస్తుంది. రెండవది- అట్లా చేసి ఆమెను వ్యక్తిగా సంహరించటంవల్లమాత్రమే తను శాంతిగా స్థిరంగా వుండగలుగుతుంది. మళ్ళీ మళ్ళీ యిదే సంహారక్రియను కొనసాగిస్తూ బలంగా స్థిరపడుతుంది కుటుంబం. కొంతవరకు యిది గ్రహించిన అరుణ కుటుంబాన్ని వదిలి వచ్చింది.

ఇట్లా ఒక మామూలు మధ్య తరగతి స్త్రీ అతి మామూలు విషయాలకు, అన్ని కుటుంబాల్లో సర్వ సాధారణంగా జరిగే విషయాలకు—ప్రత్యక్షంగా కొట్టొచ్చి

నట్లు కనపడని హింసనూ, అందరికీ మామూలైపోయి, న్యాయబద్ధంగా, ధర్మబద్ధంగా అనిపించే హింసనూ పైకి తీసి పెద్ద విషయాలుగా చూపించటంతో చాలా మంది భరించలేకపోయారు. ప్రకాశం వంటి 'మంచి భర్త'నే ఒద్దనుకుంటే మరి తమ సంగతేమిటనేది అంతరాంతరాలలో అందరినీ వేధించింది. ఇట్లా సమాజంతో సంబంధం కావాలని కుటుంబాలను వదిలితే కుటుంబ వ్యవస్థ ఏం కావాలని గగ్గోలు పడిపోయారు.

అరుణ కుటుంబాన్ని ఒదిలి వూరుకోలేదు. సమాజంలో చైతన్యం తీసుకు రావటం కోసం పని చేస్తున్న సంఘాలు ఆడవాళ్ళ పట్ల ప్రవర్తించే తీరుని కూడా ప్రశ్నించింది. తనను వ్యక్తిగా కాక ఒకరి భార్యగా మాత్రమే చూసి ఆ భార్యాత్వమే తనకు ముఖ్యమని చెప్పబోయిన సంఘాన్ని కూడా ఒదిలేసింది. ఈ సంఘటన రాజకీయ పార్టీల వారి గొంతుకడ్డం పడింది. ఎందుకంటే వామపక్ష రాజకీయ పార్టీలలో కూడా స్త్రీ స్థానం చర్చనీయాంశమే. విప్లవోద్యమాలలో, విప్లవ సంఘాలలో పని చేసిన స్త్రీలకు ఆయా వుద్యమాలలో కూడా అధికారాలూ, పెత్తనాలూ, ప్రతికూలతలే ఎదురయ్యాయి. స్త్రీలు 'మంచివారు'గా 'కుటుంబ స్త్రీలు'గా మాత్రమే తమ సంఘాలలోకి వచ్చి పని చేయాలనీ, తమ సంఘాల 'పరువు' కాపాడాలనీ, కుటుంబ గౌరవం కాపాడుకోవాలనీ- ఇట్లా స్త్రీల గురించి రాజకీయ పార్టీలు మరో రాజకీయ కుటుంబ భావజాలాన్ని తయారు చేసుకున్నాయి. ఆ ధోరణిని ఎత్తి చూపి విమర్శించిన నవలగా 'స్వేచ్ఛ' వారికి కంటకప్రాయమైంది. అరుణ తను పని చేస్తున్న సంఘాన్నుంచి బైటికి వచ్చేసింది గాబట్టి వ్యక్తివాది అనీ- ఈ నవల వ్యక్తివాదాన్ని ప్రోత్సహిస్తుందనీ అనేసి తమ భారాన్ని దించుకోజూశారు పది సంఘాలూ, పార్టీలూ మారినవారు కూడా. తాము పార్టీల నుంచీ సంఘాల నుంచీ బైటికి వస్తే అది సిద్ధాంత విభేదాల వల్లననీ, అరుణ అతి చిన్న వ్యక్తిగత విషయానికి వచ్చేసిందనే వారికి "వ్యక్తిగతం కూడా రాజకీయమే"ననే రాజకీయ సిద్ధాంతాన్ని అర్థం చేసుకోమని చెప్పటమే ఈ నవల ఉద్దేశమని మళ్ళీ గుర్తు చేస్తున్నా. అరుణ కూడా తమలాగే తనకు నచ్చని సంఘం నుంచి వచ్చిందనీ, స్త్రీలకు కూడా అధికారం చోటూ వుండే సంఘాన్ని నిర్మించే ఆలోచన ఆమెకు కలిగిందనే విషయాన్ని దొత్తిగా గమనించరు. గమనిస్తే తమ తప్పులు ఒప్పుకోవాలి. ఈ ఏడేళ్ళుగా రాజకీయ పార్టీల్లో స్త్రీల స్థితిని గురించీ, 'స్వేచ్ఛ' నవల లేవెత్తించిన ప్రశ్నల గురించి చర్చలు జరుగుతూనే

వున్నాయంటే ఈ ప్రశ్నలు వాస్తవమైనవనే విషయం యిప్పటికైనా అందరూ గుర్తిస్తున్నారని నమ్ముతున్నాను.

మొత్తానికి కుటుంబాల్లో, రాజకీయాల్లో స్త్రీల అనుభవాలను స్త్రీల దృష్టినుంచి చెప్పి ఆ అనుభవాల సారాంశాన్ని కొత్త పద్ధతిలో అర్థం చేసుకోవాలని సూచించటం ఈ నవలలో బలం. పురుషాధిపత్యాన్ని సమర్థించేవారికి నచ్చని అంశం కూడా అదే.

ఈ నవలలో ఉమ పాత్ర పెళ్ళి ఒద్దనుకుని తను ప్రేమించిన యువకుడితో కొత్త పద్ధతిలో జీవితం గడిపే పాత్ర. నిజానికి పెళ్ళితో స్వతంత్రం పోతుందనుకుని పెళ్ళి ఒద్దనుకున్న పాత్రలు తెలుగు సాహిత్యానికి కొత్త కాదు. కొడవటిగంటి కుటుంబరావుగారి నవలలు 'సీతం కావాలి'లో కస్తూరి, 'ఎండమావులు'లో సుందరం యిలాంటివాళ్ళే. ఐతే ఆ పాత్రలు కుటుంబ జీవితానికి వెలుపలవున్న పాత్రలు. వేశ్యావృత్తి నుండి వచ్చిన పాత్రలు. అందువల్ల ఆ అభిప్రాయాలు ఎవరినీ పెద్దగా కలవరపెట్టలేదు. వేశ్య పెళ్ళి చేసుకోకపోతేనే కుటుంబ వ్యవస్థకు భద్రత కదా? కానీ కస్తూరినీ, సుందరంనూ ఆదర్శంగా తీసుకుని కుటుంబ స్త్రీలు కూడా పెళ్ళి లేకుండా మగవాళ్ళతో సంబంధంలో వుండటానికి సిద్ధపడతారని కొడవటిగంటిని అభిమానించే పాఠకులు వూహించి వుండరు. ఉమలాంటి మంచి కుటుంబం నుంచి వచ్చిన అమ్మాయి, విద్యాధికురాలు పెళ్ళి ఒద్దని, నచ్చినవాడితో ప్రేమ జీవితం తప్ప కుటుంబం ఒద్దనుకోవటం చాలా కల్లోలాన్ని రేపింది. పిల్లల సంగతేమిటనే ప్రశ్న వచ్చింది. ఆ ప్రశ్న 'స్వేచ్ఛ' నవల నుండి 'ప్రయోగం' కథ వరకూ వేధిస్తూ వస్తూనేవుంది. మగవాడిని ఒక యింట్లో కట్టెయ్యకపోతే యిక్కడ ఈమెకు పిల్లల్నికని, యింకోచోట యింకొకరికి కని యిలా పిల్లల్ని కంటూ పోతే ఆ ఆడవాళ్ళందరూ అతని పిల్లల్ని పెంచాలా అనే చౌకబారు ప్రశ్నలు కూడా వచ్చాయి. ఇలాంటి మగవాళ్ళ అమాయకులైన ఆడవాళ్ళనిలా అవస్థల్లో పడేస్తూనే వున్నారు అనేది ఒక విషయమైతే, అవకాశం వస్తే ప్రతి మగవాడూ యింత హీనంగానే ప్రవర్తిస్తాడని అనుకునే వీళ్ళు స్త్రీవాదులను పురుషద్వేషులనటం యింకో విషయం. నిజానికి ఈ ప్రశ్నలు అడగాల్సింది అట్లాంటి పురుషుల్ని. పురుషుల బాధ్యతారాహిత్యాన్ని పట్టించుకోకుండా పిల్లల బాధ్యతనంతా స్త్రీలమీదనే పడెయ్యటం, ఆ పని స్త్రీలదే అన్నట్లు మాట్లాడటం అంటే పురుషుల ప్రయోజనాల్ని కాపాడటమే ఔతుంది.

విద్యాధికురాలై, పెళ్ళి ఒద్దనుకుని, తన జీవితం గురించి తనే నిర్ణయాలు తీసుకునే స్వతంత్ర స్త్రీ, బాధ్యత గుర్తించిన స్త్రీ, తను ఎవరితో సంబంధంలోకి వెళ్ళబోతోందో ఆ పురుషుడిని అన్నివిధాలా గమనించి, అర్థం చేసుకుని మాత్రమే అతనితో సంబంధంలోకి వెళ్తుంది. ఆమెకు తెలివి, పిల్లల బాధ్యత గురించి మగ వాళ్ళను అడిగే ధైర్యం, వారికి సమానంగా బాధ్యతలు పంచే నేర్పు వుంటాయి. అమాయకంగా పురుషుల మాయ మాటలకూ, పెళ్ళి చేసుకుంటానన్న కపట వాగ్దా నాలకూ, పెళ్ళాతి పిల్లల్నికని వారిని పట్టించుకోని వంచనకు బలైపోతున్న స్త్రీలకూ- చాలా బాధ్యతగా తమ జీవితాల గురించి ఆలోచించుకొని, ఎంచుకుని, అవతలి పురుషుణ్ని అంచనావేసి అప్పుడు మాత్రమే పిల్లల్ని కనాలనే స్త్రీలకూ తేడా చూడ కుండా స్త్రీలంటే మోసపోయే తెలివిహీనులుగానే పరిగణించి మాట్లాడరాదు. పిల్లల్ని కనటం ఎంత బాధ్యతో, వాళ్ళను పెంచటానికి ఎంత సహనం వుండాలో తెలియ కుండా, అసలు పిల్లల్ని కనటం గురించి ఏమీ తెలియకుండా తల్లులయ్యే స్త్రీల గురించి బాధపడాలి, భయపడాలి గాని, బాధ్యతతో ఆ పని ఆలోచించి చేస్తామనే స్త్రీల గురించీ, ఆ పద్ధతి గురించీ భయపడటం ఎందుకో అర్థం కాదు. అమాయకు లైన స్త్రీలు కూడా యిలాంటి తెలివి శక్తియుక్తులూ తెచ్చుకుని తమ జీవిత గమ నాన్ని తామే నిర్ణయించుకునే చైతన్యం పొందాలని ఈ విమర్శకులు కోరుకోరా? అమాయకంగా మోసపోయే స్త్రీల బాధల్ని హృదయ విదారకంగా రాయటం వల్ల ఒకరకమైన ప్రయోజనం నెరవేరితే, ఉమ వంటి పాత్రల్ని సృష్టించటం వల్ల మరో రకమైన ప్రయోజనం నెరవేరుతుంది. ఒక కొత్త ఆలోచన వినగానే కలిగే సహజ మైన భయం తప్ప ఈ విమర్శలకు మరో ఆధారం లేదు. నిజానికి యిలాంటి విమర్శలూ, చర్చలూ చాలావరకు అకడమిక్ చర్చలే. ఈ సమాజపు కట్టుబాట్లు తమ అభివృద్ధికి ఆటంకమని గ్రహించి, సమాజం సృష్టించిన నమూనాలో యిమడ లేక సంఘర్షణ పడే స్త్రీలు ఎప్పుడూ వుంటారు. వాళ్ళ కొత్త భావాలనూ, కొత్త ఆచరణనూ అకడమిక్ చర్చల పరిధులకు అవతల సృష్టిస్తూనే వుంటారు. Simon de Boauvoir అన్నట్లు "మన జీవిత పరిస్థితుల గురించిన సరైన జ్ఞానం నుంచే మనం జీవించే శక్తిని మన జీవన సరళికి కారణాలనూ సంపాదించు కోవాలి." అలాంటి జ్ఞానాన్ని సంపాదించుకోవాలనుకునే స్త్రీలకు తమ జీవిత పరి స్థితులను అర్థం చేసుకోవటంలో ఏ కొంచెం సహాయపడినా ఈ నవల ప్రయోజనం నెరవేరినట్లే.

ఈ నవల అరుణకు గానీ ఉమకు గానీ అటువంటి స్త్రీలకు గానీ ఏ పరిష్కారాన్ని అందించింది అనేది చాలామంది అడిగే మరో ప్రశ్న. అసలు రచయితలను సమస్యలకు పరిష్కారాలు, అందులోనూ సరైన, కరెక్టయిన, ఏ పొరపాటూ లేని పర్ఫెక్టు పరిష్కారాలు అడగటం, వాటికోసం రచనల్లో వెతకటం చాలా తెలివి తక్కువతనం. అట్లా వెతకొద్దని కొడవటిగంటి కుటుంబరావుగారు ఎన్నడో చెప్పారు తన సాహిత్య ప్రయోజనం వ్యాసాలలో. అదట్లా వుంచి స్త్రీల సమస్యలుగా కనపడే పునరుత్పత్తి రాజకీయాలు లేవదీసే ప్రశ్నలకు వ్యక్తిగత స్థాయిలో సమాధానాలూ, పరిష్కారాలూ చెప్పలేము. ఒక వ్యక్తి తన సమస్యను చాలా సమర్థతతోనో, తెలివిగానో పరిష్కరించుకున్నట్లు రాసినంత మాత్రాన అది నిజమైన పరిష్కారం, అందరికీ వర్తించే మార్గం అవదు. స్త్రీ స్వేచ్ఛ గురించీ, లైంగిక పునరుత్పత్తి హక్కుల్ని గురించి రాసే రచయిత చేయగలిగిందేమిటంటే యింతవరకూ వ్యక్తిగతమైన విషయాలు, ప్రైవేటు విషయాలు అనుకుంటున్న వాటిని బయటికితీసి సాంఘిక విషయాలుగా నిరూపించి సాంఘిక పరిష్కారాల కోసం వెదకమని సూచించటం. ఆ పని సమర్థవంతంగా చేయటంలోనే నేటి స్త్రీవాద రచయితల విజయం, బలం కనిపిస్తాయి. 'స్వేచ్ఛ' నవల అలాంటి ప్రయత్నమే.

— ఓల్గా

మధ్యాహ్నం పన్నెండు గంటలు కావస్తోంది.

అరుణ మాటిమాటికీ గడియారం వంకా గేటు వంకా చూస్తోంది. ఇల్లంతా నిశ్శబ్దంగా వుండటంతో గోడ గడియారం చప్పుడు చాలా స్పష్టంగా వినిపించి అరుణ చికాకును మరికాస్త పెంచింది.

రోజూ ఆ వేళప్పుడు ఆ ఇంట్లో ఆ నిశ్శబ్దం మామూలే.

అరుణ తండ్రి జానకిరామయ్య, అన్న గోపాల్రావూ పని గంటలకంతా ఆఫీసుకి వెళ్ళిపోతారు.

గోపాల్రావు కొడుకులిద్దరూ బడికి పోతారు.

తల్లి సీతమ్మా, వదిన సుశీలా కూడా భోజనాలు ముగించి ఏ పప్పులు బాగు చేసుకోవటమో, బట్టలు కుట్టటమో చేసి బద్దకంగా నడుం వాలుస్తారు.

పిల్లలు మళ్ళీ మూడు గంటలకుగాని రారు.

అప్పటివరకూ వాళ్ళకు విశ్రాంతి.

అరుణ ఇంట్లో పనులన్నీ చేస్తుందిగానీ మధ్యాహ్నం భోజనాలయ్యాక చేసే పనులంటే చిరాకు ! ఏ పుస్తకమో తీసుకుని చదువుకుంటూ నిద్రపోతుంది.

మామూలుగా అరుణకు కాలేజీ, చదువూ, పరీక్షలూ వీటితో ఇంటిలో గడిపే సమయం తక్కువే. శలవల్లో పగలంతా ఇంట్లో కూర్చోవాల్సివచ్చినపుడు అరుణకు వూపిరాడనట్లే వుంటుంది.

ఎమ్. ఏ. ఫైనల్ పరీక్షలయ్యి పదిరోజులే అయినా పది నెలలయినట్లుగా వుంది అరుణకు. స్నేహితురాలు ఉమ ఎమ్మెస్సీ పరీక్షలు క్రితంరోజే పూర్తయ్యాయి. ఉదయం పదిగంటలకే వస్తానన్న ఉమ పన్నెండవుతున్నా రాలేదని అసహనంగా చూస్తోంది అరుణ.

మేనత్త కనకమ్మకు అటు ఇంటిపనిగానీ ఇటు బైటపనిగానీ వుండదు. ఇంట్లో మిగిలిన వాళ్ళు యే యే సమయాల్లో ఏమేం చేస్తున్నారో కనిపెట్టి చూసి, ప్రతిదానినీ విమర్శించటమే ఆమె పని.

ఆవిడ అరుణ అసహనాన్ని గమనించనే గమనించింది.

"ఊరికే వాకిలి వంకా గడియారం వంకా చూడకపోతే డాబా మీదున్న వడియాలు తెచ్చి వలవరాదే అరుణా" అందావిడ.

అరుణకు ఆవిడతో మాట్లాడటమన్నా వాదన పెంచటమన్నా చాలా చిరాకు. ఆమె చెప్పే పనుల్లో చెయ్యటానికి వీలైనవి వుంటే చేసేస్తుంది. లేకపోతే తనని కాదన్నట్లు మాట్లాడకుండా ఊరుకుంటుంది.

అరుణ మౌనం కనకమ్మని రెచ్చగొట్టి అరుణ నిర్లక్ష్యాన్ని గురించి గొడవ చేయిస్తుంది.

కానీ ఆమె ఎంత అరచి గీపెట్టినా, ఇంట్లో వాళ్ళంతా తిట్టినా సరే అరుణ మాత్రం పెదవి విప్పదు.

ఇప్పుడు అరుణ వెళ్ళి ఆ వడియాలేవో తేకపోతే ఆవిడ వడియాల పురాణం మొదలెడుతుంది.

అరుణ వయసుకి తానెన్నిసార్లు వడియాలు పెట్టింది ?

వడియాలు పెట్టందే ఆడపిల్ల ఎందువల్ల ఆడపిల్ల అనిపించుకోదు ?

అరుణ ఆడపిల్ల కాకుండా బరితెగించిపోతున్న తీరు ఎలాఉంది ?

ఇవన్నీ ఏకరువు పెడుతుందామె ! ఆపటం ఎవరి తరమూ కాదు.

అందుచేత అరుణ గబగబా డాబా మీదకు వెళ్ళింది. మంచాల మీద తెల్లటి పంచెలు పరిచి వాటిమీద చిన్న చిన్న వడియాలు పెట్టారు. ఆ తెల్లటి పంచెలమీద వడియాలు మెరుస్తున్నాయి చిత్రంగా.

అరుణ కాసేపు వాటిని చూసి ఆ పంచెలన్నీ తీసి మడిచింది. మెట్ల దగ్గర కాస్తనీడగా అనిపిస్తే అక్కడ నుంచుని వీధిలోకి చూసింది.

"ఉమ ఎప్పుడూ ఇంతే. చెప్పిన టైముకి ఎక్కడికీ రాదు.

అసలు ఇంకొకరి కోసం ఎదురు చూసే పని పెట్టుకోకూడదు. అయినా ఇవాళ వెళ్ళిపోతోంది గదా- తొందరగా వస్తే ఇంకో గంట ఎక్కువ కలిసి వుండొచ్చు అనుకోదం" అని ఉమ మీద మనసులోనే విసుక్కుంది.

ఎందుకో వీధి వైపు వచ్చిన మేనత్త డాబామీద నుంచుని వీధిలోకి చూస్తున్న అరుణని చూసింది. "ఏమిటా డాబా మీద నుంచుని చూడ్డం ! పనయిపోగానే కిందకి దిగవేం. దిగూ కిందికి" అని అరిచినంత పని చేసింది.

"అబ్బా అసలీ అత్త మనింట్లో ఎందుకుంటుందే" అని పూహ వచ్చిన మొదట్లో తను అమ్మనడగడం అరుణకింకా బాగా గుర్తుంది.

"ఊరుకోమ్మా. వింటంటే కొంపలంటుకుంటాయ్" అంది అమ్మ.

అత్త విననే వింది.

అసలావిడకు ఎవరు ఎప్పుడు ఏం మాట్లాడుకున్నా తెలిసిపోయేవి. ప్రతి విషయం మీదా తన అభిప్రాయం చెప్పి "అయినా నాకెందుకులే- తలచెడిన ముండని" అనేది.

ఆ రోజు పెద్ద రభసయింది. ఆఫీసు నుంచి తండ్రి వచ్చేవరకూ అదీ ఇదీ సణుగుతూనే వుంది.

"ఏదో చిన్నపిల్ల తెలవక అడిగింది. పోనివ్వరాదూ" అని అమ్మ బతిమాలు కుంది కూడా.

"చిన్నపిల్ల దానికేం తెలుస్తుందీ పెద్దవాళ్ళ కడుపుల్లో మాటలే పిల్లల నోట్లో నుంచి వస్తాయి" అని సాధించింది కనకమ్మ.

సీతమ్మ మళ్ళీ నోరు విప్పలేదు. జానకీరామయ్య ఇంట్లో కొచ్చి ఇంకా కాళ్ళన్నా కడుక్కోనేలేదు. ఏడుపులతో మొత్తుకోళ్ళతో స్వాగతం పలికింది కనకమ్మ.

ఆయన ఇంతెత్తున ఎగిరి ఎక్కడ తగుల్తుందో కూడా చూడకుండా అరుణని బాదాక అప్పుడు నోరువిప్పింది మళ్ళీ.

"ఊరుకోనాయనా. తలచెడి ఒకరి పంచన చేరనే కూడదు.... చేరాక ఇటు వంటి మాటలు పడక తప్పదుమరి. రేపు దానికేమన్నా అయితే మేనత్తవుండ పసి ముండని పొట్టన పెట్టుకుందంటారు. వూరుకో. ఒకర్నన్నేం లాభం. నా కర్మిట్లా కాలింది మరి" అని దీర్ఘం తీసిందామె.

ఆ రోజు రాత్రి మంచం మీద అరుణని కౌగలించుకు ఏడుస్తూ పడుకుంది సీతమ్మ. తండ్రి వచ్చి మళ్ళీ సీతమ్మని తిట్టాడు.

అప్పట్నించీ అరుణ మేనత్తని ద్వేషిస్తూనే వుంది. ఆ ద్వేషం రోజు రోజుకీ పెరిగిందేగాని తరగలేదు. తండ్రి తల్లీ మేనత్తంటే ఎందుకో భయపడడం అరుణ చిన్నప్పుడే కనిపెట్టేసింది.

పెద్దయ్యాకగాని ఆ భయం ఎందుకో అర్థంకాలా.

కనకమ్మకి చిన్నప్పుడే పెళ్ళయింది. కాపురానికి వెళ్ళకుండానే భర్త పోయాడు. భర్తనుంచి వచ్చిన ఐదెకరాల మాగాణి భూమితో సహా తమ్ముడిల్లు చేరింది కనకమ్మ. ఆవిడ పొలం మీద ఆశతో జానకిరామయ్య ఆమెమాట జవదాటేవాడుకాదు. సీతమ్మని నోరెత్తనిచ్చేవాడు కాదు.

అత్త ఏమన్నాసరే తల్లిదండ్రీ నోరుమూసుకు పడుండేది ఇందుకేనని తెలుసుకోవటం అరుణకి కష్టమనిపించినా అది వాస్తవం.

చిన్నప్పటి నుంచీ బొట్టూ పూలూ పెట్టుకోకుండా రంగురంగుల బట్టలేసుకోకుండా, ఏ చిన్న ముచ్చటా లేకుండా జీవితం గడుపుతున్న కనకమ్మకి లోకంలో ఏ ఆడది కొత్త పచ్చగా వున్నా గుండెలు భగ్గుమనేవి.

మరి మారిన రోజుల ప్రకారం ఆడది గడపదాటి చదువులకని బైటికెళ్ళడం కనకమ్మ కసలు పడేదికాదు. మూడో క్లాసు దాటిన దగ్గర్నుంచి ఆడపిల్ల చదువులు మాన్పించమని నిరంతరం పోరుతుండేది.

అరుణ అక్క రాజేశ్వరి ఈ పోరాటాల మధ్యలోనే ఎనిమిదో తరగతి దాకా ఎలాగో నడిపించింది.

ఆ తర్వాత కనకమ్మ బాధ తట్టుకోలేక రెండేళ్ళలో పెళ్ళి చేసి పంపించేశాడు జానకిరామయ్య.

అరుణ ఎనిమిదో క్లాసు కొచ్చేసరికి....

"ఇంకెన్నాళ్ళులే ఈ తిప్పుళ్ళూ ఎగురుళ్ళూ. అన్నీ పోతాయి ఆ మూడు ముళ్ళూ...." అని మొదలెట్టేది కనకమ్మ.

"చిన్నమ్మాయి పెద్దదానిలా కాదులే. దీనికి బాగా చదువొస్తుంది" అని గొణిగేవాడు జానకిరామయ్య.

అసలు విషయం ఇల్లు కట్టుకోటానికి అయిన అప్పులతో సతమతమవుతున్న ఆయనకు అరుణ పెళ్ళి చేసే శక్తిలేదు.

"ఎందుకూ చదువంటి చదువు. నాకు తెలిసి చదువుకున్న ఏ ఆడదీ బాగుపడలా. ఇది సంసారం చెయ్యదా? సంసారాలు చేసుకునే వాళ్ళకి చదువులు అచ్చిరావు" అని కరాకండిగా తన అభిప్రాయం చెప్పి,

"అయినా నాకెందుకులే. చదివించుకునే వాడివి నువ్వూ చదువుకునేది అదీనూ.

తల్లి వుండడంచే ఆవిడకి పిల్ల ఏమయిపోయినా పట్టదు. నాకు తెలవకడుగుతా రేపే దన్నా అయితే మొకాలెక్కడ పెట్టుకుంటారూ ?" అని మొదలెట్టేది.

అరుణ వేసే ప్రతి అడుగు లెక్కపెట్టి సాధించి పెట్టేసి. "ఏమిటా నిట్టలు తొక్కడం.... చురుగ్గా వుండాలి. ఇట్టావుంటే పనులవుతాయా- ఏమనడకలు ఏమ నడకలని ! రేపా చేసుకునేవాడి కింత వుడకేసి పెడతావా లేదా" అనేది.

కాస్త ఒకడుగు ఎక్కువేస్తే.... "ఏమిటా పరుగు ఆడపిల్లవు కాదూ. నిదా నం కూడా లేకపోతే ఇకా వచ్చేవాడు ఏం చూసి చేసుకుంటాడు విన్నావా" అని సాధించేది.

ఇంట్లో వున్నంతసేపూ తన ప్రతి కదలికా అత్త రికార్డు చేస్తోందనే స్పృహ అరుణకి పెద్ద నిస్పృహ కలిగించేది.

ఎస్సెల్సి పూర్తయి కాలేజీలో చేరిన దగ్గర్నించీ కనకమ్మ జాడ్యం తల్లీ తండ్రీ అన్నా వదినల కందరికీ అంటుకుంది.

అరుణ తీసే పాపిరి, వేసే అడుగూ, పోసుకునే నీళ్లూ, రాసుకునే పౌడరూ అన్నీ ఎవరికో ఒకరికి అభ్యంతరకరంగా కనిపించేవి.

ఏ విషయంలోనూ అంగీకారంలేని పెద్దలు తనని సతాయించడం దగ్గరికొచ్చే సరికి, తనని అదుపులో పెట్టడం దగ్గరికొచ్చే సరికి, తనకి బుద్ధులు చెప్పడం దగ్గర కొచ్చేసరికి ఏకాభిప్రాయానికి వచ్చేసేవారు.

కనకమ్మయితే అరుణని అవమానించడానికే పుట్టినట్టు ప్రవర్తించేది.

అరుణకింకా బాగా గుర్తుంది.

అప్పుడు తను టెన్త్ క్లాసు చదువుతోంది.

ఓ రోజు స్కూలు నుంచి ఇంటికొచ్చింది. అందరు ఆడపిల్లల్లాగే పుస్తకాలను గుండెలకానించుకొని నడుస్తూ వచ్చింది.

ఎప్పుడు అరుణ స్కూలు నుంచి వస్తుందా ఏ తప్పు పట్టుకోగలనా అన్నట్టు చూస్తున్న కనకమ్మ కళ్ళు అరుణ గుండెల మీదున్న పుస్తకాల మీద పడ్డాయి.

"వయసొచ్చిన పిల్ల చదివింది చాల్లే అని ఆ మూడుముళ్లూ వెయ్యకపోతే ఇంతే. గుండెలమీద మగాడి బొమ్మనేసుకుని ఆ తైతక్కలేంటి- సిగ్గులేకపోతేసరి" అంటూ ప్రారంభించింది. అరుణ సిగ్గుతో చితికిపోయి పుస్తకాలు గబుక్కున కింద పడేసింది.

పై పుస్తకానికి ఎవరో సినిమానటుడి బొమ్మ అట్టగా వేసివుంది.

అదీసంగతి!

అరుణ ఈ ఆలోచనలతో కొట్టుకుపోతూ అవమానంతో వుడికిపోతూ వుండగానే వాకిటి ముందు ఆటో ఆగింది. స్నేహితురాలు ఉమ పెద్ద పెట్టెతో సహా దిగింది.

"ఏమిటీ తల్లీ ఇంతాలస్యం పదిగంటలకు వస్తానని. చూడలేక చస్తున్నా" అంటూ ఉమ పెట్టెకు సాయం పట్టింది.

"ఇదిగో ఈ పెట్టె సర్దుకునేసరికి ఈ వేళయింది. ఈ శలవులు శాశ్వత శలవులుగదా- మొత్తం రూమంతా ఖాళీ చేసి ఈ పెట్టెలో నింపేశా."

ఇద్దరికీ ఒక్కసారి దిగులనిపించింది.

"టికెట్ తీసుకున్నావా?"

"నిన్ననే తీసుకున్నా. రాత్రి తొమ్మిదిన్నరకి బస్సు."

"భోజనం చేశావా?"

"చేశానుగాని కాసిని మంచినీళ్ళివ్వు."

ఈ లోపల అరుణా వాళ్ళమ్మ, వదినా, మేనత్తా ఉమ చుట్టూ చేరారు. సీతమ్మా, సుశీలా కుశల ప్రశ్నలు వేస్తుంటే కనకమ్మ ఉమను నఖశిఖ పర్యంతం పరీక్షించింది. బాగా అలిసినట్లున్నా ఉమ ముఖంలో కనిపించే వుత్సాహం, చురుకుదనం, సంతోషం, సన్నగా నాజూగ్గా వున్న ఆమె ఆకారం- ఇవన్నీ కలిసి కనకమ్మ మనసులో ఏదో అశాంతిని రేపాయి.

అరుణ మంచినీళ్ళ గ్లాసు తెచ్చి ఉమకిచ్చి "కూచో" అంటూ తానూ మంచం మీద కూచుంది.

ఉమకంటే ముందు మిగిలిన ముగ్గురూ మంచం పక్కనే కూచుని అరుణ డాబా మీదనుంచి తెచ్చిన వడియాల చీరల్ని ముందు పడేసుకుని వలవటం మొదలు పెట్టారు.

ఉమ అరుణను చూసి నవ్వింది. అరుణ ఇబ్బంది పడుతూనే—

"నిన్న పరీక్ష ఎలా రాశావు?" అనడిగింది.

"ఫరవాలేదు. అన్నీ అనుకున్న ప్రశ్నలే వచ్చాయి. ఫస్ట్‌క్లాసు వస్తుందిలే దిగుల్లేదు" అంది ఉమ నిర్లక్ష్యంగా.

"ఫస్టుక్లాసు గురించి ఎవరాలోచిస్తున్నారు. గోల్డ్ మెడల్ సంగతేమిటి ?"

"ఏమో- చెప్పలేం. ఆ ప్రేమకుమారుడు గడ్డాలూ, మీసాలూ పెంచి నిద్రాహారాలు మాని తపస్సుచేశాడుగా తన్నుకు పోతాడేమో."

"గడ్డాలకీ మీసాలకీ మార్కులేస్తే ఇంకా చాలామంది కూడా తన్నుకు పోతారేమో."

ఇద్దరూ నవ్వుకుంటుంటే సుశీల చిరాగ్గా గదిలోకి వెళ్ళి పడుకుంది.

"అయ్యో- అవేంమాటలే తల్లీ" అంటూ కనకమ్మ ఏదో మొదలెట్టబోతుంటే అరుణ లేచింది.

"వరండాలో కూచుందాం రా ఉమా" అంటూ తీసుకు వెళ్ళింది.

"మనం వినకూడదమ్మా వీళ్ళ మాటలు" కనకమ్మ సీతమ్మతో అంది.

"ఏమో- ఏం రహస్యాలో"

"నువ్వే హాస్టల్‌కి రావే అంటే వినవు" విసుక్కుంది ఉమ.

"నేను హాస్టల్‌కి రావాలంటే ముందు మా నాన్న దగ్గర్నించీ అన్నయ్య దగ్గర్నించీ పర్మిషన్ తీసుకోవాలి. అది నాకు పెద్ద చికాకు. ఇక నేను బయల్దేరే దగ్గర్నించీ అందరూ ఏదో సణుగుడు. ముగ్గురూ ముగ్గురే- ఎవరి లెవల్లో వాళ్ళు. తీరా వచ్చినా మళ్ళీ సాయంత్రం ఐదుగంటలకంతా ఇంట్లో వుండాలి. నువ్వొస్తే రాత్రిదాకా కలిసి వుండొచ్చు గదా అని."

"సరేలే- ఇక్కడేమో అసలు మాట్లాడుకునే వీలుండదు. పోనీ సినిమాకు వెళ్దామా ?"

"సినిమాకా ?"

"ఏం- పర్మిషన్ కావాలా ?"

"కావాలి. కానీ నువ్వున్నావుగా. నువ్వడుగుతావా మా అమ్మని."

"ఏంటరుణా- చిన్నపిల్లలా ఎమ్మే పాసయినా."

"ఈ ఇంట్లో వున్నంతకాలం నేను చిన్న పిల్లనే. ఈ ఇంట్లో వాళ్ళంతా నన్నూ నా పవిత్రతనూ కాపాడ్డమే ధ్యేయంగా పెట్టుకున్నారు. ఏం చెయ్యను ?"

"ఏం చెయ్యనూ అంటావుగానీ చెయ్యాల్సింది చెయ్యవు. మీ అమ్మతో చెప్పిరా వెళ్ళిపోదాం. ఏమవుతుంది ?"

"నీకు తెలియదు. చాలా గొడవవుతుంది."

"ఐతే అవనీ- కొన్ని గొడవలు ఖరిస్తే తరవాత ఇకవాళ్ళకూ నీకూ కూడా అలవాటవుతుంది. లే- ఇవాళ డ్రైవ్ చెయ్యి సినిమాకు పోదాం" ఉమ అరుణను లోపలికి నెట్టింది.

అరుణ లోపలికి వెళ్ళి అద్దంలో చూసుకుంది. తల బాగానేవుంది. దువ్వ నవసరంలేదు. బొట్టుంది. ఇంత పౌడరు ముఖానికి రాసుకుని చీరమార్చుకుంటుంటే కనకమ్మ రానే వచ్చింది.

"ఎక్కడికి ప్రయాణమవుతున్నావు ?

"సినిమాకి" కుచ్చిళ్ళు సరిచేస్తూ అంది అరుణ.

"సినిమాకా ? మీ నాన్నతో చెప్పావా ?"

"చెప్పలేదు. ఉమ ఇప్పుడే అంది. అమ్మతో చెబుతాలే" అంటూనే వంటగది వైపు నాలుగడుగులు వేసింది.

"అమ్మా- నేను ఉమా సినిమాకు పోతున్నాం. అరింటికి వస్తాం. ఉమ ఇక్కడే భోంచేసి రాత్రికి వెళ్ళిపోతుంది." అంది.

ఆ మాట అనేసి పరిగెత్తుతున్నట్టే బైటికి నడిచింది.

"ఇప్పుడేం సినిమా ?" అంటూ బైటికొచ్చింది సీతమ్మ.

కనకమ్మ గడియారం వంక చూసి

"ఒంటిగంటే అయింది. సినిమా ఏమిటిప్పుడు ? ఎక్కడికి పోతోందో ?" అంది.

అడపడుచు మాటలకు సీతమ్మకు కళ్ళనీళ్ళొచ్చేశాయి.

"దీని మూలాన ఎన్ని మాటలు పడాలో" అంటూ దిగులు పడింది.

సుశీల విసురుగా గది తలుపులు బిగించుకుంది.

నాలుగైదు గజాలు నడిచాక 'అమ్మయ్య' అని నిట్టూర్చింది అరుణ.

"ఏం సినిమాకి పోదాం ?"

"నాకైతే ఏ సినిమాకూ పోదామనిపించటంలా. ఎక్కడన్నా కూచుని కబుర్లు చెప్పుకుందాం !"

"ఎక్కడ కూచుందాం ?"

"యూనివర్శిటీకే పోదామా. గార్డెన్‌లో బాగుంటుంది. మన చెట్టుకిందే కూచుందాం. మళ్ళీ ఎన్నాళ్ళకు కూచుంటామో" ఉత్సాహంగా అంది అరుణ.

"బాగానే ఉంది. నేను పడీపడీ యూనివర్శిటీ నుంచి వస్తే మళ్ళీ యూనివర్శిటీకే పోదామంటావా ? అందుకే అసలు నిన్ను రమ్మంటే–" విసుక్కుంది ఉమ.

"అబ్బ చెప్పానుగా ఉమా- నువ్వు కూడా సతాయించకు."

"సరే. పోదాం పద"

ఇద్దరూ బస్‌స్టాపులోకి నడిచారు.

యూనివర్శిటీ గార్డెన్‌లో ప్రతి స్టూడెంట్‌కి ఒక్కోచోటు యిష్టమై వుంటుంది. ఉమా, అరుణా యిద్దరూ ఎప్పుడూ ఓ మోదుగ చెట్టుకింద కూచుంటారు. వాళ్ళు వచ్చేసరికి ఎవరైనా ఆ చోటులో కూచుంటే వాళ్ళకు చాలా విసుగనిపిస్తుంది. క్లాసులు ఎగ్గొట్టి గంటలు గంటలు ఆ మోదుగ చెట్టుకింద చేరి కబుర్లు చెప్పుకునేవారు.

"మన చివరి సమావేశం ఈ చెట్టుకిందే అవటం బాగుంది" అంది ఉమ చతికిలపడుతూ.

"చివరి సమావేశం, శాశ్వత సెలవులు, ఏమిటీ భాష ? ఇక మళ్ళీ మనం కలుసుకోమా ?"

"కలుసుకుంటాంగానీ యిప్పటిలాకాదుగా. ఎవరం ఎలా మారతామో. ఎక్కడికి వెళతామో"

"నేనెక్కడికీ వెళ్ళను. ఈ ఊళ్ళోనే వుంటా."

"నే చేసుకోబోయేవాడికూడా ఈ వూళ్ళోనే వుద్యోగమైతే నేనూ యిక్కడే వుంటా" వెక్కిరింతగా నవ్వింది ఉమ.

"ప్రకాశానికి ఈ వూళ్ళోనే వుద్యోగం వుందనేగా ! నాకీ హైద్రాబాదంటే యిష్టం. నాకు కొస్త జ్ఞానం వచ్చిన దగ్గర్నించీ యిక్కడే పెరిగాను. అందుకే యిష్టం. ఆ యిష్టానికి ప్రకాశానికీ యేమీ సంబంధం లేదు" ఉడుక్కుంటూ అంది అరుణ.

"సరేగాని మీరు పెళ్ళి విషయం యేమన్నా మాట్లాడుకున్నారా ? అసలా విషయం మాట్లాడుకునే టైం దొరికిందా లేదా ?"

"ప్రకాశం వెంటనే పెళ్ళి చేసుకుందాం అంటున్నాడు. నేనే వాయిదా వేస్తున్నా"

"ఏం—ఎందుకని ?"

"నాకూ-డా వుద్యోగం దొరికాక పెళ్ళి చేసుకుంటే బాగుంటుందనిపిస్తోంది. మళ్ళీ మా యింట్లో చికాకుల్ని తల్చుకుంటే వెంటనే పెళ్ళి చేసుకోవాలనిపిస్తోంది."

ఉమ పెద్దగా నవ్వింది.

"నవ్వుకాదు ఉమా— నా బాధ నీకు అర్థంకాదు. ఏ విషయంలోనూ నాకు స్వేచ్ఛ లేదు. ప్రతి చిన్న విషయానికీ వాళ్ళందరి పర్మిషనూ తీసుకోవాలి. ప్రతి పైసకూ వాళ్ళను అడుక్కో-వాలి. వాళ్ళకి యిష్టముంటే యిస్తారు లేకుంటే లేదు. ఇవాళ సినిమాకు వెళ్దామన్నావు నా దగ్గర పైసాలేదు- ఇప్పుడేకాదు నేనెప్పుడన్నా స్నేహితుల్తో కలిసి సినిమాలకూ క్యాంటీన్లకూ వెళ్ళటం చూశావా ? ఎప్పుడన్నా నీతో ప్రకాశంతో మాత్రం వస్తున్నాను. మీరిద్దరూ ఖర్చు పెడుతుంటే చూస్తూ కూచోవటం నాకెంత హింసగా వుంటుంది ?" అరుణ కళ్ళల్లో నీళ్ళు తిరిగాయి.

"మన మధ్యతరగతి కుటుంబాల్లో డబ్బు చిక్కు-లూ పొదుపూ వుంటాయిలే- దాన్నంత సీరియస్‌గా తీసుకోకు".

"నిజంగా యిబ్బందిగా వుంటే నేను సినిమాలకీ, షికార్లకీ డబ్బడిగి వేధిస్తానా ? నీకు తెలియదు ఉమా. ప్రతి విషయానికీ నేను వాళ్ళమీద ఆధారపడాలి. లేకపోతే నాన్న నెలకో ఇరవై రూపాయలు నాకివ్వటం కష్టం కాదు. అసలు నేను నా స్వంతానికి ఖర్చు చెయ్యటమంటేనే వాళ్లకిష్టం వుండదు. మా అక్క-కిమల్లే పదిహేను సంవత్సరాలకే పెళ్ళిచేసి పంపనందుకు యిపుడు మా మేనత్తకెంత పశ్చాత్తాపంగా వుందో ! అన్నట్టు నేను అమ్మమ్మనయ్యాను తెలుసా ?"

"అదేంటి ?"

"ఏముంది. మా అక్క- రాంచీలో వుంటుందే. ఆవిడ కూతురికి యింకో కూతురు పుట్టింది. మా అక్క-కు పదిహేనేళ్ళకు పెళ్ళి చేశారు. పదహారో యేట కూతురు పుట్టింది. మా బావగారిది మాకంటే సాంప్రదాయిక కుటుంబం. వాళ్ళమ్మాయికి కూడా పదహారోయేటే పెళ్ళిచేసి ఇపుడు తాత అయ్యాడు. ఈ రెండు రోజుల్నించీ యింట్లో మా మేనత్త చేసే గొడవ గొడవ కాదు. అవతల నాకు మనవరాలు పుట్టేసింది- నాకేమో ఇంకా పెళ్ళే కాలేదు. సరైన సంబంధాలూ రాకా,

కట్నాలు పొయ్యలేకా నా పెళ్ళి చెయ్యలేదు. పెళ్ళి కుదరలేదుగదా అని నాన్న ఎలాగో నన్ను ఎం.ఏ. చదివించే ధైర్యం చేశాడు. ఇప్పుడిక దిగులు నాకు పెళ్ళే కాదేమోనని. ఆ దిగుల్ని కోపంగా మార్చి అదంతా నామీద క్రూరంగా చూపిస్తారు వీళ్ళు. ఒక రకంగా ఆలోచిస్తే ఎంత తొందరగా పెళ్ళి చేసుకుని ఆ యింట్లోంచి బైటపడి స్వేచ్ఛ పొందుదామా అని వుంది."

ఉమ మళ్ళీ పెద్దగా నవ్వింది.

అరుణ సీరియస్సయిపోయి "నీకు నవ్వుగా ఉందా? నీకేం- మీ యింట్లో నీకు స్వేచ్ఛ వుంది. మీవాళ్ళు నిన్ను హైదరాబాదులో హాస్టల్లో వుంచి చదివిస్తున్నారు. నాబాధ నీకేం అర్థంకాదు. నేనున్నది యింట్లో కాదు. జైల్లో" అంది బాధగా.

"అదికాదు అరుణా— మీ యింటి సంగతి నాకు తెలియదా? అందుకు కాదు, స్వేచ్ఛ కోసం పెళ్ళి చేసుకుందామనుకుంటున్న నీ ఆలోచనకు నవ్వొచ్చింది."

"అంత నవ్వొచ్చేదేమిటి నా ఆలోచనలో?" చిరాగ్గా అంది అరుణ.

"ఏమిటేంటి? అందరూ పెళ్ళయితే స్వేచ్ఛ పోతుందని గోలపెడుతుంటే నువ్వు స్వేచ్ఛ కోసం పెళ్ళాడతానంటే నవ్వురాదా?"

"నా సంగతి వేరులే-"

"ఏంవేరూ? మీయింట్లో వాళ్ళు మరికాస్త ఎక్కువ కట్టడి చేస్తారుగాని యించుమించు అందరిళ్ళల్లోనూ కట్టడి అనేది అలాగే వుంటోంది. నువ్వనుకునే స్వేచ్ఛ చాలా తక్కువమందికి వుంటుంది. కానీ పెళ్ళయితే ఆ కాస్త స్వేచ్ఛా పోతుందేమో. మీ నాన్నా, అమ్మా, వదినా, అత్తా అందరి పాత్రల్నీ ప్రకాశం ఒక్కడే నిర్వహిస్తాడేమో—" నవ్వింది ఉమ.

"ఛ— ప్రకాశం అలాంటివాడా? నీకు తెలియదా? ఎందుకలా మాట్లాడుతావు?"

"కాదులే— ప్రకాశం మంచివాడేలే. ఐతే పెళ్ళయ్యాక స్వేచ్ఛగా సినిమాలకీ, షికార్లకీ తిరుగుతానంటావ్- కానీ అప్పుడు ప్రకాశంతోనే కలిసి తిరగాలేమో."

"మరెవరితో కలిసి తిరుగుతాను?"

"ఔను- ఎవరితో కల్సి తిరుగుతావు? అపుడు ప్రకాశమే నీ ప్రపంచం ఔతాడు కాబోలు నేనొచ్చి ప్యాసా సినిమా వచ్చిందే మనిద్దరం కలిసి చూద్దాం

రమ్మంటే, ప్రకాశం నేనూ కలిసి చూడాలే— లేకపోతే ప్రకాశం బాధపడతాడు. కోప్పడతాడు. సారీ అంటావు కాబోలు."

"నోర్మ్మయ్- అలా ఏం అనను. ముగ్గురం కలిసి చూద్దామంటాను."

"అంతేగాని ప్రకాశాన్ని ఒదిలి నాతో రావన్నమాట"

"ఏంటే నీ గోల. వస్తాలే. ప్రకాశంతో ప్యాసా సినిమా చూడను. సరేనా ! హైద్రాబాదులో ప్యాసా సినిమా ఎప్పుడొచ్చినా నీకో టెలిగ్రాం యిచ్చి నువ్వొచ్చే దాకా ఆగి, నువ్వొచ్చాక ప్రకాశాన్ని ఒదిలి మనిద్దరం చూద్దాం. సరేనా ?"

ఉమ తెరలు తెరలుగా నవ్వింది.

"ఇక ఆపు నీ నవ్వు" అరుణ చిరాకు పడింది.

"కాదు అరుణా ఇప్పుడు మీ యింట్లోవాళ్ళు వాళ్ళ పరిధిలోనే నువ్వుండాలని అనుకుంటున్నారు. నువ్వా పరిధి ఎక్కడ దాటతావోనని భయపడుతున్నారు. ఈపరిధి నీకు యిష్టంలేదు గనుక నువ్వెలాగోలా బైటపడాలని చూస్తున్నావు. నీకిష్టమైన ప్రకాశం పరిధిలోకి వెళ్ళాలని చూస్తున్నావు."

"నువ్వింకోసారి ఆ పరిధి అన్నమాట పలికావంటే చంపేస్తా. చిన్నప్పటి పరిధీ వైశాల్యం లెక్కలు గుర్తొస్తున్నాయి" కసురుకుంది అరుణ.

ఉమ మళ్ళీ నవ్వి అరుణ వొళ్ళో తల పెట్టుకుని పడుకుంది.

"ఊః చెప్పు" అంది అరుణ అసహనంగా.

"ఏం చెప్పను ?"

"అదే - నేను ప్రకాశం పరిధిలోకి వెళ్ళి"

"ఆ మాట వొద్దన్నావుగా."

"ఆ మాట వొద్దులే. ఇంకో మాటతో చెప్పు."

"ఏంలేదే పిచ్చిదానా. ప్రకాశం మంచివాడే. నేనేదో తమాషాకు మాట్లాడుతున్నాను. నువ్వు పెళ్ళి చేసుకుని స్వేచ్ఛగా వుండు సరేనా ?"

"ఎగతాళి చేస్తున్నావు" అలిగింది అరుణ.

"మరి నువ్వు చిన్నపిల్లలా పెళ్ళి చేసుకుని స్వేచ్ఛగా వుంటానంటే యేం చెయ్యను ? పెళ్ళి చేసుకుని ఆ సంసారంలోపడితే స్వేచ్ఛ అనే మాట గుర్తు చేసుకోటానిక్కూడా టైముండదు. ఇల్లూ, అంట్లూ, పురుళ్ళూ, పిల్లలూ."

"ఛే- ఛీ"

"అంతేమరి. మీరు ప్రేమించుకున్నారు గనకా, ప్రకాశం నాకూడా తెలుసు గనకా పూరుకుంటున్నానుగాని లేకపోతే నిన్నసలు పెళ్ళి చేసుకోనిచ్చేదాన్నేనా ? ప్రకాశంతో జీవితం బాగానే వుంటుందిలే. భయపడకు." అరుణ ముఖం చూసి అనునయంగా అంది ఉమ.

"నువ్వెప్పటికీ పెళ్ళి చేసుకోవా ?" ఆలోచిస్తూ అంది అరుణ.

"ఊఁహూఁ"

"మరేంచేస్తావ్ ?"

"పెళ్ళి చేసుకోకపోతేనే చెయ్యడానికి చాలా పనులుంటాయి. నాకు సబ్జక్ట్ అంటే ఎంత యిష్టమో నీకు తెలుసునా ? నేను రిసెర్చి చేస్తాను. నా సబ్జక్టులో నేను చేరగలిగినంత ఎత్తుకి చేరతాను. అదే నా ధ్యేయం" స్థిరంగా పలికింది ఉమ.

"పెళ్ళి చేసుకుని ఆ పని చెయ్యగూడదా ?"

"పెళ్ళి అంటూ అయితే యిక అన్నీ అందులో కొట్టుకు పోవాల్సిందే- పెళ్ళయితే స్వేచ్ఛ వుండదు. నేను రాత్రింబగళ్ళు లాబ్‌లో గడిపితే చేసుకునేవాడు పూరుకుంటాడా ? నేనొక్కదాన్నే అయితే నా యిష్టం. నా యిష్టమైతే వొండుకుంటా లేకపోతే హోటల్లో తింటా. నా యిష్టమైనంత సేపు పనిచేసుకుంటా. ఇష్టమైనపుడు రిలాక్స్ అవుతా. ఎవరికోసమో నేను ఆగాల్సిన పని వుండదు. అందుకే నాకు నవ్వొచ్చింది నేను స్వేచ్ఛ పోతుందని పెళ్ళి వొద్దనుకుంటుంటే నువ్వు స్వేచ్ఛకోసం పెళ్ళాడతానంటున్నావని."

అరుణ ఆలోచనలోపడి మౌనంగా కూర్చుంది.

"ఏమిటే-నీ మూడ్ పాడుచేశానా ? నాకంటే రిసెర్చి పిచ్చివుంది గనుక పెళ్ళి వొద్దనుకుంటున్నాను. నీకేంటి- ప్రకాశం నిన్నెంతో ప్రేమిస్తాడు. నీ జీవితం చాలా బాగుంటుంది."

"ప్రకాశం మంచివాడేనే"- సంజాయిషీ చెబుతున్నట్లు అంది అరుణ.

"అరే పిచ్చిమొహమా_ కాదని ఎవరన్నారూ ? నేను సరదాగా అన్నాను. పెళ్ళి చేసుకుని కూడా నువ్వు స్వేచ్ఛగా వుండొచ్చు" - అరుణ నెత్తిమీద కొడుతూ అంది ఉమ.

"ఐనా నేను ఉద్యోగం వచ్చే వరకూ పెళ్ళి చేసుకోనులే."

"ఔను అలా చెయ్యి. స్వేచ్ఛకు ముందు కావాల్సింది డబ్బు. లే-కాంటీన్‌కి వెళ్ళి టీ తాగుదాం పద" లేచింది ఉమ.

ఇద్దరూ కాంటీన్‌కి నడిచి అక్కడ టీ తాగి ఆర్ట్సు కాలేజీ దగ్గర నుంచున్నారు.

"రిసెర్చి యిక్కడే చెయ్యగూడదూ ?"

"ఏమో- సీటు రావాలిగా. నాకైతే ఢిల్లీ వెళ్ళాలనే వుంది"

"నాకు నాగార్జున యూనివర్సిటీ అంటే యెంత యిష్టమో నీకు సీటు యివ్వకుండా యిక్కడికు పంపాలని. ఆ ఢిల్లీవాళ్ళు కూడా నీకు సీటు యివ్వకపోతే బాగుండు."

"ఆ మాట అనకు తల్లీ. నాకూ ఉస్మానియా యూనివర్సిటీ అంటే యిష్టమే- వేరే యూనివర్సిటీల నుంచి వచ్చిన వాళ్ళ కోసం కొసిని సీట్లుంచారని."

ఇద్దరూ నవ్వుకున్నారు.

"రెండేళ్ళు ఎలా గడిచిపోయాయో గదా" అంది అరుణ.

"ఔను. నిన్ను పలకరించిన మొదటిరోజు నాకింకా నిన్న మొన్న జరిగినట్లుంది. నీచేతిలో 'కృష్ణపక్షం' చూసేసరికి నువ్వంటే యెంత ప్రేమ కలిగిందో ! వెంటనే పలకరించేశాను. నేనడిగిన మొదటి ప్రశ్న గుర్తుందా ?"

"ఈ పుస్తకంలో మీకిష్టమైన కవితలు రెండు చెప్పండి అనేగా."

"నువ్వు "స్వేచ్ఛాగానము", "అబ్బ!" అనే పేర్లు చెప్పగానే నేనేం చేశాను?"

"నన్ను కౌగలించుకుని ముద్దు పెట్టుకున్నావు. సరేగాని నన్ను ప్రకాశం పలకరించింది కూడా ఆ రోజే. అంతకుముందు పొట్టి చూపులే తప్ప మాటలులేవు. మీరిద్దరూ నా జీవితంలోకి ఒక్కరోజే ఎలా వచ్చేశారోగదా".

కాసేపు యిద్దరూ ఆనందంలో మునిగి మౌనందాల్చారు.

"ఇక వెళ్దామా" ఉమ అడిగితే నీరసంగా "ఊఁ" అంది అరుణ. బస్‌దిగి యింటికి నడుస్తుంటే అరుణ మామూలుగా లేదని గ్రహించింది ఉమ.

"అరుణా- ఏం జరగదులే, నేనున్నానుగా. ఊరికే వర్రీ అవకు."

"ఎందుకో నాకే తెలియకుండా నేను గిల్టీ అయిపోతాను ఉమా ! వాళ్ళేం అనక్కరలేదు. వాళ్ళ చూపులు చాలు. నేనేదో మహాపాపంచేసిన ఫీలింగు కలుగుతుంది. నేనేదో పంజాయిషీ యిచ్చుకోవటం. వాళ్ళు వెటకారాలూ, అక్షింతా. మా

అమ్మ ఏడుపులూ యివన్నీ యెంత చెత్తగా వుంటాయో వాటన్నిటినీ భరించటంకంటే నోరు మూసుకుని యింట్లో కూచోటం వుత్తమం అనిపిస్తుంది."

ఇద్దరూ మౌనంగా యింట్లోకి నడిచేసరికి వాతావరణం యేపోగానే వుంది. వీళ్ళనెవరూ గుర్తించినట్టు కనపడలా. ముఖాలు మాడ్చుకుని యెవరి పనుల్లో వాళ్ళున్నారు. జానకీరామయ్య పడక్కుర్చీలో కళ్ళు మూసుకుని పడుకున్నాడు. గోపాల్రావు పేపరు చదువుకుంటూ మధ్యగదిలోనే వున్నాడు.

అరుణ కాసేపటూ యిటూ తిరిగి ఉమను "స్నానం చేస్తావా ?" అనడిగింది.

ఉమ తలూపి బట్టలు తీసుకుంది. అరుణ బకెట్‌తో నీళ్ళు బాత్‌రూంలో పెట్టివచ్చింది.

"అరుణా" జానకీరామయ్య పిల్చాడు.

అరుణ నెమ్మదిగా తండ్రి దగ్గరకు వెళ్ళింది.

"ఎక్కడికి వెళ్ళావు ?" పంచాయతీ ప్రారంభమయింది.

"యూనివర్సిటీకి"

"సినిమాకన్నావుగా" మేనత్త కనకమ్మ రాగం పచ్చింది.

"సినిమాకనే బయల్దేరాంగానీ మళ్ళీవొద్దని యూనివర్సిటీకి వెళ్ళాం" సినిమాకేనని యెందుకు చెప్పలేదా అనుకుంటూ చెప్పింది అరుణ.

"యూనివర్సిటీ కెందుకు ? సెలవలేగా" సీతమ్మ అడిగింది.

"యూనివర్సిటీకో మరెక్కడికో మనకు అసలు సంగతి చెబుతారా వీళ్ళు. వాళ్ళేం చెబితే అది నమ్మాల్సిందే" కనకమ్మ అరుణమీద కసి తీర్చుకుంది.

"అంటే నేనెక్కడకు వెళ్ళానని నీ వుద్దేశం?" కోపంగా అడిగింది అరుణ.

"నువ్వెక్కడికి వెళితే నాకెందుకు తల్లీ. నామీద నీకు కోపం రావటం-నేను మాటలు పడటం. మీ అమ్మా నాన్నా వున్నారు. మధ్యలో నేనెవర్ని" ఆవిడ నాలు గడుగులు వెనక్కువేసి నుంచుంది.

"ఊరికే యే పనీ లేకుండా తిరగటం యెందుకంటా. రోజులసలే బాగాలేవు. నువ్వొచ్చేదాకా అందరం గుప్పిట్లో ప్రాణాలు పెట్టుకు యెదురుచూడాలి" జానకీ రామయ్య విసుక్కున్నాడు.

"మన భయం సంగతి దానికెందుకు నాన్నా దాని సరదాలు దానికి కావాలి.

మనం భయపడ్తా, వీధిలో తలొంచుకోవాల్సి వచ్చినా దానికేం లెక్కలేదు." గోపాల్రావు పేపరు అవతలపడేసి నుంచున్నాడు.

"మీకెందుకండీ- పెద్దాయన అయనన్నారు. ఆయన కూతురి విషయం ఆయన చూసుకుంటారు. మీరేమన్నా పెద్దరికం వహించబోతే నీ అంత నేనూ చదివాను నీ లెక్కేమిటి అంటుంది. మీకెందుకంటా" సుశీల అందుకుంది.

ఉమ బాత్‌రూంలోంచి రావటంతో అందరూ ఎటువాళ్ళటు వెళ్ళారు. అరుణ బాత్‌రూంలో దూరి కాసేపు యేడ్చి ముఖం కడుక్కొని వచ్చింది.

ఉమ యెక్కడా కనపడలేదు.

"ఉమేది?" అని అడిగింది సుశీలని.

"ఏమో- యెవరికి తెలుసూ" విసురుగా అంది సుశీల.

"డాబామీదికి వెళ్ళినట్టుంది" సీతమ్మ చెప్పింది.

అరుణ డాబా ఎక్కింది.

"ఏంటి - సీరియస్‌గా వున్నారందరూ - సిక్ క్లాసు తీసుకున్నారా ?"

"ఆఁ - అయిపోయిందిలే ఆ గోల, పోనీ - ఇంకాసేపట్లో వెళ్ళిపోతావు. కబుర్లుచెప్పు."

"కబుర్లకేం కావాల్సినన్ని - సరేగాని మర్చిపోయాను. ప్రకాశంరాసిన ఉత్తరాలన్నీ నావగ్గరే వున్నాయి. తెచ్చాను. తీసుకొని దాచుకో" అంది ఉమ.

"వద్దు ఉమా - నాకు దాచుకోటానికి ఈ యింట్లో కాస్త జాగాకూడా లేదు. అన్ని వుత్తరాలు ఎక్కడపెట్టను ? నాకంటూ ప్రత్యేకంగా చిన్న అట్టపెట్టెకూడా లేదు. ఒకవేళవున్నా అందరూ చూస్తారు. చూసేదాకా ఎవరికీ నిద్రపట్టదు. నీదగ్గరే వుంచు."

ఉమ మాట్లాడలేదు.

"మా పెళ్ళయ్యాక మేమిద్దరం కలిసి నీ దగ్గరకువచ్చి ఆ ఉత్తరాలు తీసుకుంటాం లే-"

"పెళ్ళి పెళ్ళి అంటున్నావు యేమన్నా ఆలోచిస్తున్నావా ? మీవాళ్ళెలాగూ వొప్పుకోరు. యెలా జరుగుతుంది ? బాగా గొడవచెయ్యరూ ?"

"అసలు వాళ్ళకి చెప్పను. వాళ్ళను వొప్పించుదామనుకోవటం వ్యర్థం. రిజిష్ట్రేషన్ చేయించుకొని ఒకరోజు ఇక్కడినుంచి ప్రకాశం దగ్గరకు వెళ్ళిపోవ

టమే. తర్వాత వుత్తరం రాస్తాను. వస్తే వస్తాడు. లేకపోతే లేదు. ముందు వాళ్ళకు తెలిసిందో నన్ను చంపైనా చంపుతారుగాని పెళ్ళి జరగనివ్వరు. ఆ రహస్యం బైటపడకుండా చూడటమే నా పని....ప్రస్తుతం."

"పెళ్ళి విషయంలో నీకేసాయం కావాలన్నా గుంటూరు వచ్చెయ్ అరుణా. మా వాళ్ళు గొప్పవాళ్ళుకాదుగానీ కొంతవరకూ విషయాల్ని అర్థం చేసుకుంటారు. నువ్వేమీ సందేహించకు నా దగ్గరకు వచ్చెయ్-"

ఉమ చేతిని ప్రేమగా నొక్కింది అరుణ.

ఎనిమిదింటిదాకా కబుర్లు చెప్పుకుని కిందికి దిగివచ్చారు. అరుణ యిద్దరికీ అన్నంపెట్టింది. భోజనాలుచేశాక యిద్దరూ వాకిట్లో ఎందుకో భారంగా పోతున్న ఆటోని ఆపారు.

"ఉమా - సారీ - నిన్ను ఐస్కెక్కించటానికి రాలేను."

"పిడికావులే - ఇంత రాత్రి మళ్ళీ వొక్కదానివే రావొద్దూ. నీకెంత స్వేచ్ఛగా తిరగాలనివున్నా పరిస్థితుల్ని కూడా గమనించుకోవాలమ్మాయ్-"

పెట్టె ఆటోలో పెట్టించి యెక్కి కూచుంది ఉమ.

"ఉత్తరాలు రాస్తావుగా" బెంగగా అడిగింది అరుణ.

"ఊఁ- మరి కలవట్లో యింకేం పనుంది ?"

"జాగ్రత్తగా రాయి. సెన్సారవుతాయి"-

"అబ్బా - బోర్ - సరేలే"-

ఆటో కదిలిపోయింది. అరుణ గేటువేసి లోపలికి వెళ్ళి యెవరితోనూ మాట్లాడకుండా దుప్పటిముసుగు పెట్టుకుని పడుకుంది.

ఇంట్లో వాతావరణం గురించి ఆలోచించాలనిపించలేదు. ఉమ ఎంత మంచిది. పెళ్ళి గురించి ఎంత బాగా ఆలోచించింది. నిజంగానే పెళ్ళయితే యిల్లూ పిల్లలూ వీటిల్లో చిక్కుకుపోతే యింక స్వేచ్ఛేమిటి ? కానీ పెళ్ళి లేకుండా యీ యింట్లో యింక తనుండలేదు. అందులో ప్రకాశాన్ని వొదిలి.

ప్రకాశానికి తనంటే యెంతో ప్రేమ.

మా ప్రేమతో స్నేహంతో యెంతో హాయిగా వుంటాం.

కలిసి పనిచేసుకుంటాం.

ప్రతి విషయం కలిసి ఆనందిస్తాం.

ఒకరి కోరికలు వొకళ్లం అర్థంచేసుకుంటాం.

ఐదేళ్ళ తర్వాత పిల్లల్ని కనొచ్చు పిల్లల్ని స్వేచ్ఛగా పెంచుతాం.

నా యిల్లంటూ నాకుంటే నాచుట్టూ ఆరాతీసి నన్నదుపులో పెట్టేవాళ్ళు లేకుండావుంటే చాలు. ప్రకాశంతో అలాగే వుంటాను.

ఈసారి ప్రకాశంతో యీ విషయం మాట్లాడాలి. "పెళ్ళయ్యాక కూడా స్నేహంగా వుండాల ప్రకాశం" అని చెప్పాలి.

అమ్మా నాన్నల్లా పెళ్లి సంకెళ్లా వుండకూడదు.

ప్రకాశంతో మాట్లాడాలి....!

* * *

అరుణ పార్కులోకి వస్తూనే ప్రకాశంకోసం వెతికింది.

సికింద్రాబాదు కంటోన్మెంటు ప్రాంతంలో వున్న ఆ పార్కు చాలా చిన్నది. పార్కులో కూచుని ఆనందించటానికి అక్కడికెవరూ రారు. నిద్రపోయే కూలీలతో, ఆడుకునే పిల్లలతో నిండివుంటుంది.

ఆ ప్రాంతంలో అయితే తెలిసిన వాళ్ళెవరూ కనపడరని ఆ పార్కు యెంచుకున్నారు అరుణ, ప్రకాశం. క్రమంగా ఆ పార్కుతో అనుబంధం పెరిగిఅదే యిష్టమైపోయింది.

ప్రకాశం ఎర్రపూల చెట్టుకింద కూచుని యేదో చూస్తున్నాడు. అరుణ వెళ్ళి పక్కన కూచున్నాకగాని అతను అరుణను గమనించలేదు.

"నాకోసం యెదురుచూస్తుంటావని హడావుడిగా వచ్చాను. తీరా చూస్తే నువ్వేదో ఆలోచనల్లో వున్నట్టున్నావు నా హడావుడి అంతా అనవసరమేనా ?" నవ్వింది అరుణ.

"నీ గురించిన ఆలోచనలు నీకంటే బాగున్నాయి. నాకు నువ్వు తప్ప యింకో లోకం లేకుండా పోయింది. ప్లీజ్-నాచెయ్యి పట్టుకుని నన్ని లోకంలోకి తీసుకురావూ ?" దీనంగా ముఖం పెట్టాడు ప్రకాశం.

ఫక్కున నవ్వింది అరుణ.

"నన్నేం చెయ్యమంటావ్ ?"

"నన్ను వెంటనే పెళ్ళిచేసుకో"

"పెళ్ళంటే భయంగావుంది"

"అర్థంలేదు, అరుణా- ఈ విషయం యింత సస్పెన్సు నాకేం బాగోలేదు. సీరియస్‌గా మాట్లాడు. ఎప్పుడు మన పెళ్ళి ?"

అరుణ ప్రకాశం ముఖంలోకి చూసింది. ప్రకాశంమీద ప్రేమ హృదయమంతా నిండిపోయింది.

అదే క్షణంలో ఉమ మాటలు కూడా గుర్తొచ్చాయి. పెళ్ళంటే గానుగెద్దు జీవితం. ఇల్లూ పిల్లలు తప్ప మరో లోకం లేకుండా బతుకంతా గడపటం అంటే భయంగానే వుంది. కాని ప్రకాశం లేకుండా తను బ్రతకాలి. ఆ యింట్లో, ఆ నరకంలో వుండగలదా ? అసలు వాళ్ళు వదిలేస్తారా ? ప్రకాశమంటే తనకెంతో ప్రేమున్నదీ ఈ భయం దేనికి ? ప్రకాశం ప్రేమగా మాట్లాడుతుంటే ఇష్టంగా నవ్వుతుంటే ముద్దు పెట్టుకోవాలనిపిస్తుంది. అతన్ని గుండెలకు హత్తుకోవాలనిపిస్తుంది. పెళ్ళి కాకుండా యెలా ?

"ఎన్నాళ్ళు ఆలోచిస్తావు అరుణా"

అరుణ ఈ లోకంలోకి వచ్చింది.

"మనసు విప్పి మాట్లాడు. ఎందుకింకా ఆలస్యం ?"

"ఏం లేదు ప్రకాశం - పెళ్ళంటే యే ఆడపిల్లకయినా భయంగానే వుంటుంది నాకూ భయంగానే వుంది. నిన్న మా ఉమ మాటలు విన్నాక యింకాస్త భయం పెరిగింది."

భయమేమిటి ? ఎందుకు ? నాకులేని భయం నీకొక్కదానికే యెందుకు ? ఏమంటుంది మీ ఉమ." కాస్త చిరాగ్గా అన్నాడు.

"ఎందుకంటే - పెళ్ళయిన తర్వాత నీ జీవితం యేమి మారదు. మారినా అంతా నీకనుకూలంగా నీకు సుఖంగా వుండేలా మారుతుంది. నాజీవితం అట్లా కాదు"

"అదేంటి ? నేను సుఖంగావుండి నిన్ను కష్టపెడతానా ? నిన్ను - నా ప్రాణాన్ని-" విస్తుపోయినట్లు చూశాడు ప్రకాశం.

"నేచెప్పేది విను. నువ్వు నన్ను తిట్టవు. కొట్టవు. ప్రేమగానే చూస్తావు. మరి ఆ ప్రేమకు ప్రతిఫలంగా - నేనేం చెయ్యాలి ?"

"నన్ను ప్రేమించాలి !"

"ప్రేమించటం అంటే ఏమిటి ? ఒకరి కళ్ళల్లోకి వొకరు చూసుకోవటమేనా ? అది పెళ్ళికాక ముందు. పెళ్ళయ్యాక ఆడదాని ప్రేమ ఆవిడ చేసే సేవల్లో కనపడుతుంది మగవాళ్ళకి. మనిద్దరం పెళ్ళిచేసుకుంటాం కలిసి వుంటాం. పొద్దున్నే నేను కాఫీచేసి నీకిస్తే ఆ కప్పులో నా ప్రేమ కనపడుతుంది నీకు. అలాగే నేను వొండిపెట్టే తిండిలో, నేను వుతికే బట్టల్లో, నేను చేసే పరిచర్యల్లో వీటిల్లో ప్రేమ కనిపిస్తుంది. క్రమంగా నేనో వ్యక్తిగా కనపడటం మానేసి బాగా మన్నుతున్న వస్తువులా కనపడి-"

"అరుణా - అర్థం లేకుండా మాట్లాడకు. నువ్వు తిండి వొండి పెడతావని నిన్ను ప్రేమిస్తున్నాను. తిండి వొండకపోతే ప్రేమించనా ? నీ అందం, తెలివి, ప్రతి విషయాన్ని సున్నితంగా ఆలోచించే నీ మనసూ వీటిని ప్రేమిస్తున్నాను గాని - నువ్వు కాఫీచేసి యిస్తావనీ, వంటచేసి పెడతావని ప్రేమిస్తున్నానా ? పోనీ అవన్నీ నేనేచేసి పెడతాలే-పెళ్ళికి వొప్పుకో".

నవ్వింది అరుణ

"పెళ్ళయ్యాక ఆడవాళ్ళకు స్వేచ్ఛపోతుందంటుంది ఉమ. నాకిప్పుడు స్వేచ్ఛ లేనేలేదు గనక పోయే సమస్యే లేదు. నా సమస్యంతా పెళ్ళితో స్వేచ్ఛ పొందగలనా అని - ఇవాళ నేను నాలుగు గంటలకు యింటి నుంచి బయలుదేరాను. ఆరింటికల్లా మళ్ళాయింట్లో వుండాలి. అబద్ధం చెప్పి యిక్కడికి వచ్చాను. రాత్రి పడుకోబోయేంతవరకూ ఈ అబద్ధం యెవరికన్నా తెలిసిందేమో, అదెప్పుడు యెలా బద్దలవుతుందో, యెంత అవమానం భరించాలో అనే చిత్రహింస పడుతూనే వుండాలి. అదో కథ కానీ పెళ్ళయ్యాక - పెళ్ళయ్యాకయినా, నేనొక్కదాన్నీ యిలా పార్కుల్లో, యింకో ఫ్రెండుతో మాట్లాడుతూ కూచోగలనా ? నువ్వొక్కడివే వుంటావనీ, నువ్వే మనసుపడతావోననీ, నీకు భోజనానికి ఆలస్యం అవుతుందేమోననీ లక్ష అనుమానాలతో భయాలతో సందేహాలతో మనసు పాడయిపోదూ ? నాకు భవిష్యత్తులోనన్నా స్వేచ్ఛగా వుండాలని వుంది నా టైము నా యిష్టం వచ్చినట్లు గడపాలి. ఆరుకాదు పన్నెండు గంటలకు ఇల్లు చేరినా యెవరికీ సంజాయిషీ యిచ్చుకోనవసరం లేకుండా గడపాలని -" ఆగింది అరుణ.

"నువ్వెంత అర్థంలేకుండా మాట్లాడుతున్నావో, నన్నెంత అపార్థం చేసుకుంటున్నావో ఆలోచిస్తే నీకే తెలుస్తుంది. నేను నిన్ను హింసించి కాల్చుకు తింటానన్నట్టు నువ్వెందుకు ఆలోచిస్తున్నావో నాకు తెలియటంలేదు."

కోపంతో ప్రకాశం ముఖం ఎర్రగా కందింది. మాట్లాడకుండా కూచున్నాడు.

అరుణకు దిగులనిపించింది.

పాపం ప్రకాశం మంచివాడే. తననింత ప్రేమించే ప్రాణాన్ని వొదులుకో గలదా ? ఆ యింట్లో యింకా యెక్కువ రోజులుంటే తనకు పిచ్చెక్కిపోతుంది.

'నాకు ఉద్యోగంరానీ ప్రకాశం' అనునయంగా అంటి.

"అప్పుడు ఆలోచిస్తావా ?" ప్రకాశం గొంతులో స్త కఠినంగా వుంది.

"కాదు-వుద్యోగం రాగానే పెళ్ళిచేసుకుందాం."

"అరుణా - నిజంగానా ?" ప్రకాశం అరుణచేతిని తన చేతిలోకి తీసుకొని ముద్దాడాడు.

"అరుణా - నువ్వు వుద్యోగం చేద్దువుగాని. నాక్కూడా అదే యిష్టం. కానీ వుద్యోగం దొరికే వరకూ పెళ్ళి వాయిదా యెందుకు ? నాది మంచి వుద్యోగమే. మనకేం యిబ్బంది వుండదు. నీ వుద్యోగం నెమ్మదిగా చూసుకోవచ్చు."

"కాదులే ప్రకాశం. వుద్యోగం దొరికాకే పెళ్ళి" ఖచ్చితంగా అంది అరుణ.

'సరే నీయిష్టం' ప్రకాశం అరుణ భుజం మీద చేయివేశాడు.

"ఇక వెళదాం" అంది అరుణ చుట్టూచూస్తూ.

"అప్పుడే - ఐదుంపావే అయింది".

"ఇల్లు చేరేసరికి ఆరవనే అవుతుంది. టైముకి వెళితే వాళ్ళకీ నాకూ కూడా శాంతి" లేచింది.

* * *

ఇంట్లో అందరూ తనగురించి అంతా హడావుడి పడటం అరుణకు కొత్త కొత్తగా అనిపించినా సంతోషంగా కూడా వుంది. ప్రైవేటు జూనియర్ కాలేజీ వాళ్ళు లెక్చరర్లు కావాలని పేపర్లో వేస్తే అప్లికేషను పెట్టింది అరుణ.

వాళ్ళు ఇంటర్వ్యూకు పిలిచారిప్పుడు.

ఇంట్లో కనకమ్మ తప్ప మిగిలిన అందరూ సంతోషంగానే వున్నారు.

కనకమ్మ మాత్రం "అవతల మనవరాలు పుట్టింది-ఇదేమో పెళ్ళి పెటాకులు లేకుండా వూళ్ళమీదికి బయల్దేరుతుందా. ఆ పెద్దపిల్ల తలవంచమంటే వంచింది.

ఎత్తమంటే ఎత్తింది. ఇది ఎద్దేమంటే తెద్దేమంటుంది. ఇక వుద్యోగం కూడావస్తే మన్ని లెక్కచేస్తుందా" అంటూ దీర్ఘాలు తీసింది.

గోపాల్రావు అరుణను స్కూటర్ మీద తీసుకెళ్ళి దింపుతానన్నాడు.

అరుణ ఆశ్చర్యపోయింది.

మామూలుగా అరుణను స్కూటరెక్కించుకోవటం నామోషీపని గోపాల్రావు దృష్టిలో. వీళ్ళందరి ప్రవర్తనకూ ఆశ్చర్యపోతూ, యింటర్వ్యూ యెలా చేస్తానోనని కంగారుపడుతూ, ఆనందం ఆందోళనా మనసుని కమ్మేసి నీరసపడిపోయింది అరుణ.

కాలేజీ దగ్గర గుంపును చూసేసరికి ఆ నీరసం మరింత ఎక్కువైంది.

ఇంతమందిలో తనకు వుద్యోగం వస్తుందా ?

తన క్లాస్‌మేట్స్ యిద్దరు కనిపిస్తే వాళ్ళదగ్గరికే వెళ్ళికూచుంది.

"నువ్వొచ్చావు. ఇక మేం వెళ్ళిపోవచ్చు" అంది వాళ్ళలో ఓ అమ్మాయి.

"అదేం" ఆశ్చర్యంగా అడిగింది అరుణ.

"మీవాళ్ళదే యీ కాలేజీ. మాకెందుకు యిస్తారూ ?"

అరుణకు చిరాకేసి యేమీ మాట్లాడకుండా కూచుంది.

కులాన్ని బట్టి వుద్యోగాలు దొరికేమాట నిజమేగాని, తనకసలు ఈ కాలేజీ వాళ్ళది యేకులమో తెలియదు. తనది తప్పున్నట్లు మాట్లాడుతుందేం - పైగా తన కులం నుంచి తనొక్కతే వచ్చిందా-చాలామంది వచ్చే వుంటారు. ఐనా కులాన్ని బట్టి వుద్యోగాలిచ్చేవాళ్ళు ముందే ఎవరోవొకర్ని ఆలోచించుకునే వుంటారు. ఇవన్నీ ఆలోచించకుండా తననంటే తనేంచేస్తుంది ?

అరుణ ఆలోచనల్లో వుండగానే ఆ యిద్దరు లోపలికి వెళ్ళటం రావటం కూడా అయిపోయింది.

"మేం వెళ్తున్నాం" అన్నారు వాళ్ళు.

"ఇంత తొందరగా అయిపోయిందేం ? ఏమడిగారు వాళ్ళు ?"

"ఏమీ అడగలా. ఊరికే మొఖంచూసి పంపించేశారు. ఉద్యోగం యిచ్చేబాపతు కాదులే"

వాళ్ళు వెళ్ళిపోయారు.

ఇంకో నలుగురైదుగురి తర్వాత అరుణని పిల్చారు.

అరుణ భయం భయంగా లోపలికి వెళ్ళింది.

నలుగురైదుగురు ఒక టేబుల్ చుట్టూకూచుని వున్నారు. అరుణ సర్టిఫికెట్లన్నీ చూశారు.

నల్లగా వున్న వొకాయన వున్నట్టుండి "కంగోయి ని సంధి చెప్పమ్మా" అన్నాడు.

అరుణకు మెదడంతా ఖాళీ అయిపోయింది

"పోనీ ఆ పదాన్ని విడదియ్యమ్మా"

అరుణ తేరుకుని 'కంగోయి' పదాన్ని విడదీసి సూత్రం చెప్పింది.

"ప్రాచీన కవులలో నీకిష్టమైన కవి యెవరమ్మా" ఆ నల్లటాయన మళ్ళీ అడిగాడు.

ఏమీ అడగలేదని చెప్పారు. వీళ్ళిలా అడుగుతున్నారు అనుకుంటూ "శ్రీనాధుడండీ" అని జవాబిచ్చింది ఆయనడిగిన వొక్కొక్క ప్రశ్నే వంద ప్రశ్నల్లాగా తనకు అనిపిస్తోందని అరుణ గమనించలేదు.

"ఏదీ - శ్రీనాథుడి పద్యం ఒకటిచెప్పు".

మళ్ళీ బుర్ర ఖాళీ అయింది.

"ఒక్కటికూడా రాదా ? చిన్నదైనా ఫరవాలేదు."

అరుణ రెండు నిమిషాలు ఆలోచించి "పంపావిరూపాక్ష" అన్న పద్యం చదివింది.

"బాగుంది. చక్కగా చదివావు. ఇక వెళ్ళమ్మా".

ఆ మాట పూర్తికాకముందే అరుణ బైటకొచ్చి వడి వూపిరి పీల్చుకుంది.

ఉద్యోగం వస్తుందా, రాదా? అన్న ప్రశ్నకు నాలుగైదు రోజుల్లో సమాధానం దొరికింది.

ఉద్యోగం వచ్చింది.

కాలేజీవాళ్ళు అరుణను పిల్చి వుద్యోగం యిస్తున్నామని చెప్పారు. అరుణ ఆనందం నుంచి తేరుకునేలోగా యింకో విషయంకూడా చెప్పారు.

కాలేజీకి ప్రభుత్వ గ్రాంటు లేకపోవటంవల్ల పూర్తి జీతం యివ్వలేమనీ, అయిదొందలు మాత్రం యిస్తామనీ, పూర్తిజీతం తీసుకుంటున్నట్లుగా సంతకం పెట్టాలనీ.

అరుణకు యేంచెప్పాలో అర్థంకాలేదు.

అరుణ ముఖంచూసి వాళ్ళే యింటికి వెళ్ళి ఆలోచించుకుని ఏ విషయం మర్నాడు పదిగంటలకు వచ్చి చెప్పమన్నారు. అరుణ యింటికి వచ్చి విషయం చెప్పింది.

"నీ మొహంచూసి ఈ అమ్మాయికి పూర్తి జీతం యివ్వకుండానే పనిచేయించు కోవచ్చు అనుకుని వుంటారు." నిర్దయగా అనేశాడు గోపాల్రావు.

చివరికు జానకీరామయ్యా గోపాల్రావూ కలిసి ఆలోచించి ఆ వుద్యోగంలో చేరమనే చెప్పారు.

అరుణ వాళ్ళ ఆలోచనలతో సంబంధం లేకుండానే వుద్యోగంలో చేరాలనే నిర్ణయం తీసుకుంది, అప్పటికే!

ముందు యేదో వొకదానిలో చేరితో మంచి వుద్యోగం నిదానంగా చూసు కోవచ్చు. అన్నిటికన్నా ముఖ్యం ప్రకాశం సంతోషిస్తాడు. తను తొందరగా ఈ యింటినుంచి బైటపడవచ్చు.

ఆ సాయంత్రమే మొదటిసారిగా ప్రకాశాన్ని అతనింటి దగ్గర కలిసింది అరుణ.

అరుణను చూసి ప్రకాశం యెంత కంగారు పడ్డాడంటే యేదో ప్రమాదం జరిగిందనే అనుకున్నాడు.

అరుణ అలాంటిదేమీ జరగలేదని చెప్పినా నమ్మలేకపోతుంటే అరుణకిక అసలు విషయం వెంటనే చెప్పక తప్పలేదు.

"నిజంగా-ఆ కాలేజీలోనే-అమ్మయ్య. ఇక ఏ ఆటంకాలూ లేవుగా" అన్నాడు అరుణను దగ్గరకు లాక్కుంటూ.

"ఉండు. మీ యింటికొచ్చానని పిచ్చి వేషాలెయ్యకు-వాళ్ళు వుద్యోగం యిచ్చారు గానీ పూర్తి జీతం యివ్వరట"

"మరి-?"

"ఐదువందలే యిస్తారట. చేరనా? వొద్దా? నాకైతే చేరాలనే వుంది."

ప్రకాశం ఆలోచనలో పడ్డాడు.

"గ్రాంటు వచ్చాక పూర్తి జీతం ఇస్తారట"

"ఏమో-వీళ్ళిలా వెట్టిచాకిరి ఎన్నేళ్ల చేయించుకుంటారో! మేనేజిమెంటు

వాళ్ళతో బాలా గొడవలుంటాయి. మంచి ఉద్యోగం దొరుకుతుందిలే-కొంచెం ఆగితే."

"మంచి ఉద్యోగం దొరికేదాకా ఇది చెయ్యొచ్చుగా. ముఖ్యంగా మన పెళ్ళికోసమైనా ఈ ఉద్యోగంలో చేరాలనిపిస్తోంది."

"నీదంతా పిచ్చిగాని ఈ అయిదు వందలు లేకపోతే మనకు జరగదా. నీకు పంతం ఎక్కువ. మన మధ్య నీడబ్బూ నాడబ్బూ అని చూస్తావా."

"కాదులే ప్రకాశం. డబ్బులేక నేనెంత యిబ్బంది పడ్డానో నీకు తెలియదు. చిన్నచిన్న అవసరాలకు, అయిదూ పదీ కూడా నాన్ననూ అన్నయ్యనూ అడిగి, వాళ్ళు లేవంటే కుంగిపోయి - యిదంతా నీకర్థంకాదు. నా అవసరాలకు నేనెవర్నీ డబ్బడక్కుండా బతకాలి. విన్నయినా సరే-"

"సర్లె సర్లే-ఆవేశపడకు చేరు ఆ ఉద్యోగంలో. తర్వాత మంచిది చూసు కుందాం."

"రేపు పది గంటలకు వెళ్ళి చేరాలి."

"అరుణా-రేపే మనం రిజిష్ట్రారు ఆఫీసుకి యెందుకు వెళ్ళగూడదు ?"

"వెళ్ళి-"

"వెళ్ళి రిజిష్టరు చేయించుకుందాం. నెలరోజులాగి సర్టిఫికెట్ తీసుకుని పెళ్ళయినట్లు అందరికీ చెప్పి పార్టీ యిద్దాం."

"నెలరోజులు ఆగాలా ?"

"సర్టిఫికెట్ నెలరోజులకుగాని ఇవ్వరనుకుంటా. సర్టిఫికెట్ తీసుకునే వరకూ ఆగితేనే మంచిది. మీవాళ్ళు యేదన్నా గొడవపెట్టొచ్చుగా."

"నిజంగా నెలరోజుల్లో మన పెళ్ళయిపోతుందా ?" ప్రకాశం కళ్ళల్లోకి చూస్తూ అడిగింది అరుణ.

"నువ్వు ఒప్పుకుంటే యెప్పుడో అయిపోయేది. నువ్వు స్వేచ్ఛా స్వతంత్రం అంటూ ఉపన్యాసాలిచ్చి ఆపేశావు."

అరుణ చేతుల్ని ముద్దు పెట్టుకున్నాడు ప్రకాశం.

అరుణ ప్రకాశం వొళ్ళో తల పెట్టుకుని మౌనంగా ఉంది.

"ఏంటోయ్-మాట్లాడవు ?"

"మాట్లాడాలనిపించటంలా"

"ఎందుకో ?"

"ఎందుకో"—కలలోలా మాట్లాడింది.

ప్రకాశం అరుణ తలను ముద్దుపెట్టుకున్నాడు. తలుపు టకటకా మోగటంతో ఇద్దరూ వులిక్కిపడి లేచారు.

అరుణ కంగారుపడుతూ "ఎవరు ?" అంది.

"ఎవరైనా ఫరవాలేదులేగాని వచ్చింది మాత్రం చాకలి అయివుంటాడు" అంటూ తలుపు తీశాడు.

"అంకుల్ అగ్గిపెట్టె తెమ్మంది మా అమ్మ" అంటూ నాలుగేళ్ళ శిరీష లోపలికి వచ్చింది.

అరుణ మనసు కుదుటపడింది.

"పక్కింటి పాప శిరీష" అని చెబుతూ అగ్గిపెట్టె ఇచ్చాడు.

"పాప ముద్దుగా ఉందికదూ" అంది అరుణ.

"మన పాప ఇంకా ముద్దుగా ఉంటుంది."

అరుణ సిగ్గుపడిపోతుంటే ప్రకాశం హాయిగా నవ్వాడు.

"నే వెళ్తాను" లేచింది అరుణ.

"అప్పుడే—"

"చాలా సేపయింది. ఇంకెంత-నెలరోజులేగా. ఈ ఇంట్లోనే ఉందామా మనం" అరుణ ఇల్లంతా చూస్తూ అంది.

"నీకిష్టమైతే ఉందాం. చూడు ఇల్లంతా ముందు"

"ఇల్లంతా రెండు గదులేగా"

"ఎన్ని గదులు కావాలోయ్ నీకు. నాకైతే మనిద్దరికీ ఒక్క గది చాలని పిస్తోంది"

అరుణ వంటింట్లోకి వెళ్ళి అక్కడి గందరగోళానికి భయపడి బైటికొచ్చేసింది.

"ఒక రోజొచ్చి ఇల్లంతా సర్దుకోవాలి"

"అబ్బో- అపుడే ఇల్లాలి లక్షణాలొచ్చేశాయే" వెక్కిరించాడు ప్రకాశం.

"ఇల్లు పత్రంగా ఉంచుకోవాలి ఎవరైనా"

"సరే సర్దుకో. నన్నూ ఇంటినీ కూడా పుత్రంచెయ్" తలవంచాడు.

"అసలు ఇల్లు మారదాంలే- ఇంకొక గదుంటే బాగుంటుంది"

"నీకు గదుల పిచ్చేమిటి. మనిద్దరం కలిసి ఒక్క గదిలోనే ఉండమా ? నీగదీ వేరూ నాగదీ వేరూనా ?"

"అబ్బ- మనకికాదు. మనింటికి ఎవరైనా వస్తే వాళ్లకోసం"

"చాలా ముందుచూపుందే- సరే మూడుగదుల ఇల్లు చూడాలి అంతేనా"

"అంతే- నే పోతున్నా"

"రేపు పదిగంటలకు కాలేజీ దగ్గరకు వస్తాను. అక్కడినుండి ఇద్దరం రిజిష్ట్రారు ఆఫీసుకి వెళ్దాం"

పావురాయికి మల్లే రెక్కలు విప్పుకొని ఆకాశంలోకి ఎగిరింది అరుణ మనసు.

2

"ప్రియమైన ఉమా-

జీవితం ఎంత వేగంగా నడుస్తోందంటే దాదాపు నెలరోజులకు గాని నీకు ఉత్తరం రాయలేకపోతున్నాను.

అగస్టు పదిహేనున దేశంతోపాటు నాకూ స్వతంత్రం వచ్చింది. అప్పుడే నెలయిపోతోంది నాకూ స్వతంత్రం వచ్చి.

ఈ నెలరోజుల్లో ఎన్ని సంగతులు, ఎన్ని విషయాలు !

ఎలా జరిగిపోతోందో కాలం.

మా పెళ్ళిరోజున నువ్వురాకుండా నీ టెలిగ్రాం వచ్చినందుకు నాకెంత కోపం వచ్చిందో.

కానీ కోపం నిలుపుకునేలా నామనసులేదు. సంతోషంతో పొంగి పొర్లుతోంది.

అగస్టు పదిహేను పొద్దున మామూలుగా ఇంటినుంచి కాలేజీకని బయలుదేరి ప్రకాశం దగ్గరికి వచ్చేశాను.

నాన్నకి ఉత్తరం రాసి పోస్టు చేశాను. మర్నాడు ఆఫీసుకి వెళ్ళి సర్టిఫికెట్లు తీసుకున్నాం.

ప్రకాశం స్నేహితులు నలుగురైదుగురూ, మన స్నేహితులు హేమ, వాణీ, పుష్పా వచ్చారు. అందరం కలిసి హోటల్లో భోజనం చేశాక మేం మా కొత్త ఇంటికి వెళ్ళిపోయాం.

భలే తమాషాగా అనిపించింది తెలుసా, నా పెళ్ళి ప్రశాంతంగా యేగొడవా లేకుండా జరిగిపోయిందని. రెండు రోజుల తర్వాత మా నాన్న వచ్చాడు.

ఆ రెండు రోజులూ ఇంట్లో ఎంత రభస జరిగుంటుందో నువ్వు ఊహించు కోవచ్చు.

నాన్నను చూడగానే ఎంత భయం వేసిందో !

కానీ అంతా తేలికగానే పరిష్కారమయింది.

నాన్న చాలా తెలివిగలవాడు. తన కూతురికి ఆదర్శ వివాహం జరిపించి నట్లు అందరితో చెప్పుకున్నాడు. ఇరవయ్యో తారీకున కొందరు బంధువుల్నీ స్నేహి తుల్నీ పిలిచి విందు చేశాడు. ఆ రోజు ఉదయం మేమిద్దం మా ఇంటికి వెళ్ళాం. మా అత్తా, వదినా, అన్నా అందరూ నామీద కోపాన్ని మింగలేక కక్కలేక నానా అవస్థాపడ్డారు. అమ్మను చూస్తే మాత్రం బాగా ఏడుపొచ్చింది. నేను చేసిన పనికి అందరికంటే ఎక్కువ సఫరయింది అమ్మే !

అందరూ అమ్మనే తిట్టారు.

"కూతురు ఇంతపని చేస్తుంటే గమనించలేకపోయిందనీ...."

"అదుపులో పెట్టలేకపోయిందనీ...."

"కుటుంబ పరువు ప్రతిష్ఠలు నేలపాలవడానికి అమ్మే కారణమనీ...."

అందరూ ఎన్నెన్ని మాటలో అన్నారు.

అమ్మకు ఏడవటం తప్ప మరేం చేతకాదు.

జీవితాంతం మా మేనత్త చేతికింద నలగటం తప్ప ఆమెకు విముక్తి లేదు.

సరే -మా నాన్న హిపోక్రసీ ఇరవయ్యో తారీకున పరాకాష్ఠకు చేరుకుంది.

విందుకొచ్చిన అందరిలో ప్రకాశాన్నీ నన్నూ చాలా గొప్ప చేశాడు. అందరూ వెళ్ళిపోయాక నన్ను పిలిచి....

"ఇదంతా ఎలాగోలా చేశాను గానీ ఇక నీకూ ఈ ఇంటికీ సంబంధం లేదు. అత్తయ్యకూ అన్నయ్యకూ ఈ పని యిష్టంలేదు. లోకంలో ఎలాగోలా తలెత్తుకు తిర గాలని ఈ తంతు జరిపించాను ఇంక మీరు వెళ్ళిపొండి" అని చెప్పేశాడు.

నాకు చాలా కోపం దుఃఖం వచ్చాయి.

రాత్రి పన్నెండు గంటల వేళ అమ్మ భోజనం పెడుతుంటే మేమిద్దరం మా ఇంటికి వొచ్చేశాం.

ఇదీ ఆ యింటి కథ. ప్రకాశం వాళ్లింట్లో యింకో కథ.

అసలు తను ముందే వాళ్ళింట్లో చెబితే సరిపోయేది. ఎవరూ ఏమనేవారు కాదనిపించింది. ప్రకాశం మాత్రం 'నీకు తెలియదులే- జరిగిపోయింది గనుక ఇలా ఉన్నారు. లేకపోతే నానా గొడవా చేసేవారు' అంటాడు. ఏమోమరి! ప్రకాశానికి ఆరుగురు అక్కలని చెప్పేవాడు గుర్తుందా? ఆ ఆరుగురు అక్కలూ మమ్మల్ని గుర్తించలేదు. చాలు- మేం వాళ్ల ఊరు వెళ్ళామని చెప్పలేను గదూ ప్రకాశం పెళ్లి విషయం రాశాక వాళ్లమ్మ వాళ్ల అన్నయ్యతో మమ్మల్ని రమ్మని ఉత్తరం రాయించింది.

మేం వెళ్ళాం.

"ప్రకాశం వాళ్ళమ్మ చాలా మంచిది ఉమా. చాలా తెలివిగలది. వీళ్ళు చిన్న పిల్లలుగా ఉన్నప్పుడే ప్రకాశం నాన్నగారు చనిపోతే వీళ్ళందర్నీ పెంచి పెద్దవాళ్ళను చేసి ఆడపిల్లలకు పెళ్లిళ్ళు చేసి- ఆ పొలాన్ని చేయిస్తూ.... ఎంత సమర్థురాలో అనిపించింది. మాతో మంచిగానే ఉంది. ఆమెకు ప్రకాశమంటే చాలా ఇష్టం. అందుకని నన్నూ యిష్టపడింది. వాళ్ళన్నయ్య ముభావంగా ఉన్నాడు. వాళ్ళ వదిన మాత్రం యెన్ని ప్రశ్నలు వేసిందో చెప్పలేను. ఆమెకు నేనంటే సగం కుతూహలం- సగం వెక్కిరింత. ఆమె జీవితంలో యిదొక వింత.

పక్క ఇళ్ళ వాళ్ళని బంధువుల్ని అందర్నీ పిల్చుకొచ్చి నన్ను చూపించింది. అది మాత్రం ఎంత భయంకరమైన పరిస్థితో-

ఆంధ్రాపారిస్ అని పేరుబడ్డ తెనాలి పక్కనే ఉన్న ఆ పల్లెటూళ్లో జనం మమ్మల్ని జూలో జంతువుల్ని చూసినట్లే చూశారు. మేం బజార్లో నడుస్తున్నా అంతే. ఎక్కడివాళ్ళక్కడ ఆగిపోయి- యింట్లో వాళ్ళని గబగబా బైటికి పిలిచి-

ఎంత చిరాకనిపించిందో.

కులాంతర వివాహం దేశంలో ఇంకా సంచలనాన్ని రేపుతూనే ఉంది.

ప్రకాశం అక్కలు మాత్రం రాలేదు. పెద్దక్క కైతే వాళ్ళమ్మాయిని చేసుకోలేదని కోపం అనుకో. మిగిలినవాళ్ళెందుకు రాలేదో తెలుసా? ప్రకాశం పెళ్ళి సందర్భంగా వాళ్ళ పట్టుచీరలు, గ్రైండర్లు పెట్టాలని పేచీలు తెచ్చారట.

ప్రకాశంతో ఎప్పుడూ అనేవారట. "నువ్వెవర్నైనా చేసుకో- మాకు మాత్రం ఆడపడుచు కట్నంగా పట్టుచీరా గ్రైండరూ కావాలి. లేకపోతే పెళ్ళికి రాము" అని.

భలే మనుషులు కదూ. నిజంగానే ఒక్కరూ రాలేదు.

ఆ ఊళ్ళో రెండురోజులుండి వొచ్చేశాం. అత్తయ్య త్వరలో మా ఇంటికి వస్తానన్నారు.

ఇక మా సంగతులు ఏంరాయను!

ప్రకాశం ప్రేమలో నేను మునిగిపోయి ఉన్నాను.

నిజంగా ఉషా!

నిజంగా నేను చాలా సంతోషంగా ఉన్నాను. జీవితంలో ఇంతకంటే కావాల్సిందేమీ లేదనిపిస్తోంది. నేను ధైర్యం చేసినందుకు నాకు సంతోషంగా ఉంది. నన్ను ఆ ఇంట్లోంచి తప్పించిన ప్రకాశమంటే ప్రేమతో కృతజ్ఞతతో మనసు నిండి పోతోంది. ప్రకాశం లేకపోతే నా జీవితం ఎలా ఉండేదో ఊహించుకుంటే చాలా భయంగా ఉంది.

అసలు ఊహలకూ ఆలోచనలకూ సమయమేదీ? నేనూ ప్రకాశం కలిసి ప్రతి అనుభూతినీ పంచుకున్నాం. ఆనందిస్తున్నాం.

మొన్న ఇద్దరం కలిసి కృష్ణశాస్త్రి కవితల్ని చదువుకున్నాం తెలుసా. మేం యేం మాట్లాడుకుంటామో మాకే తెలియకుండా గంటలు గంటలు మాటల్లో దొర్లి పోతాయి.

ప్రేమ ఎంత అద్భుతంగా ఉంటుందో నీకెలా తెలుస్తుంది? తొందరగా ఎవర్నైనా ప్రేమించరాదూ?

ప్రకాశం ప్రేమలో నేనేమవుతున్నానో నాకే తెలియటంలేదు.

ఎన్ని రంగులు....!

ఎన్ని కాంతులు!

ఎన్ని రూపాలు!

ఎన్ని అనుభూతులు!

ప్రపంచం ఎంత బాగుంది!

చిరునవ్వుతో, నా ప్రేమతో వెలిగే ప్రకాశం తన్ని కాంతులను చూస్తుంటే నా హృదయం హేమంతంలో నులివెచ్చని సూర్యకిరణాలకు విచ్చుకున్న చేమంతి చందమవుతోంది.

ప్రకాశం కాసేపు కనపడకపోతే, అతను రావటం కాసేపు ఆలస్యమైతే శిశిరంలో శూన్యమైన మానులా కాంతిహీనమైపోతున్నా.

అతన్ని చూడగానే మళ్ళీ కోర్కెల కొత్త చిగుళ్ళతో మనసు వసంతకాలపు నందన వనమవుతోంది.

గ్రీష్మతాపం వంటి వలపు వేడిలో చిక్కి ఒళ్ళెల మత్తులో స్వాతంత్ర్యపు చల్లగాలులకు సేదతీరి హృదయం సొమ్మసిల్లి నిద్రిస్తోంది.

ఏం రాయను ఉమా - ఏం రాసి ఎంత వర్ణించి నా ప్రేమగానాన్ని నీ అనుభూతిలోకి తేగలను.

నువ్వు రావా ?

నా ఆనందాన్ని కళ్ళారా చూడవా.

నా కబుర్లు వినవూ ?

ఉమా-జవహర్‌లాల్ నెహ్రూ యూనివర్శిటీలో ఎం.ఫిల్ పరీక్ష ఎప్పుడు ? నువ్వు పరీక్ష కోసం ఢిల్లీ వెళ్ళేటప్పుడు తప్పకుండా హైదరాబాదు రావాలి. రెండు రోజులుండి వెళ్దువుగాని. కాజీపేట దాకా ఎలాగూ రావాలి గదా. ఇంకొంచెం దూరం వస్తావు. నువ్వు ఎప్పుడు వస్తావో రాస్తే ఇక్కడినుంచి టికెట్ బుక్ చేస్తాను. వెంటనే ఉత్తరం రాయి. కాలేజీలో లీజర్ అవర్లో రాస్తున్నానిది. మళ్ళీ క్లాసుకి టైమైంది. ఇదీ డబ్బాలో వేసి క్లాసుకి పోతా.

నీ

అరుణ"

తమిళనాడు ఎక్స్‌ప్రెస్‌లో కూడుని తీరికగా అరుణ రాసిన ఉత్తరం చదువుతుంది ఉమ. ఇంట్లోంచి బయలుదేరబోతుంటే పోస్టులో వచ్చింది. కవర్ సైజు చూసి ఇప్పుడు లాభంలేదులే అనుకుని బాగ్‌లో పడేసుకుని స్టేషన్‌కి వెళ్ళింది. గుంటూరు రైల్లో అంతా జనం. హడావుడి. ఆ రైలు దిగి బెజవాడలో తమిళనాడు ఎక్కి తన సీటులో కూర్చుని రైలు కదిలిన తర్వాత ఉత్తరం విప్పింది.

అరుణ ఆనందంగా ఉండనుకుంటే ఉమకు పరీక్ష దిగులు కూడా తగ్గినట్టయింది. అప్పటిదాకా మెదడులో ఉన్న పరీక్షభారం కొస్త దిగి మెదడు చల్లబడ్డట్టయింది. పరీక్ష రాసి హైదరాబాదు వెళ్ళాలనుకుంటూ పక్కకు చూస్తే బాగ్‌లోనుంచి పుస్తకాలు తొంగి చూస్తున్నాయి. ఉలిక్కిపడింది. ఈ పరీక్ష పూర్తయి రిసెర్చిలో సీటు దొరికే దాకా ఈ పుస్తకాలు ఇలా జడిపిస్తూనే ఉంటాయి గాబోలు. ఎప్పుడూ లేదు ఈ పరీక్షకు ఇంత టెన్షన్‌గా ఉందేమిటి అనుకుంది ఉమ.

ఈ సీటు దొరక్కపోతే తన ప్లానులన్నీ తన ఊహాలన్నీ తలకిందులయి పోతాయి. ఆ యూనివర్సిటీలో రిసెర్చి చెయ్యాలని ఏడాది నుంచీ తను కంటున్న కలలు అబద్ధం కాకూడదు. అమ్మనీ నాన్ననీ నొప్పించి, ఒప్పించి ఈ పరీక్షకు హాజరవుతోంది. ఈ పరీక్ష పోతే మళ్ళీ గుంటూర్లోనో హైదరాబాదులోనో చదవటం తనకిష్టం లేదు. తనకింకా ఎక్కువ అవకాశాలున్నచోటు కావాలి.

ఇదయ్యాక పిహెచ్‌డి అయితే అమెరికా వెళ్ళాలి.

ఎంతో చదవాలి !

ఎన్నో రాయాలి !

ఆలోచనలను పక్కకు నెట్టి ఉమ సీరియస్‌గా పుస్తకం తెరిచింది.

* * *

చలికాలం కావటంతో ఆరయినా యింకా పూర్తిగా వెలుగురాలేదు.

ఆ మసక వెలుతుర్లోనే అరుణ యిచ్చిన అడ్రసు ప్రకారం ఆ యింటికోసం వెతికి చివరకు పట్టుకుంది ఉమ.

"ఉమా - నువ్వా. ఉత్తరం రాయలేదేం. నువ్విక రావనుకుంటున్నా". ఆశ్చర్యం ఆనందం కలగలిసిన ముఖంతో అంది అరుణ.

"వస్తాననిగాని - నువ్వేమిటి అలావున్నావు. వొంట్లో బాగాలేదా ?"

"ఊఁ— బాగానే వుంది. నువ్వెక్కడి నుంచి"—

"మా వూరినుంచే. నాకు సీటు వచ్చింది. రెండు రోజుల్లో ఢిల్లీ వెళ్ళాలి. ఇక అక్కడే జాయినయితే యిప్పట్లో రానుగదా - అందుకని ముందిటు వచ్చేశా—" కుర్చీలో కూలబడి అలుపు తీర్చుకుంది ఉమ.

"మంచి పనిచేశావ్. ఏదీ ముఖం కడుక్కుందువుగాని"

"కడుక్కుంటాలే - ప్రకాశం నిద్ర లేవలేదా ?"

"ఊహుఁ"

"ఐతే లేచేదాకా మనం కబుర్లు చెప్పుకుందాంలే. వస్తానుండు" అంటూ బాత్‌రూంవైపు నడిచింది ఉమ.

అరుణ అంట్ల గిన్నెలన్నీ సింకులోపడేసి పాలు స్టవ్‌మీద పెట్టి టీ చేసింది.

"నీకు సీటు వచ్చిందంటే పెద్దబరువు దిగినట్లుందే. ఎంత కష్టపడ్డావు. ఎంత టెన్షన్ పడ్డావు" టీ కప్పు ఉమకి యిస్తూ అంది.

"ఆ బరువుతోనేనా యింత చిక్కావు ? ఏమిటి అనారోగ్యం ?"

"ఏముంది - మామూలే" డల్‌గా వుంది అరుణ నవ్వు.

"అరే - మామూలేమిటి. అంత బలహీనంగా వున్నావు. పెళ్ళయి మూణ్ణెల్లు కాలేదు. ఈ నీరసం యేమిటి ? ప్రకాశం యేం చేస్తున్నాడు ?"

అరుణ మళ్ళీ నీరసంగా నవ్వింది.

"ఏంటా నవ్వు ? — యేమయింది నీకు ?"

"పెళ్ళయిన వాళ్ళందరికీ వచ్చే నీరసమే నాకూ వచ్చింది. కంగారుపడకు"

"అంటే"

"అంటే—కన్సీవ్ అయ్యాను. రెండోనెల"

"నిజమా ?" దిగ్భ్రాంతిగా అడిగింది ఉమ.

అరుణ తలవూపింది.

"ఇంత తొందరగా పిల్లలెందుకు ? నువ్వు వొద్దనుకున్నావుగదా ?"

అరుణ మాట్లాడలేదు.

ప్రకాశం నిద్రలేచి వచ్చి ఉమను చూసి ఆశ్చర్యపోయాడు "ఇన్నాళ్ళకు వచ్చారన్న మాట. మీ ఫ్రెండు రోజూ కలవరిస్తోంది మీకోసం. అరుణ మిమ్మల్ని అనుక్షణం తల్చుకుంటుంటే నాకెంత జెలసీగా వుంటోందో చెప్పలేను."

"మీరూ ఢిల్లీ రండి. మిమ్మల్నీ తల్చుకుంటుంది".

"అమ్మో ఢిల్లీ కాదుగదా - అరుణను వొదిలి అరగంటకూడా వుండలేను"

ప్రకాశం మాటలకు ముగ్గురూ నవ్వారు.

"అరుణ చాలా నీరసంగా వుందండీ" అంది ఉమ.

"ఔను. యేమీ తినటంలేదు. బాగా వాంతులవుతున్నాయి. నాకూ చాలా భయంగా వుంది. ఇంకో నెలలో తగ్గిపోతాయంటుంది డాక్టరు. పదిహేను రోజుల్లో యెంత చిక్కిపోయిందో" ప్రకాశం పేపరు తీసుకుని గదిలోకి వెళ్ళాడు.

అరుణా, ఉమా వంటగదిలోకి వెళ్ళారు.

"ప్రకాశం వంటగదిలోకి రాడా ?" ఉమ అడిగింది.

"వస్తాడు. నేనే రావొద్దంటా. యేదో వొకటి పాడుచేసిగాని వెళ్ళడు" నవ్వింది అరుణ.

"పాడుచేస్తే చేశాడులే. నెమ్మదిగా నేర్చుకుంటాడు. నువ్వు గారాంచేసి పాడు చెయ్యకు" కసిరింది ఉమ.

"ప్రకాశం నా పనిలో సాయం చేస్తాడులే ! — ఢిల్లీ కబుర్లేమిటి చెప్పు—"

"అప్పుడే ఢిల్లీ కబుర్లేముంటాయి. వెళ్ళి సెటిల్ కానీ"

"ఒకసారి వెళ్ళావుగా"

"వెళ్ళానుగాని యెవరింట్లోనో నాలుగురోజులుండి ఆ పరీక్షరాసి వచ్చేశాను. ఢిల్లీయేమీ చూడలేదు. నేను సెటిల్ అవగానే వుత్తరం రాస్తాను. మీరిద్దరూ రండి. ఢిల్లీ అంతా చూద్దాం మీరొచ్చేదాకా నేనేమీ చూడను."

"అంతదూరం యిప్పుడెలా వీలవుతుందనే" అంది అరుణ.

"అబ్బ - ముసలమ్మలా యేంటా నిరసనమాటలు —" చిరాకుపడింది ఉమ.

"నువ్వెళ్ళి కాసేపు పడుకోరాదూ ? రాత్రంతా నిద్రలేదుగా. పదింటికి లేపేస్తా"

"నువ్వు కాలేజీకి వెళ్తావా ?"

"నువ్వొస్తే నే కాలేజీకి వెళ్తానా ?"

"సరే—నీ పనిచేసుకో యెంతయినా గృహిణివైపోయావు. ఇక పిల్లలు పుడితే" అంటూ అవతలకు నడిచింది ఉమ.

పనంతా ముగించి ప్రకాశానికి భోజనం పెట్టింది అరుణ.

"నువ్వు ఈరోజు కాలేజీకి వెళ్ళవుగా. లీవ్ లెటరు రాసివ్వు. నేను తీసుకెళతా."

అరుణ లీవ్ లెటరు రాసిచ్చింది.

"అరుణా అలా డల్‌గా వుండకు. ఎంతో సంతోషంగా వుండాల్సిన టైమిది. మీ ఉమా నువ్వూ కూచుని పాత కబుర్లన్నీ చెప్పుకోండి. సరదాగా యెటన్నా వెళ్ళిరండి. నేపోతున్నా—"

ప్రకాశం వెళ్ళిపోయాడు.

అరుణ టీ చేసుకుని వెళ్ళి ఉమను లేపింది.

ఉమ "నేను నిద్రపోలేదు. ఊరికే పడుకున్నా. ఊఁ ఏంటే కబుర్లు చెప్పు" అంది.

"ఏం చెప్పను? అసలు కబురు చెప్పానుగా."

"ఎందుకంత తెలివి తక్కువగా వున్నావు ప్లాన్ చెయ్యగూడదూ?"

"ఏమో — ప్లానింగ్ గురించి ఆలోచించే లోపలే జరిగిపోయింది. మొదటి రోజుల్లో కొత్త! భయం! ప్రకాశంతో మాట్లాడాలంటే సిగ్గుగా అనిపించేది. ఇవన్నీ పోకముందే యిలా జరిగింది."

"పోనీ అబార్షన్ చేయించుకోరాదూ?"

అరుణ ఉమ వొళ్ళో తలపెట్టుకుని వెక్కి వెక్కి యేడ్చింది.

"ఏముందే యిప్పుడు? నీకిష్టం లేకపోతే ఎబార్షన్ చేయించుకో. ఎబార్షన్ అంటే భయమా?"

"కాదు. ప్రకాశానికి యిష్టంలేదు."

"ఎందుకని?"

"ఏమో—ఈ విషయం తెలిసి అతను చాలా సంతోషపడ్డాడు. నేను దిగులు పడుతుంటే అతనికి ఆశ్చర్యం. నేను సిగ్గుతో ప్లానింగు గురించి మాట్లాడలేదంటే అతను నువ్వు మాట్లాడినా ప్రయోజనం వుండేది కాదులే. నేను కుదరనిచ్చేవాడిని కాదు అన్నాడు. అబార్షన్ అనే మాట నేననగానే అతనికెంత కోపంవచ్చిందో బాగా తిట్టేశాడు. నువ్వాడదానివేనా అన్నాడు. తర్వాత కోపంలో అన్నానని పశ్చాత్తాప పడ్డాడుగానీ నాకెంత గుచ్చుకుందో ఆ మాట. నాకిప్పుడే పిల్లలొద్దని గట్టిగా అనుకున్నాను గనుక అబార్షన్ అన్నాను. అది పాపంకాదట గానీ ఘోరమైన పనట. రెండు రోజులు ఈ విషయం గురించి మేం మాట్లాడుకోలేదు తెలుసా? చివరికి నేనే రాజీపడ్డా"

"జరిగిందేదో జరిగింది. నువ్వు యెక్కువ ఆలోచించి బాధపడకు. వొక రకంగా యిదీ కూడా మంచిదేనేమో"

ఉమ చెప్పబోతుంటే మధ్యలోనే వారించింది అరుణ.

"పిల్లల్ని కంటాను. అదికాదు సమస్య. నాకు యిప్పుడే పిల్లల్ని కనాలని లేదన్నప్పుడూ, అబార్షన్ గురించి ఆలోచించినప్పుడూ ప్రకాశం నన్ను సరిగా అర్థం చేసుకోలేదన్నది నన్ను చాలా బాధించింది. నేనేదో తప్పుచేసినట్లూ నన్ను కోప్పడి ఆ ఆలోచనను మాన్పించగలిగినట్టూ ప్రవర్తించాడు. నేను యిక అబార్షన్ గురించి ఆలోచించనని నమ్మకం కలిగేదాకా నాతో చాలా సీరియస్‌గా వున్నాడు. ఇప్పుడిక మళ్ళీ చాలా ప్రేమగా వుంటున్నాడు. నాకిదీ చాలా బాధనిపిస్తోంది. తన కిష్టమైనట్లు వుంటే ప్రేమించటం లేకపోతే సీరియస్‌గా వుండటం. ఇట్లా కాకుండా నా ఆలోచనలను అర్థం చేసుకోటానికి ప్రయత్నిస్తే—" అరుణ కళ్ళల్లో మళ్ళీ నీళ్ళు.

"పిచ్చిదానా— నువ్వు నిజంగా యెక్కువ ఆలోచిస్తున్నావు. ఒక్కొక్కళ్ళ స్వభావం వొక్కోరకంగా వుంటుంది. అయినా ప్రకాశం నీకిష్టంలేని పనిచేస్తాడనుకో. యేంచేస్తావు ? సీరియస్‌గా వుండవా ? పోట్లాడవా ? మళ్ళీ నీకిష్టమైనట్లు వుండేదాకా యేదోరకంగా అతన్ని సాధిస్తావా లేదా ?"

"అంతేనంటావా ?"

"అంతే కాకపోతే మరేంటి. అతనికి పిల్లలంటే యిష్టం కావటంతో నువ్వు అబార్షన్ అనగానే కోపం వొచ్చివుంటుంది. అతని పద్ధతిలో అతను ఆ కోపాన్ని ప్రదర్శించాడు. నువ్వు ఆ విషయంలో రాజీపడి మళ్ళీ యిదంతా మనసులో పెట్టు కోటం దేనికి ? అతన్తో వివరంగా మాట్లాడలేదా ?"

"మాట్లాడాను. ఇప్పుడతను తన ప్రవర్తన అంతా పొరపాటేనంటున్నాడు. కానీ యిదంతా నేను అబార్షన్ చేయించుకోకుండా పిల్లను కనటానికి వొప్పుకోవటం వల్ల నేనేమో అని నా అనుమానం. నేను అబార్షన్ చేయించుకుంటే యిక నన్ను ప్రేమించేవాడుకాడేమో అన్నంత దూరం అయిపోయాడు అప్పుడు. ఆ భయంతోనే నేను రాజీపడ్డాను. అది నా మనసులోంచి పోవటంలేదు."

"నువ్వింత సున్నితంగా ఆలోచిస్తే కష్టమమ్మాయ్. కాస్త గట్టిపడాలి. పరిస్థితుల్తో రాజీపడాలి. పెళ్ళంటే యేమనుకున్నావు ?"

"ప్రేమ నాలో సున్నితత్వాన్ని పెంచింది. పెళ్ళి నేను గట్టిపడాలంటోంది. ఎలాగే ?—పెళ్ళంటే యేమిటని మొదటిసారి ఆలోచిస్తున్నాను" అరుణ పేలవంగా నవ్వింది.

"అంత ఆలోచించి బుర్రపాడుచేసుకోకు. లే యూనివర్శిటీకి పోదాం. మా డిపార్ట్‌మెంటుని చూసి యెన్ని నెలలయిపోయిందో. మా వాళ్ళందరికీ నా రిసెర్చి విషయం చెప్పాలి" ఉమ లేచింది.

"నువ్వెళ్ళిరా. నేనెందుకు. నాకు బోర్ కొడుతుంది"

"అదేంటి ?—వాళ్ళతో నా రిసెర్చి గురించి చర్చిస్తాననుకున్నావా ? అర గంటలో డిపార్ట్‌మెంటునుంచి బైటపడి మన చెట్టుకింద చేరదాం. లే! నీరసం ముఖం నువ్వూనూ. లేచి అన్నం పెట్టు."

ఇద్దరూ అన్నంతిని యూనివర్సిటీ అంతా తిరిగి సాయంత్రానికి యింటికి తిరిగొచ్చారు. ఉమ మాటలతో అరుణలో నీరసంపోయి వుత్సాహం వచ్చింది. ప్రకాశం రాగానే ముగ్గురూ కలిసి బజార్లన్నీ తిరిగి ఓ తుక్కు ఇంగ్లీషు సినిమా చూసి హోటల్లో భోజనంచేసి యింటికొచ్చి కబుర్లు చెప్పుకుంటూ నిద్రపోయారు.

మర్నాడు సాయంత్రం ఉమ వెళ్ళిపోయింది.

అరుణ ఆనందంగా రాబోయే పాపాయిని ఆహ్వానించటానికి నిశ్చయించు కుంది.

అరుణలో వచ్చిన మార్పునిచూసి ప్రకాశం నిశ్చింతుడయ్యాడు.

* * *

మూడు నెలల పాపను అత్తగారికి అప్పగించి కాలేజీకి రావటం కష్టంగానే అనిపించింది అరుణకు.

పాప పుట్టిన ఈ మూడు నెలలూ అరుణకు పాపే ప్రపంచమయింది. అత్తగారున్నా పాప పనులన్నీ స్వయంగా తనే చేసేది. ఆ పసికందుకి యెక్కడ యే అసౌకర్యం కలుగుతుందోనని రాత్రింబగళ్ళు కనిపెట్టుకు కూచునేది. రోజు రోజూ పాపలో వస్తున్న మార్పులూ, పాప గమనిస్తున్న కొత్త విషయాలూ అన్నీ చూసి ఆనందపడటంలో మూడు నెలలు తెలియకుండా గడిచిపోయాయి.

ఇప్పుడు ఒక్కసారిగా ఉదయం నుంచి సాయంత్రం వరకూ పాపనొదిలి ఉండటమంటే అరుణకు యెలాగో ఉంది.

కమలమ్మకు లక్ష జాగ్రత్తలు చెప్పి....

ఆవిడ 'నేను యెనిమిదిమంది పిల్లల్ని పెంచానమ్మాయ్....

అని నవ్వుతుంటే....

కళ్ళనీళ్ళు పెట్టుకుంటూ బయటపడింది అరుణ. 'నెమ్మదిగా అలవాటు పడాలి. నాకే ఇలా ఉంటే ఇక పాపం పసిది యెలా తట్టుకుంటుందో నాకోసం' అనుకునే సరికి బాగా దిగులనిపించింది.

కాలేజీకి వెళ్ళగానే మళ్ళీ అదో ప్రపంచం. క్లాసులూ, పిల్లలూ, పాఠాలూ కొలీగ్స్ పలకరింపులూ—వీటితో టైము తెలియకుండానే గడిచింది.

మధ్యాహ్నం లంచ్ సమయంలో పేపరు చూస్తూ కూచుందేగాని అరుణ ఆలోచనలన్నీ పాప మీదే ఉన్నాయి.

'పాప ఆపకుండా యేడిస్తే....?

తన కోసం బెంగపెట్టుకుని యేడిస్తే....?

పాలు తాగకపోతే....?

అరుణకు వెంటనే లేచి ఇంటికి వెళ్ళాలనిపించింది.

జువాలజీ లెక్చరరు కేశవరావొచ్చి "అరుణగారూ" అంటూ రెండుసార్లు పిల్చినా అరుణకు విన్పించలేదు.

"ఆవిడ ప్రస్తుతం వాళ్ళమ్మాయి ధ్యాసలో ఉన్నారు. మన మాటలు విన పడవు" అని విమలకుమారి అనగానే అందరూ నవ్వితే అరుణ ఉలిక్కిపడింది.

"మీతో మాట్లాడాలి. కొంచెం లైబ్రరీదాకా వస్తారా" అనడిగాడు కేశవరావు.

అరుణకు విషయం అర్థంగాక పోయినా లేచి కేశవరావు వెంట లైబ్రరీకి వెళ్ళింది.

"అరుణగారూ ! మీరు లీవ్‌లో ఉన్న మూడు నెలల్లో కాలేజీలో చాలా విషయాలు జరిగాయి. యెవరన్నా మీకు చెప్పే ఉంటారు" అగాడు కేశవరావు.

"లేదండి. యెవరూ చెప్పలేదు. యేం జరిగింది ?"

"నేనే చెప్పాలని మనవాళ్ళంతా నిర్ణయించారులెండి. మన కాలేజీలో అసోసియేషన్ యేర్పడింది."

"అసోసియేషనా ?"

"ఔనండీ. మనం కాలేజీలో చేరేటప్పుడు యేమని చెప్పారు ? గ్రాంటు రాగానే పూర్తి జీతం ఇస్తామని చెప్పారు గదా! మనం వొప్పుకుని ఐదువందలకే పని చేస్తున్నాం. మొన్న జూన్‌నుంచే కాలేజీకి పూర్తి గ్రాంటు వస్తోంది. కనీసం మనకు చెప్పనుకూడా లేదు. ఇలాంటి విషయాలు దాగుతాయా ? తెలియగానే పదిమందిమి వెళ్ళి కమిటీవాళ్ళను అడిగాం. వాళ్ళు "గ్రాంటు వచ్చిందిగానీ పూర్తి జీతాలు అప్పుడే ఇవ్వలేం. కాలేజీ డెవలప్‌మెంటుకి డబ్బు కావాలి" అన్నారు. లెక్చరర్ల కడుపుకొట్టి కాలేజీని యేం బాగు చేస్తారంటే వాళ్ళు వినిపించుకోలేదు. వెంటనే మేం పదిమందిమీ మిగిలిన లెక్చరర్లందరినీ పిల్చి మీటింగు పెట్టాం. ఐదారుగురు తప్ప మిగిలిన వాళ్ళందరూ పూర్తి జీతాలకోసం యేమైనా చేద్దామన్నారు. ఆ ఐదారుగురూ కమిటీ వాళ్ళకు దగ్గరివాళ్ళు గనక మనతో కలిసిరారు. మిగిలిన వాళ్ళందరం కలిసి అసోసియేషన్‌గా ఏర్పడ్డాం. డిమాండ్స్ అన్నీ రాసి కమిటీ వాళ్ళకిచ్చాం. జనవరి కంతా పూర్తి జీతం ఇవ్వకపోతే స్ట్రయిక్ చేద్దామని మా ఉద్దేశం. మీరుకూడా అసోసియేషన్లో చేరతారనే నా నమ్మకం." కేశవరావు అరుణ ఆమోదం కోసం ఆగాడు.

"తప్పకుండా చేరతానండి"

"అయితే ఇదిగో ఇక్కడ సంతకం చెయ్యండి" బ్యాగ్‌లోంచి కాగితాలు బైటికి తీశాడు.

"పది రూపాయలు అసోసియేషన్‌కు చందా ఇవ్వాలి. ఖర్చులకోసం అందరం తలా పదిరూపాయలు అసోసియేషన్‌కు ఇవ్వాలని నిర్ణయించాం."

అరుణ పదిరూపాయలు తీసి ఇచ్చింది.

"అంతేనండి. ఇది మాట్లాడటానికే పిల్చాను. ప్రతి శుక్రవారం కాలేజీ అయిపోయాక మనందరం కలిసి ఓ గంటసేపు మన సమస్యల గురించి మాట్లాడదామనుకుంటున్నాం. ఆరోజు నోటీస్ పంపుతాం లెండి" కేశవరావు వెళ్ళిపోయాడు.

అరుణ డిపార్టుమెంటుకి రాగానే నలుగురూ చుట్టూ చేరారు.

"అసోసియేషన్లో చేరారా ?"

"చేరాను."

"మేం అనుకున్నాం లెండి. మీరు తప్పక చేరతారని" వికసించిన ముఖాలతో అన్నారందరూ.

సాయంత్రం పాపకు స్నానం చేయించి నిద్రపుచ్చుతూ ప్రకాశంతో అసోసియేషన్ గురించి చెప్పింది అరుణ.

"మంచి ఉద్యోగం దొరికేదాకా పనిచేసి మాట్లాడకుండా వొచ్చేదానికి యెందుకొచ్చిన గొడవ. మీ ముప్పైమంది సమ్మె చేస్తే మిమ్మల్ని తీసి ఇంకోళ్ళని పెట్టుకుంటారు. మీవల్ల ఏమవుతుంది ?"

"పూర్తి జీతం ఇస్తే ఇది మంచి ఉద్యోగం కాదా యేంటి ? అయినా న్యాయంగా మాకు రావాల్సింది అడగడంలో తప్పేముంది ? అసలు స్ట్రయికు చెయ్యకుండా ఎవరికైనా ఏమైనా బెనిఫిట్స్ వస్తున్నాయా ?" అరుణ తీవ్రంగా అంది.

"సరే తెచ్చుకోండమ్మా పూర్తి జీతాలు. నాకే లాభంగదా నీకు పూర్తి జీతం వస్తే."

"నీకేం లాభం ?"

"ఏం లాభమేమిటి ? నీ డబ్బులన్నీ నావికాదూ ?"

"పాపం ఆశ ! పెరిగిన జీతంలో పైసాకూడా ఇవ్వను."

"పోనీ దాచుకో ! దాచుకున్నా అది నా కూతురికేగా."

"ఇక నువ్వూ నీ కూతురు తప్ప నా డబ్బు నేను ఖర్చు పెట్టుకోకూడదా ?"

"పోనీ నువ్వే ఖర్చుపెట్టుకో నాకెందుకు ?" ప్రకాశం పాపను వొళ్ళోకి తీసుకున్నాడు.

"మా చిట్టితల్లి కోసం నేనే డబ్బు సంపాదిస్తా" అంటూ సున్నితంగా పాప చెంపమీద ముద్దు పెట్టాడు ప్రకాశం.

"దానికి డబ్బెందుకోయ్."

"ఎందుకేమిటి. ఈ పసిది యెన్ని చదువులు చదవాలి ? దీని పెళ్ళి యెంత ఘనంగా చెయ్యాలి" భవిష్యత్తు తన కళ్ళముందు కనపడుతున్నట్టే పలికాడు ప్రకాశం.

"పాపకు పెళ్ళి నువ్వు చేస్తావా ?"

"అదే లేవోయ్ మనం."

"నన్ను కలపకు. నేను చెయ్యను. దాని పెళ్ళి అది చేసుకుంటుంది. మధ్యన మనమెవరం ? మన పెళ్ళి మన పెద్దాళ్ళు చేశారా ?"

"మనకంటే— మన పరిస్థితివేరు. మన పెద్దాళ్ళు వొప్పుకోరు గాబట్టి ఏదో సింపుల్‌గా అవగొట్టాం. మనమ్మాయికదేం ఖర్మ ? నా చిట్టితల్లి యెవర్ని కోరు

కుంటే వాళ్ళతో ఓ— బ్రహ్మాండం బద్దలయ్యేలా పెళ్ళి చేయించమా ? మనకిమళ్లీ తూతూ మంత్రం ఖర్మ దానికేమిటి ?"

"నువ్వేం మాట్లాడతున్నావో నీకు తెలుస్తోందా ?" అరుణ కోపంగా అంది.

"ఏం ? యేం మాట్లాడాను. నేను మాట్లాడిన దాంట్లో తప్పేముంది ?"

"నేను మన పెళ్ళి జరిగిన పద్ధతికి గర్వపడుతున్నాను. పెళ్ళనేది అంత సింపుల్‌గా యే ఆర్భాటాలూ, ఆండంబరాలూ లేకుండా జరగాలనుకుంటున్నా. నువ్వు చూస్తే పరిస్థితులవల్ల గాని, లేకపోతే దర్జాగా పెళ్ళి చేసుకునే వాడిని గదా అని విచారిస్తున్నట్టున్నావు. మా అమ్మా నాన్నలు మన పెళ్ళికి వొప్పుకోనందుకు నేను సంతోషిస్తున్నా నువ్వు విచారిస్తున్నావు." అరుణ ఆవేశపడింది.

"నువ్వెంతా వితండవాదం చేస్తావు అరుణా. యేదో సరదాకి పెళ్ళి సందడిగా జరిగితే బాగుండేదనుకుంటే ఇంత కోపం తెచ్చుకుంటావేమిటి ?"

"ఇవాళ పెళ్ళి బాగా జరగలేదని విచారపడుతున్నావు. రేపు కట్నం రాలేదని విచారపడతావు. ఎల్లుండి స్కూటర్ రాలేదే అనుకుంటావు. దీనికి అంతెక్కడ. ఎందుకీ ధోరణి ?"

అరుణ ధోరణి చూసి ప్రకాశం జంకాడు.

"నాకు కట్నం రాకపోవటమేమిటోయ్! నీలాంటి అందమైన, తెలివైన అమ్మాయిని మించిన కట్నం మరింకేమిటంటా" పాపను ఉయ్యాలలో పడుకోబెట్టి అరుణ చుట్టూ చేతులు వేసి దగ్గరకు తీసుకున్నాడు.

"అంటే— ఈ అందం తెలివీ లేకపోతే నన్ను ప్రేమించేవాడివి కాదా ?"

"ఈ అందం ఈ తెలివి లేకపోతే ఆ అమ్మాయి అరుణ కాదు. ఇంకెవరో— ఆ ఇంకెవరోన్ని నేను ప్రేమిస్తానా ?"

అరుణ ఆలోచనలో పడింది.

"ఏంటి నీ ఆలోచన ? నీకు కోపం వస్తుంది గానీ నువ్వు చాలా అనవసరమైన విషయాలు చాలా ఎక్కువగా ఆలోచిస్తావు. నాకు తెలుసు. ఇప్పుడు నీ మనసులో రెండు మూడు ప్రశ్నలు ముళ్ళలాగా గుచ్చుకుంటున్నాయి.

"ప్రకాశానికి కట్నం కావాలా ?"

"ప్రకాశానికి ఆడంబరంగా పెళ్ళి జరగలేదనే దిగులుందా ?"

"నేను అందంగా లేకపోతే ప్రకాశం ప్రేమించేవాడు కాదా ?"

"ఇవాళ రాత్రంతా ఈ మాళ్ళతో మనసుని గుచ్చుకుంటూ కూచుంటావు. ఔనా ?"

"నా గురించి నీకు బాగానే తెలుసు" అరుణ ఆలోచనగా నవ్వింది.

"ఊఁ— మరి తెలియకుండానే నాదాన్ని చేసుకున్నానా ?"

"కానీ నా గురించి నీకు అంత బాగా తెలుసా అని అనుమానం వొస్తోంది" అరుణ అనకూడదను కుంటూనే అనేసింది.

"తెలియదా ? నువ్వంటే నాకెంత పిచ్చి ప్రేమో తెలియదా ?" తననే చూస్తున్న అరుణ కళ్ళమీద ముద్దు పెట్టాడు.

"పద ! పిచ్చి ఆలోచనలు కట్టిపెట్టి ముందు అన్నం పెట్టు ఆకలేస్తోంది. అమ్మేది ?"

అరుణ వంటగదిలోకి నడుస్తూ-

"అత్తయ్య గుడికి వెళ్ళింది. వచ్చేస్తుంటుంది. పాపం ఆవిడకిక్కడ ఏమీ తోచటంలేదు. పగలంతా పాపతో వొక్కత్తే ఉండాలి. నిజంగా నీకంటే మీ అమ్మే మంచిది."

"నా మంచితనం అంతా మా అమ్మనించే వచ్చింది" గర్వంగా అన్నాడు ప్రకాశం.

3

శుక్రవారం ఉదయం కాలేజీకి వెళుతూ అరుణ "అత్తయ్యా— ఇవాళ నేను ఆలస్యంగా వస్తాను. ఆయనతో చెప్పటం మర్చిపోయాను. ఇవాళ సినిమాకి వెళ్దామన్నారు. ఆయన రాగానే నేను ఆలస్యంగా వస్తాననీ, సినిమాకు రేపు వెళ్దామనీ చెప్పండి" అంది.

ఉయ్యాలలో పాపని ముద్దుపెట్టుకుని చెప్పులు తొడుక్కుంటుంటే కమలమ్మ,

"పాపకు మధ్యాహ్నం వేయాల్సిన మందు లేదమ్మాయ్. ఇవాళ వెయ్యకపోయినా ఫరవాలేదా" అనడిగింది. రెండు రోజుల నుంచీ పాపకు కొద్దిగా జ్వరం వస్తోంది. అరుణ కాలేజీకి వెళ్ళేప్పుడు, మందులు ఏవి యెప్పుడు వెయ్యాలో కమలమ్మకు చెప్పివెళ్తోంది. క్రితం రోజు సాయంత్రం జ్వరం తగ్గి పాప బాగా ఆడుకుంది. రాత్రి కూడా హాయిగా నిద్రపోయింది.

"అరే ? ఆ మందు అయిపోయిందా ? నేను తెచ్చి ఇచ్చి వెళ్తాలే. మందు మాత్రం తప్పకుండా వెయ్యాలి. మళ్ళీ ఒళ్ళు వెచ్చబడితే ఇదిగో ఈ పచ్చసీసాలో మందు ఓ స్పూను తాగించండి. సామాన్యంగా జ్వరంరాదు" అంది అరుణ, మళ్ళీ ఉయ్యాల దగ్గరికి వెళ్ళి పాపను చూస్తూ.

"రాదులే ! ముఖం తేటగానే ఉంది. ఆ మందు ఇచ్చి వెళ్ళమ్మా" అంది కమలమ్మ.

అరుణ మెడికల్ షాపుకి వెళ్ళి మందు తెచ్చి హడావుడిగా కాలేజీకి వెళ్ళింది.

సాయంత్రం కాలేజీ అవగానే లెక్చరర్లందరూ ఓ గదిలో సమావేశమయ్యారు.

వాళ్ళు ఇంతకుముందు కమిటీ వాళ్ళకిచ్చిన డిమాండ్స్ మీద చర్చ జరగాలని ఈ మీటింగు ఏర్పాటు చేశారు. ఇక ఆ చర్చ అనంతంగా సాగింది.

పెట్టిన డిమాండ్స్‌లో వొక్కదానికి కూడా అర్థం లేదని వొకాయనంటే....

వొక్కదానికి మాత్రమే అర్థం ఉందని ఇంకొకాయన....

ఆ ఇద్దరూ అలా వాదించుకుంటూ డిమాండ్స్ సంగతి వదిలేసి వ్యక్తిగత తగాదాల్లోకి వెళ్ళారు.

కేశవరావు వాళ్ళిద్దర్నీ సర్ది తన అభిప్రాయం చెప్పాడు.

ఇక అందరూ వొక్కసారే మాట్లాడబోయి వినేవాళ్ళు ఎవరూ లేరని గ్రహించి యెవరికి వాళ్ళు పక్కవాళ్ళతో మాట్లాడటం మొదలెట్టారు.

అంతా గందరగోళమై అరుణకు విసుగేసింది. ఆడవాళ్ళందరూ "మీటింగయిపోయింది వెళ్ళండి" అని వాళ్ళు యెప్పుడు చెబుతారా అని కాచుక్కూచున్నారు.

డిమాండ్స్ గురించి కాకుండా తమ సొంత విషయాలేవో నెమ్మదిగా మాట్లాడుకుంటున్నారు, వీళ్ళంతా.

"మనం కూడా డిమాండ్స్ గురించి ఆలోచించి మన అభిప్రాయం చెప్పొద్దూ. మీరేమనుకుంటున్నారో చెప్పగూడదూ. ఈ గోలన్నా కాసేపు ఆపుతారు" అంది అరుణ పక్కనున్న సుగుణతో.

"ఆఁ- సింగినాదం. వాళ్ళే యేదో తిప్పలు పడతారులే. మనకెందుకు ? మినిట్స్‌బుక్‌లో సంతకం చేశాం. చాలు. అసలిక వెళ్ళిపోవచ్చు —కదూ—" అంది సుగుణ మిగిలిన వాళ్ళను చూస్తూ.

మిగిలినవాళ్ళంతా దానికి సిద్ధమే నన్నట్టు తలలాడించారు.

మగవాళ్ళమధ్య చర్చ యెంతకూ తెగలా. ఎవరేం మాట్లాడుతున్నారో అర్థం కావటంలా. చివరకు పదిమంది ఓ గుంపుగా చేరి ఆలోచించి డిమాండ్స్ విషయంలో తుది నిర్ణయం తీసుకునేందుకు వో స్టీరింగు కమిటీని ఆరుగురు లెక్చరర్లతో వేశారు.

ఆ ఆరుగురిలో ఒక్క డిమాండ్‌కీ అర్థం లేదన్నాయనా, ఒక్క డిమాండ్‌కే అర్థం ఉందన్నాయనా కూడా ఉన్నారు. వాళ్ళిద్దరి మధ్యా యెన్నటికైనా సయోధ్య కుదురుతుందా అని ఆశ్చర్యంలో పడింది అరుణ.

ఇక స్టీరింగ్ కమిటీ ఆ విషయం తేల్చాకనే మళ్లీ మన సమావేశం అని చెప్పేశారు.

అందరూ వొడ్డున పడ్డట్టుగా ఊపిరి పీల్చుకుని యెవరిదారిన వాళ్ళు పరిగెత్తారు. అరుణకు బస్సుందీ ఇల్లు చేరేసరికి యేడున్నరయింది. చాలా అలసటగా అనిపించింది.

వేడిగా టీ తాగి, స్నానం చేసి ఓ గంట పాపతో ఆడి అప్పుడు మొదలెట్టాలి వంట. అంటే తొమ్మిదింటికి వంట మొదలైతే భోజనాలయ్యే సరికి పది. సాయంత్రం బట్టలు నానబెట్టి ఉంటుంది అత్తయ్య. అవిక రేపు పొద్దునే ఉతకాలి.

ఒక్కరోజు రెండు మూడు గంటలు ఆలస్యంగా ఇంటికొస్తే ఎంత హడావుడో, ఇంట్లో యెన్ని చికాకులో ! ముందు టీ తాగితేగాని పనిలో పడే ఉత్సాహం రాదు— అనుకుంటూ వచ్చిన అరుణ ఇంటికి తాళం పెట్టి ఉండేసరికి మతిపోయిన దానిలా నిల్చుండి పోయింది.

ఇద్దరూ కలిసి పాపను తీసుకుని గుడికి వెళ్ళారా ? పాపకు జ్వరంగాని ఎక్కువైందా ?

ఎదురింటివాళ్ళ నడిగితే వాళ్ళు తెలియదన్నారు. పక్కింటివాళ్ళు కూడా లేరు.

అరుణకు కాళ్ళూచేతులూ ఆడలేదు.

ప్రకాశం గుడికి వెళ్ళడు. పాపకేమయింది ?

హాస్పటల్‌కి వెళదామని శక్తంతా కూడదీసుకుని వాకిట్లోకి వచ్చేసరికి యింటి ముందు ఆటో ఆగింది. పాపనెత్తుకుని ప్రకాశం, వెనకాలే కమలమ్మా దిగారు.

"పాపకేమయింది ?" అరుణ కంగారుగా పాపను తీసుకోబోయింది.

"ఏం కాలేదు. నీ దయవల్ల బాగానే వుంది" ప్రకాశం విసురుగా యింట్లోకి నడిచాడు.

"అత్తయ్యా యేమయింది ?"

"మధ్యాహ్నం దాకా బాగానే వుందమ్మా. మూడింటికి కొస్త వొళ్ళు వెచ్చ బడ్డట్టుంటే మందు వేశాను జ్వరం తగ్గకపోగా పెరిగింది. ఐదుగంటలకంతా వొళ్ళు మసిలిపోయింది. ఐదున్నరకు ఫిట్లల్లే వొచ్చింది. ఇద్దరం హడలిపోయి హాస్పిటల్‌కు తీసుకుపోయాం. డాక్టరమ్మ యేవో యింజక్షన్లు యిచ్చింది. అరగంటలో తెలివి వచ్చింది. ఎందుకైనా మంచిదని యింకోగంట అక్కడే వుండి మందులు తీసుకుని వచ్చేశాం." అరుణ వుయ్యాల దగ్గరకు వెళ్ళి నిద్రపోతున్న పాపను చూస్తూ నిల బడింది.

"ఎంత అవస్థ పడిందో యింత పసిది" అనుకుంటే కళ్ళవెంట నీళ్ళొ చ్చాయి.

కమలమ్మ అది చూసి నవ్వింది.

"ఇద్దరికిద్దరే-సరిపోయారు. పసిపిల్లలకు జ్వరం రాదా పోదా ! కొస్త అజీర్ణంచేస్తే వాతం చేస్తే చిన్నబిడ్డకి నొప్పి వొస్తుంది. మీ అందరికీ యెన్నిగండాలు గడిస్తే పెద్దాళ్ళయ్యారు. కంగారుపడి కాళ్లు తొక్కుకుంటే యేమవుతుంది- హాస్పిటల్లో వాడి కంగారు చూడాలి" అంది.

అరుణ నెమ్మదిగా గదిలోకి నడిచింది. ప్రకాశం మంచానికి అడ్డంగా పడు కున్నాడు.

పక్కనే కూచుని "బాగా కంగారు పడ్డావా ?" అంది.

ప్రకాశం మాట్లాడలేదు.

"బాగా అలసటగా వుందా ? టీ అన్నా తాగావా ?"

"వాడు ఆఫీసు నుంచి వచ్చి టిఫిన్ తిని టీ తాగాడు. డాక్టరు కూడా మాకు టీ తెప్పించింది. నీ స్నేహితురాలి ఆతిథ్యం బాగా. నువ్వు యేమీ తిన్నట్టులేవు. నువ్వు కొస్త యేదన్నా తిని టీ తాగు" అంది కమలమ్మ.

అరుణ లేచి స్టవ్ మీద టీపెట్టి కమలమ్మకో కప్పు యిచ్చి, రెండు కప్పులు తీసుకుని గదిలోకి వచ్చింది.

"లే- లేచి టీ తాగు. పాప బాగానే వుంది"

"బాగుంటే నీకేం. బాగాలేకపోతే నీకేం"

ప్రకాశం లేచి కూచున్నాడు.

"అదేంటి ?" విస్తుపోయింది అరుణ.

"యేంటని నన్నడుగుతున్నావా ? పాపకు బాగోలేదనే ఆలోచన లేకుండా నువ్వు నీ పనులు చూసుకుంటుంటే- అమ్మకేం తెలుసు ఈ సిటీలో. సమయానికి నేనున్నాను గనుక సరిపోయింది. నేనూ ఆలస్యంగా వస్తే ?—" కోపంగా అన్నాడు.

"దాను యెవరో నౌకరం యింటిదగ్గర వుండేలా చూసుకోవాలి. నేనివాళ నీకు చెప్పటం మర్చిపోయాను. యికనుంచి నాకు పనున్న రోజు ముందే చెబుతాను. నువ్వు తొందరగా యింటికి రావచ్చు. నీకు పనున్న రోజున నేను యెటూ వెళ్ళను."

అరుణవంక చాలా అసహనంగా చూశాడు ప్రకాశం. "జరిగింది నీకేం పట్టలేదు. మూడున్నరకే ఆ ఫిట్సు వచ్చివుంటే యేమయ్యేది ?"

"అమ్మో-యెట్లా" అరుణ భయంతో వొణికింది.

"పాపకు బాగోలేని రోజు కాలేజీకి వెళ్ళటం. ఇవాళసలు నువ్వెలా కాలేజీకి వెళ్ళావో, వెళ్ళినదానివి వేళకు రాకుండా యెట్లా యెక్కడ తిరిగొచ్చావో నాకర్థం కావటం లేదు. నిన్న సాయంత్రమేగదా జ్వరం తగ్గింది. ఒక్కరోజు దగ్గరుండి చూసుకోవద్దా ?"

"పొద్దున బాగానే వుంది. తగ్గిపోయిందనుకున్నాను" నంజాయిషీ చెబుతున్నట్లు అంది అరుణ.

"మళ్ళీ తిరగబెడుతుందనే ఆలోచనేమయినా లేదూ అని" ప్రకాశం ధోరణికి అరుణకు కోపం వచ్చింది.

"మరి నీకెందుకు లేదు ? నువ్వెందుకు ఆఫీసుకు వెళ్ళావు ? కనీసం నన్నెందుకు హెచ్చరించలేదు ?"

"నువ్వింత అజ్ఞానంగా వుంటావనుకోలేదు. యికనుంచి చెబుతాలే"

"చెప్పటమెందుకు ? నా అజ్ఞానంతో యేం చేస్తానో. పాపకు బాగా లేనప్పుడు నువ్వే శెలవు పెట్టి చూసుకో"

"ఇక నా కర్మ కాలి అలా కూడా చెయ్యాలి. అరుణా-నువ్వు పాప గురించి నిర్లక్ష్యంగా వున్నావంటే నాకు చాలా కోపం వొస్తుంది."

"నీ వుద్దేశం యేంటి ? పాపని కావాలని నిర్లక్ష్యం చేశానా ? వొక్క రోజు పాప బాధ్యత తీసుకునేసరికి నీకింత అసహనం వొచ్చిందే- యేమయిందిప్పుడు ? సమయానికి నేను లేక నువ్వు హాస్పిటల్‌కు తీసికెళ్ళావు. ఎన్నిసార్లు నేనొక్కదాన్ని తీసికెళ్ళలేదు ? ఎన్నిరాత్రుళ్ళు నువ్వు హాయిగా నిద్రపోతుంటే నేను దానికి మందులు వెయ్యలేదు ? ఒక్క రోజు నేను సమయానికి లేనని నన్నో మూర్ఖురాలికింద, పిల్లంటే ప్రేమ లేనిదానికింద జమకట్టి, యేమిటీ విచారణ నామీద ? నేను గిల్టీఫీలై తప్పు వొప్పుకుని...."

అరుణ గొంతులో దుఃఖం అడ్డుపడి మాట్లాడలేకపోయింది.

"ఏంటబ్బా మీ వాదనలు. పిల్ల హాయిగా నిద్రపోతోంది. కంగారేమీ లేదు. అమ్మాయ్ అరుణా- వాడికీ పాప ఫిట్సు చూసిన దగ్గర్నించి మతి మతిలో లేదు లేమ్మా వాడి మాటలు పట్టించుకోకు. లేరా లేచి స్నానం చెయ్యి"

ప్రకాశం లేచి స్నానాల గది కేసి వెళ్ళాడు. పాప కదిలి యేడుస్తుంటే అరుణ వుయ్యాల దగ్గరకు పరిగెత్తింది.

పాప పక్క బట్టలు తడుపుకుని యేడుస్తోంది. పక్క మార్చి పాపవొళ్ళు తుడిచి పౌడర్ వేసి పాపను గుండెకు హత్తుకుంటే అరుణకు ఆగకుండా దుఃఖం వొచ్చింది.

"ఈ పసిదంటే నాకు నిర్లక్ష్యమా ? నా రక్తంలో రక్తం. ప్రాణంలో ప్రాణం. ఎట్లా ఊపిరిపోశాను దీనికి. ఎట్లా తెచ్చాను ఈ లోకంలోకి. ఇదంటే నాకు నిర్లక్ష్యమా ! ఎందుకట్లా మాట్లాడాడు ప్రకాశం ?"

పాప యేడుస్తుంటే లేచి పాలుపట్టింది.

ప్రకాశం 'అమ్మా అన్నం పెట్టు' అని ఓ కేక పెట్టాడు.

అరుణ తలెత్తి చూసింది. ప్రకాశం ముఖం యింకా అలాగే వుంది. బరబరా తల దువ్వేస్తున్నాడు.

అరుణ తల్లిగా తన బాధ్యత విస్మరించిందని ప్రకాశం కోపం.

పాపకు బాగోలేదే అని ఆలోచించకుండా మీటింగుకు వెళ్ళటమేమిటని అతని ప్రశ్న.

తాను కూడా సినిమాకు వెళ్దామన్న విషయం అతనికి గుర్తురాలేదు. ఇట్టు మధ్యాహ్నం మూడింటికి గాక ఎనిమిదింటికి వస్తే యేమయ్యేదని అతను ప్రశ్నించు కోలేదు. అలా ప్రశ్నించుకోవాల్సిన అవసరం తనకుందని కూడా ప్రకాశం అను కోడు. పాపకు సంబంధించిన పనులన్నిటికీ అరుణదే బాధ్యత అన్న విషయంలో అతనికి సందేహం లేదు. అందుకే అరుణ తప్పు వొప్పుకోనందుకు మరింత కోపం వొచ్చింది ప్రకాశానికి.

"రండి. అన్నం పెట్టాను. అరుణా వెళ్ళు, నేను పాప దగ్గర వుంటాను" అంటూ వుయ్యాల దగ్గరికి వచ్చింది కమలమ్మ.

"నాకాకలి లేదత్తయ్యా. మీరిద్దరూ తినండి. నే పాపదగ్గర వుంటా."

"ఆకలి లేకపోవటమేమిటి? పొద్దునెప్పుడో తిన్న తిండి. వెళ్ళు - వెళ్ళి తిను"

"కాదులే అత్తయ్యా. నేను తినను"

ప్రకాశం వెళ్ళి కంచంముందు కూచున్నాడు.

"నీకేమన్నా దెయ్యం పట్టిందేమిరా. వుత్తి పుణ్యానికి అమ్మాయిని యేడిపించావు. యేమయిందిప్పుడు? పాప సుభ్రంగా వుంటే-" అన్నంతో పాటు చివాట్లు కూడా పెట్టింది కమలమ్మ.

ప్రకాశం అన్నం తిని వెళ్ళగానే "రా అరుణా నాకు ఆకలేస్తోంది. నువ్వు తినకపోతే నేనూ తినను" అంటూ కమలమ్మ వచ్చేసరికి అరుణ యిక తప్పక లేచింది.

"ఏంటమ్మా యివాళ ఇంతాలస్యమైంది ?"

"మీటింగు వుందత్తయ్యా. మాకిప్పుడు పూర్తి జీతం యివ్వటం లేదుగదా. పూర్తి జీతం కోసం కమిటీ వాళ్ళ నడగాలనీ, వాళ్ళివ్వకుంటే యేదో వొకటి చెయ్యాలనీ - యివన్నీ మాట్లాడుకోటానికి మా లెక్చరర్లందరం మీటింగు పెట్టుకున్నాం. పాపకిలా అవుతుందనుకోలా, లేకుంటే మీటింగుకి వెళ్ళేదాన్ని కాను."

అరుణ గొంతులో ఇష్టంలేని సంజాయిషీని ధ్వనించింది. ఆ సంజాయిషీ ఆపలేని తన అశక్తతకు దుఃఖం వొచ్చి మాట్లాడకుండా కూచుంది అరుణ.

"అయ్యో- యిప్పుడేమయింది. పూర్తి జీతంవస్తే మంచిదేగా. దానికోసం పెట్టుకున్న మీటింగుకి వెళ్ళకపోతే యెట్లా. వాడికీ మీటింగు సంగతి తెలివక, ఆ పిల్లవాని బాధ చూసి మతిపోయి అట్లా మాట్లాడాడులే. నువ్వు పట్టించుకోకు. పాపను యిన్నాళ్ళూ నువ్వు చూడక నాడు చూశావా."

కమలమ్మ అనునయంగా మాట్లాడుతుంటే అరుణ కళ్ళవెంట నీళ్ళు ఆగకుండా కారుతున్నాయి. గబగబా నాలుగు ముద్దలు తిని వెళ్ళి పాపను పక్కలో వేసుకుని పడుకుంది.

* * *

మళ్ళీ నెలరోజుల తర్వాత స్టీరింగ్ కమిటీ నిర్ణయాల గురించి ఇంకో మీటింగుందని కేశవరావు చెవితే ఆ మీటింగుకి ఉండాలో లేదో వెంటనే తేల్చుకోలేకపోయింది అరుణ.

నెల రోజులనాటి గొడవ గుర్తొచ్చింది. అప్పుడు రెండు రోజుల్లో ప్రకాశం మామూలయ్యాడు. ఏమీ జరగనట్టుగా, అదో పెద్ద విషయం కానట్టుగా ఆ ప్రసక్తే తీసుకురాలేదు. ఆ తరువాత ఆదివారం అందరూ కలిసి షిర్డీ సాయిబాబా కూడా వెళ్ళారు. "మధ్యాహ్నం ఇక్కడ కూర్చుందాం అమ్మ నువ్వొక్కతే వెళ్తున్నావుగా" అని మధ్యలో ఆపి కమలమ్మ వొచ్చేదాకా కబుర్లు చెప్పి నవ్వించాడు. అరుణ కూడా పాపకు బాగా సీరియస్ అవటంతో ప్రకాశం అప్ సెట్ అయి అలా మాట్లాడాడనుకొని ఆ విషయం గురించి ఆలోచించటం మానేసింది.

అంతా సవ్యంగానే వున్నా మళ్ళీ మీటింగుకి వెళ్ళాలనేసరికి అరుణ భయంతో సందేహంతో తరచి తరచి ఆలోచించాల్సి వచ్చింది. చివరికి మీటింగుకి ఉండాలనే నిర్ణయించుకుంది.

పాపకు అనారోగ్యపు ఛాయలు కూడాలేవు. ఇంట్లో పనులేమీలేవు. ముందురోజే వారానికి సరిపడా పిండివంటలుచేసి డబ్బాల్లో సర్దింది. కమలమ్మ మధ్యాహ్నం టిఫిన్‌చేస్తూ, పాపను చూస్తూ ఇబ్బందిపడే పనికూడాలేదు. యే రకంగా ఆలోచించినా మీటింగుకి వుంటే నష్టమేమీ కన్పించలేదు అరుణకు.

అయితే తీరా మీటింగుకి వెళ్ళాక తాననవసరంగా వచ్చానా అనిపించింది. కాలేజీ స్టాఫ్‌లో ఉన్న ఎనిమిదిమంది ఆడవాళ్ళలో అరుణొక్కతే మీటింగుకి వచ్చింది. మిగిలిన వాళ్ళు పనుందనీ, వీలుకాదనీ ముందే యిళ్ళకు వెళ్ళిపోయారు.

మీటింగు వరస మామూలే. రెండున్నర గంటలు జరిగిన మీటింగులో అర్ధ గంట మాత్రమే అసలు విషయాలు మాట్లాడారు. మిగిలిన రెండు గంటలూ వాదోపవాదాలూ, చర్చలూ, వొకరిమీద వొకరు విసుర్లూ, జోకులూ!

ఇంటికి తొందరగా వెళ్ళాలనే ఆత్రుత లేకపోతే అరుణ కూడా మిగిలిన వాళ్ళలా ఆ రెండుగంటలూ సంతోషంగా ఉండేదేమో గాని, 'ఇంటిదగ్గర పాపకేమన్నా అవుతుందా? అత్తయ్య పాపను మంచంమీద పడుకోబెట్టి యే పనిమీదో అవతలకి వెళితే, పాప పడిపోతే, సాయంత్రం పెట్టాల్సిన పారెక్స్ సరిగ్గా కలపక ఉండ కట్టి గొంతుకి అడ్డుపడితే, యే కడుపునొప్పోవచ్చి ఆపకుండా యేడిస్తే- అయ్యో అట్లా యేడిస్తే ముందు బట్టలన్నీ విప్పి ఎక్కడైనా యే చీమన్నా ఉందేమో చూడమనీ, లేకపోతే బరాల్గన్ డ్రాప్స్ వెయ్యమనీ చెప్పివస్తే బాగుండేది'.

ఇలా అనుమానాలతో అరుణ తలపగిలి పోతున్నట్లనిపించింది. తల్లో నరాలన్నీ సుత్తెతో టకటకా కొట్టుకుంటున్నాయి. మీటింగు అవగానే వొక్క ఉదుటున లేచి పరిగెత్తినట్లుగా వెళ్ళి బస్‌స్టాపులో నిలబడింది. వెనకాలే కేశవరావు వచ్చాడు.

"చాలా హడావుడిగా వచ్చేశారేంటి?" అన్నాడు నవ్వుతూ.

"చాలా లేటైపోయిందండీ. మా పాప యెలా ఉందో"

"మీరు కాలేజీలో ఉన్నప్పుడు ఎవరు చూస్తారు?"

"మా అత్తయ్యగారున్నారండి. లేకపోతే నాకెంతో కష్టమయ్యేది"

"మరింకేం? ఎవరో వొకరున్నారుగా"

"ఆవిడకైనా పసిపిల్లతో రోజంతా కష్టం కదండీ. సాయంత్రానికి నేవెళ్ళి చార్జి తీసుకోవాలి" నవ్వింది అరుణ.

"మీరు చాలానయం. మిగిలిన ఆడవాళ్ళు చూడండి వొక్కరైనా ఉన్నారేమో"

"కాలేజీ అయ్యాక ఇంట్లో పనులు తెముల్చుకుంటే మీటింగుకి ఉండటం కష్టమండీ. పైగా మీటింగులో కూడా చాలా టైం వూరికే వృథా చేస్తున్నారు. ఇవాళ మనం అసలు విషయం గురించి అరగంట మాట్లాడుకున్నామో లేదో. మిగిలిన రెండు గంటలూ అనవసరమైన మాటలే. అవతల పని పెట్టుకుని ఇట్లా కూచోటం ఎలా కుదురుతుంది చెప్పండి."

"వాళ్ళకదో సరదా కదండి. రెండు గంటలు అనవసర కాలక్షేపం అన్నారు గాని- మనవాళ్ళ స్వభావాలూ అభిప్రాయాలూ ఎంతో బాగా బయటపడతాయి. మనం క్లాసు రూంలోపడే కష్టాల గురించి అంత స్పష్టంగా మాట్లాడుకోగలిగితే మన ఉద్యోగం హాయిగా ఉంటుంది. మీకు మానవ స్వభావాన్ని గమనించాలనే ఆసక్తే లేదా?"

"చాలా పెద్దమాట వాడారే" బస్సుకోసం దూరానికి చూస్తూ అంది అరుణ.

"పెద్దమాట కాదండీ. మీరు క్లాసు రూంలో పాఠంచెప్పి వెళ్లిపోతే ప్రపంచం గురించీ మనుషుల గురించీ ఏం తెలుస్తుందండి. అలాంటివాటి గురించీ తెలుసుకోకుండా ఏమో- నాకైతే బతకటం దండగనిపిస్తుంది. మీరు చదివే పుస్తకాల్ని బట్టి మీరు మిగిలిన వాళ్ళ కంటే కాస్త వేరని ఈ మాటలు మాట్లాడుతున్నాను-వేరేగా-"

"అమ్మయ్య-బస్సొచ్చేస్తోంది" అరుణ ముఖం వికసించింది.

"మీ ఇల్లు మిమ్మల్నెలా ఆకర్షిస్తుందో మీ ముఖం చూస్తే తెలుస్తోంది. ఓ రోజు మీ ఇంటికి రావాలి"

"తప్పకుండా-నే వెళ్తున్నా" హడావుడిగా బస్సెక్కింది.

"ఆరుమున్నావు అయింది. ఏడింటికల్లా ఇంట్లో ఉండొచ్చు. ఆకలి దంచేస్తోంది. మీటింగున్న రోజు తప్పనిసరిగా కాంటీన్‌లో టిఫిన్ తినాలి. కేశవరావు చాలా చక్కగా మాట్లాడతాడు. తనకింతవరకూ తెలియదు. ప్రపంచం గురించీ మనుషుల గురించీ తెలుసుకోకుండా బతకటం వృథా అన్నాడు. ఎంత చక్కగా ఉందో ఆ ఆలోచన. నే చదివే పుస్తకాలు ఎందుకు గమనించాడూ? మనుషుల్ని తెలుసుకోవటం ఇష్టమన్నాడుగా! తనని గురించి కూడా తెలుసుకోవటానికి ప్రయత్నించాడన్న మాట ఒక మనిషిని, చదివే పుస్తకాలబట్టి ఆ మనిషిని తెలుసుకోవాలని ప్రయత్నించడం మంచిదే. పుస్తకాలవల్లే గదూ, ఉమకూ తనకూ ఇంత గాఢమైన స్నేహం ఏర్పడింది! కేశవరావు గురించి ప్రకాశంతో చెప్పాలి. ప్రకాశం ఏం చేస్తున్నాడో-పాపతో ఆడుతూ తన కోసం ఎదురుచూస్తూ ఉండి ఉంటాడు" ఆలోచనల్లో అరుణ దిగాల్సిన స్టాపు వచ్చేసింది. బస్సుదిగి చల్లటిగాలి వొంటికి తగిలి హాయిగా అనిపిస్తుండగా ఇల్లు చేరింది అరుణ.

ప్రకాశం పాప నెత్తుకుని వాకిట్లో నిలబడి ఉన్నాడు.

"పాపం కంగారుపడి ఉంటాడు" అనుకుంటూ వచ్చింది.

"ఎక్కడికెళ్ళావు ఇంతసేపు"-ప్రకాశం కాస్త కంగారుగానే అడిగాడు.

"ఎక్కడికెళతాను కాలేజీలోనే అసోసియేషన్ మీటింగుంది"

"మరి అమ్మతో పొద్దున్న చెప్పి వెళ్లగూడదా?"

"అసలు మీటింగుందని కాలేజీకి వెళ్ళాకే తెలిసింది. ముందు ఉండొద్దనే అనుకున్నా, తీరా సెక్రెటరీ అయ్యేసరికి ఉండాలనిపించింది. బాగా కంగారుపడ్డారా?"

పాప అరుణ మీదకు దూకబోతోంది.

"ఉండమ్మా-కాస్త చేతులూ కడుక్కు వస్తాను. చాలా మురిగ్గా ఉన్నాను." అంటూ బ్యాగు టేబిల్ మీద పడేసి బాత్‌రూంలోకి వెళ్లింది.

"ఒక్కసారే స్నానం చెయ్యరాదమ్మాయ్"

కమలమ్మ సలహాతో ప్రాణం లేచొచ్చినట్లయి స్నానం చేసి పాప దగ్గరకు వచ్చింది. కమలమ్మ ప్లేటులో ఇంత కారప్పూస తెచ్చిపెట్టింది.

"టీ వొద్దులే అత్తయ్యా. ఆరింటికి కాలేజీలో తాగాను" అనటంతో కమలమ్మ కూడా అక్కడే కూచుంది.

"మా అమ్మ నిన్ను బాగా చెడగొడుతోంది" అన్నాడు ప్రకాశం.

"అదేంటిరా" అంది కమలమ్మ.

"ఆవిడ కాలేజీనుంచొచ్చి, నీకు సేవలు చెయ్యాల్సింది. నీచేత సేవలు చేయించుకుంటోంది."

"సేవలేమిటి? కష్టపడి పనిచేసి ఇంటికొస్తే కాస్త కాఫీ ఇచ్చేవాళ్ళుంటే ప్రాణానికి హాయిగా ఉంటుంది. మీ అన్నయ్య చదువుకునేటప్పుడు నేను పొలం వెళ్ళేదాన్నా-పొలం నుంచి వొచ్చేసరికి మీరంతా ఎదురుచూస్తుండేవాళ్ళు. మీ పను లన్నీ చేసి ఇన్ని వేణ్ణీళ్ళు పోసుకుని కాఫీ తాగేసరికి ఒక్కోసారి ఎనిమిదయ్యేది. మీరు అన్నాలకి రానే వచ్చేవారు. పనినుంచి ఇంటికి రాగానే ఎవరన్నా ఇంత కాఫీ ఇస్తే ఎంత బాగుంటుందో అనుకునేదాన్ని" కమలమ్మ పాత రోజులు గుర్తు తెచ్చు కుంది.

"అత్తయ్యా తను ఆఫీసునుంచి రాగానే టీ ఇవ్వాలి. అది సేవ కాదు. నాకు మీరిస్తేనే సేవ" అరుణ ఉక్రోషంగా అంది.

"ఏయ్-నేను నీకు ఎన్నిసార్లివ్వలేదు ?"

"నీకు నేనూ ఇచ్చాను. నాకు నువ్వూ ఇచ్చావు. అది సేవ అనుకోలేదు" అరుణ అడ్డుకొట్టింది.

"మనం వేరు. అత్తగారు గదా. ఆవిడ కూడా ఇస్తోంది. అలాంటి అత్తగారు దొరకటం నీ అదృష్టం అంటున్నాను."

"ఔను. నిజమే! అత్తయ్య దొరకటం నా అదృష్టమే"

"మరి నా సంగతో! నే దొరకటం అదృష్టంకాదా ?"

"అదే ఆలోచించాలి" సీరియస్‌గా అంది అరుణ.

"అమ్మ ! చంపావుగదా. సరేగాని మీ మీటింగు విశేషాలేమిటి ? ఎప్పుడిస్తారట పూర్తి జీతాలు".

"రెండుసార్లు మీటింగు పెట్టగానే పూర్తి జీతాలిస్తే లేనిదేం ఉంది! నెల రోజులు టైమిచ్చి నోటీసిచ్చాం. నెలరోజుల్లో వాళ్ళు మా డిమాండ్స్ పట్టించుకోక పోతే మాస్ క్యాజువల్ లీవ్ పెడతాం"

"అంటే ఏంటమ్మా" కమలమ్మ అడిగింది.

"లెక్చరర్లందరం ఒకేరోజు శెలవు పెడతాం అత్తయ్యా"

"పెడితే వాళ్ళకేం నష్టం ?"

"మరి కాలేజీ జరగదు. పేపర్లో వార్త వొస్తుంది. అందరికీ మా సంగతి తెలుస్తుంది."

"ఊ అప్పటికీ ఇవ్వకపోతే ?"

"అప్పటి సంగతి అప్పుడు"

"ఒక్కరోజు శెలవుపెట్టే కార్యక్రమానికా ఈ మీటింగు" నిరసనగా అన్నాడు ప్రకాశం.

"అందరిచేతా ఒక రోజు శెలవు పెట్టించటమంటే మాటలు అనుకున్నావా ? పెద్ద పెద్ద యుద్ధాలు జరిగాక గాని దీనికి అందరూ వొప్పుకోలేదు. మా మీటింగులు తమాషాగా ఉంటాయిలే. క్లాసురూంలో ఎవరే కష్టాలు పడ్డారో కూడా మీటింగుల్లో మాట్లాడతారు. లెక్కల మాష్టారు జోగారావుగారి టేబిల్ మీద మొన్న దురదగొండి పొడి పూశారట. ఆయన చేతులన్నీ ఒకటే దురదట-" అరుణ నవ్వింది.

"అదేం పనమ్మాయ్. చదువుకునే వాళ్ళలా చేస్తారా ?"

"అయ్యో-మీకు తెలీదత్తయ్యా ! ఇవాళ చదువుకునే పిల్లలు పిల్లల్లాగా ఉండటంలేదు. రౌడీల్లాగా ఉంటున్నారు."

"నువ్వు కాలేజీలో అల్లరే చెయ్యలేదా" ప్రకాశం అడిగాడు.

"చేస్తే చేశానేమోగాని ఇలాంటి వెకిలి అల్లరిగాదు."

"ఆహా-అల్లరిలో కూడా మంచీ చెడ్డానా- ఎవరికి వాళ్ళు తాము చేసింది మంచి అల్లరనే అనుకుంటారు."

"మీ ఉద్యోగం కష్టమే" కమలమ్మ ఆశ్చర్యపోయింది.

"లేకపోతే మీ అబ్బాయి ఉద్యోగంలా గంట పనిచేసి హాయిగా కూచోటమనుకున్నారా. క్లాసులోపున్న గంటా అగ్ని పరీక్షే. ఎంత టెన్షన్‌తో ఉండాలో."

"గొప్ప ఉద్యోగమేలే- సంవత్సరంలో సగం శలవలేగా" ప్రకాశం తన ఉద్యోగాన్ని గొప్ప చేసుకున్నాడు.

"సరేలే- మీ కబుర్లతో కడుపు నిండదు. పాపను నాకిలాఇచ్చి వంట సంగతి చూడరాదూ" కమలమ్మ పాపను ఎత్తుకుంది.

అరుణ వంటగదిలోకి నడిచింది.

* * *

అరుణ ప్రతి శుక్రవారం అసోసియేషన్ మీటింగుకి వెళ్ళటం ప్రకాశానికే గాక కాలేజీలో మిగిలిన లేడీ లెక్చరర్లకు కూడా యిబ్బందిగానే ఉంది.

"మీరు ప్రతివారం మీటింగు కెళ్తున్నారటగా."

వరలక్ష్మి అడిగింది.

"ఔను. మీరసలు రావటంలేదే."

"నాకెలా కుదురుతుంది ? నేను ఐదు గంటలకంతా ఇంట్లో లేకపోతే ఇంటి దగ్గర పిల్లలూ ఆయనా చిందులూ శివాలూ ! ఐనా ప్రతివారమూ ఏముంటుంది ఆ మీటింగులో" నిరససగా అంది.

"ఏముంటుందో వెళ్ళి చూడాలి. ఎవర్నడిగితే ఎవరు చెబుతారు ?" కిసుక్కున నవ్వింది సుగుణ.

అందులో నవ్వటానికేముందో అరుణకి అర్థం కాలేదు.

"అయినా నాకసలు మీటింగులంటే చచ్చేంత బోరు. శలవు పెట్టమంటే పెడతాను. నల్లబాడ్జి పెట్టుకోమంటే పెట్టుకుంటాను. లేదా పదికాదు ఓ నెల వంద రూపాయలు చందా ఇమ్మంటే ఇస్తాను. మీటింగులకి మాత్రం పోలేను తల్లీ" తన గురించి మహత్తర విషయాన్ని చెబుతున్నట్టుగా అంది విమలకుమారి.

"ఐనా అంతంతసేపు యేం చెబుతారు ? వొట్టి కాలక్షేపం. మనకేం పనీ పాటు లేదా యేంటీ, ముచ్చట్లు పెట్టుకు కూచోటానికి."

"మరే"

అరుణకు వీళ్ళ ధోరణేమీ అంతుబట్టలేదు. వాళ్ళకు వీలుగాక వాళ్ళు రావటం లేదు. అది గొప్పగానూ తాను వెళ్ళి ఏదో కానిపని చేస్తున్నట్లుగానూ మాట్లాడతారెందుకా అని విస్తుపోయింది.

"ఎందుకు వాళ్ళ గొంతుల్లో అంత వ్యంగ్యం ? ఈ వొక్క విషయంలో వాళ్ళకంటే వేరుగా ఉండేసరికి సహించ లేకపోతున్నారేం ?"

ఆ శుక్రవారం మీటింగుకి వెళ్ళటానికి అరుణ మళ్ళీ ఆలోచనలో పడింది. ఆడవాళ్ళే తన గురించి అంత చులకనగా మాట్లాడితే మగవాళ్ళు వాళ్ళ మనసుల్లో యేమనుకుంటున్నారో.

అయినా వాళ్ళొక మీటింగు పెట్టి అందర్నీ రమ్మని వచ్చినవాళ్ళను చులకనగానూ రానివాళ్ళను గౌరవంగానూ చూడటం అదేం న్యాయం. నిజానికి తన్నే గౌరవంగా చూడాలి- వాళ్ళతో సమానంగా అసోసియేషన్ గురించి ఆలోచిస్తున్నదుకు. ఐనా వాళ్ళ గౌరవం కోసం పాకులాడటమేమిటి? అసోసియేషన్ మెంబర్‌గా మీటింగుకి వెళ్ళటం తన హక్కు, విధి. దాని గురించి చెయ్యటానికి లోకమంతా ఏమనుకుంటారోనని ఆలోచించటం దేనికి?

కానీ రేపు వాళ్ళు మళ్ళీ అట్లా మాట్లాడితే- ఆ మాటలు భరించటం కష్టం కదా. అయినా వాళ్ళ మాటలకంత విలువ ఇవ్వటమేమిటి. వాళ్ళ దృష్టిలో మంచిగా కనపడాలనే తాపత్రయం దేనికి? వాళ్ళ దృష్టిలో తనెప్పటికీ మంచిగా కనిపించదు. అరుణకు ఆంజనేయులుగారు ఎవరో ఆ కావిడ గురించి చెప్పిన మాటలు గుర్తొచ్చాయి.

"ప్రభావతి గారు నిజంగా గొప్ప మనిషండి. అంత చదివిందా ఎంత వినయమో. ఇంటి దగ్గర దించిన తల యూనివర్సిటీలో డిపార్టుమెంటుకి వెళ్ళిన తర్వాతే ఎత్తుతుంది. అదైనా ఏదన్నా పనుంటేనే. ఇంకోరి జోలి పట్టించుకోదు. తన పనేమో తానేమో. మాటకూడా ఎంత నిదానం."

అరుణకి ఆ రోజు ఆ మాటలు వింటుంటే చిరాకేసింది. పరిసరాల జ్ఞానం లేకుండా తల ఎత్తకుండా పుస్తకాలు బట్టీ వేస్తే అది చదువవుతుందా? ఎవరి సంగతీ పట్టించుకోని స్వార్థపరురాలికి ఈయన మెచ్చుకోలేమిటి? అంత నిదానం మాటల్తో పిల్లలకు చదువేం చెబుతుంది? అసలు ఆ తల ఎత్తకుండా ఇంట్లోనే పడివుండక ఆవిడకి ఉద్యోగమెందుకు అని తెగ చిరాకుపడింది.

ఇంతింత చదువుకున్నా ఆడవాళ్ళు మన్నుతిన్న పాముల్లా పడివుండటం ఇష్టమన్నమాట ఈ మగాళ్ళకు అని తిట్టుకుంది.

వాళ్ళ విలువలేమిటో తెలిసినా వాళ్ళ మాటలు భరించటమంటే కష్టంగానే ఉంది. పోనీ తానూ మానేస్తే?

మిగిలిన ఆడవాళ్ళందరూ మీటింగులకి రాకుండానే పూర్తి జీతాలు తీసుకోరూ ?

వాళ్ళంతా హాయిగా ఐదుగంటలకే ఇల్లు చేరుకుంటుంటే తాను ఏడున్నర దాకా ఇంటికి పోకుండా ఇంటి దగ్గర పాపఎలా ఉందో, ప్రకాశానికి ఎక్కడ కోపం వస్తుందోనని టెన్షన్‌పడుతూ ఎందుకీ గోల.

వెళ్ళకపోతే ఏమవుతుంది ? కానీ ఎందుకు వెళ్ళకుండా ఉండాలి ? తనకు వెళ్ళాలనిపిస్తోంది. పూర్తి జీతమనే కాదు. అందరూ కలిసి కష్టం సుఖం మాట్లాడు కోవటం, కాసేపయినా ఒక విషయాన్ని గురించి సీరియస్‌గా ఆలోచించటం తనకు చాలా బాగుంటోంది. కేశవరావు అన్నట్టు మనుషుల గురించి తెలుసుకోవటం తనకూ బాగుంటోంది. మీటింగు కెళ్ళిన రోజు అలసటా టెన్షన్ ఉన్నా మానసికంగా తనకు చాలా ఉత్సాహంగా ఉంటోంది. అలాంటప్పుడు మానటమెందుకు తనకు ఉత్సాహం ఉంది. వెళ్తుంది. లేని వాళ్లు రారు. అంతే ! ఇందులో వాళ్ళు మంచయ్యేదీ లేదు. తను చెడ్డయ్యేది లేదు. ఇలాంటి ఆలోచనలతో అరుణ మీటింగుకి వెళ్ళింది. అంత జరిగినా ఆ సంవత్సరమంతా వాళ్ళ డిమాండ్స్ కమిటీ వాళ్ళు పట్టించుకోలేదు.

ప్రకాశం మాత్రం అరుణ మీటింగుకి వెళ్ళిన రోజుల్లా విసుక్కుంటూనే, ఎగ తాళి చేస్తూనే ఉన్నాడు. అరుణ కోపం తెచ్చుకుంటూనే ఉంది.

మరునటి సంవత్సరం తాడోపేడో తేల్చాల్సిందేననే పట్టుదలతో కాలేజీలు తెరవగానే ఆందోళన మొదలు పెట్టారు. నెల తిరగకముందే సమ్మె ప్రారంభించారు.

కాలేజీ బయట టెంటు వేసి లెక్చరర్లందరూ అందులో కూచున్నారు.

వచ్చిన పిల్లలకి తమ సమస్యలు చెపితే పిల్లలు కూడా లెక్చరర్లకి మద్దతిస్తూ క్లాసులు మానేశారు.

జర్నలిస్టులు వొచ్చారు. ఫోటోలు తీసారు.

మర్నాటి నుంచీ నిరాహారదీక్షలు చేయాలని తీర్మానించుకున్నారు.

మర్నాడు పేపర్లో వీళ్ళ సమ్మె వార్తతోపాటు ఫోటో కూడా వేశారు. టెంట్‌లో అరుణొక్కతే లేడీ లెక్చరర్ అవటంతో ఫోటోగ్రాఫర్లు అరుణ మీదకు బాగా ఫోకస్ చేశారు. అరుణ ప్లే కార్డు పట్టుకొని అరుస్తున్న ఫోటో పేపర్లో వచ్చింది.

ప్రకాశం పేపరు చూస్తూనే 'అరుణా' అని కేకపెట్టాడు. అరుణ పరిగెత్తు కొచ్చింది.

"ఇదేమిటి ?" పేపరు చూపిస్తూ తీవ్రంగా అడిగాడు.

"అరే-మా ఫోటో వచ్చిందా ?" సంతోషంగా పేపరు లాక్కుని చూసింది.

"నీ-వర్తన నాకేం నచ్చలా."

"నేనేం చేశాను ?"

అరుణకేమీ అర్థంకాలేదు.

"మీ కాలేజీలో ఇంకా ఆడవాళ్లున్నారుగా. వాళ్లెవరి ఫోటోలు రాకుండా నీదే వచ్చిందేం ?"

"వాళ్ళెవరూ టెంట్‌లోకి రాలా. ఇళ్ళ దగ్గిరే ఉన్నారు."

"మరి నువ్వొక్కదానివే ఎందుకెళ్ళావు. నువ్వూ ఇంట్లో ఉండొచ్చుగా. ఆవేశంగా ఆ అరుపులేమిటి ? ఈ ఫోటో అన్ని పేపర్లలోనూ వచ్చే ఉంటుంది. నీ పూనకాన్ని చూసి అందరూ నవ్వుకుంటారిక."

అరుణ ముఖం నెత్తురుచుక్క లేకుండా పాలిపోయింది.

"నీకు ఎందుకర్థంకాదో నాకు తెలియటం లేదు. ఇవాళ ప్రతివాడూ నన్న డుగుతాడిక. మీ ఆవిడ ఫోటో పేపర్లో పడిందే అని. పోనీ చాలామంది ఆడ వాళ్ళుంటే అది వేరు. ఛీ ఛీ—"

అరుణ ప్రకాశంవంక అట్లాగే చూస్తోంది.

"ఎందుకట్లా చూస్తావు. ఇకనుంచయినా ఆలోచించి చెయ్యి ఏ పనైనా. అనవసరమైన విషయాల గురించి బుర్ర బద్దలయ్యేలా ఆలోచిస్తావు గాని అసలు విషయాల గురించి నీకేమీ తెలియదు. చిన్నపిల్ల నయం."

"ఏమైందిరా- ఏమయిందమ్మా అరుణా ?"

కమలమ్మ వచ్చింది.

"ఆవిడగారి ఫోటో పేపర్లో వచ్చిందిలే" ప్రకాశం అవతల గదిలోకి వెళ్ళి పోయాడు.

కమలమ్మ పేపర్ తీసి ఫోటోచూసి

"బాగా వచ్చిందే ? మరెందుకు అరుస్తాడు" అంది అరుణవంక చూసి.

అప్పటికే అరుణ ముఖం కోపంతో ఎర్రబడింది. ప్రకాశం బట్టలు వేసుకుని బయటకు వెళ్ళిపోయాడు. అరుణకు దుఃఖం ఆగలేదు. పేపర్లో ఫోటో వస్తే అవ మానకరం అని ప్రకాశం ఎందుకనుకుంటున్నాడో అరుణకు అర్థంకాలేదు.

తను టెంట్‌లోకి వెళ్ళటం ఇష్టంలేదు.

తను మీటింగులకి వెళ్ళటం ఇష్టంలేదు.

ఎందుకిలా మారిపోయాడు ?

మారిపోయాడా ?

తాను స్ట్రైక్ చేస్తే, మీటింగులకి వెళితే, ప్రకాశానికి ఇష్టమోకాదో తనకు తెలియదు.

ఆ విషయం గురించి ఎప్పుడూ ఆలోచించలేదు. ఇప్పుడు తెలిసింది.

తనకు సోషల్ లైఫ్ ఉంటే ప్రకాశానికి నచ్చదు. ఇష్టం ఉండదు

ప్రకాశానికి ఇష్టంలేదని తాను తన కిష్టమైన పనులు మానెయ్యాలా ?

నిన్న టెంట్‌లో కూచుంటే తనకు చాలా బాగుంది. కమిటీవాళ్ళకు వ్యతిరేకంగా నినాదాలివ్వటం, విద్యార్థులతో తమ సమస్యలు చెప్పటం, జర్నలిస్టులతో మాట్లాడటం !

ఇదంతా తనకు ఉత్సాహంగా ఉన్నప్పుడూ, ఇదేదీ తప్పుకాదని తన మనసుకి తెలిసినప్పుడూ ఎందుకు మానుకోవాలి ?

అరుణ చటుక్కునలేచి పనులలో పడింది. పాపకు స్నానం చేయించి వంట చేసి బయల్దేరేసరికి పదవనే అయింది.

"వాడికిష్టం లేనట్టుంది. మానెయ్యకూడదా ?" అంది కమలమ్మ.

"కుదరదత్తయ్యా. చాలా అవసరం. వెళ్ళాలి. రేపటినుంచీ నిరాహారదీక్షలు. దానిగురించి మాట్లాడుకోవాలి."

కమలమ్మ సమాధానంకోసం చూడకుండా బైటికి నడిచింది.

మళ్ళీ రెండింటికి ఇల్లుచేరింది.

ఆ రోజంతా ప్రకాశం మాట్లాడలేదు.

అరుణా పలకరించలేదు.

మర్నాడు ఉదయం అరుణ త్వరత్వరగా పనులు చేసుకుపోతోంది. రోజూ సాయంత్రం ఉతికే బట్టలు ఆ రోజు పొద్దునే ఉతికేసింది కూరలుచేసి పాపకు స్నానం చేయిస్తుంటే కమలమ్మ బియ్యం కడగటానికి వచ్చింది.

"నేను అన్నం తిననత్తయ్యా. ఇవాళ నిరాహారదీక్ష. రాత్రికే భోజనం."

కమలమ్మకు ఏం మాట్లాడాలో తెలియక లోపలికెళ్ళి బియ్యం కాసిని తీసి వచ్చింది.

అరుణ పాపను లోపలికి తీసుకొచ్చి బట్టలు తొడుగుతుంటే,

"కాస్త ఉప్మా చేస్తాను తిని వెళ్ళు. సాయంత్రందాకా ఒట్టి కడుపుతో ఎలా ఉంటావు" అంది.

"ఫరవాలేదులే అత్తయ్యా. ఒకపూటేగదా. ఇక్కడ శుభ్రంగా ఉప్మా తిని వెళ్ళి నిరాహారదీక్ష అని పేరెందుకు ?"

"అమ్మా ! ఆవిడ సత్యసంధురాలా. నీకెందుకు ? అయినా సాయంత్రందాకా నిరాహారదీక్ష చేసినా ఏమీ నష్టంలేదు. పనీపాటా లేకుండా అక్కడ కూచుని వస్తుంది. సాయంత్రం వచ్చి హాయిగా తిని నిద్రపోతుంది. అన్నీ అమర్చి పెట్టటానికి నువ్వున్నావుగా. నిరాహారదీక్ష చెయ్యొచ్చు. ఇంకేమైనా చెయ్యొచ్చు."

అరుణ మాట్లాడకుండా పాపను కూచోబెట్టి బొమ్మలు ముందు పడేసి వంటింట్లోకి నడిచింది.

అక్కడ పనిచూసి ఇల్లుచిమ్మి తుడిచి స్నానానికి వెళ్ళింది.

పదింటికల్లా సెంటర్లో ఉండాలి. తొమ్మిదిన్నర అవనే అయింది.

హడావుడిగా స్నానంచేసి వెళ్ళింది

సెంటర్లో ఉన్నంతసేపూ నీరసం తెలియలేదు. కానీ లేవాక కళ్ళు తిరిగినట్లనిపించింది. బస్సుకోసం చూసే ఓపిక లేక ఆటోలో ఇల్లు చేరింది.

కమలమ్మ అరుణను చూస్తూనే టీ చేసి తెచ్చింది. అరుణ టీ తాగి మంచం మీద పడుకుని నిద్రపోయింది.

మళ్ళీ మెలకువ వచ్చేసరికి ఒళ్ళంతా నొప్పులు.

లేచి నిలబడే ఓపికకూడా లేనంత నీరసం. ఒక్కపూట భోజనం లేకపోతే ఇలా ఉంటుందా అనుకుంటూ నెమ్మదిగా హాల్లోకి వచ్చింది.

అరుణను చూస్తూనే పాప గబ గబా నడుస్తూ వచ్చి అరుణ చీర పట్టుకుని లాగుతూ ఎత్తుకోమని పేచీ పెట్టింది.

"ఇందాకట్నుంచి నీ దగ్గరకు రాకుండా కాపలా కాయలేక చచ్చాననుకో అమ్మా ఇక ఈ పిల్లను పట్టుకోవటం నావల్ల కాదమ్మా. అల్లరి ఎక్కువై పోయింది"

"పోనీ రానివ్వకపోయారా ?"

పాపను ఎత్తుకుంది.

"అయ్యో ! నువ్వు శోషవొచ్చినట్లు పడిపోతివి. ఎలా లేపను. ఇకనన్నా అన్నం తిను. పాప తినేసిందిలే."

'మళ్ళీ తింటా' అంది పాప.

కమలమ్మమీద అంతులేని కృతజ్ఞతతో అరుణ మనసు నిండిపోయింది.

పాపకు చిన్న చిన్న ముద్దలు తినిపిస్తూ తాను అన్నం తిన్నది.

పాపను పక్కలో వేసుకుని కథలు చెబుతూ పాపతోపాటే నిద్రపోయింది.

ప్రకాశం ఆలస్యంగా వచ్చి కమలమ్మ అన్నం పెడతానంటే ఒద్దని పడుకున్నాడు.

"ఆవిడ పొద్దున తినలేదు నువ్వీపూట. బాగానే వుంది వరస" కమలమ్మ విసుక్కుంది.

తర్వాత నాలుగైదు రోజులు ప్రకాశం అరుణా మాటలు లేకుండానే గడిపారు.

అరుణ ఒంటిగంటకు వచ్చి పాపతో ఆడుతూ కూచునేది. ప్రకాశం సాయంత్రం వొచ్చి కాసేపు పాపతో కబుర్లుచెప్పి బజారుకి వెళ్ళి ఏ తొమ్మిదింటికో వచ్చి భోంచేసి పడుకునేవాడు.

వీళ్ళిద్దర్నీ చూసి కమలమ్మ బాధపడుతూ కూచునేది.

ఆవిడ ప్రకాశంతో మాట్లాడబోతే అతను విసుక్కునేవాడు. అరుణ కమలమ్మ ఏం చెప్పినా మాట్లాడకుండా వినేది.

ఆ రోజు సాయంత్రం అరుణ వికసించిన ముఖంతో ఇంటికి వచ్చింది.

"అత్తయ్యా- మేం గెలిచాం. ఇకనుంచీ పూర్తిజీతం ఇచ్చేస్తారు" పాపను ఎత్తుకుని ముద్దుపెట్టుకుంటూ చెప్పింది.

"పోనీలే—ఇన్నాళ్ళూ కష్టపడినందుకు ఫలితం దక్కింది. కాలేజీ ఇక తెరుస్తారా ?"

"ఆం రేపటి నుంచీ కాలేజీ మామూలుగానే ఉంటుంది. ప్రకాశానికి కోపం వచ్చిందిగానీ మేం ఇంత పట్టుదలగా చెయ్యకపోతే కమిటీ వాళ్ళు ఒప్పుకునేవారు కాదు."

"ఈమాట వింటే వాడి కోపమూ తగ్గిపోతుందిలేమ్మా. వాడు ఆవేశంలో అరుస్తాడుగానీ తర్వాత బాధపడతాడు."

అరుణకు చాలా సంతోషంగా అనిపించింది. కష్టపడి సాధించుకున్న విజయం ఎంత ఉత్సాహాన్నిస్తుందో అర్థమైంది.

ఇదంతా ప్రకాశంతో చెప్పాలి. అతనికి అర్థమయ్యేలా తన ఆలోచనలన్నీ వివరించాలి అనుకుంటూ ప్రకాశం రాకకోసం ఎదురుచూస్తూ కూచుంది.

"అయిదుగంటలకు ప్రకాశం వస్తూనే— మీ సమ్మె సక్సెసయిందటగా" అనడిగాడు.

అతనంత అతనే అడిగేసరికి అరుణకు కాస్త సంకోచమేదన్నా ఉంటే అదంతా పోయి ఉత్సాహంగా వివరాలన్నీ చెప్పింది.

"చూశావా ! నేనిందులో యాక్టివ్‌గా ఉన్నానని నీకు కోపం వచ్చింది. ఇప్పుడు చూడు మేం ఎంత చక్కగా సాధించుకున్నామో"

ప్రకాశానికి తన ఆలోచనలన్నీ వివరించాలని అరుణ ఆరాటం.

"నువ్వు లేకపోతే మాత్రం ఇదంతా జరగదా ?"

"నేను లేకపోతే ఇదంతా జరగదనికాదు. జరుగుతుంది. కానీ జరిగే విషయంలో నేను కూడా ఉన్నానన్న సంగతి నాకెంత తృప్తినీ, గర్వాన్నీ, ఉత్సాహాన్నీ ఇస్తుందో గమనించవేం"

"ఏమో. అందరి దృష్టి నువ్వాకర్షించటం. పేపర్లో ఫొటోపడి అందరూ నీగురించి మాట్లాడుకోవటం — ఇదంతా నాకెలాగో ఉంటోంది."

"పేపర్లో ఫొటో నేను కావాలని వేయించుకున్నట్లు మాట్లాడతావెందుకు ? దాన్ని మామూలు విషయంగా చూడలేకపోతున్నావెందుకు ?"

"ఇంక ఆ చర్చలెందుకులే ఆపెయ్. పాడుగొడవ వదిలిపోయింది. పద. ఏదన్నా సినిమాకు పోదాం"

"ఇప్పుడా - పనేమీ కాలేదు"

"అమ్మ చూస్తుందిలే. లే - నువ్వు తయారవ్వు"

"అత్తయ్య ఒక్కదానిమీద పనంతా వదిలి మనం సినిమాకెళ్ళటం ఏం బాగుంటుంది ?"

"మహారాజులా ఉంటుంది. కొడుకూ కోడలు రాజీపడ్డారని సంతోషిస్తుంది. కావాలంటే అడుగుతానుండు. అమ్మా" అని పిలిచాడు ప్రకాశం.

కమలమ్మ వచ్చింది.

"అరుణా, నేనూ సినిమాకి వెళ్తాం. వెళ్ళమంటావా ?" అడిగాడు.

"బాగుందిరా. నే వద్దంటే మానేస్తారా ?" నవ్వింది కమలమ్మ.

"నీకిబ్బందయితే మానేస్తాం."

"నాకేం ఇబ్బందిలేదు. వెళ్ళండి. పాపా, నేనూ గుడికి వెళ్తాం."

"మనం వెళ్ళటం చూస్తే పాప ఊరుకోదు. దాన్నికూడా తీసికెళదాం" అంది అరుణ.

"సరేలే— అదీ సినిమా చూస్తుందిలే" అన్నాడు ప్రకాశం.

"ఒద్దమ్మా - మిమ్మల్ని చూడనివ్వదు. తనూ చిరాకుపడుతుంది. నే పక్కింటికి తీసికెళ్తా మీరు వెళ్ళండి. కాసేపు ఆడిగి అదే ఊరుకుంటుంది" అని కమలమ్మ పాపను తీసుకొని పక్కింటికి వెళ్ళింది.

అరుణ గబగబా తయారై వచ్చింది ప్రకాశం ఆటో తెచ్చాడు.

"మన సరదాకోసమైతే అత్తయ్య చేత సేవలు చేయించుకోవచ్చుగానీ నా పనులకోసం చేయించుకోగూడదేం" అరుణ ఎత్తిపొడుపుగా అంది.

"మన ఆనందం కోసం, మనిద్దరం ఆనందంగా గడపటం కోసం నేనేమైనా చేస్తానోయ్"

"అందరి కోసం కూడా యేదన్నా చెయ్యాలి గదా ?"

"నాచేతగాదు. నే చెయ్యలేను నా బదులు కూడా నువ్వే చెయ్యి''

"నేచేస్తే నీకోపం వస్తుందిగా"

"ఇక రామలే" అరుణ భుజంమీద చెయ్యివేసి ప్రేమగా నొక్కాడు ప్రకాశం.

* * *

కాలేజీ విషయాలూ, ప్రకాశం ప్రవర్తనా అంతా వివరంగా ఉమకి పెద్ద వుత్తరం రాసింది అరుణ. ఉమ వుత్తరం కోసం యెదురుచూసింది.

పెళ్ళయినా తాను స్వేచ్ఛ పోగొట్టుకోలేదని చెప్పటం అరుణ ఉద్దేశం.

ఉమ కూడా సంతోషంగా వుత్తరం రాసింది.

"ప్రియమైన అరుణా—

నీ వుత్తరం చూసి చాలా సంతోషించాను.

సంతోషం ఎందుకంటే, యే అరమరికలూ లేకుండా నీ మనసులోనివన్నీ నాకు రాసినందుకు. నీ జీవితాన్నంతా నాకు పరిచయం చేసినందుకు.

స్నేహం అంటే అదేగదూ.

ఎప్పటికప్పుడు రిసెర్చి పనుల్లో, రకరకాల ఇతర పనుల్లోపడి నేను నీకు నా గురించి రాయలేకపోతున్నాను. ఎప్పుడో ఒకరోజు పెద్ద వుత్తరం రాసి నిన్ను ఆలోచనల్లో పడేస్తాలే-జాగ్రత్తగా వుండు.

నీ పెళ్ళయి రెండు సంవత్సరాలవుతున్నా నువ్వింకా పూర్వపు అరుణలాగే వున్నావంటే నాకు ఆశ్చర్యంగానూ ఆనందంగానూ వుంది. నా అంచనాలు తారుమారైనాయనిపిస్తోంది.

పెళ్ళయితే సంసారం తర్వాతే మిగిలినవి యేమైనా అనుకునేదాన్ని.

నేనలా అనుకోటానికి లోకంనిండా బోలెడు ఆధారాలున్నాయి. అంతెందుకు- ఇప్పుడు నేనుండే గదిపక్కనే వో చక్కని సంసారం ఉదాహరణగా వుంది.

ఆమె మాలతి. బోటనీలో పి. హెచ్. డి. చేసింది.

భర్త డాక్టరు.

ఈమె రోజూ యేం చేస్తుందో తెలుసా ? వాళ్ళున్న యిల్లంతా అంగుళం అంగుళం మెరిసిపోయేలా చేస్తుంది.

'మీరు వుద్యోగం చెయ్యొచ్చుగదండీ' అంటే 'వుద్యోగం చేస్తే యిల్లెలా గండీ' అంటుంది.

వాళ్ళ డ్రాయింగ్ రూం ఫ్లోరింగుగానీ కిచెన్ ఫ్లోరింగ్ గానీ చూడాలి. అద్దంలా వుంటుంది.

కిచెన్‌లో అలమరాలన్నీ లేత నీలంరంగు. అందులో డబ్బాలన్నిటికీ లేత నీలంరంగు.

ఆమె శక్తులన్నీ యింటి గమ్మత్తుకీ, డబ్బాలు రంగులేయటానికే పెట్టేస్తోంది. మీకు వుద్యోగం అవసరం లేకపోతే బీదపిల్లలకి చదువు చెప్పండి. ఏదో వొక పని చెయ్యండి అంటే వినదు.

నా గది చూస్తే ఆవిడకెంత జాలో. ఎటుచూస్తే అటు పుస్తకాలూ కాగితాలూ, మాసిన బట్టలూ వీటితో నిండి వుంటుందిగదా —

నా జీవితమంతా పాడైపోయిందనీ, నేను వొంటరిగా దిగులుగా యే సుఖమూ లేకుండా యిలా రోజులు వెళ్ళబుచ్చుతున్నాననీ ఆవిడ వుద్దేశం.

మనుషులు యిలా వున్నప్పుడు — నువ్వు నీకిష్టమైన పనులు చెయ్యటం, ప్రపంచానికి యిష్టంలేకపోయినా నీ వ్యక్తిత్వాన్ని నిలబెట్టుకోవటం, వీటన్నిటికీ- ముఖ్యం నీ స్పిరిట్‌కి నాకు చాలా ఆనందంగా వుంది.

ప్రకాశం యీ చిన్న విషయాలను యింత గొడవ చేస్తాననుకోలేను. అది ఆశ్చర్యంగానూ ఆందోళనగానూ వుంది. నీ వుత్తరం యెన్ని కొత్త ఆలోచనలను లేపిందో చెప్పలేను. అవన్నీ మనం కలిసినపుడు మాట్లాడుకుందాం.

నా రిసెర్చి చివరి దశలో వుంది. ఇంకో ఆరునెలల్లో పూర్తవుతుంది. తర్వాత యిక్కడే మా డిపార్ట్‌మెంటులోనే వుద్యోగం దొరకవచ్చు.

దానిని గురించి నేనేం దిగులుపడటంలేదు. ఫీసిస్ పూర్తయ్యాక యింటికెళ తాను అప్పుడే నీ దగ్గరకు వస్తానని వేరే చెప్పాలా !

పాపకు 'అత్తా' అనటం వచ్చే వుంటుందిగానీ ఉమత్త గురించి చెప్పావా లేదా ?

నీ

ఉమ.

4

ఆ సంవత్సరం వేసవి శలవల్లో కమలమ్మ వూరు వెళ్ళి వస్తానంది.

అరుణకు కూడా ఆవిడ వూరు వెళ్ళి కొన్నాళ్ళుండి వస్తే బాగుంటుందని పించింది. ఆవిడకిక్కడ యిల్లూ, గుడీ తప్ప మరోలోకం లేదు. అక్కడ వూళ్ళో ఆవిడకేదో వొక కాలక్షేపం వుంటుంది. నలుగురితో మాట్లాడే అవకాశం వుంటుంది. ఆవిడ యిన్నాళ్ళూ వోపికగా కొత్త చోట వుండటమే విశేషం. శలవల్లోనన్నా ఆవిడకు విశ్రాంతి కావాలి అనుకుని అరుణ ఆవిడ వెళ్తానంటే అభ్యంతరం పెట్టలేదు.

కమలమ్మ లేకపోవటంతో అరుణకు పాపతోటే ప్రపంచమయింది. అరుణ పనిచేసుకుంటున్నంతసేపూ పాప పక్కపక్కనే తిరుగుతూ తాను పనిచేస్తుంటుంది.

అరుణ పెద్ద చీపురుతో యిల్లు వూడిస్తే పాప చిన్న చీపురు పట్టుకుంటుంది.

అరుణ పెద్ద గిన్నెలు కడుగుతుంటే పాప లక్కపిడతలు కడుగుతుంది.

అరుణ కూర చేస్తుంటే చిన్న పళ్ళెం పట్టుకు తయారవుతుంది రుచులు చూడ్డానికి.

అరుణ పని ముగించటం ఆలస్యం "పుచ్చకాలు, పుచ్చకాలు— చూపిచ్చు" అంటూ యేదో బొమ్మల పుస్తకం పట్టుకొస్తుంది. పాపకు పుస్తకాలంటే యిష్టమై నందుకు అరుణకెంత సంతోషమో. రోజూ మధ్యాహ్నం పాపకు పుస్తకాలలో బొమ్మలు చూపిస్తూ పాటలు పాడుతూ కథలు చెబుతూ గడపేస్తోంది.

కాలేజీకి వెళితే పాపకీ నాకూ కూడా ఈ ఆనందం వుండదు. అమ్మపక్కలో పడుకుని తీరికగా కబుర్లన్నీ చెప్పి యెప్పుడో నిద్రపోవటం పిల్లలకు యిష్టంగానీ, పాపం వాళ్ళ కోరిక తీరే అవకాశం యెప్పుడోగాని రాదు అనిపించింది. ముఖ్యంగా వుద్యోగాలు చేస్తున్న తల్లులున్న పిల్లలకు ఇది అసలే కుదరదు.

ఒకరోజు మధ్యాహ్నం అరుణ పాపకు పాట నేర్పుతోంది. "చిట్టి చిలకమ్మ"

"ఒట్టి చిమలక్క"

"చిమలక్క కాదమ్మా చిలకమ్మ అను"

"చిమలక్క" అంది పాప స్పష్టంగా.

"అబ్బ ! అలాకాదు. ముందు చిలక అను"

"చిలక"

"ఆ — అదీ. ఇప్పుడు చిలకమ్మ అను"

"చిమలక్క" పాప చక్కగా స్పష్టంగా అంది.

"ఊఁ సరేకానీ— చిట్టి చిమలక్క."

"చిట్టి చిలకమ్మ" అని పాప అనేసరికి అరుణకు నవ్వాగలేదు. "దొంగపిల్ల అన్నీ వచ్చినా రానట్టు చేస్తుంది" అంటూ గుండెల మీదకు తీసుకుని ముద్దు పెట్టుకుంది.

"అమ్మ కొట్టిందా"

"అమ్మ కొట్టింది."

"కొట్టింది. కాదు. కొట్టిందా ? అమ్మ కొట్టిందా ?"

"అమ్మ కొట్టింది"

"పెంకె పిల్లవెక్కడో - తోటకెళ్లావా ?"

"తోటకెళ్లాను" పాప పాటంతా సమాధానాల రూపంలో పాడేసింది. అరుణెంత ప్రయత్నించినా ప్రశ్నలు వెయ్యకుండా, అరుణ ప్రశ్నలకు సమాధానాలే యిచ్చింది.

అరుణ కోపం వచ్చినట్లు నటించి మాట్లాడకుండా కళ్ళు మూసుకుని పడుకుంటే పాప అరుణను జోకొడుతూ "జో....రామా లాలీ మేగ చామూ లాలీ" అని పాడి నిద్రపుచ్చి తానూ నిద్రపోయింది.

తలుపెవరో తడుతున్నట్లనిపించి అరుణకు మెలకువ వచ్చింది.

తలుపు తీస్తే యెదురుగా తన కొలీగ్ కేశవరావు.

ఆశ్చర్యపడుతూ లోపలకు ఆహ్వానించింది.

"మీ యింటికి వొద్దామని చాలాసార్లు అనుకున్నాను. కానీ కుదరలేదండీ. యివాళ యిటువైపు కొద్దిగా పనుండి వచ్చాను."

"పోనీలెండి. అలాగైనా వొచ్చారు. మంచినీళ్లు తాగుతారా ?"

"ఇవ్వండి."

అరుణ మంచినీళ్లు తెచ్చి యిచ్చింది.

"శలవల్లో యేం చేస్తున్నారు ? మిమ్మల్ని వాల్యుయేషన్‌కి పిలవలేదా ?"

"పిల్చారుగాని వెళ్ళలేదండి. మా అత్తయ్య వొచ్చారు. పాపను వొదిలి వెళ్ళటం కుదరదు."

"మీ పాప యేదండీ" గదంతా కలయజూశాడు.

"నిద్రపోతోంది. లేస్తుందిలెండి." అని అరుణ గదిలోకి వెళ్ళి చూసొచ్చింది.

"మీరేం చేస్తున్నారూ ?" మళ్ళీ అడిగాడు కేశవరావు.

"చెయ్యటానికేముందండీ- ఇంట్లో పని పాపతో కాలక్షేపం. మంచి పుస్తకమేదన్నా దొరికితే చదువుతాను. అంతే ! అంతకు మించి చేసేదేం లేదు."

"ఏం పుస్తకాలు చదివారూ ఈమధ్య."

"ఇబ్సన్ నాటకం డాల్స్‌హౌస్ చదివానండి నాకు యింగ్లీషు పుస్తకాలు చదవటం అంతగా అలవాటు లేదు ఈ నాటకం చాలా గొప్పదని విని వోపిగ్గా కూచుని చదివాను. చాలా బాగుందండీ-"

"నేను చదవలేదులెండి" నవ్వాడు కేశవరావు.

"అయ్యో-తప్పకుండా చదవండి. నాదగ్గరుంది పుస్తకం యివ్వనా ?"

"ఇవ్వండి." కాస్త ఇబ్బంది పడుతూ అన్నాడు.

"మీకు పుస్తకాలు చదివే అలవాటుందా ?" అతని యిబ్బందిని గమనించినట్టు అడిగింది అరుణ.

"ఉందిలెండి" అంటూ పుస్తకం తీసుకున్నాడు.

"ఇందులో నోరాపాత్ర అద్భుతంగా వుందండి. ఆఖరి సన్నివేశాలు ఎలా చదువుతామంటే - మనం అందులో మునిగిపోతామండీ - నోరాచివరకు అంటుందీ- మీరు చదివాక మాట్లాడుకుందాంలెండి." అని ఆపేసింది అరుణ.

అరుణ మాటలెప్పుడాపుతుందా అని చూస్తున్నాడేమో కేశవరావు వెంటనే అందుకున్నాడు.

"మీ దగ్గరకు వొకపనిమీద వచ్చానండి." మళ్ళీ ఆగాడు సందేహిస్తున్నట్టు.

"ఏంపని ?- చెప్పండి"

"మేం కొంతమంది మిత్రులంకలిసి వొక చిన్న పత్రిక నడపాలనుకుంటున్నాం."

"ఏం పత్రికండీ"

"సాహిత్య పత్రిక కాదండి. సమాజంలో జరిగే అన్యాయాలు గురించి రాసి ప్రచురించటం. అంటే ఉదాహరణకు చిన్నపిల్లల్ని ఫాక్టరీల్లో పనికి పెట్టుకోగూడదు. కానీ సిటీలో చాలా ఫాక్టరీల్లో చిన్నపిల్లలు పనిచేస్తున్నారు. ఈ విషయం గురించి పూర్తిగా స్టడీ చేసి దాని మీద ఒకనెల పత్రిక తీయటం. ఇలా నెలకొక విషయం తీసుకుని పరిశీలించి దానిని గురించి ఆ నెల పత్రిక తీసుకురావటం. పత్రికంతా ఆ ఒక్క విషయాన్ని గురించే. దానిని గురించి యేవన్నా కవితలూ, కథలూ దొరికితే అవి కూడా వెయ్యొచ్చు. ఇట్లా సమాజంలో జరిగే అన్యాయాల్ని అందరి దృష్టికీ తీసుకురావాలని మా ఉద్దేశం."

"బాగానే వుంటుందండీ" అన్నదిగానీ అరుణకు అదెలా వుంటుందో దానివల్ల ప్రయోజనమేమిటో సరిగా అర్థంకాలేదు. "పత్రిక పేరేమిటండి"

"వెలుగు"

"పేరు చాలా బాగుంది."

"ఈ పత్రికకు మీరు సహాయం చెయ్యాలండి" మొహమాటపడుతూ అన్నాడు కేశవరావు.

"నేనా- నేనేంచెయ్యాలి" ఆశ్చర్యపోయింది అరుణ.

"ప్రతినెలా 'వెలుగు' రెండువేల కాపీలు వేయించాలంటే దాదాపు రెండువేలు రూపాయలవుతుందండీ పత్రికను చాలా చవగ్గా అమ్మాలి. అంటే ప్రతినెలా దాదాపు పెట్టుబడి మనమే పెట్టాలి. అందుకని నెలకు వందరూపాయలు యిచ్చేవాళ్లు యిరవై మంది వుంటే-సంవత్సరం పాటువాళ్లు నెలనెలా వందరూపాయలిస్తే సంవత్సరంలో పత్రికను నిలబెట్టుకోవచ్చని ఆలోచించామండి. ఆ యిరవై మందిలో మీరూ ఒకరుగా వుంటారేమోనని-అది అడగటానికే వచ్చాను" బరువు దించుకున్నట్లు కూర్చున్నాడు కేశవరావు.

అరుణ ఆలోచనలో పడింది. నెలకు వంద రూపాయలంటే యెక్కువే- కాని సంవత్సరంపాటు నెలకు వంద రూపాయలిస్తే ఓ పత్రిక నిలబడుతుందే. మరీ తనివ్వ లేనంత యెక్కువేం కాదు. తనకు ఐదువందలే జీతం వున్నప్పుడు అవే సరిపోలేదూ ? కొంత యిబ్బందయినా, వీళ్ళేదో మంచిపని చేస్తున్నారు గదా, దానికి సాయం చేస్తే ? వృథాఖర్చులు యెన్ని చెయ్యటం లేదూ ? ఇంతమంచిపనికి వెనకాడటమేమిటి ?

"మీరు ఆలోచించుకోండి నేను మళ్ళీ వస్తాను. అప్పుడు చెబుదురుగాని. వంద యివ్వటం కష్టమనుకుంటే మీరెంత యివ్వగలిగితే అంతే యివ్వండి."

"ఇస్తాలెండి. ఆలోచించేదేముంది. మీరేదో మంచి పని చేస్తున్నారు. ఓ సంవత్సరం కాస్త యిబ్బందిపడితే మాత్రం ఏమవుతుంది?"

అరుణ లోపలికి వెళ్ళి వందరూపాయలు తీసుకొచ్చియిచ్చింది. కేశవరావు రశీదు యిచ్చి,

"జూలై ఫస్టుకి మొదటిసంచిక వస్తుందండీ. రాగానే తెచ్చియిస్తాను" అన్నాడు.

"పత్రిక లేకుండా మా యింటికి రారా యేమిటి?"

"అబ్బే- అదికాదండి. పూరికే రావటం యెందుకు?"

కేశవరావు యిబ్బందిని చూసి అరుణ నవ్వింది.

"ఆ పుస్తకం చదవగానే తెచ్చివ్వండి. మీరు యింకెవరికీ యివ్వకండి. ఆ పుస్తకం పోతే మీరే కొనివ్వాలి."

"అలాగే - నే చదవగానే తెచ్చిస్తా" కేశవరావు లేచాడు.

"ఉండండి. టీతాగి వెళ్దురుగాని" అంటూ అరుణ వంటింట్లోకి వెళ్ళింది.

పాపనిద్రలేచి హాల్లోకి వచ్చి కేశవరావుని 'నువ్వెవరు' అని అడుగుతున్నట్టు చూసింది.

కేశవరావు 'రా పాపా' అని పిలిస్తే గిర్రున వెనక్కు తిరిగి వంటింట్లోకి పరిగెత్తింది. అరుణ టీతీసుకొస్తుంటే అరుణ వెనకాలే తన గ్లాసులో పాలు పోయించుకుని వచ్చి కేశవరావు కెదురుగా కుర్చీలో కూచుంది.

"మీ పాప పేరేమిటండి" అన్నాడు కేశవరావు.

"దాన్నే అడగండి" అంది అరుణ నవ్వుతూ.

"నీపేరేంటమ్మా" అన్నాడు కేశవరావు

"నాకు పేరుపెత్తలా" అంది పాప

'ఆ'- అని ఆశ్చర్యపోయాడు కేశవరావు. అరుణ నవ్వింది.

"ఇంకా పేరు పెట్టలేదండి. వీళ్ళనాన్నా నేను పేరు విషయంలో యేకాభిప్రాయానికి రాలేకపోతున్నాం. నేను 'చుక్క' అని గానీ 'పువ్వు' అనిగానీ పెడదామంటాను ప్రకాశమేమో దివ్య అనో సౌందర్య అనో, ఐశ్వర్య అనో పెడదామంటాడు. నే చెప్పే పేర్లు ఆయనకు పిచ్చిపేర్లలా వుంటాయి. ఆయన చెప్పేపేర్లు ఆకాశంలో దేవతల పేర్లలా వుంటాయి. కాని భూమ్మీద మనుషుల పేర్లలా వుండవు. పాపంటే ప్రకాశానికి ప్రాణం. నిజంగానే యీ పాప సాక్షాత్తూ ఆకాశాన్నుంచి దిగి మా యింట్లోకి వచ్చిందనే అనుకుంటున్నాం."

అరుణ నవ్వుతూ చెప్తుంటే కేశవరావు సరదాగా విన్నాడు. "నాక్కూడా మీరు చెప్పినపేర్లే బాగున్నాయండి. చక్కగా చుక్కలాగే వుంది మీ పాప" అంటూ లేచాడు.

సాయంత్రం పాపకు స్నానం చేయించి పనిముగించుకొని ప్రకాశం కోసం చూస్తూ కూచుంది అరుణ.

"అమ్మా అబద్దాలు వొచ్చింది" అంది పాప అరుణకు ఎదురుగా నిలబడ్డ పక్కింటి అమ్మాయిని చూపిస్తూ.

"అబద్దాలేమిటి- అక్క పేరు శిరీషమ్మా" అంది అరుణ. "కాదాంటీ-పాప నన్ను అబద్దాలనే పిలుస్తుంది. మీకు తెలీదా" అంది శిరీష పాపనెత్తుకుంటూ.

"ఎందుకంటూ. ఇదప్పుడే నిక్‌నేమ్స్ కూడా పెడుతోందా ?"

అరుణ ఆశ్చర్యపోయింది.

"ఒక రోజు మీరు కాలేజీనుంచి రాకముందే మీ అమ్మవొచ్చిందని చెప్పాను. పాపం యిల్లంతా వెతుక్కుంది. మామ్మగారు అక్క అబద్దాలు చెప్పిందిలేమ్మా అన్నారు. ఇక అప్పట్నించీ నా పేరు అబద్ధాలని పెట్టింది'' శిరీష పాపను ముద్దు పెట్టుకుంది.

అరుణ పాప తెలివికి ఆశ్చర్యపోతుంటే శిరీష పాపను తీసుకుని వెళ్లింది.

ప్రకాశం రాగానే టీ యిచ్చి కేశవరావు గురించీ అతను నడపబోయే పత్రిక గురించీ తాను యిచ్చిన చందా గురించీ చెబుతుండగానే ప్రకాశం ముందు ఆశ్చర్య పోయి తర్వాత కోప్పడ్డాడు.

"నీకేమన్నా మతిపోయిందా ? నెలకు వంద రూపాయలు చందానా ? ఇది ఇల్లా ధర్మసత్రమా ? నెలకు వంద రూపాయలంటే ఎంతనుకున్నావ్ ?"

"నెలకు వంద రూపాయలంటే ఎంతేమిటి ? నెలకు వంద రూపాయలే" అరుణ చిరాగ్గా అంది.

"అదే - సంవత్సరానికెంతా అని"

"పన్నెండు వందలు"

"సిటీలో మంచి సెంటర్లో రెండుగజాల స్థలం వస్తుంది తెలుసా ?"

"రెండు గజాల స్థలం కొంటావా ?" చిత్రంగా చూసింది అరుణ.

"రెండు గజాలు సరిపోతే నువ్విలా ఎన్ని దానధర్మాలు చేసినా ఫరవాలేదు. కనీసం రెండువందలగజాలు కొనాలి" అరుణ అజ్ఞానానికి జాలిపడుతున్నట్లు అన్నాడు ప్రకాశం.

"ఈ పన్నెండు వందలతోనే మొదలెట్టాలా మన పొదుపు? అసలు నాకు ఐదువందల జీతమే వస్తున్నట్టయితే ఏం చేసేవాళ్ళం."

"బాగుంది. నీకసలు ఉద్యోగమే లేకపోతే ఏం చేసేవాళ్ళం? నాకు నెలకు రెండు వేలు కాక ఐదువందలే జీతమైతే ఏం చేసేవాళ్ళం? ఇప్పుడున్నదాన్ని గురించి ఆలోచిస్తారా? ఎప్పటెప్పటి విషయాలో ఆలోచిస్తారా?"

"అయితే ఏంటి నువ్వనేది? నేను సంపాదిస్తున్న డబ్బులోంచి నెలకోవంద నా ఇష్టం వచ్చినట్టు ఖర్చు పెట్టుకుంటాను. కుదరదంటావా!" తాడో పేడో తేల్చమన్నట్టు తీవ్రంగా అంది అరుణ.

అరుణ తీవ్రతచూసి ప్రకాశం తగ్గాడు.

"నువ్వు మాట్లాడితే నా ఇష్టం నా డబ్బు నా ఖర్చు అంటావెందుకు? నేనెప్పుడన్నా అలా అన్నానా?"

"నువ్వనలేదు. నిజమే-కానీ నీ డబ్బునీ నీ ఖర్చునీ కంట్రోలు చెయ్యటానికి నేనెప్పుడూ ప్రయత్నించలేదు."

అరుణ అసలు విషయం అదీ అన్నట్టు చూసింది.

"నిజమే. నువ్వు నన్ను డబ్బు లెక్కలు ఎప్పుడూ అడగలేదు. ఆ అవసరం రాలేదు. ఎందుకో ఒక్కసారి ఆలోచించుకో! నేను అనవసరమైన ఖర్చులేవీ చెయ్యను. దుబారా చెయ్యను. కనీసం సిగరెట్లు తాగను. నాకే సిగరెట్లూ, తాగుడూ, పేకాటా ఇవన్నీ అలవాటుంటే అప్పుడు నీకు, కంట్రోలు చెయ్యాల్సిన అవసరం వచ్చేది. ఇప్పుడేమని కంట్రోలు చేస్తావు?" చాలా ఆత్మవిశ్వాసంతో మాట్లాడాడు ప్రకాశం.

"అంటే తాగుడూ పేకాటా ఎలాంటిదో నేనిచ్చిన చందా కూడా అలాంటిదేనా? ఆ చందా దేనికో తెలుసా? విన్నావా నే చెప్పింది" అరుణ గొంతు పెరగటంతో ప్రకాశం నిరసనగా చూచి ఊరుకున్నాడు.

"ఏంటి మాట్లాడవేం? చందా దేనికోసమో తెలుసా?" అరుణ రెట్టించి అడిగింది.

"తెలుసులే! సమాజాన్నంతా ఉద్ధరించటానికి అసలా పత్రిక వస్తుందో లేదో ఎవడికి తెలుసు. చందాలు వసూలుచేసి అంతా వాళ్ళు తింటే ఏం చేస్తావు?"

"నువ్వు పిచ్చిగా మాట్లాడి నాకు కోపం తెప్పించకు ప్రకాశం. ఆయన మా కొలీగ్. చాలా మంచి మనిషి. మన వందరూపాయలకోసం ఆయన్ని మోసగాడనకు" అరుణ కోపాన్ని అణుచుకోవటానికి ప్రయత్నిస్తోంది.

"ఏమయినా నెలనెలా వంద రూపాయలు చందాగా ఇవ్వటం నాకు ఇష్టంలేదు. కావాలంటే పదో పదిహేనో ఇవ్వు" చర్చ ముగిస్తున్నట్లు చెప్పాడు ప్రకాశం.

"నీకిష్టంలేదు అన్న ఒక్కమాటతో అంతా అయిపోతుందనుకున్నావా ? నా ఇష్టం సంగతేమిటి ! నా మాట సంగతేమిటి ? మా వారికి ఇష్టం లేదండీ అందుకని నేనివ్వనని వాళ్ళతో చెప్పనా ? ఎందుకు చెప్పాలసలు ? నేనేం నీ డబ్బు ఇమ్మనటం లేదే-ఇన్ని రోజుల్నించీ నా జీతం అంతా నువ్వే మానేజి చేస్తున్నావు. నేను విన్నే మైనా అడిగానా ? నువ్వు దుబారా చెయ్యవు. నిజమే కానీ అసలు నీ ఖర్చేమిటో మన జీతాల్లో ఎంత మిగులుతోందో దాన్ని ఏం చేస్తున్నావో నేను అడిగానా ? నువ్వు నెలనెలా డబ్బుకట్టే పద్ధతిమీద నాకు టీ వి. ఇష్టంలేదని తెలిసీ తెచ్చావు. నువ్వు టీ వి. ఎందుకు తెచ్చావని నేనడిగానా ? డబ్బు కట్టొద్దన్నానా ? టీ వి. ఇచ్చేసి రమ్మన్నానా ? ఛీ-ఏంటిది ? ఒక్క వందరూపాయలు నా ఇష్టం వచ్చినట్లు ఖర్చు చేస్తే అది పెద్ద నేరమైనట్లు ఈ చర్చేమిటీ ? ఈ విచారణ ఏమిటి ? నేనేం చిన్న పిల్లనా ? దేనికెంత ఖర్చు పెట్టాలో నాకు తెలియదా ?"

అరుణకు ఆవేశంతో మాటలురాక ఆగింది.

"నువ్వు చిన్న పిల్లవేకాదు పిచ్చిపిల్లవు కూడా. నీకు తొందరా ఆవేశంతప్ప ఏమీ తెలియదు. తెలిస్తే మనింట్లో మనం కొనుక్కున్న టీ.వి కి అయ్యేడబ్బూ - ఎవరికో చందా ఇచ్చిన డబ్బూ ఒకటన్నట్లు మాట్లాడవు."

"ఒకటికాదు. నాకు అన్నీ తెలుసు. నేనిచ్చే చందావల్ల లాభం రూపాయల్లో కనపడదు. కానీ ఒక మంచిపని చేస్తే వచ్చే తృప్తి ఎన్ని డబ్బులు వెనకేస్తే వస్తుంది ?"

"నువ్వు చాలా తెలివిగలదానివి. నీతో నేను మాట్లాడలేను. నీ డబ్బు నీ ఇష్టం వచ్చినట్లు చేసుకో - మీవాళ్ళు నిన్నంత కట్టడిలో ఎందుకు పెంచారో ఇప్పుడు తెలుస్తోంది-" ప్రకాశం కుర్చీలోంచి లేవబోయాడు.

"ఏమిటి ? ఏమిటి నువ్వన్నది ?" అరుణ పెద్దగా అరుస్తున్నట్లే అడిగింది.

"ఏమన్నాను ? ఏంటా అరుపు" విసుక్కున్నాడు ప్రకాశం.

"నువ్విందాక అన్నమాటేమిటి ? మా వాళ్ళు నన్ను కట్టడిగా ఎందుకు పెంచారో తెలిసిందా ? ఎందుకు పెంచారు ?"

"నీ అతితెలివి చూసి భయపడి" వెటకారంగా అన్నాడు ప్రకాశం.

"నా తెలివిచూసి వాళ్ళు భయపడ్డారు. నువ్వు ఇష్టపడ్డావు వాళ్ళు కట్టడిచేసి నన్ను దూరం చేశారు. నువ్వు కట్టడిచేసి నన్నేం చెయ్యాలనుకుంటున్నావు ?"

"నేనేం చేస్తాను ? చెయ్యగల సమర్థత నాకేది ? నీ విషయాల్లో జోక్యం కలిగిజేసుకుని చెంపదెబ్బలు తినటంతప్ప నిన్ను నేనేం చెయ్యగలను ? నీ ఇష్టం నీది. నేనెవర్ని. నా లెక్కేమిటి నీకు ?" గబగబా బట్టలు వేసుకున్నాడు.

శిరీష పాపను ఇంట్లోకి తెస్తుంటే పాప నెత్తుకొని బజారుకి వెళ్ళిపోయాడు.

అరుణ కోపంతో బాధతో అట్లాగే కూచుంది.

'మీవాళ్ళు నిన్నంత కట్టడిగా ఎందుకు పెంచారో నాకిప్పుడు తెలిసింది' అన్న ప్రకాశం మాటలు అరుణ మనసుని కంకిరీగల్లా కుట్టాయి.

తాను చిన్నతనం నుంచీ ఏ కట్టడి భరించలేకపోయిందో....

దేనిని అసహ్యించుకుందో....

ఏ కట్టడిని ప్రకాశం సాయంతో దాటాలనుకుందో....

దాటాననుకుందో ....

ఆ కట్టడి తనకు అవసరమంటున్నాడు ప్రకాశం !

చిన్నప్పుడేకాదు జీవితాంతం తనకా కట్టడి అవసరమేనని ప్రకాశం ఉద్దేశం.

తను కదిలితే, మెదిలితే, నోరువిప్పితే, నవ్వితే తనమీద ఆంక్షలు పెట్టారు అత్తా, నాన్నా, అన్నా.

తన కోరికలనూ ఆసక్తులనూ కాలికింద నొక్కిపెట్టారు.

తన ఆలోచనలను పైకి రానివ్వకుండా అణచాలని చూశారు.

వాళ్ళు హింసించారనుకున్నది తను.

అది హింస కాదంటున్నాడు ప్రకాశం.

తన అతితెలివితోనో తెలివితక్కువతనంతోనో, ఏ పిచ్చి పనులో చేస్తాననీ మంచేదో, చెడేదో తెలుసుకోలేక కొంపమీదకి ఏం తెస్తానోననీ వాళ్ళు భయపడి తనను జాగ్రత్తగా పెంచారు నిజమే.

వాళ్ళలాగే నమ్మి ఉంటారు. ప్రకాశమే అలా అనుకుంటుంటే వాళ్ళను కోపటంలో వింతేముంది ?

తన తెలివి గురించి ప్రకాశానికన్నా ఘనమైన అభిప్రాయం నాన్నకో అన్నయ్యకో ఉండే అవకాశం ఏది ?

వాళ్ళను కనీసం అర్థం చేసుకోవచ్చు.

ప్రకాశాన్నెలా అర్థం చేసుకోవాలి ?

ప్రకాశం తనలోని స్వేచ్ఛాకాంక్షను గుర్తించలేదా ?

దానిని ప్రేమించలేదా ?

లేదు.

ప్రకాశం ఎప్పుడో చెప్పాడు. తన అందాన్నీ, తెలివినీ చూసి ప్రేమించానని!

తనే తెలివితక్కువది తనకు జీవితంలో కావల్సింది స్వేచ్ఛ అని తెలిసికూడా ఆ విషయం తేల్చుకోకుండానే ప్రకాశం తన స్వేచ్ఛను గౌరవిస్తాడని నమ్మి అతన్ని ప్రేమించింది.

ప్రకాశం తన అందాన్ని మాత్రమే ప్రేమించాడు.

తెలివి అని అంటున్నాడుగాని తనది తెలివికాదని అతనికిప్పుడు తెలిసిపోయింది.

కేవలం ఈ శరీరాన్ని ప్రేమించాడు.

వొట్టి మాంసాన్ని !

అబ్బా-ఎంత భయంకరం.

వెక్కి వెక్కి ఏడ్చింది అరుణ.

ఎంత అసహ్యం !

ఎంత అవమానం !

ఈ శరీరంతప్ప ప్రకాశానికి నాలో నచ్చేదేమీ లేదు.

తను చిన్నతనంనుంచీ స్వేచ్ఛకావాలని పడిన ఆరాటానికీ తాను చేసిన పోరాటానికీ ప్రకాశం దృష్టిలో అర్థమే లేదు.

'నేనిది భరించలేను.'

పిచ్చెక్కినట్లు అమాటే అనుకుంటూ ఏడుస్తోంది అరుణ.

ఎంతసేపలా గడిచిందో తెలియదు. ప్రకాశం నిద్రపోతున్న పాపను భుజాన వేసుకొస్తుంటే లేచి పాపను అందుకుందామనుకుందేగాని లేవలేకపోయింది.

ప్రకాశం పాపను లోపల పడుకోబెట్టి బట్టలు మార్చుకొని తలుపులన్నీ వేసివచ్చినా అరుణ ఆలాగే కూచుని ఉంది.

శూన్యంలోకి పిచ్చి చూపులు చూస్తూ కూచున్న అరుణను చూసి ప్రకాశం భయపడ్డాడు.

"అరుణా - లే - లేచి పడుకో" అంటూ అరుణను చెయ్యిపట్టుకుని లేపాడు. అరుణ గబుక్కున తెలివొచ్చినదానిలా ప్రకాశం చేతిని విడిపించుకుని గదిలోకివెళ్ళి పడుకుంది. ప్రకాశం వెళ్ళి అరుణపక్కనే కూచున్నాడు.

"అన్నం తిన్నావా ?"

అరుణ లేదన్నట్టు తల అడ్డంగా వూపింది.

"మరి లే, తిను"

మళ్ళీ తలవూపింది ఒద్దన్నట్లుగా.

"నా మీద కోపం వచ్చిందా ?"

అరుణేమీ మాట్లాడలేదు.

"బైటికి వెళ్ళాక ఆలోచిస్తే నేను తొందరపడ్డాననిపించింది. నువ్వుకూడా నన్ను రెచ్చగొడతావు. వెధవ వందరూపాయల కోసం ఇంత వాదన దేనికి పెంచుకున్నామా అనిపించింది. నా మూడ్ బాగోలేనప్పుడు చెప్పినట్లున్నావు. నా మూడ్ గమనించి మాట్లాడటం నీకిన్నేళ్ళయినా తెలియలేదు. నువ్వంటే నాకెంత ప్రాణమో నీకు తెలియదా. నువ్వు మంచిగా సంతోషంగా సరిపని చెయ్యాలని ఉందని చెబితే నే కాదంటానా ? చెప్పుకునే పద్ధతి నీకు తెలియాలి. అది తెలుసుకోకుండా లేనిపోని వాదాలు చేస్తావు. ఇకనుంచీ నేనైనా వాదన పెంచనులే."

అరుణ మెడకింద ముద్దు పెట్టుకుంటూ "ఇట్లా ముద్దులు పెడుతూ వందకాదు వెయ్యి ఖర్చు చెయ్యి. నేనొద్దంటానా ?" అని అరుణ చుట్టూ చేతులు వెయ్యబోయాడు.

"ప్రకాశం, నాకు ఏడ్చే ఓపికకూడా లేదు. నువ్వు మాట్లాడకుండా పడుకో. మాట్లాడి నన్నింకా ఏడిపించకు."

"నువ్వింతే అరుణా. చిన్న విషయాన్నికూడా రోజుల తరబడి సాగదీస్తావు. నాదే తప్పని ఒప్పుకున్నానుగా. ఇంకేమిటి ?"

"నీదే తప్పని ఒప్పుకున్నావా ? ఎప్పుడు ?"

"ఇప్పుడేగా, నే మాట్లాడినదంతా ఏంటిమరి ?"

"అది తప్పు ఒప్పుకోవటమా ? సరే. మంచిది. నీ తప్పేం లేదులే. పడుకో నాకు తలనొప్పిగా ఉంది"

అరుణ వ్యంగ్యంగా మాట్లాడేసరికి ప్రకాశం లేచి తన పక్క మీదకెళ్ళి పడుకున్నాడు.

"పాప భోజనం చెయ్యలేదుగా ?" అడిగింది అరుణ.

"చేసింది. పాపా నేనూ ఇద్దరం చేశాం."

"ఎక్కడా ?"

"మా ఫ్రెండు నిరంజనరావు ఇంట్లో."

అరుణ మాట్లాడకుండా కళ్ళుమూసుకుని పడుకుంది.

తల పగిలిపోయేంత నొప్పి. నిద్రపట్టే సూచనలేం కనిపించటంలేదు.

ప్రకాశం తప్పు ఒప్పుకుంటున్నానని చెప్పిన మాటల్ని గుర్తుతెచ్చుకుంటోంది అరుణ మెదడు.

దానివల్ల బాధ పెరగటమే తప్ప తరగదని వివేకం హెచ్చరిస్తున్నా మెదడులో ఆ మాటలే తిరుగుతున్నాయి.

'తనకేం కావాల్సినా అతని మూడ్ గమనించి అడగాలి. అతన్ని సంతోష పెడుతూ అడగాలి. అతన్ని ముద్దుపెట్టుకుంటూ అడగాలి. అప్పుడతను వరం ప్రసాదిస్తాడు. తన స్థితేమిటి ? అరుణకు అసహ్యంతో వొళ్ళు జలదరించింది. ఎందుకిలా మాట్లాడుతున్నాడు ప్రకాశం ?

ప్రకాశం ఇంతేనా ?

సమయం వచ్చినప్పుడు బైటపడ్డాడా ?

ఈ పరిస్థితులు ఇంతకుముందు రాలేదు గనక ప్రకాశం ఇలా ఆలోచిస్తాడని తనకు తెలియలేదు.

ప్రకాశం ఇంతే.

అతనిష్టప్రకారం తను నడవాలనుకుంటాడు.

పెళ్ళికి ముందు ఉమ ఈ విషయం హెచ్చరించలేదూ ? మీ నాన్న, అన్న, అత్తా అందరి పాత్రలా ప్రకాశమే నిర్వహిస్తాడేమో అంది.

ఎంత కరెక్టుగా చెప్పింది.

"ప్రకాశం తన పరిధిలో నిన్నుంచుకోవాలని చూస్తే ?" ఎంత దూరం ఆలోచించింది ఉమ !

మరి అది తనకెందుకు తోచలేదు ?

ప్రకాశం తనను ప్రేమిస్తున్నాడని నమ్మింది.

ప్రకాశం తనను ప్రేమించటంలేదూ ?

ప్రేమిస్తున్నాడు.

ప్రకాశానికి తనంటే ప్రేమే.

అరుణ తనకుతాను నచ్చచెప్పుకుంటున్నట్టు అనుకుంది.

'తాను ఎక్కువగా ఆలోచిస్తోంది. నిజంగానే వాదన పెంచకుండా మంచిగా చెప్పాల్సిందేమో. ప్రకాశానికి ఎలా చెబితే ఇష్టమో గ్రహించి అలాగేచెబితే ఏమవుతుంది ?

అసలు ప్రకాశానికి ఇష్టంలేని పనులు మానేస్తే."

అప్పటిదాకా అరుణ మాటలు వింటున్నట్టున్న మనసు ఒక్కసారిగా ఎదురు తిరిగింది. ఆ తిరుగుబాటుని అరుణ అతి ప్రయత్నంమీద అణిచివేసింది.

ఔను— ఇకనుంచీ ఏపని చేసినా ముందు ప్రకాశంతో మాట్లాడి అతన్ని ఒప్పించే చేస్తాను. నేను తనతో చెప్పకుండా చేస్తున్నానని ప్రకాశానికి కోపం. ఆ కోపంలో ఏవేవో మాట్లాడతాడు. నేనూ రెచ్చిపోతాను. లేనిపోని గొడవలు, బాధ. ఇక ఇట్లా ఉండకూడదు.

ఈ ఆలోచనల్ని మందులాగా అరుణ తన మనసుకి అయిన గాయంమీద పూసింది. లోపలెక్కడినుంచో వినవస్తున్న అశాంతి కేకలను వినకుండా ఆలోచనల్ని పెంచుకుంటూ నెమ్మదిగా నిద్రపోవటానికి ప్రయత్నించింది.

ప్రకాశంకూడా అటూ ఇటూ కదలటంచూసి మళ్ళీ అతనెక్కడ మాట్లాడిస్తాడోనని గట్టిగా కళ్ళు మూసుకుంది.

మర్నాడు ఉదయాన్నే ఎవరో తలుపుకొట్టినట్లనిపించి లేచింది అరుణ. కళ్ళు మసక పడ్డట్టుగా మండుతున్నాయి. గొంతంతా ఎండి పోయిందేమో గుటక వెయ్యటంకూడా కష్టమనిపించింది. మంచంమీదనుంచి లేవగానే కళ్ళు తిరిగినట్లయి మళ్ళీ మంచంమీద కూలబడిపోయింది. మళ్ళీ తలుపు మోగింది. నెమ్మదిగా ఓపిక తెచ్చుకుని తలుపుతీస్తే ఎదురుగా కమలమ్మ.

"అదేంటత్తయ్యా. ఉత్తరంరాస్తే బస్సుదగ్గరకు వచ్చేవాళ్లంగా"

"అప్పటికప్పుడు పాపను చూడాలనిపించి బయల్దేరానమ్మా. ఆటో అబ్బాయి జాగ్రత్తగానే తెచ్చాడు." సూట్‌కేసూ, బుట్టలూ లోపల పెట్టింది కమలమ్మ.

"నువ్వేమిటి అలా ఉన్నావు ? కళ్ళు జ్యోతుల్లా"

"కాస్త తలనొప్పిగా ఉండి రాత్రి నిద్రపట్టలేదు. అంతకుమించి ఏంలేదు." కమలమ్మ చూపుల్ని తప్పించుకొని వంటగదిలోకి వెళ్ళింది.

ప్రకాశం లేచి అమ్మను చూసి ఆశ్చర్యపోయాడు. సంతోషించాడుకూడా. అరుణ తొందరగా మళ్ళీ మామూలవుతుందని ఆశపడ్డాడు.

"అన్నయ్యా పిల్లలూ ఎలా ఉన్నారమ్మా ? అక్కయ్యలెవరైనా వచ్చారా ?" అని తల్లిని పరామర్శించాడు.

"అందరూ బాగానే ఉన్నార్రా. సుగుణా దాని పిల్లలూ వచ్చి నాలుగురోజు లుండి వెళ్ళారు."

"అన్నయ్యనీ వదిన్నీకూడా తీసుకురాకూడదూ ?"

"వాళ్ళేం చిన్నపిల్లలా ? దారితెలియనివాళ్ళా నేను తీసుకురావటానికి రావాల నుంటే వాళ్ళే వస్తారు" కమలమ్మ విసుగ్గా అంది.

పాప నిద్రలేచి "కమలమ్మా" అంటూ ఒళ్లో కెక్కింది.

"దీని పొగరు చూడరా. నాయనమ్మ అనటం మోటయిపోయింది కమలమ్మ అంట" అని పాపను ముద్దుపెట్టుకుంటుంటే అరుణ టీ తెచ్చి ఇచ్చింది.

"అత్తయ్యా మీరెళ్ళాక దీని అల్లరి ఎక్కువైపోయింది. మాట వినటం లేదు." అంటూ అరుణ పాప కబుర్లు చెబుతుంటే ప్రకాశం ఒక చెవితో ఆ కబుర్లు వింటున్నాడు. ఇంకోపక్క పేపర్లో తలదూర్చి అరుణతో మాట్లాడటం ఎట్లాగా, అరుణను మామూలుగా చేసి ఆ వందరూపాయల చందా మాన్పించటం ఎట్లాగా అని ఆలోచిస్తున్నాడు.

అరుణ ఉప్మాచేస్తుంటే కమలమ్మ ఊరు నుంచి తెచ్చిన సీసాలూ డబ్బాలూ అలమరలలో సర్దుతోంది.

"లీలక్కయ్య ఏమంటోందత్తయ్యా" అరుణ ఏదో ఒకటి అడగాలన్నట్టు అడిగింది.

"ఏమైనా అంటుందమ్మా. అవకాశం తనదైనప్పుడు ఎవరైనా ఏమైనా అంటారు."

అరుణ ఆశ్చర్యపోయింది.

కమలమ్మ ఇంత నిష్ఠురంగా మాట్లాడటం అరుణ ఎప్పుడూ వినలేదు. ఊళ్లో ఏదో గొడవ జరగబట్టే కమలమ్మ ఇంత తొందరగా వచ్చిందనీ, ఈ నిష్ఠూరపు మాటలు కూడా అందుకేననీ అరుణ గ్రహించింది.

"ఏమయిందత్తయ్యా"

"చెప్పుకోటానికి ఏమీలేదు. నేను అక్కడ వాళ్లదగ్గర ఉండి వాళ్ళ విషయాల్లో జోక్యం కలగజేసుకోవటం లీలకు ఇష్టంలేదు. అదా అమ్మాయి నోటితో సూటిగా చెప్పిన తర్వాత ఇహ అక్కడ ఉండలేక వచ్చేశానమ్మా. మీరుండనిచ్చి నన్నాళ్లా ఇక్కడ! తర్వాత ఏ గదో అద్దెకు తీసుకుని ఇంత ఉడకేసుకుంటాను. ఆయుష్షు ఉన్నన్నాళ్ళూ బతకాలిగా"

జరిగిన గొడవకు కమలమ్మ మనస్సు ఎంత గట్టిపడిపోయిందో గాని ఆమె కళ్ళల్లో తడిలేదు. గొంతు కఠినంగా ఉంది.

ఆవిడను చూస్తే అరుణకే ఏడుపు ముంచుకొచ్చింది.

"అదేంమాట అత్తయ్యా. మేము ఉండనిచ్చేదేమిటి ? ఇది మీ ఇల్లు కాదూ ?"

"మీ మామయ్యా నేనూ కలిసి ఇటికిటికా చూసుకుంటూ కట్టిన ఇల్లే నాదీ కాకుండా పోయింది ఇక ఈ అద్దె ఇల్లు నాదెలా అవుతుంది ?"

"మీరెందుకో కోపంగా ఉన్నారు. ఆ ఇల్లు మీది కాకపోవటం ఏంటి ? మీ ఇష్టప్రకారం వాళ్ళుంటున్నారు గానీ మిమ్మల్ని కాదని వాళ్ళెలా ఉంటారు." అరుణ ఓదార్పుగా అంది.

"నీకు తెలీదమ్మా. ఆ ఇంటిమీద నాకేమీ హక్కులేదు. ఆ స్థలమూ ఇల్లూ అన్నీ మీ మామయ్య పేరుతో ఉన్నాయి. ఆస్తి పంపకాల్లో అవి పెద్దాడికి వచ్చాయి. నాకేం హక్కు లేదమ్మా. ఆ ఇంటికి నేను చేసిన చాకిరీ నాకు దక్కింది. ఇంటిని అద్దంలా ఉంచుకోవాలని ఒక్క క్షణం సమయం వృథాకాకుండా చాకిరి చేసేదాన్ని. ఇవాళ బైటికి నడవమనగానే చెంగుమని ఇటు వచ్చేశాను. ఒకవేళ ఆ ఇల్లు నాదే అయినా నేను వాళ్ళను బైటికి పొమ్మనలేనుగా తల్లీ. కొడుకు సంసారాన్ని వీధిన పడేసి ముసలమ్మ ఇల్లంతా ఏం చేసుకుంటుందని నవ్వుతూ నన్నే అంటారు."

"పోన్లే ఊరుకోండత్తయ్యా. మీరిక్కడే ఉండండి గాని. మీకు ఇక్కడ తోచదేమో, చెప్పుల్లోనన్నా కాళ్ళు ఉంటే మీకు బావుంటుందని గాని — మీరు వెళ్ళటం నాకిష్టమే లేదు. మీరు లేకపోతే ఇల్లంతా ఎలాగో ఉంది. పాప రోజూ గొడవ, నాయనమ్మేది, ఎప్పుడొస్తుందని" కమలమ్మ మనసు బాగుచెయ్యాలని గబగబా మాట్లాడింది అరుణ.

"మీ పిల్లలు పెరిగి పెద్దయ్యేదాకా బాగానే ఉంటుందమ్మా. తర్వాత నా అవసరం ఉండదు. అప్పుడు మీకు నేను లేకపోతేనే బాగుంటుంది."

కమలమ్మ మనసుని అంత కఠినంగా చేసిన లోకాన్ని మనసులోనే తిట్టుకుంది అరుణ.

"అత్తయ్యా - పాపకోసమేనా మీరిక్కడ ఉంటున్నది ? ప్రకాశం అన్నా, నేనన్నా మీకిష్టంలేదా ? మీరంటే మాకు ప్రేమ లేదా ? మీరట్లా అనుకోకండి. మీరు మాలో ఒకరు. అంతేగానీ మా అవసరాలకోసం ఎక్కడినుంచో వచ్చిన పరాయి మనిషి కాదు మీరు."

కమలమ్మ మాట్లాడకుండా ఊరుకుంది.

అరుణ మనసంతా కమలమ్మపట్ల దయతో, ప్రేమతో నిండిపోయింది. ముసలితనం ఎంత దయనీయమైనదో అరుణకు మొదటిసారి స్పష్టంగా తెలిసింది

“ఎంతో మంచిగా మనుషులతో సర్దుకుపోయే ఈ పిల్లని కొడుకూ కోడలూ భరించలేక పోయారు. ఇక్కడ కూడా అట్లాంటి వివాదమే ఎదురైతే అదెక్కడికి పోతుంది ?

కొడుకులు ఆర్థికంగా ఇబ్బందులు లేకుండా గనక నెలనెలా డబ్బిస్తారేమో. వాళ్ళిచ్చే డబ్బుకోసం ఎదురుచూస్తూ ఆ డబ్బు వాళ్ళెంత చిరాకుపడుతూ తిట్టుకుంటూ ఇస్తున్నారో ఊహిస్తూ, ప్రత్యక్షంగా చూస్తూ ఉండడం ఎంత నరకం జీవితంలో !

దానికంటేను ఒంటరితనం. ఎంత కష్టమైనా ఒంటరితనం.

అత్తయ్యకు ఏ కష్టమూ కలగకుండా చూసుకోవాలి. పని సాయం చెయ్యడం కోసం, అవసరం కోసమే తనతో మంచిగా ఉంటున్నామన్న అభిప్రాయం ఆమెలో పోగొట్టాలి. ఆమె ఇక్కడ స్వేచ్ఛగా, ఇది నా ఇల్లు అనుకునేలా ఉండాలి. ప్రతి మనసులోనూ ఆకాంక్ష స్వేచ్ఛను అనుకోవాలి. జీవితాంతం బానిసత్వమే —”

అరుణ ఆలోచనల్లో మునిగిపోయింది.

ప్రకాశం “అమ్మా అన్నం పెడతావా” అని కేకేశాడు.

“ఏం మళ్ళీ మీరు కోడలుగారు వచ్చారా ? నన్ను పెట్టమంటున్నాడు” ఇంట్లోకి వచ్చాక మొదటిసారి హాయిగా నవ్వింది కమలమ్మ.

“అమ్మ చేతి అన్నం తిని చాలా రోజులయిందిగా. తినాలనిపిస్తోందేమో. పెట్టండత్తయ్యా. నేను పాపకు నీళ్ళుపోస్తాను.” అరుణ పాపను తీసుకుని బాత్‌రూం లోకి వెళ్ళింది.

ప్రకాశం అన్నం తింటూ కమలమ్మతో నవ్వుతూ చెబుతున్న కబుర్లూ అడుగుతున్న వివరాలూ అరుణ చెవిలో పడుతూనే ఉన్నాయి.

“ఏమీ జరగనట్లు మామూలుగా ఎట్లా మాట్లాడుతున్నాడో. అతని దృష్టిలో జరిగింది చిన్నవాదన. అంతే కానీ నాకది నా వ్యక్తిత్వానికీ ఆత్మగౌరవానికీ సంబంధించిన విషయం. ఒక విషయం గురించి ఇద్దరి దృష్టిలో ఎంత తేడా. ఈ తేడా ఎలా పోతుంది. ఎలాగైనాసరే పోవాలి. పోకపోతే తనకు శాంతి ఉండదు. తన శాంతికోసం తానే ప్రయత్నించాలి.

పాపకు బట్టలువేసి తల దువ్వుతుంటే ప్రకాశం బూట్లు వేసుకుని ‘అరుణా నే వెళ్తున్నా’ అన్నాడు. అరుణ తలెత్తి చూసింది ప్రకాశంవైపు.

ప్రకాశం చిరునవ్వుతో ఇటే చూస్తున్నాడు. అప్రయత్నంగా అరుణ కూడా నవ్వింది.

ప్రకాశం వికసించిన ముఖంతో హాసను ఆయన దగ్గర్నించి తీసుకుని గాల్లోకి ఎగరేసి ముద్దాడి అరుణకిచ్చి వెళ్ళిపోయాడు.

అరుణకు ఏమీ తోచలేదు. స్నానంచేసి కమలమ్మతో మాట్లాడుతూ భోజనం చేసేసరికి నిద్ర ముంచుకొచ్చింది. పాప నాయనమ్మ పక్కజేరి కొత్త కథలన్నీ చెబుతోంది.

అరుణ సాయంత్రందాకా ఒళ్ళుతెలియని నిద్ర పోయింది.

5

పదిరోజుల తర్వాత వొకరోజు సాయంత్రం కేశవరావు వస్తే మునుపటిలా ఫ్రీగా ఆహ్వానించలేక పోయింది అరుణ.

ప్రకాశానికీ తనకూ మధ్య నడిచిన గొడవ కేశవరావుకు తెలిసే అవకాశమే లేకపోయినా అదంతా కేశవరావుకి తెలిసినట్లే సిగ్గుపడిపోయి "రండి, రండి" అని మొహమాటంగా ఆహ్వానించింది.

కేశవరావు "డాల్స్‌హవుస్" పుస్తకం అరుణకు యిచ్చాడు.

ఆ పుస్తకం చూడగానే అరుణకు ప్రాణం లేచొచ్చినట్లయింది. కొత్త ఉత్సాహం వొచ్చినట్లనిపించింది.

"ఎలా వుందండీ ?"

"బాగా'నే" వుంది !" మామూలుగా అన్నాడు కేశవరావు.

"బాగా'నే' యేంటండీ - చాలాబాగాలేదా" కేశవరావు నిర్లిప్తత అరుణకు ఆశ్చర్యమనిపించింది.

కేశవరావు నవ్వి వూరుకున్నాడు.

ఇంత అద్భుతమైన నాటకం చదివి మౌనంగా వున్నాదేమిటని విస్తుపోతున్న అరుణకు వొక్కసారిగా ఏవో తట్టినట్లయి, తానూ మౌనంగా కూచుంది.

ఈ నాటకాన్ని యిష్టపడే అర్హత తనకుందా ? అన్న ప్రశ్న హఠాత్తుగా అరుణ మనసులో మెదిలింది. మనసులో గట్టిగా అనిపించింది.

"మీవారులేరా ? సాయంత్రం పూటయితే ఆయనకూడా కలుస్తారని వచ్చాను." అనడిగాడు కేశవరావు.

"వున్నారు. స్నానం చేస్తున్నారు. మంచినీళ్ళు కావాలా ?"

"ఇవ్వండి"

అరుణ మంచినీళ్ళు తెచ్చి యిచ్చింది. పాప కేశవరావు వళ్ళో కూచుని ఆయన జేబులో పెన్నునో, మొహానున్న కళ్ళజోడునో పీకుదామని చూస్తోంది.

అరుణ కూడా యెదురుగా కూచుని "మీ కళ్ళజోడుకి మా బాధ్యత లేదండి. మీరే రక్షించుకోండి" అంది.

ఇంతలో ప్రకాశం స్నానంచేసి వచ్చాడు. అరుణ పరిచయాలు చేసింది.

"అరుణగారు మంచి పుస్తకాలు చదువుతారండీ. మీరుకూడా-"

కేశవరావు మాట పూర్తి చెయ్యకుండానే "అరుణకున్నంత పిచ్చిలేదుగానీ నేనూ చదువుతానండీ. పెళ్ళికాకముందు బాగా చదివేవాడిని. పెళ్ళయింతర్వాత ఏదీ యీమధ్య అసలేం చదివినట్లులేను. కదు అరుణా" అన్నాడు ప్రకాశం.

అరుణ నవ్వి వూరుకొంది. కేశవరావూ నవ్వాడు.

"మామూలుగా పెళ్ళయితే ఆడవాళ్ళు సంసారంలో పడి చదువు బంద్ చేస్తారంటారు. మీ కేసు రివర్సులాగుంది. అరుణగారు చదువుతూనే వున్నారు. మీరు కుదరటం లేదంటున్నారు."

"మాదంతా రివర్సేలెండి. మా అరుణకు యిల్లూ, బరువూ బాధ్యతా యివేవీ పట్టవు. అన్నీ నేను చూసుకోవాల్సిందే." ఆ బరువంతా మోస్తున్నట్లు అన్నాడు.

"మీరు యింటి పనులుకూడా చేస్తారా ?" ఆశ్చర్యంగా అడిగాడు కేశవరావు.

"ఇంటి పనులు మేమెవరం చేయనక్కర్లేదు. మా అమ్మే చూసుకుంటుంది లెండి. నేననేది పనుల విషయంకాదు. సంసారం అన్నాక యెన్ని బాధ్యతలుంటాయి చెప్పండి అవన్నీ మనసులోవున్నా బరువులాగే వుంటుంది. అరుణ అసలవి పట్టించుకోదు. హాయిగా పుస్తకాలు చదువుకుంటూ కూచుంటుంది. ఓ యిల్లు కట్టుకుందామనో, కాస్త డబ్బు బాంక్‌లో వేసుకుందామనో, యింట్లోకి కావాల్సినవి అమర్చుకుందామనో....అబ్బే, ఇవేవీ తనకు పట్టవు."

అరుణ ముఖం పాలిపోయింది. ఆ పంచా తనిలా వృథాచేసిందని ప్రకాశం కేశవరావుకి అర్థమయ్యేలా చెయ్యడుగదా -

"అవన్నీ మీరు చూసుకుంటున్నారు గదండీ - అరుణగారివి హాయిగా పుస్తకాలు చదువుకోనివ్వండి." కేశవరావు యిబ్బందిగా నవ్వాడు.

ప్రకాశం అరుణమీద చేస్తున్న కంప్లయింట్లు సరదాగానా నిజంగానేనా అనే అనుమానం వచ్చిందతనికి.

"మీ పత్రిక యెప్పటినుంచి వస్తుందండీ" ప్రకాశం అడిగాడు.

"జూలై ఫస్టుకి మొదటి సంచిక వచ్చేస్తుందండీ - అసలు జూన్ చివరికే తేవాలని మా ప్రయత్నం. తెస్తాంకూడా. మేం పదిమందిమి కలిసి చిన్నపిల్లలు ఫ్యాక్టరీల్లో యేయే పనులు చేస్తూ యెన్నెన్ని కష్టాలు పడుతున్నారో పదిరోజులపాటు సిటీ అంతా తిరిగి సమాచారం పోగుచేశాం. అదంతా మొదటి సంచికలో వస్తుంది."

కేశవరావు ఉత్సాహంగా చెబుతున్నాడు.

"దానిమూలాన యేమవుతుందండీ - వాళ్ళ పరిస్థితులన్నీ మారిపోతాయా ? మనవల్లేం అవుతుందండీ అవన్నీ మార్చటం" ప్రకాశం నిరసనగా అన్నాడు.

"మనవల్ల అవుతుందని కాదు - విషయం అందరికీ తెలుస్తుందని" కేశవరావు ప్రకాశం ధోరణికి కాస్త తగ్గాడు.

"మనవల్ల యేమవుతుంది యేమవుతుందీ అనే మాట వినీ వినీ విసుగెత్తింది దండీ. ఏదో ఒకటి చేతనయింది చెయ్యటమే మంచిది. అలా చెయ్యకుండా తప్పించుకుంటానికి 'మనవల్లేం అవుతుందనే' మాట మంచి సాకుగా పనికొస్తుంది." అరుణ మాటలకు కేశవరావు ముఖం వికసిస్తే ప్రకాశం ముఖం మాడిపోయింది.

"సరే చెయ్యండి చూద్దాం" బలవంతాన నవ్వు ముఖానికి పులుముకుంటూ అన్నాడు.

కేశవరావు వెళ్తానంటూ లేచాడు.

ప్రకాశంకూడా లేచి షేక్‌హాండిచ్చాడు. అరుణకు నమస్కారం చేసి కేశవరావు వెళ్ళిపోయాడు.

ప్రకాశం కూడా కాసేపట్లో బయటికి వెళ్ళాడు.

* * *

"అబ్బా-యింకా యేం చదువు యిటురావోయ్ - రోజూ రాత్రి పన్నెండింటి దాకా చదువుతావు. నీకు నిద్రెలా సరిపోతుంది." ప్రకాశం మంచంమీద బద్ధకంగా దొర్లుతూ అరుణను పిలిచాడు.

"రోజూ ఎక్కడ చదువుతున్నాను ?" పుస్తకంలోంచి తల యెత్తకుండానే జవాబిచ్చింది.

"అదే - పుస్తకం దొరికిన రోజల్లా చదువుతావుగా"

"రాత్రి పన్నెండింటిదాకా మేలుకొని చదివే అవసరం నాకేముంది ? ఇంటి బరువూ బాధ్యతలన్నీ నీవి, పనంతా అత్తయ్యది. నాకేం పనా పాటా ? హాయిగా

పుస్తకాలు చదువుకుంటూ కూచోవటమేగా" పుస్తకం మూసి పక్కన పెట్టేసింది అరుణ.

"అబ్బో - చాలాకోపం వచ్చిందే - నేనేదో సరదాకి అంటే - అందుకేనా రెండు రోజుల్నించీ పలకే బంగారంగా వుంటున్నావు."

"రెండురోజుల్నించీ నేను సరిగా లేనని తెలిసే నువ్వు యేమిటని అడగ లేదన్నమాట !"

"ఏంటోయ్ నీ సాధింపులు - యేం చేశాను నేను. సరదాగా నీకు బరువూ బాధ్యతలు లేవన్నాను. అంతేనా. ఇంకేమన్నా అన్నానా ? తిట్టానా ? కొట్టానా ?"

"అంతకంటే ఘోరంగానే అవమానించావు. ఈ ఇంట్లో నాకేం బాధ్యతలేదా ? ఇంటిపని నేను చూడటంలేదా ? పొద్దున కూరలు తరగటం, మధ్యాహ్నం టిఫిన్లు, టీల పని తప్ప అత్తయ్యచేత నేనే పని చేయించటంలేదే - అంట్లూ, బట్టలు, ఇల్లు తుడుచుకోవటం - అన్నీ నేనే చేస్తున్నానే. ఆ టీవీ వొక్కటి తప్ప మిగిలిన సామానంతా ఇద్దరంకలిసే ఆలోచించే కొన్నామే - ఎందుకట్లా మాట్లాడావు ?"

"సరదా కన్నానుగా"

"నీకు సరదాగానే ఉంటుంది. ఆ మాటలు నన్నెంత బాధపెడతాయో నీ కర్థం కాదు. ఇంటి పనితో కుదరదులే అని యమ్. ఫిల్ కి కూడా వెళ్ళటం మానుకున్నాను. నీవేమో ఇంటిపనిలో నేనసలు వేలే పెట్టనన్నట్టుగా మాట్లాడావు. ఈ సరదాలూ, విసుర్లూ ఎందుకో నాకూ తెలుసు. నేను నెలకో వంద వాళ్ళ పత్రికకు ఇచ్చేసరికి ఏ బాధ్యతలూ పట్టనిదాన్నయిపోయాను. ఏడాదికో రెండు గజాల స్థలం కొందామనే ఆలోచన లేకపోయేసరికి ఏ బరువూ లేనిదాన్నయాను. నేచేసే పనులు కూడా మర్చిపోయావు."

"నీ ఇష్టం. నీకట్లా ఆలోచించటం బాగుంటే అలాగే అనుకో ! నేను మాత్రం సరదాగానే అన్నాను. నాకిష్టం లేకపోయినా నువ్వు ఇస్తూనే ఉన్నావుగా. మామాట చెల్లిందెక్కడ ?"

అరుణకు కోపం ముంచుకొచ్చి మాట్లాడకుండా కూచుంది. 'ప్రకాశం సరదాగా అనలేదనటానికి అతనన్న చివరిమాటే ఆధారం. ఇప్పటికైనా తానా వందా ఇవ్వడం మానేస్తే చాలా సంతోషిస్తాడు. తన మాట చెల్లిందని మురిసిపోతాడు. అరుణ మాట ఏమవుతుందని ఆలోచించనే ఆలోచించడు. ఎట్లా ఇతనితో మాట్లాడటం, మార్చటం, వొప్పించటం. ఇదేమీ పెట్టుకోకుండా ఆలోచించటం మానేస్తేతప్ప శాంతిగా

ఉండేలాలేదు. ఆలోచించటం మానెయ్యాలి. శాంతి అంటే ఏమిటి ? జడపదార్థంలా బతకటమా ?"

అరుణ తల పట్టుకు కూచుంది.

"అరుణా-నీకో మంచి కబురుంది తొందరగా రా" ప్రకాశం పూరిస్తున్నట్టు పిలిచాడు.

"ఏంటది" నిరాసక్తంగా అడిగింది.

"రా-చెబుతా".

ప్రకాశం దగ్గరకు వెళ్ళింది.

"మనం రెండు రోజుల్లో బయల్దేరి మైసూరు, బెంగుళూరూ వెళ్ళబోతున్నాం. నాలుగురోజులు మనిష్టం వచ్చినట్టు తిరుగుదాం."

అరుణేం మాట్లాడలేదు.

"ఎందుకూ ఏమిటని అడగవేం ?"

"చెబుతావుగా-చెప్పు"

"మాకు యల్.టి.సి. ఇస్తారుగా. అది వాడుకొని ఎప్పుడూ ఎక్కడికీ వెళ్ళలేదుగా. ఇప్పుడు వెళదాం. పాపని అమ్మ చూసుకుంటుంది. వారమేగా-"

"పాపనూ అత్తయ్యనూ వొదిలా ?"

"మనిద్దరమే వెళితే సరదాగా ఉంటుంది. మన పెళ్ళయ్యాక ఎక్కడికన్నా వెళ్ళామా ? పెళ్ళయిన రెండో నెలకే నీకు రెండో నెలాయె."

అదేదో అరుణ తప్పులా అంటుంటే ప్రకాశంవంక విస్మయంగా చూసింది అరుణ. ప్రకాశం ఆ చూపు పట్టించుకోకుండా-

"అమ్మ అసలు తనంతటతనే రానంటుంది. అమ్మను నేను తిరుపతి తీసికెళ్తాలే-తర్వాత."

"పాప మనల్ని వొదిలి ఉంటుందీ-మనం లేనప్పుడు ఏదన్నా జరిగితే."

"ఏమీ జరగదు. నీకన్నీ అనుమానాలే - క్షేమంగా తిరుగుతున్న పిల్లను పట్టుకుని ఏమన్నా జరిగితే అని ఆలోచిస్తావు. ఏమీకాదు. మనిద్దరమే హాయిగా చీకూచింతా లేకుండా గడిపేవద్దాం "

అరుణను గట్టిగా కౌగిలించుకుని ముద్దులు పెట్టేస్తున్నాడు. పరిచయమైన ఆ స్పర్శలో ఆ కౌగిలింతలో అన్నీ మర్చిపోయి ఇమిడిపోయింది అరుణ.

కమలమ్మ కొడుకూ కోడలూ బెంగుళూరు వెళ్తారనితెలిసి వెళ్ళి రమ్మందేగాని వొద్దనలేదు. తానూ వొస్తాననలేదు. పెళ్ళి ప్రయాణానికి పెద్దగా సంతోషమూ ప్రక

టించలేదు. ఆవిడ నిర్లిప్తత చూచి అరుణకు బాధనిపించింది. ఆవిడను రమ్మన లేదే, ఆవిడ నొచ్చుకుందేమో అనే అనుమానం వచ్చింది. కానీ ప్రకాశం మరో ఆలోచనకు చోటివ్వకుండా హడావుడిచేసి ప్రయాణపు ఏర్పాట్లు చేశాడు.

* * *

ఆదివారం తెల్లవారు ఝామునే బెంగుళూరులో బస్సుదిగారు అరుణా, ప్రకాశం. బస్‌స్టాండ్ వదిలి బయటకివస్తే ఆటోల టాక్సీల ఆహ్వానాలు.

"బస్‌స్టాండ్ దగ్గిరే తప్పకుండా హోటల్స్ ఉండి ఉంటాయి. కొంత దూరం నడుద్దాం. ఈ ఆటోలవాళ్ళు మనకు భాషరాదు గదా అని మోసం చేస్తారు. ఎంతెంత దూరాలో తీసుకుపోతారు." అన్నాడు ప్రకాశం, మెయిన్ రోడ్డువంక చూస్తూ.

"ఏమీ తెలియని ఊళ్ళో హోటళ్ళు ఎక్కడని వెతుకుతాం. పైగా ఈ సూట్‌కేసులతో. మహాచేస్తే పది రూపాయలు మోసం చేస్తాడేమో-దానికోసం నానా యాతనా పడాలా" అంది అరుణ.

"ఏం ఫరవాలేదు. నీకెందుకు నడువు. పదినిమిషాల్లో ఏదో ఒక హోటలు కనపడుతుంది. బస్‌స్టాండు దగ్గరా రైలుస్టేషన్ దగ్గరా హోటళ్ళు కడతారు" వ్యాపార రహస్యం అరుణకు తెలియ జేశాడు.

ఇద్దరూ చెరో సూట్‌కేసూ పట్టుకుని రోడ్డుమీద పదడుగులు వేసేసరికి హోటళ్ళు కనపడ్డాయి.

"నీకు బాగానే తెలుసే ఏ హోటలుకి పోదాం" అంది అరుణ ఇంత తొందరగా కనపడిన హోటళ్ళనుచూసి ముచ్చటపడుతూ.

"అబ్బే-ఇంత దగ్గరగా ఉన్న హోటళ్ళు అంత బాగోవు. కొంత లోపలికి వెళితే మంచివి ఉంటాయి. నీకెందుకు పది నిమిషాల్లో నిన్ను హోటలు గదిలో దించే బాధ్యత నాది" హామీ ఇచ్చాడు ప్రకాశం.

ప్రకాశం చెప్పినట్లే పది నిమిషాలు నడిచేసరికి పెద్ద హోటలొకటి కన్పించింది. సూట్‌కేసు బరువుకి చెయ్యి గుంజటంతో ఇంకో హోటల్‌కోసం చూడకుండా గబగబా లోపలికి నడిచి కౌంటర్ దగ్గర సూట్‌కేసు దించుకుని అలుపు తీర్చుకున్నాడు.

"రూమ్స్ ఖాళీగా ఉన్నాయా ?" అని ప్రకాశం అడిగిన ప్రశ్నకు "కాసేపు కూచోండి" అని ఎదురుగా ఉన్న సోఫాలు చూపించాడు, కౌంటర్‌లో ఉన్నాయన.

ప్రకాశం అరుణా ఆ కబురూ యీ కబురూ మాట్లాడుకుంటూ కూచున్నారు. అరగంట గడిచింది. కౌంటరాయన పిలవలేదు.

"ఈ సోఫానే రూం అంటాడా ఏమిటి, కనుక్కోకపో" అని కోప్పడింది.

"ప్రకాశం కౌంటర్ దగ్గర ఇంకో అరగంటసేపు నిలబడి హోటలువాళ్ళు రాయమన్న వివరాలన్నీ రాసి, పెట్టమన్న సంతకాలన్నీ పెట్టి కట్టమన్న డబ్బులన్నీ కట్టి అరుణ దగ్గరకు విజయగర్వంతో వచ్చాడు.

హోటల్ బాయ్ తానే సూట్‌కేసులు తెస్తానననేసరికి ప్రకాశం హాయిగా విట్టూర్చి అతని వెనకాలే నడిచాడు. ప్రకాశం వెనకాలే అరుణ. మెట్లెక్కారు. ఎక్కారు. ఎక్కారు.

"ప్రకాశం" అంది అరుణ దీనంగా నాలుగో అంతస్థు చేరగానే "ఇస్తే ఇక్కడ గది ఇవ్వమను లేకపోతే లేదు. నేనుమాత్రం ఇంకొక్క మెట్టు కూడా ఎక్కను" అని మొండికేసింది.

హోటల్ బాయ్ మళ్ళీ కనిపించే మెట్లెక్కడం మానేసి గదులవైపు నడవటం చూసేసరికి ఇద్దరికీ ప్రాణాలు తెరిపిన బడ్డాయి. ఆ వరుసలో చివరి గదిలోకి వీళ్ళను ప్రవేశపెట్టి ఆ అబ్బాయి వెళ్ళిపోయాడు.

"మొత్తానికి గదిమాత్రం చాలా బాగుంది." అన్నాడు ప్రకాశం గదంతా కలయజూస్తూ.

విశాలమైన గదిలో రెండు బెడ్స్. మధ్యలో చిన్న టేబిలూ కుర్చీలూ. ఒక పక్క డ్రెస్సింగ్‌టేబిలూ. రెండు మంచాలకూ అందుబాటులో ఉండేలా ఫోనూ, రేడియో. పెద్ద పెద్ద కిటికీలూ వాటికి లేతరంగు తెరలూ. టేబిల్‌మీద ఫ్లవర్ వాజులో తెల్లని పూలూ ! అర్భాటంగానే ఉందాగది !

"ప్రకాశం. వేడినీళ్ళు కూడా వస్తున్నాయి. షవర్ కూడా ఉంది." అరుణ చిన్నపిల్లలా సంతోషపడిపోతూ కేకేసింది.

"ఎందుకు రావూ ? బక్కెట్టు వేణ్ణీళ్ళకు పదిరూపాయలిస్తే" అన్నాడు ప్రకాశం మహా నిర్లిప్తంగా.

"అదేంటి ?" అంది అరుణ అయోమయంతో.

"మరి గదికి అద్దె ఎంతనుకున్నావ్ ?"

"ఎంత ?"

"ఎంతుంటుందీ-వూహించి చెప్పు."

"యాభై రూపాయలుంటుందా" అంది గదంతా కలయజూస్తూ.

"సరేలే-నూటయాభై రూపాయలు" అన్నాడు ప్రకాశం.

"అమ్మో" అంది అరుణ గుండెలమీద చెయ్యి వేసుకుంటూ.

"ఇంత ఖరీదైన హోటలుకి ఎందుకొచ్చాం ?"

"నేనూ ఇంత ఉంటుందనుకోలా. ముందు రూమ్స్ ఉన్నాయా అని అడిగాం. అరగంట కూచున్నాం. అన్నీ రాసిన తర్వాత అడ్వాన్సు ఐదొందలిమ్మంటే అప్పు డడిగా, రెంటెంతా అని. నూటయాభై రూపాయలన్నాడు. ఇక అప్పుడు నాకొద్దని చెప్పటం నామోషి అనిపించింది.

నాలుగైదు బక్కెట్ల నీళ్ళతో స్నానంచెయ్యి. ఎలాగైనా నూటయాభై రూపాయలు గిట్టించాలి"

ప్రకాశం మాటలకు ఆపకుండా నవ్వింది అరుణ. "అటో అతను పదిరూపా యలు కాజేస్తాడని చూస్తే యిప్పుడేమయింది ? అతనైతే మనకెంత అద్దెలో గదీ కావాలో చెబితే అక్కడికి తీసికెళ్ళేవాడు గదా"

"పోనీలేవోయ్ !—ఇంతమంచి వాతావరణంలో మనిద్దరం హాయిగా వుంటాం. డబ్బుదేముంది ? అసలు మనకు తోచలేదుగాని మన పెళ్ళిరోజు కూడా యిలాంటి హోటల్‌కి వెళ్ళాల్సింది."

అరుణకు గతం గుర్తొచ్చింది.

"ఆరోజు ఎన్ని కష్టాలు పడ్డామోగదా,- నేను పదింటికి మీ యింటి కొస్తే !"

"మాయిల్లా?—నీయిల్లు కాదా?" అడ్డుతగిలాడు ప్రకాశం.

"అప్పటికి నీయిల్లేగా!....సరే మనిల్లు !....పొద్దున....పదింటికి మనింటికొస్తే సాయంత్రం నాలుగింటిదాకా యిల్లు దులుపుకోవటంతోనే సరిపోయింది. ఇల్లంతా కడిగి తుడిచేసరికి యెంత అలసట వచ్చిందో !—"

"ఔను పాపం !-నిన్ను చూస్తే జాలేసింది. పెళ్ళికూతురిగా ముస్తాబై కూచుని కబుర్లు చెబుతుండాల్సిన రోజు యెంత కష్టపడ్డావో" జాలిగా అన్నాడు ప్రకాశం.

"కష్టమా పాడా ! —సరేగాని గుర్తుందా ఇంట్లో అప్పుడు నీ మడతమంచం తప్ప చాప ముక్క కూడా లేదు. పక్కింటి వాళ్ళనడిగి చిరిగిన చాపొకటి తెచ్చావు" అరుణ నవ్వింది.

"గుర్తెందుకు లేదూ ? నేను ఆ చాపమీద దుప్పటి వెయ్యబోతుంటే నువ్వు పెద్దకేకేశావు. ఆ దుప్పటి పొయ్యిలో పెట్టమని తిట్టావు. దుప్పటి కాస్త మురిగ్గానే వుందనుకో ! అయినా పెళ్ళయిన రోజే అట్లా తిట్టాలా" అప్పటి తిట్లకి యిప్పుడలిగి కూచున్నాడు ప్రకాశం.

"ఆ విరిగిన చాపమీద రాత్రంతా నిద్రలేక కళ్ళుమంటలూ వొళ్ళు నెప్పులూ. ఎలా మొదలెట్టామో గదా మన సంసార జీవితాన్ని" అరుణకు గతంలోంచి బైటికి రాబుద్ధి కాలేదు.

"ఆనాడి తెలివుంటే మన పెళ్ళిరోజు యెంత మధురంగా వుండేదో" అన్నాడు ప్రకాశం.

"ఏం బాగోదు. నాకు మన పెళ్ళిరోజే బాగుంది." అంది అరుణ మురిపెంగా.

"సరే సరే !—త్వరగా స్నానం చేసిరా. బైటికెళదాం. ఏంటో నూట యాభై రూపాయలిచ్చాం, పగలంతా తాళం పెడుతున్నాం." నిట్టూర్చాడు ప్రకాశం.

విశ్వేశ్వరయ్య మ్యూజియంకు వెళ్ళారు.

"ఉమకి మ్యూజియం చాలా నచ్చేది" అంది అరుణ.

"నీకు నచ్చలేదా ? అన్నాడు ప్రకాశం.

"నచ్చలేదని కాదు. ఉమకైతే హృదయం నిండిపోయేది. నాకెందుకో యిలా ఈ యంత్రాలూ, సైన్సూ వీటితో మనసు నిండినట్లనిపించదు. కొత్త విషయాలు తెలిశాయని సంతోషంగా వుంటుంది అంతే" అంది అరుణ.

లాల్‌బాగ్‌లో రకరకాల రంగురంగుల పూలమధ్య కళ్ళు విప్పార్చుకుని చూస్తూ నిలబడిపోయిన అరుణను భుజంమీద చేయివేసి దగ్గరగా తీసుకుంటూ అడిగాడు ప్రకాశం.

"ఇప్పుడు నీ హృదయం నిండిందా ?"

"పూర్తిగా నిండిపోయింది" అంది అరుణ తన్మయత్వంతో.

పువ్వు పువ్వునీ పలకరించాలనిపించింది అరుణకు.

"ఎంత బాగున్నాయో !—యెలా ?—యేం చెయ్యాలి యింత సౌంద ర్యాన్ని ?"

అరుణ పరవశత్వం చూసిచూసీ ప్రకాశం అన్నాడు. "నాకు అన్ని పువ్వుల కన్నా నువ్వే బాగున్నావు"

అరుణ మధురంగా నవ్వింది.

బెంగుళూరులో చూడాల్సినవన్నీ చూసి రాత్రి యెనిమిదింటికి హోటలు చేరుకున్నారు.

మర్నాడు మైసూరు వెళ్ళటానికి టూరిస్టు బస్సుకోసం అడిగితే అప్పటికే టిక్కెట్లు అయిపోయాయని చెప్పారు. ఆ తర్వాత రోజుకి టిక్కెట్లు కావాలని చెప్పి గదికి చేరుకున్నారు.

"రేపంతా యేంచేద్దాం?" అన్నాడు ప్రకాశం.

"హాయిగా గదిలో విశ్రాంతి తీసుకుందాం" అంది అరుణ.

"ఔను. అలాగన్నా నూటయాభై రూపాయలు గిట్టించొచ్చు."

ఇద్దరూ నవ్వుకున్నారు.

మర్నాడు ఉదయం పదిగంటలదాకా కబుర్లు చెప్పుకుంటూ గడిపారు. అరుణ అప్పుడంది.

"ఇదే మద్రాను వెళితే యిలా హూటల్లో కూచునే అవసరం వుండేదికాదు. చక్కగా ఏ భానుమతినో, సుబ్బలక్ష్మినో చూసేపని" అని

"ఇక్కడమాత్రం చూడగూడదా?"

"ఎవర్ని?— భానుమతినా?"

"అబ్బ కాదులేవోయ్!— ఇక్కడ ప్రముఖులైన తెలుగువాళ్ళ నెవళ్ళనన్నా చూడొచ్చుగదా"

"ఎవరున్నారు, ఈ కర్ణాటక దేశంలో తెలుగు ప్రముఖులు?"

"ఎవరో వొకరు వుండేవుంటారు. ఆలోచించు"

అరుణ కాసేపు ఆలోచించి,

"పఠాభి గారున్నారు" అంది వుత్సాహంగా.

"ఆయనెవరు?"

"పఠాభి తెలియదా? 'ఫిడేల్ రాగాల డజన్' రాశారు. 'సంస్కార' సినిమా తీశారు. 'ఫిడేల్ రాగాల డజన్' చదవలేదా?"

"లేదే"

"సరే!— హైద్రాబాదు వెళ్ళాక చదువుదువు గానిలే. ఆయన దగ్గరకు వెళదామా." అంది అరుణ వుత్సాహంగా

"వాళ్ళెక్కడుంటారో— మనకేం తెలుసు ఈ మహానగరంలో" ప్రకాశం నిరుత్సాహంగా అన్నాడు.

"ఇల్లెక్కడున్నా వాళ్ళింటికైతే ఫోన్ వుంటుందిగదా, ఫోన్ నంబరు చూద్దాం" అంటూ అరుణ టెలిఫోన్ డైరెక్టరీ తీసింది.

ఇద్దరూ కలిసి డైరెక్టరీలో పఠాభిగారి నంబరు పట్టుకున్నారు.

"ముందు ఫోన్‌చేసి అడ్రసు వివరంగా కనుక్కుందాం" అంది అరుణ.

ఆ ఫోను యెంతకూ దొరకలేదు. రిసెప్షనిస్టు ఆ ఫోను బాగోలేదని చెప్పింది.

"ఇక లాభంలేదు. డైరెక్టరీ అడ్రసుతో యిల్లు పట్టుకోవటం కష్టం" అని నిశ్చింతగా పడుకున్నాడు ప్రకాశం.

"ప్రయత్నించి చూద్దాం. చేసేదేముంది. కాస్త పూరన్నా చూసినట్లుంటుంది" అంది అరుణ.

"అబ్బ హాయిగా పడుకుని నిద్రపోక యిప్పుడాయన రాగాలు వినటం యెందు కంటా"

"నిద్ర హైదరాబాదులో కూడా పోవచ్చు. బెంగుళూరు రానవసరంలేదు."

"వెళ్ళాల్సిందే నంటావా ?"

"ఆఁ"

ప్రకాశం లేచి తయారయ్యాడు.

ఇద్దరూ ఆ అడ్రస్‌కి యే యే బస్సులెక్కి వెళ్ళాలో వివరంగా కనుక్కొని రెండు గంటలసేపు రకరకాల వాహనాల్లో ప్రయాణంచేసి చివరకు చేరవలసిన ప్రాంతానికి చేరారు.

ఇంటినంబర్లూ, పేర్లూ చదువుకుంటూ వీధులన్నీ తిరిగారు.

చివరకు వాళ్లకొక్కవల్సిన యిల్లు దొరికేసరికి యిద్దరూ ఆనందంతో పుబ్బి తబ్బిబ్బయి గేటులోనుంచి లోపలకు చూశారు.

ఇంతశ్రమపడి వచ్చిన వాళ్ళిద్దర్నీ సాదరంగా ఆహ్వానిస్తున్నట్లు తళతళ మెరుస్తూ నవ్వుతోంది తాళం.

అరుణ ముఖంవంక వోరగాచూసి పెద్దగా నవ్వాడు ప్రకాశం.

"వాల్లే సంబరం" అంది అరుణ మూతి ముడుచుకుని.

"నేరానంటే నీకెంత కోపంవచ్చేదో! చూశావా యిప్పుడేమయిందో? ఎంతైనా పెద్దవాళ్ల మాటలకు కాస్త విలువివ్వాలోయ్"

"నాకసలే కోపంగా వుంది నువ్వూరుకో" అంది అరుణ నీరసంగా. మళ్ళీ అన్ని రకాల వాహనాలూ యెక్కి హోటలు చేరుకున్నారు.

"ఏదన్నా సినిమాకు వెళ్ళొచ్చుగా" సాయంత్రం మళ్ళీ మొదలెట్టింది అరుణ.

"కన్నడ సినిమాకా. నేరాను" తేల్చి చెప్పేశాడు ప్రకాశం.

"నీకంత జాత్యహంకారం పనికిరాదు. కన్నడంలో యెంత గొప్ప సినిమా లొచ్చాయో తెలుసా ?"

"తెలుసులేవోయ్. కానీ నాకిప్పుడు గొప్ప సినిమాలు చూసేమూడ్ లేదు"

"మరి యేం చెయ్యాలనిపిస్తోంది"

"ఇలాగే నీ వొళ్ళో పడుకుని కబుర్లు చెప్పాలనిపిస్తోంది."

విశాలమైన అరుణ కళ్ళల్లోకి చూస్తూ అన్నాడు ప్రకాశం.

"ప్రకాశం. నిజంగా నేనంటే ప్రేమేనా" అరుణ హఠాత్తుగా అడిగింది.

"అబ్బే-ప్రేమా లేదు యేం లేదు. ఎవరు చెప్పారు నీ మీదనాకు ప్రేమని"

"నిజం చెప్పు- వేళాకోళం కాదు"

"ఏంటి చెప్పేది. పిచ్చి ప్రశ్నలూ నువ్వూనూ" అరుణ తలమీద చిన్నగా కొట్టాడు.

"మరి అప్పుడప్పుడూ, నన్నెందుకమ్మా బాధపెడతావు?"

"ఏంటో- నాకిష్టంలేని పనులు నా ప్రమేయం లేకుండా నువ్వు చేస్తుంటే నాకు చాలా కోపం వస్తుంది. నీకు లోకజ్ఞానం లేదు సరే నా సలహా అన్నా తీసుకోవచ్చు గదా అనిపిస్తుంది. నన్ను నువ్వు లెక్కచెయ్యటం లేదనే ఆలోచన వచ్చి యిక భరించలేకపోతాను. నా కోపాన్ని అంత సీరియస్‌గా తీసుకోకు. అయినా నువ్వు నా కోపాన్ని పోగొట్టొచ్చుగా! నువ్వు దానికి ప్రయత్నించకుండా బిగుసుకుపోయి గొడవని యింకా స్త పెంచుతావు." అశాంతిగా అన్నాడు ప్రకాశం.

"మా అమ్మానాన్నలు నన్ను అంత కట్టడిలో పెంచటం సరైందని అన్నావు. ఆ రోజు నాకెంత బాధేసిందో తెలుసా? అది గుర్తొస్తే యిప్పుడు కూడా మనసంతా చేదుగా అయిపోతుంది. నువ్వు నాలో యేం చూసి ప్రేమించావా అనే ఆలోచన వచ్చి చెప్పలేనంత దుఃఖం కలుగుతుంది." అరుణ గొంతులో దిగులు వినపడింది.

"అవన్నీ యిప్పుడు గుర్తుచేసుకొని మనసు పాడు చేసుకోకు. నేనేదో తొందరలో వొకమాటంటే దాన్నే పట్టుకు కూచుంటేయెట్లా. పిచ్చి పిల్లా. నువ్వంటే నాకెంత ప్రేమో నిజంగా నీకు తెలియదూ" అరుణను గట్టిగా హృదయానికి హత్తుకున్నాడు ప్రకాశం.

"ప్రేమంటే యేమిటి?" ప్రకాశం కళ్ళల్లో యేదో వెతుకుతున్నట్లుగా చూస్తోంది అరుణ.

"ఏమిటా. ప్రేమంటే యిదిగో యిది" అరుణ పెదవులమీదా, కళ్ళమీదా, చెక్కిళ్ళమీదా వూపిరాడకుండా ముద్దులు పెట్టి వుక్కిరి బిక్కిరి చేశాడు.

అంత వుక్కిరి బిక్కిరిలో కూడా అరుణ మనసులో యేమూలో 'యిదేనా ప్రేమంటే' అన్న చిన్న ప్రశ్న మొలకెత్తక మానలేదు.

మర్నాడు వుదయాన్నే టూరిస్టు బస్సులో మైసూరు బయల్దేరారు.

"కర్నాటక రాష్ట్రం చాలా బావుందిగదూ" అంది అరుణ కిటికీలోంచి పచ్చగా కనపడుతున్న ప్రకృతిని చూస్తూ.

"నాకు మన రాష్ట్రమే బాగుంటుంది" మొండిగా అన్నాడు ప్రకాశం.

"నీ రాష్ట్రాభిమానం వొదిలేసి చూడు. ఇంత పచ్చ పచ్చగా ఆంధ్ర యెక్కడుంటుంది ?

"అసలు నువ్వు ఆంధ్రలో యేం చూశావు ? హైదరాబాదే ఆంధ్రప్రదేశను కుంటున్నావా ? ఇకనుంచీ మన రాష్ట్రంలో చూడాల్సినవన్నీ చూసిగాని పరాయి రాష్ట్రాలకు రాగూడదు" ఆవేశపడిపోయాడు ప్రకాశం.

"నిజమే. నేను యేమీ చూడలేదు. చివరకు హైదరాబాదు పక్కనున్న సాగర్ కూడా వెళ్ళలేదు. మా యింట్లో యెప్పుడూ పిక్నిక్కులకీ, ఎక్స్‌కర్షన్లకీ పంపేవారు కాదు" అరుణ తన తెలియనితనాన్ని వొప్పుకుంది.

"ఇకచూడు. ప్రతి సంవత్సరం వొక్కోచోటికి వెళదాం".

"ఆ చెట్లు చూడు యెలా పూశాయో" విరగబూసిన చెట్లు వెనక్కి వెళ్ళి పోతుంటే తల వెనక్కు తిప్పి చూసింది అరుణ.

శ్రీరంగ పట్టణంలో దేవాలయం దగ్గర బస్సు ఆగింది. అరుణకి దేవాలయంలో యెంత సేపున్నా వొదిలి రాబుద్ధి పుట్టలేదు.

"ఇంత మంచి ఆలయాలుంటే భక్తి కలిగేటట్లే వుంది" అంది.

బస్సువాళ్ళు అరగంట కాగానే రమ్మని కేకలేశారు.

"ఇలా టూరిస్టు బస్సుల్లో రాకూడదు. ఒక్కోరోజు వొక్కోచోటుకి వెళ్ళి చూడాలి."

"సరేలే అంత తీరికెవరికి" అన్నాడు ప్రకాశం.

చాముండీ హిల్స్ మీదకు బస్సు యెక్కుతుంటే అరుణ ఆనందంతో కేరింతలు కొట్టింది.

నెమ్మదీ నెమ్మదిగా బస్సు కొండపైకెక్కుతుంటే హఠాత్తుగా ప్రత్యక్షమైంది పెద్ద లోయ. అరుణకు బస్సులోంచి ఆ లోయలోకి దూకెయ్యాలనిపించింది.

ఆర్ట్‌గేలరీలో చిత్రాలు చూస్తుంటే అరుణకి అక్కడ్నించి కదలాలనిపించలేదు. బస్సుపోతే పోయిందిలే. బెంగుళూరు రేపు వెళ్ళొచ్చు అనిపించింది.

రవివర్మ చిత్రాలని పరీక్షగా చూసింది. ఒక్కో చిత్రం దగ్గరా నిలబడి చూస్తుంటే,

"అంతంతసేపు చూస్తే బస్సు వెళ్ళిపోతుంది. నడువు" అని హడావుడి పెట్టాడు ప్రకాశం.

"రవివర్మ చిత్రాలు చాలా బాగున్నాయే" అంది అరుణ పెద్ద ఆలోచనలో యిబ్బంది పడుతున్నట్లు ముఖం పెట్టి.

"భలేదానివిలే-రవివర్మ చిత్రాలు బాగున్నాయే- యేం విలువైన మాట చెప్పావు. కొత్త సత్యం కనిపెట్టినట్టూ" ఎగతాళిగా నవ్వాడు ప్రకాశం.

"అదికాదులే. నీకు తెలియదు" అని విసుక్కుంది అరుణ.

"ఏదికాదు, యేంటి నీ సందేహం రవివర్మ చిత్రాల గురించి" ఆశ్చర్యపోయాడు ప్రకాశం.

"నాకైతే యెంతో అద్భుతంగా వున్నాయి. గురజాడకెందుకు నచ్చలేదా అని, యెందుకలా అన్నాడా అని".

"రవివర్మ చిత్రాలు నచ్చలేదని గురజాడ నీతో అన్నాడా ?"

అరుణకి పిచ్చెక్కలేదుగదా అని భయపడ్డాడు ప్రకాశం.

"అబ్బ-నాతో అంటాడా. అంతా తెలివితక్కువ మేళం. కాలేజీ లైబ్రరీలో ఈ మధ్య గురజాడ డైరీలు చదివా. అందులో రవివర్మ చిత్రాల్ని ఆయన విమర్శించాడు. నాకేమో చాలా బాగున్నాయి. గురజాడ కెందుకు నచ్చలేదా అని."

"అడుగుదువుగానిలే గురజాడని. నడువు. నడువు."

ఆ హాల్లోంచి బైటికి లాక్కొచ్చాడు.

ఇద్దరూ కలిసి చందనంతో చేసిన చిన్న రాధాకృష్ణుల బొమ్మని యెంపిక చేసి కొన్నారు.

సాయంత్రానికి బస్సు బృందావన్ గార్డెన్ చేరింది.

"అబ్బ - భలే వుంది గదూ" అన్నాడు ప్రకాశం విద్యుద్దీపాల కాంతిలో మెరిసిపోతున్న బృందావనాన్ని చూసి ముగ్ధుడవుతూ.

"కొత్తగా చూస్తున్నట్లు అంత ముగ్ధుడవైపోతున్నావేం" అంది అరుణ నవ్వుతూ.

"కొత్తగా కాక - యెప్పుడు చూశాను ? నువ్వు చూశావా ?"

ప్రకాశం ఆశ్చర్యం పట్టలేకపోయాడు.

"ప్రతి సినిమాలోనూ చూస్తోంగా. మొన్న చూసిన సినిమాలో ఈ ఫౌంటెన్ దగ్గరే హీరో పిచ్చిగంతులేసినట్లు గుర్తొస్తోంది."

“అదా - ఖరీదానివే” నవ్వాడు ప్రకాశం.

గార్డెనంతా తిరిగి పక్కనున్న డామ్ యెక్కి అలిసిపోయారు. మళ్ళీ బస్సెక్కి బెంగుళూరు చేరేసరికి పన్నెండు దాటింది. హోటల్లో భోజనం లేదు.

ఆకలాకలంటూనే నిద్రపోయాడు ప్రకాశం. అరుణకు ఆకలితో అలసటతో వెంటనే నిద్రపట్టలేదు. చాముండీ హిల్స్ యెక్కుతుంటే హఠాత్తుగా ప్రత్యక్షమైన లోయ అరుణ మనసులో ముద్ర వేసుకుపోయింది. ఎంత హఠాత్తుగా యెంత పచ్చగా కళ్ళముందు పరుచుకుందో !

ఆ లోయ నలా తల్చుకుంటుంటే యెందుకో అరుణకు ఒంటరితనంలో వున్నట్టనిపించింది. ప్రకాశం గాఢంగా నిద్రపోతున్నాడు.

ఆ లోయ కూడా నాలాగే వొంటరిగా నిశ్శబ్దంగా ఆలోచనల్తో వుంటుందా. తన ఆలోచన తనకే చిత్రంగా అనిపించింది. తనెందుకు వొంటరిదవుతుంది ? ప్రకాశం పక్కనే వున్నాడు. లోయ మాత్రం యెందుకు వొంటరిది ? యెన్ని పక్షులో, జంతువులో మనుషులో-

కానీ తన మనసులో యెక్కడో వొంటరితనం వుంది.

తనకు యింకా యేదో కమ్యూనికేషన్ యెక్కడినుంచో కావాలి.

ఏమిటది ?

ఎందుకు తెలియటం లేదూ ?

లోయ వొంటరిదని యెవరికీ తట్టదు. తన కెందుకు తట్టింది ?

తనకు ప్రకాశం, పాపా, అత్తయ్య యింత మంది వుంటే వొంటరితన మేమిటి ?

ఈ ఆలోచనలతోనే తెల్లవారింది.

ఉదయాన్నే బస్టాండుకి వెళ్ళి సాయంత్రం బస్సుకి టిక్కెట్లు తీసుకుని వూరంతా మళ్ళీ తిరిగారు. పాపకి గౌన్లూ, బొమ్మలూ - కమలమ్మకూ అరుణకూ చీరలూ కొన్నారు. ప్రకాశమే యేమీ కొనుక్కోలేదు.

సాయంత్రం బస్సెక్కికూర్చుంటూ—

“హోటలు బిల్లు తప్ప అంతా బాగానే వుంది” అన్నాడు ప్రకాశం నవ్వుతూ

ఆనందంగా ప్రకాశం చెయ్యి తన చేతిలోకి తీసుకొని నిశ్చింతగా చూసింది అరుణ.

6

బెంగుళూరు నుంచి తిరిగొచ్చి పాపతో కబుర్లు చెప్పి ప్రయాణపు బడలికంతా తీరేట్లు నిద్రపోయి లేచింది అరుణ.

సాయంత్రం అరవుతోంది.

ఎండ తగ్గిపోయి చల్లనిగాలి వస్తుంటే, పాపను తీసుకుని వాకిట్లో నిలబడ్డాడు ప్రకాశం.

అరుణ టీ కలిపి కమలమ్మకూ ప్రకాశానికీ ఇచ్చి తానూ తాగుతూ కూచుంది.

కమలమ్మ ఏదో గుర్తొచ్చినట్లు లేచి ఒక పత్రికా, కవరూ తెచ్చి ఇచ్చింది.

'వెలుగు' పత్రిక. ఉమ రాసిన ఉత్తరం.

అరుణ ఆసక్తిగా 'వెలుగు' పేజీలు తిరగేయసాగింది. పదహారు పేజీల పత్రిక అది. చిన్న పిల్లలు చట్ట విరుద్ధంగా ఫాక్టరీల్లో ఎలా పని చేస్తున్నారో ఎంతెంత కష్టమైన పనులూ, ప్రమాదాలతో కూడుకున్న పనులూ చేస్తున్నారో వివరాలన్నిటితో వ్యాసాలూ, ఫోటోలూ ఉన్నాయి.

“పాపం పుణ్యం ప్రపంచమార్గం
కష్టం సౌఖ్యం శ్లేషార్థాలూ
ఏమీ ఎరుగని పూవుల్లారా
అయిదారేడుల పాపల్లారా”

అన్న శీర్షికకింద ఆ పసివాళ్ళు చేసే కఠినమైన పనుల ఫోటోలు చూసి అరుణ మనసు చివుక్కుమంది.

“మీ పత్రికేనా ?” కాస్త వ్యంగ్యంగానే అడిగాడు ప్రకాశం.

అరుణ అదేమీ పట్టించుకోకుండా “ఔను. చూడు చాలా బాగుంది” అంటూ ప్రకాశానికి అందించింది.

“చదవకుండానే అంత బాగుందని తెలిసిందా” అంటూ పత్రిక అందుకున్నాడు ప్రకాశం.

అరుణ ఉమ రాసిన ఉత్తరం విప్పింది.

అరుణా

నీకు ఉత్తరం రాసి చాలా కాలమయింది కదూ !

నా థీసిస్ పూర్తయింది. ఆ గొడవల్లోనే నీకు రాయటం కుదరలేదు.

నాకు మా డిపార్ట్‌మెంట్‌లోనే ఉద్యోగం వస్తుంది. కనుక ఇప్పట్లో అటువైపు రాను.

అమ్మా నాన్నా ఢిల్లీ వచ్చి నా పెళ్ళి గురించి చాలా గొడవ చేసి వెళ్ళారు. నేను పెళ్ళి చేసుకోననీ, చేసుకున్నా నా ఇష్టం వచ్చినవాడిని ఎవరికీ చెప్పకుండా, ఏ ఆర్భాటాలా లేకుండా చేసుకుంటాననీ చెప్పాను.

నా ఇష్టం వచ్చిన వాడినే చేసుకోవచ్చు గానీ పెళ్ళంటూ ఒక తంతేదో జరపాలంటారు వాళ్ళు.

నా థీసిస్ పనీ, అమ్మా వాళ్ళతో ఈ పేచీ- ఎంత టెన్షన్‌తో గడిచాయో ఆ రోజులు. చివరికి వాళ్ళు చాలా బాధపడి వెళ్ళారు.

వాళ్ళ బాధ చూసి నాకూ అయ్యో అనిపించింది గానీ వాళ్ళకోసం నేనేం చెయ్యలేని స్థితిలో ఉన్నాను ఎందుకంటే నా పెళ్ళి అయిపోయింది.

ఆశ్చర్యపోతున్నావా ?

పెళ్ళిలా తంతేమీ జరగలేదులే.

సుధీర్ నేనూ ఆరునెలల నుంచీ కలిసే ఉంటున్నాం. పని గట్టుకుని ఈ సంగతి ఎవరితోనూ చెప్పలేదు కూడా.

అతను నాకు ఢిల్లీలోనే పరిచయం. ఇంగ్లీష్ డిపార్ట్‌మెంటులో లెక్చరరు. మా స్నేహం చాలా సహజంగా ప్రేమ సంబంధంలోకి దారితీసింది. ఇద్దరం వొకటయ్యాం. ఆ విషయం అందరికీ చెప్పి అది పెళ్ళిగా ప్రకటించి అందరి ఆమోదం కోరి-ఇదంతా మాకు ఇష్టంలేదు.

మేమేం చిన్నపిల్లలం కాదు గదా. మొన్న థీసిస్ హడావుడి లేకపోతే అమ్మావాళ్ళకు చెప్పేదాన్నే ! కాని వాళ్ళు ఈ విషయాన్ని అర్థం చేసుకోలేరు. అప్పుడు వాళ్ళు గొడవ పెట్టటం- నా పని బాగా డిస్టర్బ్ అవుతుందని చెప్పలేదు. నాలుగైదు నెలల్లో ఊరెళ్ళి వాళ్ళకు చెబుతాను.

వాళ్ళున్న పదిరోజులూ సుధీర్‌కి యేదో పనుండి నా గదికి రాలేదు. నీకు ఆశ్చర్యంగా ఉంది కదూ. ఔను. మా ఇద్దరికీ ఎవరి ఇళ్ళు వాళ్ళకున్నాయి. మా ఇద్దరికీ తీరిక దొరికినపుడూ, ఒకరి స్నేహం, ప్రేమా ఇంకొకరికి కావాలనిపించినపుడూ కలిసి వొకింట్లో ఉంటున్నాం. తర్వాత మళ్ళీ ఎవరిళ్ళలోకి ఎవరి పనుల్లోకి వాళ్ళం. మా ఇద్దరికీ ఇలా ఎన్నాళ్ళు బాగుంటే అన్నాళ్ళుంటాం. ఇద్దరం వొకే ఇంట్లో ఉండాలనిపిస్తే ఉంటాం. ఇప్పుడైతే అంత తీరిక లేదు.

ఇవి చాలా అరుదుగా జరిగే విషయమే. కానీ మాకివి చాలా సహజంగా సంతృప్తిగా ఉంది.

నీ అభిప్రాయం ఏమిటో రాయి. ప్రకాశం ఏమంటాడో రాయి.

మీ ఇద్దరూ వీలైతే ఢిల్లీ రాగూడదూ.

నేనూ సుధీరూ కలిసి ఇక్కడున్న ఊళ్ళన్నీ తిరగాలనుకుంటున్నాం. మాకు తీరిక దొరకగానే ఉత్తరం రాస్తాను. మీ ఇద్దరూ రండి. నలుగురం సరదాగా గడపొచ్చు.

మీ పాప ఏమంటోంది ?

నా జీవితం గురించి నీ అభిప్రాయాలు వినాలని ఉంది.

వెంటనే ఉత్తరం రాయి"

అరుణ ఆ ఉత్తరం పట్టుకుని అలాగే కూర్చుంది. ప్రకాశం పత్రిక చూసి పక్కన పెట్టి అరుణ వంక చూసి ఆశ్చర్యపోయాడు.

"ఏంటా ఆలోచన ? ఏం రాసింది ఉమ."

అరుణ ఆ ఉత్తరం ప్రకాశానికి అందించింది. ప్రకాశం ఆ ఉత్తరం చదివి ఛీత్కారం చేశాడు.

అరుణ "ఏంటది" అన్నది తీవ్రంగా.

"ఏంటా ? నీ ఫ్రెండు చేసిన నిర్వాకం"

"అంత చీదరించుకోవాల్సిన పనేం చేసింది ? ప్రేమించిన మనిషితో కలిసుండటం తప్పా ?"

"ప్రేమా లేదు. పాడూ లేదు. ప్రేమిస్తే పెళ్ళి చేసుకోవాలి. కాపురం చెయ్యాలి. పెళ్ళిచేసుకోరు ఒకింట్లో కలిసుండరు వాళ్ళిద్దరిమధ్యా సంబంధం గురించి యెవరితోనూ చెప్పరు. ఏంటిది—ఒకరిమీద ఒకరికి మోజుంది. తిరుగుతున్నారు. నాలుగు నెలల్లో మోజు తీరగానే యింకోళ్ళని వెతుక్కుంటారు."

ముఖంలో వాళ్ళంటే వున్న అసహ్యమంతా కనిపింపజేస్తూ అన్నాడు ప్రకాశం.

"ఎందుకంత అన్యాయంగా, అసహ్యంగా మాట్లాడతావు ?"

ప్రకాశం ధోరణికి అరుణకు కోపం వచ్చింది.

"న్యాయంగా యేం మాట్లాడాలో కాస్త చెప్పు వింటాను"

అరుణేం మాట్లాడలేదు.

"చెప్పు. మీ ఫ్రెండు ఉమా గొప్పపని చేసిందని వదినా?"

"గొప్పేముంది- తక్కువేముంది. ప్రేమించిన వాడితో కలిసుంటోంది. మనం చేసిన పనేగా"

"పెళ్ళి చేసుకోవచ్చుగా. ఎందుకు చేసుకోలా - వాళ్ళని ఒప్పించి ఒప్పించు కోవటం చాలా అసహ్యం. మనం ఇష్టపడ్డాంగా పెళ్ళిచేసుకున్నాం మన పెళ్ళిం రహస్యంకాదే. కలిసి కాపురం చేస్తున్నాం. పెళ్ళిచేసుకోటానికీ, వాళ్ళింట్లో కలిసి కాపురం చెయ్యటానికీ, వాళ్ళకేమిటి అభ్యంతరం ? చెప్పు, నాకు తెలియటం లేదు" వెటకారంగా అన్నాడు ప్రకాశం.

అరుణ మౌనంగా ఉండిపోయింది. దానికి ఆ విషయం ఆలోచిస్తే కూడా అర్థం కాలేదు. ఉమ పెళ్ళెందుకు చేసుకోలేదూ ? కనీసం యిద్దరూ కలిసి వొకింట్లో ఎందుకుండటంలేదూ ? ఉమ ఏమీ తెలియని పిల్లకాదు. మనిషిని ప్రేమించకుండా మోజుపడి ఆ మోజు తీర్చుకోవటం కోసం ఎవరితో పడితే వాళ్ళతో తిరిగే మనిషి కాదు. ఉమ చాలా తెలివైంది. చాలా స్థిరమైన అభిప్రాయాలు గలది. ఎందుకిలా చేసింది ? ఎంత ఆలోచించినా ఆ ప్రశ్న దగ్గరే ఆగిపోతోంది. ఉమను అడిగి తెలుసుకుంటే తప్ప తానుగా సమాధానం చెప్పలేకపోతుంది అరుణ.

"ఏమిట్రా మళ్ళీ దేనిదో ఒగొప్ప పెట్టుకున్నారా ?" అంటూ వచ్చింది కమలమ్మ. మంచం చల్లగా చేసుకుని ప్రశాంతంగా కూర్చున్న అరుణను, యేదో నిప్పులు విసిరి నెగ్గినట్టు ఆవేశంతో కూర్చున్న ప్రకాశాన్ని చూసి ఆవిడకు మళ్ళీ యిద్దరిమధ్యా యేదో ముంచుకొచ్చిందనిపించింది.

"ఏం లేదమ్మా - అరుణ స్నేహితురాలు ఎవరినో ప్రేమించిందంట. ప్రేమించుకున్నవాళ్ళు పెళ్ళి చేసుకోవచ్చుగదా. పెళ్ళిచేసుకోకుండానే కలిసుంటు న్నారు" హేళనగా అన్నాడు ప్రకాశం.

"ప్రేమించుకుని కలిసుంటున్నారట. అదే పెళ్ళి కాదుట్రా. మీరు చేసిందేమిటి ?" కమలమ్మ ప్రకాశం మాటను తీసేసింది.

"అదేంటమ్మా - మేం రిజిష్ట్రారు ఆఫీసులో స్నేహితులందరి సమక్షంలో పెళ్ళి చేసుకున్నాం. మీ అందరికీ చెప్పాం."

"అరేయ్ - నిజం చెప్పాలంటే ఆ కాగితాల పెళ్ళి పెళ్ళని నాకు నమ్మకం లేదు. ఐనా మీ యిద్దరూ ఒకరంటే వొకరు యిష్టపడి భార్యాభర్తల మవుదామను కున్నారు. ఇక ఆ అనుకోవటమే పెళ్ళిలే - పైపై తంతులేముంది అని సర్దుకున్నాం

మేమందరమూ. వాళ్ళ ఆ కాగితాలు కూడా వొస్తున్నాయి. అంతమాత్రాన వాళ్ళు మొగుడూపెళ్లాలు కాకపోతారా"?

కమలమ్మ మాటలకు అరుణ విస్తుపోయింది. తనకు కూడా కొడుకుకు వదిన విషయాన్ని యెంత తేలికగా తీసేసింది. ఈవిడ చాలా గొప్పమనిషి అనుకుంటూ అడ్మిరేషన్‌తో అత్తవంక చూస్తూ కూచుంది. ప్రకాశం కమలమ్మ మాటలకు పూర్తిగా రెచ్చిపోయాడు.

"నీకు తెలియదమ్మా వాళ్ళ వాకిట్లో కాపురం కూడా చెయ్యటంలేదు. ఎవరిళ్ళ వాళ్ళుంటుని అప్పుడప్పుడూ కలిసి భార్యాభర్తల్లా నాటకం ఆడుతున్నారు" ఈసారి హేళనకోపాలు కలగలసి వుంది ప్రకాశం గొంతులో.

"కాపురం అనే పేరుతో వాకిట్లో చేరి అత్త గారింట్లో పడి యేడ్వకల్లా కొట్లాడు కునేకంటే యెవరిళ్ళ వాళ్ళుండటే నయమేలేరా - అయినా వాళ్ళిష్టం వాళ్ళది. మధ్యన మీ తగవు లెందుకంటా".

అరుణ ముఖం ఆనందంతో వికసిస్తే ప్రకాశం ముఖం మాడిపోయింది.

"సరిపోయావు అత్తాకోడళ్లు" అని విసుక్కున్నాడు.

"అరుణా ! లేచి ఆ బెండకాయముక్కలు వేయించు. పాప ఆకలంటోంది. పెందలాడే తిని నిద్రపోతే దానికి మీకూ కూడా సుఖం" అంటూ అరుణ వొళ్ళో పాపను చంకనేసుకుని వాకిట్లోకి వెళ్ళింది కమలమ్మ.

ఆ రాత్రి యీ విశేషాలన్నీ ఉమకు వివరంగా రాసింది అరుణ. ఉమను యెన్నోప్రశ్నలడిగింది. తన అనుమానాల్ని, భయాల్ని, సందేహాల్ని అన్నీ ఉమకు రాస్తేగాని ముళ్ళపొదలా వున్న అరుణ మనసు మంచి మైదానంలా మారలేదు.

అరుణ వుత్తరం రాస్తుంటే -

"మీ ఫ్రెండు రాసే సమాధానం మాత్రం నాకు తప్పక చూపించాలి" అంటూ నిద్రపోయాడు ప్రకాశం.

"ఎందుకో - వాళ్ళనింకా హేళన చెయ్యటానికా ? నేను చస్తే చూపించను" అనుకుంది అరుణ.

అరుణ యెంతోగానో యెదురు చూసిన ఉమ వుత్తరం రాకుండానే శెలవలయిపోయి కాలేజీలు తెరిచారు. 'వెలుగు' పత్రిక నెలనెలా వస్తూనే వుంది. అరుణ వంద రూపాయలు నెలనెలా యిస్తూనే వుంది. రెండునెలల తర్వాత మళ్ళీ ఉమ ఉత్తరం వచ్చింది.

ఉత్తరం చదవటం మొదలు పెడుతూనే ఆశ్చర్యపోయింది అరుణ. తను రాసిన ఉత్తరం ఉమకి అందనే లేదు.

అరుణ సమాధానం యెందుకు రాయలేదో తనకి అర్థంకావటంలేదని రాసింది ఉమ.

"నేను రాసిన విషయాలు నీకు నచ్చలేదా - కోపం వచ్చిందా - నీకు యేమనిపిస్తే అది రాసే చనువు మనమధ్య వుండలేదా. ఎందుకు మౌనంగా వున్నావు ? ఎవరి అభిప్రాయాలు వాళ్ళుంచుకొని స్నేహం చెయ్యటం కుదరదా ? ఈ విషయం వల్ల మన స్నేహం బలహీనపడుతుందా అన్న అనుమానం నన్ను వేధిస్తోంది. వెంటనే ఉత్తరం రాయి." అంటూ చాలా బాధపడుతూ రాసింది.

తన ఉత్తరం యెందుకందలేదూ ?

ప్రకాశం అసలా ఉత్తరాన్ని పోస్టు చేశాడా ?

భయంకరమైన అనుమానం వచ్చింది అరుణకు.

అప్పుడు శరీరం బాలేకపోవటంవల్ల తను బైటికి వెళ్ళటం లేదు. ఉత్తరం పోస్టు చెయ్యమని ప్రకాశానికి ఇచ్చింది. ప్రకాశం పోస్టు చెయ్యలేదా ?

తర్వాత చాలాసార్లు ప్రకాశం ఉమ ఉత్తరం రాసిందా అని అడిగి రాయలేదంటే వ్యంగ్యంగా అనేవాడు. "ఏం రాస్తుంది ? నువ్వు యేవో ప్రశ్నలు అడిగి వుంటావు. వాటికి సమాధానాలు యివ్వలేక ఉత్తరం రాయటం మానేసుంటుంది" అని.

ఉమ వ్యవహారం యిష్టంలేక ప్రకాశం ఈ పని చేశాడా ? ఆరోజు సాయంత్రం ప్రకాశం రాగానే అడిగింది.

"నేను ఉమకి రాసిన ఉత్తరం పోస్టు చెయ్యమని నీకిచ్చాను. పోస్టు చేశావా ?"

"చేశానే. ఎందుకలా అడుగుతున్నావు ?" విచిత్రంగా చూశాడు ప్రకాశం.

"ఆ ఉత్తరం అందలేదట. ఉమ రాసింది."

"పోస్టులో మిస్ అయివుంటుంది" మామూలుగా అనేశాడు.

అరుణ యింకేం మాట్లాడలేదు. ప్రకాశాన్ని అనుమానించాల్సివచ్చిన తన పరిస్థితి తనకే చిరాకనిపించింది.

ఈసారి ఉమకు రాసిన ఉత్తరంలో ఉమనే ప్రశ్నలు అడిగినట్లుగా ఉమ

జీవిత విధానం తనకేమీ అర్థంకాకపోవటంకాదని రాసింది. తన బాధ పోగొట్టాలని ప్రయత్నించింది.

* * *

ఆరోజు పిల్లలు కాలేజీలో లాబ్ సౌకర్యాలు సరిగాలేవని సమ్మె చేశారు. క్లాసులు లేకపోవటంతో అరుణ లైబ్రరీలో కూచుని చదువుకుంటోంది.

"అరుణగారూ" అంటూ మెల్లగా పిల్చాడు కేశవరావు.

"రండి. కూచోండి" — ఎదురుగావున్న కుర్చీ చూపించింది అరుణ.

"మీతో ఓకవిషయం మాట్లాడాలని వచ్చానండి."

"మీరు చెప్పకుండానే నాకా సంగతి తెలుసండీ. విషయమేమీలేకుండా వుట్టి కబుర్లకోసం మీరెప్పుడూ రారు" అంది నవ్వుతూ. కేశవరావూ నవ్వాడు.

"చెప్పండి."

"పత్రిక ఎలా వుంటోందండి."

"వెలుగు'లాగానే వుంటోందండి. ఎన్ని విషయాలను వెలుగులోకి తెస్తోందో. సేల్స్ యెలా వున్నాయండి ?"

"ఫరవాలేదండి — ఇంకో నాలుగు నెలల్లో సంవత్సరం పూర్తవుతుంది. ఇక ఆ తర్వాత పత్రిక తన కాళ్ళమీద తాను నిలబడగలుగుతుంది."

కాసేపు మౌనం తర్వాత కేశవరావు అన్నాడు.

"మీరు పత్రికకు కేవలం చందాదారుగానే వుండటం నాకు బాగోలేదండి. పత్రికకు మీరింకా సహాయం చెయ్యాలి."

"ఏం చెయ్యాలండీ—" ఆశ్చర్యంగా అడిగింది అరుణ.

"పత్రికలో యే విషయాల గురించి రాయాలో, ఆ విషయాలు యెట్లా సేకరించాలో, యెట్లా ఓకరూపానికి తేవాలో యివన్నీ మేం పదిహేనుమందిమి కలిసి ఆలోచిస్తున్నాం. మీరు కూడా మాలో చేరితే—"

"నేనేం చెయ్యగలనండీ—" మొహమాటంగా అంది అరుణ.

"మీరు చాలా చెయ్యగలరు. ఈసారి ఎలక్ట్రానిక్ పరిశ్రమలో పనిచేసే స్త్రీల గురించి పత్రిక తియ్యాలనుకుంటున్నాం. ఆ ఆడవాళ్ళను ఆడవాళ్ళే యింటర్వ్యూ చేస్తే బాగుంటుంది వాళ్ళు ఫ్రీగా మాట్లాడగలుగుతారు. మా పదిహేనుమందిలో యిద్దరే అమ్మాయిలున్నారు. వాళ్ళు స్టూడెంట్సు. మీరుకూడా వాళ్ళతో కలిసి వెళితే చాలా ప్రయోజనం వుంటుంది."

కేశవరావు అరుణకు పని వొప్పజెప్పినట్లు ఫీలై నిశ్చింతగా కూచున్నాడు.

అరుణకు యేం చెప్పాలో తోచలేదు. 'నేనేం చెయ్యగలనండి' అంది మళ్ళీ మొహమాటంగా-

"రేపు సాయంత్రం అందరం కలుద్దామండి. ఏం చెయ్యాలో యెలా చెయ్యాలో మాట్లాడుకుందాం" అన్నాడు కేశవరావు.

"ఎక్కడ ?"

"ఒక ఫ్రెండింట్లో. నేను మిమ్మల్ని తీసుకెళ్తాను. రేపు సాయంత్రం కాలేజీ అవగానే యిద్దరం కలిసి వెళదాం. మీరు రావటం చాలా అవసరమండీ—"

"నాకు కుదరదేమోనండి" అరుణ యిబ్బందిగా అంది

"ప్రయత్నించండి. పోనీ వొకసారి రండి. మీకు మరీ యిబ్బందిగా అనిపిస్తే మానేద్దురుగాని."

అరుణ యింక బతిమాలించుకున్నట్టు వుంటుందని వొప్పేసుకుంది.

ఆరోజు సాయంత్రం నుంచే అరుణకు టెన్షన్ మొదలయింది.

ముందు ప్రకాశంతో చెప్పి వొప్పించాలా ?

అసలు చెప్పకుండా మీటింగుకు వెళ్ళి తర్వాత అతనితో తగాదా పడాలా ?—

ఏదీ తేలలేదు.

అరుణకు హఠాత్తుగా తన చిన్నప్పటి సంగతి గుర్తొచ్చింది.

అరుణ ఇంటర్ మొదటి సంవత్సరం చదువుతుండగా 'దేవదాసు' సినిమా వొచ్చింది. క్లాసులో అరుణ స్నేహితులందరూ ఆ సినిమాకు వెళదామనుకున్నారు. అప్పుడే పరీక్షలు జరిగి సంక్రాంతి శెలవలు మొదలవుతున్నాయి. ఆఖరి పరీక్షరాసి దేవదాసు సినిమా చూడాలని చాలామంది వుత్సాహ పడ్డారు.

కొందరిళ్ళల్లో చెప్పి పర్మిషన్ సంపాదించారు. కొందరు చెప్పకుండా రావటానికి సిద్ధపడ్డారు. అరుణకు యింట్లో వొప్పుకోరని ఖచ్చితంగా తెలుసు. అరుణ యింట్లో వాళ్ళందరూ కలిసి యే సినిమా చూడవచ్చని తీర్మానిస్తారో ఆ సినిమానే చూడాలి.

అదీ యింట్లో వాళ్ళతో కలిసి మాత్రమే చూడాలి.

దేవదాసు సినిమాకు స్నేహితులతో కలిసి వెళతానంటే యింటిల్లిపాదీ అరుణకు అడ్డం నిలుచుంటారు. అడిగితే బతిమాలితే వొప్పుకునే సమస్యేలేదు.

చెప్పకుండా వెళితేనో అని మొదటిసారి ఆలోచించింది అరుణ. పరీక్షరాసి యింటికొచ్చేసరికి రోజూ వొంటిగంటవుతోంది. ఆరుగంటలదాకా యింటికిరాకుండా

యేంకారణం చెప్పాలో అరుణకు అంతుబట్టలేదు. ఏ కారణమూ ఆలోచించకుండానే స్నేహితులతో కలిసి సినిమాకు వెళ్ళిపోయింది. సినిమా చూస్తున్నంతసేపూ వొక్కక్షణం కూడా మనసు ప్రశాంతంగా లేదు.

'ఇంటికెళ్ళాక....ఇంటికెళ్ళాక....ఇంటికెళ్ళాక ఏం జరుగుతుంది ?'

ఇదే ప్రశ్న పెనుపాములా మెదడంతా తిరిగింది. సినిమా సరిగా బుర్రకెక్కటంలేదు. అయినా స్నేహితులు వెక్కిరిస్తారేమోననే భయంతో చివరిదాకా కూచుంది.

ఇంటికి వచ్చాక అత్త నిలదీసి అడిగితే నిజం చెప్పేసింది. ఇక పెద్ద పంచాయితీ జరిగింది. ఇంటి పెంకులు ఎగిరిపోయేలా కొట్టాడు తండ్రి.

అదంతా గుర్తొచ్చింది అరుణకు. 'ఆరోజు సినిమాకు వెళ్ళటానికి యెంత టెన్షన్ పడిందో యీవేళ మీటింగుకు వెళ్ళటానికి అంత టెన్షన్ పడాల్సివస్తోంది. అప్పుడు తనకు పదహారేళ్ళు. మైనారిటీ వెళ్ళలేదు. పెద్దవాళ్ళకి భయపడటం తప్ప మరేం తెలియదు.

ఇప్పుడు తనకు పాతికేళ్ళు దాటాయి. రెండుసార్లు ఓటేసింది. మూడేళ్ళ పిల్లకు తల్లి. బాధ్యత గలిగిన లెక్చరరు. సంపాదనాపరురాలు.

అయినాసరే మీటింగుకు వెళ్ళాలి అనే నిర్ణయం సొంతంగా తను తీసుకోలేక పోతోంది.

తన గార్డియన్‌కు కోపం వస్తుందేమోనని భయపడుతోంది.

ఇంట్లో విషయాలకి సంబంధించి తనకి బెదురులేదు. కానీ బైటి విషయాలొచ్చే సరికి ప్రకాశం తనని కంట్రోలు చెయ్యాలని చూస్తున్నాడు. ఏదోరకంగా తానా కంట్రోలుని ఆమోదించాల్సిన పరిస్థితి వస్తోంది.

అరుణ బుర్ర వేడెక్కిపోయింది.

ఏమిటీ ఆలోచనలు ?

ప్రకాశంతో మంచిగా విషయం చెబుతాను.

అతన్ని వొప్పిస్తాను.

భార్యాభర్తలు వొకర్నొకరు వొప్పించుకోవటం, రాజీపడటం, వొకరికి నచ్చనిపనులు యింకోరు మానెయ్యటం యివన్నీ తప్పవు.

నిజంగా ప్రకాశానికి మీటింగుకి వెళ్ళటం యిష్టం లేకపోతే తాను మానేస్తుంది.

ప్రకాశం కంటే అతని ప్రేమకంటే ఎక్కువా యీ విషయాలు.

అయినా తను అడగాల్సిన పద్ధతిలో అడిగితే ప్రకాశం కాదనడు. తనకెంతో యిష్టమని చెబితే వొద్దనడు.

అరుణ వేడంతా దిగిపోయేలా తలారా చన్నీళ్ళ స్నానం చేసింది. తెల్లటి మెత్తటి చీర కట్టుకుని ప్రత్యేకంగా ముస్తాబయింది.

లోపలెక్కడో 'ఏంచేస్తున్నావు నువ్వు' అనే ప్రశ్న గోల చేస్తుంటే అణిచేసింది.

ప్రకాశాన్ని నవ్విస్తూ కవ్విస్తూ అన్నం తినిపించింది. ప్రకాశం కౌగిలిలో కరిగిపోయింది. చాలా రోజుల తర్వాత అరుణంత ఉత్సాహంగా ఆనందంగా వుండటం చూసి ప్రకాశం సంతోషించాడు.

ఇద్దరూ తరగని కబుర్లన్నీ చెప్పుకున్నారు. ప్రేమికులుగా వున్న రోజులు గుర్తు తెచ్చుకున్నారు. పాపని చూసి మురిసిపోయారు. భవిష్యత్తు గురించి ఆలోచించారు.

ఇక అలిసి నిద్రపోబోయే సమయంలో అరుణ మెల్లగా అంది.

"రేపు నువ్వు ఆఫీసునుంచి త్వరగా రావాలి"

"ఎందుకో ! ఏం ప్రోగ్రాం వేశావోయ్" ఇంకా ఇంకా అరుణను దగ్గరకు లాక్కున్నాడు.

"ప్రోగ్రాం నాకే. నీకు కాదు. నువ్వింటికొచ్చి పాపను చూడాలి. నేను ఆలస్యంగా వస్తాను"

"నన్నొదిలి ఒక్కదానివే ఎక్కడికోయ్" గారం చేశాడు.

"మీటింగుకి"

"మీటింగా ?"

"ఊఁ !—అదే ఆ పత్రిక లేదూ—వెలుగు ! దానికి సంబంధించి. అందులో ఇంకా ఏ ఏ విషయాలు రావాలి, ఇలాంటివి మాట్లాడటానికి ఒక మీటింగ్ పెట్టారు. నన్నుకూడా పిలిచారు. నేను వెళ్తాను."

ప్రకాశం మెడకింద మొహం దాచుకుంటూ చిన్నపిల్లలా చెప్పింది అరుణ.

ప్రకాశం వెల్లికిలా తిరగటంతో అరుణ ముఖం పక్కమీద ఆనింది.

"నీకింకా ఆ పత్రిక పిచ్చి వదల్లేదా అరుణా"

చాలా అసంతృప్తి ధ్వనించింది ప్రకాశం గొంతులో.

"పిచ్చేమిటి ?"

"పాతకమేమిటి ? ఎవరో ఏదో పనిలేని వాళ్ళు పత్రిక పెడితే నెలకు వంద వందా ఇస్తున్నావు. పోన్లే అనుకుంటే ఇప్పుడీ మీటింగులు"

"మీటింగులకి వెళితే ఏమవుతుంది ?"

"వెళ్ళకపోతే ఏమవుతుంది ?" వ్యంగ్యంగా అడిగాడు.

"నాకు చాలా అసంతృప్తిగా వుంటుంది. తెలుసుకోవాల్సినదేదో తెలుసుకోలేక పోయినందుకు బాధగా వుంటుంది నాకు ఇష్టమై కూడా మీటింగుకు వెళ్ళలేని నా పరిస్థితి మీద చాలా అసహ్యం" చాలాస్పష్టంగా తన మనసుని అర్థం చేసుకోటానికి తానే ప్రయత్నిస్తున్నట్టు చెప్పింది.

"నీకు నేనేం చెప్పను ? నాకయితే ఇష్టంలేదు. నాకు ఇష్టం లేకపోయినా సరే నీకిష్టమున్నపని చెయ్యకపోతే నీ ఆత్మగౌరవం దెబ్బతింటుంది. నువ్వెలాగూ ఆ పని చేస్తావు. ఎందుకు మన జీవితం ఇలాగవుతోంది ?—"

"నేను మీటింగుకెళ్ళటం నీకెందుకిష్టం లేదూ ?"

"వాటన్నిటితో మన జీవితం అశాంతిమయం అయిపోతుంది అరుణా. నాకు సంబంధం లేని ఏవేవో విషయాలు నీ జీవితంలోకి రావటం నాకిష్టంలేదు. నువ్వూ నేనూ, మన పిల్లలు- మన ఇల్లు. ఏ లోటూ లేని జీవితం. ఇవన్నీ నాకు కావాలి. నా కోసం పిల్లల కోసం నువ్వు. నీకోసం నేను. అంతేగానీ నాకు తెలియని- నాకు సంబంధంలేని జీవితం నీకుండటం నాకిష్టంలేదు. అలాగే నీకు సంబంధంలేని జీవితం నాకూ వుండదు. అరుణా. నామాట విను. ఆ మీటింగులూ అవన్నీ పెట్టుకోకు" బతిమాలుతున్నట్టు అన్నాడు ప్రకాశం.

"పోనీ నువ్వు రావచ్చుగా. అప్పుడది నీకు సంబంధంలేని విషయమవదుగా"

"నువ్వు వెళ్ళటమే నాకిష్టంలేదు. నేనెందుకు వస్తాను ? ఈ ప్రపంచంలో లక్ష అన్యాయాలు జరుగుతున్నాయి. నేనూ ఒప్పుకుంటాను. కానీ ఆ అన్యాయాలకు నేను బాధ్యుడ్నికాను. వాటి విషయం నాకక్కరలేదు. అవన్నీ పట్టించుకుని నా జీవితం పాడుచేసుకోను. నాకు శాంతిగా బతకటం ఇష్టం"

అరుణేమీ మాట్లాడలేదు.

"ఈ మీటింగు కోసమూ ఇవాళింత ప్రేమగా వున్నావు ?" నిరసనగా అన్నాడు ప్రకాశం.

అరుణ ఉలిక్కిపడింది.

ప్రకాశం అటు తిరిగి పడుకున్నాడు.

అరుణ కళ్ళల్లో నీళ్ళు నిండుకొచ్చాయి.

'ఈ మీటింగు కోసమా ఇవాళింత ప్రేమగా వున్నావు' అన్న ప్రకాశం మాటలు గట్టిగా గుచ్చుకున్నాయి.

హఠాత్తుగా అక్కడినించి మాయం అయిపోవాలనిపించింది అరుణకు.

'నిజం కదా- ప్రకాశాన్ని బాగా సంతోషపెట్టి ఆ విషయంలో ఒప్పించాలనుకుంది. ఎందుకా పని చేసింది? ఇదంతా ముందే సూటిగా ప్రకాశంతో మాట్లాడితే ఏమయ్యేది? ఎంత అజ్ఞానంగా ప్రవర్తించింది? ఎంత అవమానం? ప్రకాశం చివరకు ఆ మాట అననే అనేశాడు. కానీ ఈ ప్రకాశమే ఒక రోజు తనతో ఏం మాట్లాడాడు? తనని సంతోషపెడుతూ ఒప్పించుకోవాలనిపించేదా? ఆ రోజు ఆ మాటకి తనకూ అసహ్యం వేసింది. ఐనా అందులో తప్పేముందిలే- భార్యా భర్తలు ఒకరినొకరు ఒప్పించుకోవటం నేరం కాదే అని తాను తాను సమాధానపరుచుకుంది. ఇవాళ అతన్ని సంతోషపెడితే ఇంత అవమానం జరిగింది.

ఏం చెయ్యాలి తను?

ఎట్లా ప్రవర్తించాలి?

ఎట్లా ప్రవర్తించినా తనదే తప్పయిపోతుంది. అసలు తన ఆలోచనలోనే ఎక్కడో పొరపాటుంది.

ప్రకాశం ఏమన్నాడు? ప్రకాశానికి సంబంధంలేని జీవితం తనకుండకూడదట.

ప్రకాశంతో సంబంధంలేని జీవితం తనకు కావాలా వొద్దా?

ప్రకాశం తనకు కావాలి.

కానీ తనకు మిగిలిన విషయాలు కూడా కావాలి.

ప్రకాశానికిష్టం లేకపోతే అతను సంబంధం పెట్టుకోడు.

తన జీవితం మొత్తం అతనిదేనా? తన జీవితం తనది కాదా? ఇదీ తేల్చుకోవాల్సిన ప్రశ్న.

తన జీవితంలో ప్రతీదీ ప్రకాశంతో ముడిపడి వుండాలా? తనకు వేరే జీవితం వుండకూడదా?

ఆ జీవితాన్ని ప్రకాశం తెలుసుకోవచ్చు. పంచుకోవచ్చు. ప్రోత్సహించవచ్చు. కానీ అణిచెయ్యటానికి అతనికేం అధికారం వుంది?

కన్న తల్లిదండ్రులకు ఆ అవకాశం ఇవ్వని తను ప్రకాశానికి యెందుకివ్వాలి? ఇచ్చిందంటే తాను మళ్ళీ పంజరంలో పక్షే. తను కోరుకున్న స్వేచ్ఛ తనకు లేనట్లే.

కొలిమిలా మండుతున్న తలను రెండు చేతులతోనూ పట్టుకుని దిండులో తల దూర్చింది అరుణ.

మర్నాడు సాయంత్రం కాలేజీ అవగానే కేశవరావుతో కలిసి ఆ మీటింగుకి వెళ్ళింది.

అది కృష్ణమూర్తి అనే అతని ఇల్లు. ఇల్లంతా ఒకటే పెద్ద గది. మేడమీద అదొక్కటే గది కావటంతో ప్రశాంతంగా వుంది.

గదిలో ఎక్కడ చూసినా పుస్తకాలూ, సిగరెట్టుపీకలూ. ఒక చాపా రెండు దుప్పట్లూ పరిచి పదిహేను మంది కూర్చున్నారు.

కేశవరావు అరుణని అందరికీ పరిచయం చేశాడు.

అమ్మాయిలిద్దరూ ఉమెన్స్ కాలేజీలో బి. ఎ చదువుతున్నారు. సుజాత, భారతి. మగవాళ్ళలో నలుగురు స్టూడెంట్సు ఉన్నారు. మిగిలినవాళ్ళు ఉద్యోగాలు చేసేవాళ్ళు. కేశవరావు అరుణను వాళ్ళందరికీ పరిచయం చేస్తూ ఎలక్ట్రానిక్ పరిశ్రమలో పనిచేసే ఆడవాళ్ళ గురించి విషయాలు సేకరించటానికి అరుణ కూడా వెళ్ళుండని చెప్పాడు. ఆ అమ్మాయిలిద్దరూ అరుణను చూసి సంతోషించారు. తర్వాత కృష్ణమూర్తి భారత దేశంలో ఎలక్ట్రానిక్ పరిశ్రమల గురించీ, ఇవి భారతదేశానికి ఎంతవరకూ అవసరం, భారతదేశానికి అత్యవసరమైన పరిశ్రమలేమిటి అన్న విషయాలగురించీ మాట్లాడాడు. కృష్ణమూర్తి మంచి టీచరేమో అరుణ సర్వం మర్చిపోయి శ్రద్ధగా విన్నది. అన్ని విషయాలు ఆయనంత ఆసక్తికరంగా చెప్పటం చాలా ఆశ్చర్యకరంగా అనిపించింది.

మీటింగ్ నుంచి వచ్చేస్తూ మిగిలిన ఇద్దరమ్మాయిలతో "కృష్ణమూర్తిగారు ఎన్ని విషయాలు ఎంత బాగా చెప్పారోగదా" అంది అరుణ.

"సార్‌కి తెలియని విషయం ఉండదండి. ఆయనెప్పుడూ పుస్తకాలు చదువుతూ, దేశమంతా తిరుగుతూ వుంటారు. గొప్ప మేధావి. మన పత్రిక 'వెలుగు'లో దాదాపు అంతా ఆయనే రాస్తారు" అంది సుజాత.

"ఆయనేం ఉద్యోగం చెయ్యరా ?"

"లెక్చరర్ అండీ - క్లాసులో పాఠాలు చెప్పటం, పుస్తకాలు చదూకోటం ఇదేనండీ ఆయన పని" అంది భారతి.

"పెళ్ళవలేదా ?"

"లేదండి" అంటూ నవ్వారు ఇద్దరూ.

"అందుకే అలా కుదురుతోంది" అంది అరుణ కూడా నవ్వుతూ.

"పెళ్ళవలేదనే కాదండి. ఆయన మిగిలిన విషయాలు కూడా పెద్దగా పట్టించు కోరండి. ఆకలేసినప్పుడు ఏదో ఒకటి తినడం. చదువుకోవటం. రాసుకోవటం" భారతి చెప్తోంది.

అరుణ ఆలోచనల్లో పడిపోయింది.

'ఆకలేసినప్పుడు తినటం, చదువుకోవటం, రాసుకోవటం, దేశమంతా తిరగటం. ఏం అద్భుతమైన జీవితం. మరి అంత జ్ఞానం ఉందమంటే ఉండకేంజేస్తుంది'. తన దినచర్య గుర్తొచ్చింది అరుణకు.

ఉదయం లేస్తూనే అంట్లగిన్నెలు. పాచి పని.

కాఫీలు, పాపకు స్నానం, వంటా.

ఇంత తిని హడావుడిగా కాలేజీకి పరిగెత్తటం.

రాగానే మళ్ళీ బట్టలుతకటం, ఇస్త్రీ.

మళ్ళీ వంటా - ఇల్లు సర్దుకోవటం.

అలసటతో నిద్ర.

నిద్ర పట్టకపోతే ఏ పుస్తకమో చదివినరోజు కాస్త తృప్తిగా ఉంటుంది.

ఆయనకు పెళ్ళి కాలేదుగనక అంత టైముందా ? అదేంకాదు. పెళ్ళయిన మగాళ్ళకు మాత్రం పనులేం ఉంటాయి. ఇటి చాకిరీ అంతా ఆడవాళ్ళే చేసి పెడతారు.

అరుణకు ఎదురింటి లాయరుగారు గుర్తొచ్చారు. ఆయన చాలా పేరున్న లాయరు. క్రిమినల్‌లాలో ఆయనంతటివాడు దేశంలోనే లేడంటారు. ఉదయం ఆరింటికల్లా ఆఫీసురూంకి వచ్చేస్తాడు. కాఫీలూ, ఫలహారాలూ అన్నీ అక్కడికే వస్తాయి. కోర్టుకి వెళ్ళబోయేముందు భోజనానికి ఇంట్లోకి వెళతాడు. కోర్టునుంచే క్లబ్బులూ షికార్లూ పూర్తి చేసుకునివచ్చి మళ్ళీ ఆఫీసురూంలో కూచుంటాడు. రాత్రి పన్నెండింటిదాకా.

ఆ లాయర్నే పొద్దున్నే లేచి అంట్ల గిన్నెలు తోముకుని, ఇల్లు తుడుచుకుని, పిల్లల్ని సముదాయించుకుంటూ వంట చేసుకుని కోర్టుకెళ్ళమంటే ?

మళ్ళీ కోర్టవగానే ఇంటికొచ్చి బట్టలుతకమంటే ?

వంటింట్లో ఆడవాళ్ళను బంధించటాన్ని మించిన క్రైం లేదని అప్పుడైనా ఆయనకు తెలుస్తుందా ?

తనకు పెళ్ళి కాకపోయినా కృష్ణమూర్తిలా ఆకలేసినపుడు హోటలుకెళ్ళి తినగలదా ?

హోటలు తిండంటే రోసెత్తిపోతూంది !

ఆ గదిని అంత చిందరవందరగా దుమ్ము దుమ్ముగా ఉంచుతుందా ?

మగవాళ్ళు అవన్నీ పట్టించుకోకుండా వుంటున్నప్పుడు ఆడవాళ్ళలా ఉండలేరెందుకని ?

హోటలు భోజనం బాగుండదని ఒకరోజన్నా హోటల్లో తినటమంటే తనకు తెలుసు. ఎవరు ఎలా నేర్పారు ఆ ఆలోచనలు - శక్తులు ఇంటికే ధారపోసే ఆలోచనలు !

తను కూడా ఏమీ పట్టించుకోకుండా వుండగలిగితే ?

అరుణ ఊహల్లో విశాలమైన గది ప్రత్యక్షమైంది. ఆ గదిలో [illegible]. బోలెడు పుస్తకాలు—రోజంతా అవి చదువుకుంటూ !

దిగాల్సిన స్టాపు వచ్చేసరికి ఉలిక్కిపడి గబగబా బస్సు దిగింది.

ఇల్లు ప్రశాంతంగానే వుంది. పాప అరుణ చీర పట్టుకొని 'అలిసెంగా వచ్చావు' అని కొట్టింది.

"ఆలస్యంగావస్తే యేమమ్మా, నా బుజ్జమ్మ ఏంటట" అంది అరుణ పాప నెత్తుకుంటూ.

"తొందరగా రా" అంది అరుణ పైట లాక్కుంటూ.

"వచ్చి ఏం చెయ్యను" ?

"నాకు పువ్వులు చూపెట్టు. అం పెట్టు ఎత్తికే చెయ్యి" పాప వరుసగా చెబుతుంటే అరుణకు నవ్వాగలేదు.

"నేనేం చెయ్యను. అన్నీ నువ్వే చేసుకో పో" అని పాపను దింపి పనిలో ప్రవేశించింది.

ప్రకాశం ఇంట్లో లేడు. కమలమ్మనడిగితే ఆరింటికే వెళ్ళాడని చెప్పింది. అరుణ స్నానంచేసి పాపకు అన్నంపెట్టి నిద్ర పుచ్చింది. ఇస్త్రీ చేయాల్సిన బట్టలుంటే అవి చేస్తూ ప్రకాశంకోసం ఎదురుచూస్తూ కూచుంది. పదింటికి వచ్చాడు ప్రకాశం. అరుణ అన్నం పెడితే మాట్లాడకుండా తిని వెళ్ళి పడుకున్నాడు.

అరుణ వంటిల్లు సర్దుకుని వచ్చి పక్కనే పడుకుని "మీటింగు విశేషాలడగ వేం" అంది ప్రకాశం చెంప నిమురుతూ.

"నాకనవసరం"

"ఎందుకనీ - నా జీవితం గురించి నీకు తెలియాలన్నావుగా. నీకు తెలియని జీవితం ఉండటం నాకూ ఇష్టంలేదు. నువ్వే చెప్పేవు"

"నీతో జీవితం పుంచటమే నాకిష్టంలేదు" కఠినంగా అన్నాడు ప్రకాశం.

"అన్యాయం కదూ" అనునయంగా అంది అరుణ.

"ఏది ?"

"నాకసలు జీవితమే ఉండకూడదనటం. నాకు జీవితం వుండాలి. అది నీకు తెలియాలి. అది న్యాయం."

"అరుణా నన్ను విసిగించకు" విసుక్కున్నాడు ప్రకాశం.

"విసిగించను లే - అసలు నీకు భారతదేశంలో ఎలక్ట్రానిక్స్ పరిశ్రమ గురించి తెలుసా ?"తమాషాగా అంది అరుణ.

"మధ్యలో అదెందుకు ? తిక్క"?

"ఇవాళ మరి మీటింగులో అవే చెప్పారు. అసలు భారతదేశంలో ఈ పరిశ్రమ—"ప్రకాశం రెండు చెవులూ మూసుకుంటే అరుణ పకపకా నవ్వింది.

ప్రకాశం కోపంగా వెళ్ళి హాల పక్కలో పడుకున్నాడు.

ప్రకాశానికి కోపం వచ్చినా ఇప్పుడు అరుణకు దిగులనిపించలేదు. ఒక విషయం తెలుసుకున్న తృప్తి, ఉత్సాహం మనసంతా ఆవరించగా హాయిగా నిద్ర పోయింది.

వారం పదిరోజుల్లో తాను చెయ్యబోయే పని యెలాంటిదా అన్న కుతూహలం నిద్రలో కూడా ఆమెను వొదల్లేదు.

* *

పదిరోజుల తర్వాత ఒక శనివారం నాడు మొదటిసారి పత్రిక పనిమీద ఎలక్ట్రానిక్ పరిశ్రమలున్న ప్రాంతానికి బయలుదేరింది అరుణ. అనుకోకుండా ఆ ముందురోజే ప్రకాశం ఓ స్నేహితుడి పెళ్ళికని విజయవాడ వెళ్ళాడు. శనివారంనాడు అతను లేకపోవటం అరుణకు చాలా రిలీఫ్‌గా అనిపించింది. తను చేసే పని యెవరితోనూ చెప్పాల్సిన అవసరం, యెవరి అనుమతీ తీసుకోవాల్సిన అవసరం లేకపోతే యెంత నిశ్చింతగా వుంటుందో మొదటిసారి తెలిసినట్లయింది అరుణకు.

కాలేజీకి ఆ రోజు సెలవు పెట్టి వుదయాన్నే బయలుదేరింది.

బస్సులు అంది, సిటీకి చివరవున్న ఆ పారిశ్రామిక ప్రాంతానికి చేరేసరికి పదిగంటలయింది. సుజాతా, శాంతి బస్‌స్టాప్‌లో అరుణ కోసం యెదురు చూస్తున్నారు.

ఆ ప్రాంతమంతా ఎక్కడ చూసినా ఇంజనీరింగు కంపెనీలూ, ఎలక్ట్రానిక్ కంపెనీలే. ముందు ఎక్కడనుంచి మొదలుపెట్టాలో వీళ్ళకో పట్టాన అంతు బట్టలేదు. చివరకు కొత్తగా పెద్దదిగా కనిపిస్తున్న వొక కంపెనీలోకి వెళ్ళారు.

గేటు దగ్గరున్న సెక్యూరిటీ గార్డు వీళ్ళను లోపలికి వెళ్ళనివ్వలేదు 'మాకు లోపల పనుంది. మీ మానేజర్ని పిలవ'మంటే వీళ్ళని విజిటర్స్ రూంలోకి వెళ్ళనిచ్చాడు. కాసేపటికి మానేజరు వచ్చాడు. ముగ్గురాడవాళ్ళ వంకా విచిత్రంగా చూసి వీళ్ళొచ్చిన పనేమిటని యింగ్లీషులో అడిగాడు.

"మీ కంపెనీలో పనిచేస్తున్న ఆడవాళ్ళ పరిస్థితులూ, వాళ్ళ సమస్యలూ యివన్నీ కనుక్కుందామని వచ్చామండీ" అని చెప్పింది అరుణ.

"వాటితో మీకేం పని" అన్నాడాయన కనుబొమలు ముడేసి.

"మేం వొక పత్రిక తరపున వచ్చామండి. ఆ పత్రికలో యీ విషయాలన్నీ రాయాలని"

"అంటే మా కంపెనీలో లేని సమస్యల్ని సృష్టించడానికి వచ్చారన్నమాట. మా కంపెనీలో పనిచేసే వాళ్ళకి యే సమస్యలూ లేవు. చక్కగా పని చేస్తారు. జీతం తీసుకుంటారు. మీరు వెళ్ళొచ్చు" అంటూ ఆయన లోపలికి వెళ్ళిపోయాడు.

ముగ్గురూ బాధాతప్తులై బయటకి నడిచారు.

"ఇక ఎక్కడికి వెళ్ళినా మాత్రం మనని లోపలికి రానిస్తారా?" అంది సుజాత.

"ఇట్లా లాభం లేదండి. మనం పత్రికలో రాయటానికి వచ్చామని చెబితే మనల్ని కంపెనీ గేటు దాటి వొక్కడుగు లోపలికి వెళ్ళనివ్వరు. మనం యూనివర్సిటీ నుంచి వచ్చామని, ఆ పరిశ్రమ గురించి థీసెస్ పేపరు రాయాలని, ఈ వివరాలన్నీ కావాలని చెబుదాం. అలాగయితే వాళ్ళు కాదనరు."

భారతి ముఖం కొన్ని విషయాలు తలపెట్టితే ఆనందంతో వెలిగింది.

"మా యూనివర్సిటీనుంచి పరిశ్రమల్లో వొక విషయం గురించి తీసెస్ చేస్తాం. అప్పుడు రాగే పెద్ద స్త్రీల సహాయాలు 'సేకరించాము' అని కూడా చెప్పింది లేదు కేవలం సహాయానికి కాదని చూపటానికి.

"సరే పదండి ఇంకొక కంపెనీలో యీ పన్నా పుడుతుందేమో చూద్దాం." అంది అరుణ నవ్వుతూ.

ఆ ఇంకో కంపెనీలో యీ పన్నా బాగానే పండింది. ఆ మేనేజరు వీళ్ళను సాదరంగా ఆహ్వానించి టీలు కూడా యిప్పించి ఆ కంపెనీలో పని చేస్తున్న ఆడ

వాళ్ళను విజిటర్స్ రూంలోకి వొక్కొక్కరినే పిలిపించే ఏర్పాటు చేసి తన పనిమీద వెళ్ళిపోయాడు.

అరుణకు యింటర్వ్యూ చెయ్యటం మొదట యిబ్బందిగా అనిపించింది గానీ నెమ్మదిగా అలవాటయింది.

ఆ కంపెనీల్లో ఆడవాళ్ళు చెయ్యాల్సిన పనులు చాలా వోపికగా కదలకుండా కూచుని చేయాల్సిన పనులు. చాలా సున్నితంగా చేయాల్సిన పనులు.

ఆడవాళ్ళనే యీ కంపెనీలోకి యెందుకు తీసుకుంటున్నారనే ప్రశ్నకు అక్కడ పనిచేసే స్త్రీలూ, యజమానులూ కూడా వొకే సమాధానం చెప్పారు.

ఆడవాళ్ళకు వోర్పెక్కువ. చాలాసేపు కదలకుండా ఒక చోట కూచుని పని చెయ్యగలరు. సున్నితమైన పనులు జాగ్రత్తగా చేస్తారు. అందుకే ఎలక్ట్రానిక్ కంపెనీల్లో ఆడవాళ్ళనే తీసుకుంటారు. ఉదయం ఎనిమిది నుంచి సాయంత్రం అయిదు గంటల దాకా పనిచేస్తే వాళ్ళకొచ్చేది నెలకు నూటయాభై రూపాయలు. ఉదయం నుంచీ సాయంత్రం దాకా వెనక ఆనుకోటానిక్కూడా లేని స్టూలు మీద కూచుని పని చెయ్యాలి. సోల్డరింగు, అసెంబ్లింగ్ లాంటి పనులు యెంతో జాగ్రత్తగా చెయ్యాలి. ఏ చిన్న పొరపాటు జరిగినా వాళ్ళు జీతంలో నష్టపోతారు. ఆ పనుల వల్ల వాళ్ళ ఆరోగ్యం పాడవుతుందో లేదో వాళ్ళకు తెలీదు. ముఖ్యంగా వాళ్ళ గర్భధారణ శక్తి మీద వాళ్ళు చేసే పని ప్రభావం వుందా అన్న ప్రశ్న చాలా మందికి అర్థమే కాలేదు. వాళ్ళ జీవితాల గురించి వివరాలన్నీ తెలుసుకుంటున్న అరుణకు మతిపోయింది. చాలా మందికి జీతం కూడా యివ్వరనీ, బస్సు ఛార్జీలిచ్చి మధ్యాహ్నం తిండిపెట్టి పనిచేయించుకుంటారనీ, వాళ్ళు వొక్కొక్కళ్ళు చేసే పనివల్ల యజమానులకు రోజుకు యాభై రూపాయలపైన లాభం వస్తుందని తెలుసుకొని ముగ్గురూ నివ్వెరపోయారు.

ఎంతెంత దూరాల్నుంచో బస్సుల్లో వచ్చి మళ్ళీ రాత్రికి యింటికి చేరుకుంటారు.

ఇళ్ళ దగ్గర అంతులేని సమస్యలు.

చిన్న పిల్లలూ, యింటి చాకిరీ, తాగివచ్చి తన్నే భర్తలూ—

వాళ్ళ జీవితాలు తెలుసుకుంటున్న కొద్దీ అరుణకు యేదో తెలియని ఆవేశం వొచ్చింది.

ఒక కంపెనీ తర్వాత యింకో కంపెనీకి మూడింటి దాకా అలసట కూడా మర్చిపోయి తిరిగారు ముగ్గురూ.

వీళ్ళు అన్ని వివరాలూ రాసుకుంటుంటే వొక కంపెనీలో వొకావిడ అడగనే అడిగింది.

"మీకిలా అన్ని వివరాలూ చెబితే మాకేమన్నా లాభం వుంటుందా ?" అని. ముగ్గురికీ యేం మాట్లాడాలో తెలియలేదు. అరుణే అన్నది.

"మీకేం లాభం వుండదమ్మా. మా లాభం కోసమే మేం వచ్చాం. ఈ వివరాలన్నిటితో మేమొక పుస్తకం రాస్తే మాకు పెద్ద డిగ్రీ వస్తుంది. మంచి వుద్యోగం వస్తుంది. మా లాభం కోసమే మేమిక్కడికి వచ్చాం."

ఆ అమ్మాయేం మాట్లాడలేదుగానీ వీళ్ళవంక చాలా విరసనగా నిర్లక్ష్యంగా చూసింది.

ఈ వివరాలన్నీ సేకరించి సాయంత్రానికి కృష్ణమూర్తి యిల్లు చేరారు. అక్కడ మిగిలిన వాళ్ళందరూ వీళ్ళ కోసం యెదురు చూస్తున్నారు. అరుణ వుత్సాహంగా తాము చేసిన పనంతా చెప్పింది. యూనివర్సిటీలో రిసెర్చి చేస్తున్నామని చెప్పి యెంత తెలివిగా సమాచారం సేకరించుకొచ్చిందీ భారతి వుత్సాహంగా చెప్పింది.

ఆ విషయానికి మిగిలిన వాళ్ళంతా వీళ్ళ తెలివికి అభినందిస్తారని యెదురు చూసిన అరుణ ఆశ్చర్యపోయింది.

ఆ విషయాన్ని మిగిలిన మగవాళ్ళంతా చాలా నిర్లిప్తంగా విన్నారు. అదో పెద్ద విషయం కానట్లు దానిని పట్టించుకోకుండా మిగిలిన వివరాలు అడిగారు. ముగ్గురూ తాము రాసుకొచ్చిన నోట్సు చూపించారు.

"ఈ సారి యీ విషయం గురించి ప్రధాన వ్యాసం అరుణగారు రాస్తే బాగుంటుందేమో" అన్నాడు కృష్ణమూర్తి.

"అమ్మో- నేనా- నాకురాదు" అంది గుండెల మీద చేయి వేసుకొని నిజంగానే భయపడుతూ !

అరుణ భయం చూసి అందరూ నవ్వారు.

"మీరు తెలుగు లెక్చరరు అయివుండి తెలుగులో రాయమంటే చిన్నపిల్లలా భయపడుతున్నారేమిటి" అన్నాడు కేశవరావు.

"తెలుగు లెక్చరర్ని అయితే యే నన్నయ గురించో, తిక్కన గురించో పోనీ శ్రీశ్రీ గురించో రాయమంటే రాస్తానుగానీ ఈ విషయం గురించి నేనేం రాయగలనండీ."

"మీరు రాయగలరండీ. ప్రస్తుతం పత్రికలో అంతా కృష్ణమూర్తే రాస్తున్నాడు. అట్లా వొక్కళ్ళే రాయటం మంచిది కాదు" అన్నాడు సుబ్బారావు.

"పత్రిక క్షేమం దృష్ట్యా అది మంచిదేనండీ" అంది అరుణ. అందరూ నవ్వారు.

"ఒకరకంగా అది మంచిది కాదు. కృష్ణమూర్తికి యే జబ్బో చేస్తే పత్రిక ఆగిపోవాల్సిందేనా?" సూర్యనారాయణ అన్నాడు.

"కృష్ణమూర్తిగారికి జబ్బుచేస్తుందని యెందుకు గాని, నేను రాయగలిగింది రాస్తాను. అవి పనికొస్తే వేసుకోండి. లేకపోతే మళ్ళీ రాసుకోండి" అంది అరుణ.

అందరూ ఒప్పుకున్నారు.

అరుణ పగలంతా తిరుగుడుతో అలసిపోయినా ఇంటికి రాగానే పాప అలక తీర్చక తప్పలేదు. అమ్మ ఆలస్యంగా వచ్చినందుకు అలిగింది పాప. పాప అలకతీర్చి పాలు తాగించి స్నానం చేయించింది. కమలమ్మ గారికి వస్తానంటే పంపించి, పాపకు కథ చెబుతూ పనంతా పూర్తిచేసింది.

పాప నిద్రపోయాక తాను సేకరించి తెచ్చిన నోట్సు టేబిల్ మీద కనపడుతుంటే దానివంకే చూస్తూ నిద్రపోయింది.

మర్నాడు పదకొండింటికే ప్రకాశం ఊరునుంచి వచ్చాడు.

పెళ్ళి కబుర్లన్నీ ఉత్సాహంగా చెబుతుంటే అరుణకూడా మామూలుగా విన్నది. ప్రకాశం తనుచేసే పనులను కోపగించుకోవటం, తాను ఆ పనులు చెయ్యటం, కొన్నాళ్ళు ప్రకాశం కోపంగావుండి తర్వాత మామూలవటం ఇవన్నీ తప్పవని అరుణకు అనిపించింది. నెమ్మదిగా దానికే సిద్ధపడుతోంది అరుణ మనసు.

సోమవారం రాత్రి అరుణ రాసుకోవాలని ప్రయత్నించిందిగాని ప్రకాశం కుదరనివ్వలేదు. పదకొండింటిదాకా ఏవో కబుర్లు చెబుతూనే ఉన్నాడు. అరుణ కూడా బద్ధకంగా ఆ కబుర్లు వింటూ నిద్రపోయింది.

మంగళవారం రాత్రి తొమ్మిదిగంటలకు ఆ నోట్సులు ముందేసుకుని కూర్చుంది అరుణ.

ప్రకాశం, పాప తొందరగా నిద్రపోయారు.

మొత్తం చిందరవందరగా ఉన్న విషయాలన్నీ చదివి యే విషయం తర్వాత యే విషయం వస్తే బాగుంటుందో ఆలోచించి ఆ ప్రకారం ఆ నోట్సులో విషయాల పక్కన నంబర్లు వేసుకుని ఒక పద్ధతికి తెచ్చేసరికి పదకొండయింది. అంత సేపు ఒక

విషయంమీద అంత శ్రద్ధగా కేంద్రీకరించే అలవాటు లేకపోవటంవల్ల అరుణ ఇక మరి పనిచెయ్యనని మొండికేసింది

తలను రెండు చేతుల్లోనూ పట్టుకుని ప్రకాశంవైపు చూస్తే అతను హాయిగా నిద్రపోతున్నాడు. వేడిగా టీ తాగితే బాగుండుననిపించింది. మళ్ళీ టీ పెట్టుకోవాలంటే బద్ధకంగానూ అనిపించింది. ప్రకాశం కాస్త టీ చేసి తెస్తే ఎంత బాగుండునని పించి తన ఆలోచనకు తనకే నవ్వొచ్చింది.

ప్రకాశం ఇంత శ్రద్ధగా ఒకపనిచేస్తుంటే నన్ను నిద్రపోనిస్తాడూ ? అసలు నేను నిద్రపోతానూ ? ప్రకాశానికి కావాల్సినవన్నీ అమర్చిపెట్టనూ ?

కానీ.... ప్రకాశం తనకు అలా చెయ్యాలనుకోవటం దురాశగా కనబడు తోంది.

ఎందుకని ?

అది నాకే దురాశగా కనపడేంతగా మా ఇద్దరి సంబంధం మారిపోయిందేం ?

ప్రకాశం నా విషయాలన్నిటిలో తోడుగా వుంటే-అనక్తిగా వుంటే ఎంత బాగుంటుంది ?

అరుణ నిట్టూర్చింది.

అది జరగదు.

జరగని విషయాన్ని గురించి ఆశాంతి పెంచుకోవటం అనవసరం.

అరుణ లేచి వంటింట్లోకి వెళ్ళి టీ పెట్టుకుని తాగి మళ్ళీ రాతపనిలో పడింది.

మూడవుతుండగా ఆ వ్యాసానికి ఒక రూపం ఇచ్చి పడుకుంటే నిద్రపట్ట లేదు. రాసిన విషయాలే మనసులో తిరుగుతూ గందరగోళం చేశాయి. ఆ ఆలోచనలతో నిద్రపట్టే సమయానికి పాలుపోసే అబ్బాయొచ్చి తలుపు కొట్టాడు. పాపకూడా లేచి కూచుంది.

అరుణ బద్ధకంగా లేచి మళ్ళీ పనిలో పడిపోయింది.

సాయంత్రం అరవుతోంది.

ప్రకాశం రాలేదని ఎదురుచూస్తూ, పాపతో కబుర్లు చెబుతోంది అరుణ

పాప మాటలకు నవ్వుతూ అరుణ పక్కనే కూచుంది కమలమ్మ.

పాప కబుర్లు మాని డాన్సు మొదలెట్టింది. రోజూ టీవి చూడటంవల్ల పాప డాన్సు అనుకూ గంతులెయ్యటం, అందరూ నవ్వటం మామూలే.

"నాకూ డాన్సు నేర్పించాలత్తయ్యా" అంది అరుణ పాపవంక మురిపెంగా చూస్తూ.

"డాన్సుకన్నా సంగీతం నేర్పితే మంచిదమ్మాయీ" అంది కమలమ్మ.

"ఎందుకని"

"డాన్సు నేర్పితే ఒక జీవితమంతా అదే సాధనగా చెయ్యాలమ్మా. ఒకసారి జనంముందు డాన్సు చెయ్యాలంటే ఎంత హడావుడి! ఎంత తతంగం! చాలామంది చిన్నప్పుడు డాన్సు నేర్చుకుని పెద్దయ్యాక ఇక దాని సంగతి మర్చిపోతారు. సంగీతమంటే అది వేరు. మనం ఒక్కళ్ళం కూడా పాడుకున్నా పాడుకోవచ్చు. పాపది మంచి గొంతు. సంగీతం నేర్పించుదామమ్మా"

అరుణ నవ్వుతూ "మీరు ప్రతి విషయం చాలా బాగా ఆలోచిస్తారత్తయ్యా. మీరు చదువుకుంటే సమాజానికెంత మేలు జరిగేదో" అంది.

"మనం చదువుకుంటే మనకే మేలు. ఎవరికేం ఒరగబెడతాం. సంపాదించుకుంటాం. తింటాం. పొలం చేయించి నేనూ చాలా సంపాదించానమ్మా. ఎంత సంసారాన్ని ఈదాను చదువుంటే అంతకన్న ఎక్కువ సంపాయించే దాన్నా"

"సంపాదన అని కాదులే అత్తయ్యా - నలుగురికీ మంచి మాటలు చెప్పి సాయంచేసేవారు."

"మంచి మాటలు చెప్పటానికి చదవాలేమిటి ? సాయంచేసే బుద్ధి ఉండాలి."

అరుణ యేదో అనబోతున్నంతలో 'అరుణా' అంటూ కేకేస్తూ ప్రకాశం వచ్చాడు. అతని ధోరణి చూసి ఇద్దరికీ నోటమాట రాలేదు.

"పిలుస్తుంటే పలకవేం" గద్దిస్తున్నట్లే అన్నాడు.

"ఏంటి" మెల్లగా అడిగింది అరుణ. ఆమెకు విషయం కొంత అర్థమైంది.

"నువ్వు పోయిన శనివారం ఎలక్ట్రానిక్ కంపెనీలకు వెళ్ళావా ?"

"వెళ్ళాను"

"ఎందుకు"

"పత్రికకోసం. అక్కడ పనిచేసేవాళ్ళ గురించి పత్రికలో రాయటానికి."

"దేశోద్ధారకురాలు బయల్దేరింది. నాతో చెప్పలేదేం ? ఒద్దన్నపని ఎలాగూ చేస్తావు. కనీసం చెప్పొచ్చుగా"

"ఆ విషయాలేవీ చెప్పొద్దన్నావుగా"

"ఔను— నామాట కూడా తప్పకుండా పాటించే పరమ పతివ్రతవుగదూ. చెప్పొద్దు అనగానే మానేశావు. మరి వెళ్ళొద్దు అనగానే వెళ్లడం మానెయ్యలేదేం?"

"ప్రకాశం — నువ్వనవసరంగా ఎక్కువ మాట్లాడకు" అరుణ కోపంగా అంది.

"ఏంట్రా - ఏంటా చిందులూ శివాలూ" కమలమ్మ కల్పించుకోక తప్ప లేదు.

"మొన్న శనివారం యీవిడగారు వెళ్ళి ఆ కంపెనీలన్నీ తిరిగొచ్చిందట. మా ఫ్రెండొకడు అక్కడ చిన్న కంపెనీ నడుపుతున్నాడు. ఇవాళ వాడు 'మీ ఆవిడిలా వచ్చింది - ఎందుకు, ఏమిటి ? ఆవిడ తెలుగు లెక్చరర్ గదా - ఎలక్ట్రానిక్స్ మీద రిసెర్చ్ ఏమిటీ' అనడుగుతూంటే నేను వెర్రిముఖం పెట్టుకు నుంచోవాల్సి వచ్చింది. నిజంగా నేనో వెధవనై పోయాను ఇంట్లో"

కమలమ్మకు ఏం మాట్లాడాలో తెలియలేదు.

"అరుణా-ఇక ఈ విషయం తేల్చెయ్. నువ్వా తిరుగుళ్ళూ, మీటింగులూ మానేస్తావా ? లేదా? చెప్పు" ఇక ఆ విషయం అక్కడే ఆ నిముషానే తేల్చేట్టు మాట్లాడాడు.

అరుణ ఏమీ మాట్లాడలేదు.

"చెప్పు. చెప్పవేం. నేనింక ఈ గొడవలు భరించలేను. మానేస్తావా ? లేదా ?"

చిన్నపిల్లను బెదిరించినట్టు బెదిరిస్తున్న ప్రకాశాన్ని చూస్తూ స్థిరంగా అంది అరుణ.

"మానెయ్యను"

"మానెయ్యవూ—" ప్రకాశం చెయ్యిపైకి లేచింది.

కమలమ్మ ప్రకాశం చెయ్యి పట్టుకుని, "చాల్లే ప్రతాపం— పో అవతలికి" అని ప్రకాశాన్ని గదిలోకి నెట్టింది.

బిక్కచచ్చినట్లు నిలబడిన పాప నెత్తుకుంది.

"అమ్మాయ్-నీకూడా అంత పంతం పనికిరాదు. వాడికిష్టంలేని పనులు చెయ్యటమెందుకూ ? ఈ గోలంతా ఎందుకూ ?" అరుణ కమలమ్మ మాటల్ని విని పించుకోకుండా అక్కడే కూలబడింది.

"కొట్టటానికి సిద్ధమయ్యాడు.

అతనికి కిష్టంలేని పనిచేస్తే కోపగించుకుంటాడు. తిడతాడు. కొడతాడు.

ఎట్లాగైనా ఆ పని మాన్పించాలని చూస్తాడు.

తిట్టనీ, కొట్టనీ, తానుమాత్రం ఆ పని మానదు.

ఇదెక్కడికి దారి తీస్తుంది ?

ప్రకాశాన్నిక తాను ప్రేమించగలదా ?

ఇవన్నీ మానెయ్యగలదేమో—

అతను చెప్పినట్లు వినగలదేమో—

స్వేచ్ఛ లేకుండా బతకగలదేమో—

కానీ ప్రకాశాన్ని మాత్రం ప్రేమించలేదు." అరుణకు దుఃఖం గుండెల్లోంచి తన్నుకొచ్చింది.

అరుణ ఏడుస్తుంటే కమలమ్మ విసుక్కుంది.

"చిన్నపిల్లముందు నువ్వేడిస్తే ఎలా ! చూడూ, ఇదీ ఎలా బిక్కముఖం పెట్టిందో లే-లేచి దీనికి అన్నంపెట్టు" అంటూ అరుణను లేపదియ్యబోతే అరుణ ఆమె చెయ్యి విడిపించుకుంది.

"మీరు పెట్టండత్తయ్యా" అని లేచి వెళ్ళి గదిలో పాప మంచంమీద పడుకుంది.

అరుణ గదిలోకి రాగానే ప్రకాశం బైటకెళ్ళిపోయాడు.

అరుణ ఆలోచనలు లేకుండా పిచ్చి పట్టినట్లు ఏడ్చి ఏడ్చి ఎప్పటికో నిద్రపోయింది.

వారం గడిచినా ప్రకాశం అరుణతో మాట్లాడలేదు. అరుణా ప్రకాశాన్ని పలకరించలేదు.

ఈ మౌనం ఎప్పటికి ఎట్లా తెగుతుందా అని ఎవరికి వారు మనసులో మథనపడుతున్నా పైకి మామూలుగానే ఎవరి పనులు వాళ్ళు చేసుకుపోతున్నారు.

అరుణ తప్పు ఒప్పుకుంటే క్షమించటానికి సిద్ధంగా ఉన్నాడు ప్రకాశం. కొంత ఆలస్యంగానైనా తప్పు ఒప్పుకుంటుందనే నమ్మకంతో కూడా ఉన్నాడు.

అరుణ మనసు నిరామయంగా ఉంది. ప్రకాశంమీద తనకు ప్రేమలేదు, పోయింది అన్న విషయం స్పష్టం చేసుకోవటమే పని అన్నట్లుగా ఆ విషయం గురించి ప్రతి నిమిషం ఆలోచిస్తోంది.

ప్రకాశం తనని ప్రేమించాడంటే తన శరీరాన్ని ప్రేమించాడు.

తను కోరుకున్న స్వేచ్ఛ అతనికి అర్థం కాలేదు.

తన కిష్టమైన విషయాల పట్లా, తన అభిప్రాయాల పట్లా అతనికి గౌరవం లేదు.

అతన్ని తానెట్లా ప్రేమిస్తుంది ?

కానీ తను అసలు ప్రకాశంలో ఏం చూసి ప్రేమించింది ?

అప్పటికి తనకు మాత్రం ఏం అభిప్రాయాలున్నాయి.

ప్రకాశం తనని ప్రేమిస్తున్నాడు అన్న విషయాన్ని తాను ప్రేమించింది.

తాను ప్రకాశాన్ని ప్రేమించలేదు.

ప్రకాశం ప్రేమను ప్రేమించింది.

ప్రకాశాన్ని ప్రేమించటానికి తనకు ప్రకాశం గురించి ఏమీ తెలియదు.

సరదాగా కబుర్లు చెప్పుకోవటం, సినిమాలకూ షికార్లకూ తిరగటం తప్ప ప్రకాశానికి జీవితం గురించి ఉన్న అభిప్రాయాలు తనకు తెలియవు.

అలాగే ప్రకాశానికీ తన గురించి ఏమీ తెలియదు.

మా ఇద్దరిదీ ప్రేమకాదు.

అసలెప్పుడూ మేం ప్రేమించుకోలేదు.

వెయ్యి రకాలుగా ఈ విషయాన్ని మనసులో తిప్పుతూ చిత్రహింస పడింది అరుణ.

అరుణ రాసిన వ్యాసం "వెలుగు" పత్రికలో వచ్చింది.

చాలా నిర్లిప్తంగా ఆ వ్యాసాన్ని చూసింది.

దీన్ని చూసి ప్రకాశం సంతోషించడు.

ఇది ప్రకాశానికి అర్థంకాదు. అర్థం చేసుకునే ప్రయత్నం చెయ్యడు.

ఈ రచన తానెంత ఉత్సాహంగా రాసింది. ఇది రాసేప్పుడు తనలో జీవశక్తి ఎంత వేగంగా ప్రవహించింది, తనకెంత తృప్తి కలిగింది—ఇవేవీ ప్రకాశానికి అర్థంకావు.

ప్రకాశాన్ని తానెట్లా ప్రేమించ గలుగుతుంది ?

ఈ ధోరణిలో అరుణకు పిచ్చెక్కిపోతోంది.

లైబ్రరీలో పుస్తకమయితే కళ్ళముందు ఉంది. కాని ఆ పుస్తకంలోని ఒక్క అక్షరం కూడా అరుణ మెదడులోకి ఎక్కడం లేదు.

కేశవరావు తన దగ్గరకు రావటం చూసినా ఏమీ చలనం లేకుండా అలాగే కూచుని ఉంది.

కేశవరావు 'వెలుగు' పత్రిక అరుణకు యిచ్చాడు.

"అరుణగారూ, ఆదివారం పత్రిక గురించి సమీక్షించుకుందాం వస్తారుగా" అన్నాడు.

అరుణ సమాధానం చెప్పకుండా వెర్రిగా కేశవరావు ముఖంలోకి చూస్తూ వుండిపోయింది.

"అరుణగారూ, యేంటలా వున్నారు, వొంట్లో బాగాలేదా ?"

అరుణ హఠాత్తుగా అంది.

"కేశవరావుగారూ, యివాళ మీ ఇంటికి వస్తానండి"

కేశవరావు ఆశ్చర్యపడి, వెంటనే తేరుకుని "అలాగే రండి. తప్పకుండా రండి. సాయంత్రం వెళదాం" అంటూ క్లాసుకి వెళ్ళిపోయాడు.

అరుణకు యేదో ఆలోచించాలని వుంది గానీ యేమీ ఆలోచించకుండా పుస్తకం వంకే చూస్తూ కూచుంది. కాలేజీ అయ్యాక కేశవరావు కోసం చూస్తే కనిపించలేదు. ఇంటికి తీసికెళ్తానన్న విషయం మర్చిపోయాడేమోననుకుని దల్గా యింటి కెళ్ళింది.

7

మర్నాడు కేశవరావు అసలా విషయమే ఎత్తకపోయేసరికి ఆశ్చర్యమనిపించింది. ఈ మనిషికింత మతిమరుపేమిటనుకుంటూ మళ్ళీ తనే అడిగింది.

"నిన్న మీ యింటికి తీసికెళ్తానని ముందే వెళ్ళిపోయారేం ?"

"ఏదో పనిలోపడి మర్చిపోయానండీ-సారీ" కాస్త తడబడుతూ క్షమాపణ చెప్పినట్లు చెప్పాడు కేశవరావు.

"ఫరవాలేదులెండి. ఇవాళ వెళదాం" అంది అరుణ.

సాయంత్రం కేశవరావు అరుణని ఆటోలో తనింటికి తీసికెళ్ళాడు. బస్‌లో వెళ్దామన్న అరుణమాట విన్పించుకోలేదు. ఆటో దిగి లోపలకు వెళ్తూనే "ఏమే-ఇదిగో నిన్నే- ఏం చేస్తున్నావు" అంటూ ఓ కేకపెట్టాడు.

సమాధానంగా లోపల గదిలోంచి ఒకావిడ బయటకొచ్చింది.

"ఈవిడే మా ఆవిడ" నీరసపు నవ్వొకటి నవ్వాడు. ఆవిడ నమస్కారం చేసింది.

కేశవరావు భార్యని పేరుతో ఎందుకు పిలవలేదా అనుకుంటూ "మీ పేరేమిటండీ" అంది అరుణ.

"మురళీ అండీ" అందావిడ సిగ్గుపడుతూ.

"ఎంత చక్కని పేరండి" అంది అరుణ చటుక్కున.

ఆవిడ యింకాస్త సిగ్గుపడింది.

"ఈవిడ అరుణగారు. మా కాలేజీలో లెక్చరరు" అని అరుణను పరిచయం చేశాడు.

'కూచోండి' అంటూ అరుణను కూచోబెట్టి ఆవిడ వంటింట్లోకి వెళ్ళింది.

అరుణ కాసేపు మౌనంగా కూచుని "ఆవిడ ఏదో చేస్తున్నట్లున్నారు, వద్దని చెప్పండి" అంది.

"ఏం చేస్తుంది. కాసిని టీ పెడుతుంది" అని "ఇదిగో టీ కాసేపాగి పెడుదువుగానిలే, యిలారా" అని పిల్చాడు.

మళ్ళీ 'యిదిగో' అన్న పిలుపువిని అరుణ ఆశ్చర్యపోయింది.

"నేవెళ్తాలెండి" అంటూ కేశవరావు వారిస్తున్నా వినకుండా వంటింట్లోకి నడిచింది.

మురళి టీ పెడుతున్నదల్లా వెనక్కి తిరిగి "అయ్యో మీరొచ్చారేమిటండీ- అయిపోయింది. నే వస్తూనే వున్నా" అంటూ హడావుడి పడింది.

"వంటిల్లు చక్కగా సర్దుకున్నారు. ఎంత శుభ్రంగా వుంచారో! మీ డ్రాయింగురూంకీ వంటింటికీ తేడా లేకుండా వుందండి" అంది అరుణ.

"దానికి చేతనైన పని అదేగా. అదికూడా చెయ్యలేకపోతే అదెందుకంటా" అన్నాడు వెనకగా వచ్చిన కేశవరావు.

అరుణ విచిత్రంగా కేశవరావువంక చూసిందిగానీ అతనాచూపు పట్టించుకోలేదు.

"పదండి. నే తెస్తున్నా" అంది మురళి.

"రండి" అన్నాడు కేశవరావు.

ముగ్గురూ టీలు తాగుతుండగా కేశవరావుని ఎవరో పిల్చారు. ఇప్పుడే వస్తానంటూ సగం తాగిన కప్పు వదిలేసి వెళ్ళాడు కేశవరావు.

"ఇదేవరసండి- పదినిముషాలు కూడా తిరిగ్గా యింట్లో కూర్చోరు" నొచ్చుకుంటూ కప్పు మీద మూతపెట్టింది మురళి.

"ఆయన చాలా మంచిపనులు చేస్తారు గదండీ" అంది అరుణ మెచ్చుకోలుగా.

"ఏం పనులు చేస్తారండీ" ఆసక్తిగా అడిగింది మురళి.

అరుణ ఆశ్చర్యంగా మురళివంక చూసింది. మురళి ముఖంలో నిజాయితీతో కుడిన ఆసక్తి తప్ప నవ్వో, వేళాకోళమో కనిపించలేదు.

"ఆయనేం చేస్తారో మీకు తెలియదా ?"

"నిజంగా తెలియదండి. ఆయన నాకేం చెప్పరు."

మురళి ముఖం చూస్తుంటే అరుణకు ఏమీ అర్థంకాలేదు.

"పత్రిక సంగతి తెలియదా ? మీరు 'వెలుగు' పత్రిక చూడటంలేదా ?"

"ఏం పత్రికండీ ?" మురళి అమాయకంగా అడుగుతుంటే అరుణ నమ్మలేనట్లుగా చూసింది.

బాగ్‌లోనుంచి పత్రికతీసి మురళికి యిస్తూ "ఈ పత్రిక మీరు చూడలేదా ?" అనడిగింది.

"లేదండీ"

"కేశవరావుగారు యీ పత్రిక యింటికి తీసుకురాలేదా"

"తెలియదండీ. ఆయన కాగితాలూ, పుస్తకాలూ అన్నీ ఆ బీరువాలో పెట్టి తాళం వేస్తారు. పిల్లలు పాడుచేస్తారనీ, ఎవరన్నా తీస్తారనీ అందులో పెట్టారేమోనండి".

"ఈ పత్రికపనంతా కేశవరావుగారే చూస్తున్నారు" అంతకంటే ఏం మాట్లాడాలో తెలియలేదు అరుణకు.

"మీరు పుస్తకాలు చదవరా ?" కాసేపాగి అడిగింది అరుణ.

"నాకు తీరిక దొరకదండీ. పైగా అంత చదవాలనీ వుండదు. ఇంటిపనీ, పిల్లల పనే సరిపోతుంది. ఉదయం ఆయన కాలేజీకి వెళ్ళేదాకా ఆయనవెంట వెంటనే తిరగాలి. ఆయనకు ఎప్పుడేం కావాలో అది చేతికందకపోతే తగనిచిరాకు".

"కేశవరావుగారు మీకేం సాయం చెయ్యరా ? "

"సరే- ఆయన సంగతి మీకు తెలియదు. ఇటు పుల్లతీసి అటు పెట్టరు. కొంతమంది మగాళ్ళు ఎంతపని చేస్తారో. ఈయనకి బ్రష్ మీద పేస్టెయ్యటం దగ్గర్నించీ నేను చెయ్యాల్సిందే. కనీసం బజారునుంచి సరుకులన్నా తెచ్చివ్వరు. సమస్తం నే తెచ్చుకోవాల్సిందే. మళ్ళీ దేనికీ లోటు వుండగూడదు. ఇవాళ పొద్దున సబ్బాయి

పోయింది. పథ్యాపథ్యం చెప్తాను, సున్నిపిండితో చేసెయ్యండి అని కొత్త పళ్ళెంలో వేసిచ్చాను. ఇక చూసుకోండి! ఆ సున్నిపిండంతా నేలమీద పోసి నా నిర్లక్ష్యానికి నానాపేర్లూ పెట్టి వట్టినీళ్ళు గుమ్మరించుకొని వెళ్ళారు."

మురళి ఈ విషయాలన్నీ మురిపెంగానే చెబుతోంది. కేశవరావుని విమర్శిస్తున్నట్లు గాకుండా కేశవరావు లీలలగురించి తన్మయత్వంతో మాట్లాడుతున్నట్లే చెబుతోంది.

అరుణ తల తిరిగిపోయింది.

కేశవరావు పప్పులేదని భార్యను తిడతాడు. కొడతాడు కూడానేమో. ఆ వూహకే వులిక్కిపడింది.

అంతలో కేశవరావు వచ్చాడు.

"ఏంటే, బాగా బోరుకొడుతున్నట్టున్నావు ఆవిడకు" అని మురళిని కసిరాడు.

"ఆవిడ మన పత్రికే చూడలేదంటున్నారు" అరుణ వుండబట్టలేక అన్నది.

"దానికవన్నీ పట్టవులెండి. ఎంతసేపూ వంటగదిలో కూచోమంటే కూచుంటుంది" కేశవరావు నిర్లక్ష్యంగా అన్నాడు.

అతని ధోరణి అరుణకు చాలా చిరాకనిపించింది. "నే వెళ్తానండీ" అంటూ లేచింది.

"అదేంటి ఇప్పుడే-మా పిల్లల్ని చూడకుండానే."

"ఔనూ-మీ పిల్లలేరి ?" పిల్లల్ని గురించి అడక్కుండా కూచున్నందుకు తిట్టుకుంటూ అంది అరుణ.

"ఆటలకని గ్రౌండుకెళ్ళారు. వచ్చే వేళయింది" అంది మురళి.

"ఈసారి వచ్చినప్పుడు చూస్తాలెండి. నాకిప్పుడు పనుంది. వెళ్ళాలి" అంటూ బయల్దేరింది అరుణ.

కేశవరావు మళ్ళీ ఆటో పిల్చి ఆటో అతనికి డబ్బులు కూడా యిచ్చి అరుణను యెక్కించాడు.

ఇంట్లో అశాంతిని భరించలేక, ఆదర్శంగా వుండే వాతావరణంలో కాసేపు గడపాలని కేశవరావు యింటికి వెళ్ళింది అరుణ.

కేశవరావు భార్యను గౌరవంగా చూస్తాడనీ....

భార్యాభర్తలిద్దరూ అనేక విషయాల గురించి మాట్లాడుకుంటారనీ....

కేశవరావు పత్రిక కోసం చేస్తున్న పని చూసి ఆవిడ గర్వపడుతుందనీ...

వాళ్ళిద్దర్నీ చూసి తను శాంతి పొందవచ్చనీ....

ఈ ఆలోచనలన్నిటితోనూ అరుణ కేశవరావు యింటికి వెళ్ళింది.

ఇవన్నీ యిలాగే వుంటాయని అరుణకెంత నమ్మకమంటే యిప్పుడు జరిగిన విషయాల్లో యే వొక్కటైనా జరగొచ్చనే అనుమానమే రాలేదు.

'కేశవరావుకి భార్యంటే గౌరవంలేదు.

భార్యని పేరుపెట్టి పిలవడు.

ఇతరుల దగ్గరకూడా 'అదీ, యిదీ' అంటాడు.

అతను చేసే పనుల గురించి భార్యకేమీ చెప్పడు.

భార్య చేత సేవలు చేయించుకుంటాడు.

ఆ సేవల్లో లోపం జరిగితే తిడతాడు.

కొడతాడు కూడా నేమో....,

అరుణకు వూపిరాడనట్లనిపించింది. ఎలా కుదురుతుంది ?

బైట జరిగే అన్యాయాల గురించి అంత ఆరాటపడే వాడు భార్య గురించి యెందుకు ఆలోచించడు ?

భార్యకవన్నీ యెందుకు చెప్పడు ?

ఆవిడ నెందుకు మీటింగులకి తీసుకురాడు ?

ఆవిడ కిష్టంలేక రాకపోతే అది వేరే సంగతి - కానీ అతను చేస్తున్న పని గురించి ఆవిడకు చెప్పకపోవటం, అతని అనుభవాలు పంచుకోకపోవటం యెంత అన్యాయం !

ప్రపంచాన్ని గురించీ మనుషుల గురించీ తెలుసుకోవటం చాలా బాగుంటుం దని కేశవరావు అన్నమాట గుర్తొచ్చింది అరుణకు.

అతనికి ప్రపంచం కావాలి గాని అతని భార్యకు మాత్రం అతను తప్ప వేరే ప్రపంచం లేదు....అనుకుంటే కేశవరావు మీద ఉన్న గౌరవం పోయిందనిపించింది.

ప్రకాశం తనకు బైటి ప్రపంచం వుండొద్దంటాడు.

కానీ....

అదే సమయంలో అతను కూడా భార్యా పిల్లలూ తప్ప వేరే ప్రపంచం లేకుండా గడుపుతానంటున్నాడు.

కేశవరావు ప్రకాశం కంటే అన్యాయంగా వున్నాడు. అతనికేమో ప్రపంచ మంతా కావాలి. భార్యకు మాత్రం అతనే ప్రపంచం.

ఎంత అన్యాయం ?

అరుణ మనసు వుడికిపోయింది.

మిగిలినవాళ్ళంతా అంతేనా ?

కాకపోతే తమ భార్యల్ని యెందుకు యీ పనిలోకి రానివ్వరు ?

తనలాంటి వాళ్ళని ఒప్పించి యీ పనిలోకి దించిన వీళ్ళు భార్యల్ని ఒప్పించలేరా ?

పోనీ కనీసం భార్యల్ని గౌరవంగా చూడలేరా ?

ఆదివారంనాడు మీటింగుకి వెళ్ళబుద్ధిరాలేదు అరుణకు.

శనివారం రాత్రి కమలమ్మ పక్కనానబెట్టబోతుంటే "రేపు మీటింగుంది అత్తయ్యా. పెందలాడే వంట చేసేస్తాను. టిఫెన్ పని వొద్దులే" అని చెప్పింది.

కమలమ్మ "ఏం మీటింగులో యింట్లో రావణకాష్టం వెలిగించుకుని" అని గొణుక్కుంది.

ప్రకాశం కోపం పట్టలేక చేతిలోవున్న గ్లాసు గిరాటేసి వెళ్ళాడు. అరుణ వాటినేమీ పట్టించుకోలేదు. కానీ తీరా పుదయం లేవాక, మీటింగుకి వెళ్ళి కేశవరావు మాటల్ని విని యెప్పటిలా ఇన్స్పైర్ అవలేననిపించింది.

'అవన్నీ వుత్తమాటలు. నిజాయితీలేదు. తనకొకపని యిష్టమోలేక అపని చేస్తూ దేశాన్ని వుద్ధరిస్తున్న తృప్తి పొంది మిగిలినవాళ్ళకంటే గొప్పవాడిననుకుంటాడో- అంతేగాని నిజంగా అతనికి ఆర్తిలేదు. ఉంటే భార్యనలా చూడడు. ఇన్ని విషయాలు తెలిసిన అతనికి భార్యని మనిషిలా చూడాలని తెలియదా ? అతని అసలు స్వభావం భార్యదగ్గరే బైటపడుతోంది'.

ఈ ఆలోచనలతో అరుణ పని ముగించి స్నానం చేసి పాపకు అన్నం పెట్టింది.

ప్రకాశం [illegible] కమలమ్మచేత అన్నం పెట్టించుకొని తిన్నాడు. పుస్తకమేదో పట్టుకొని హాల్లో సోఫామీద పడుకున్నాడు.

అరుణ భోజనం చేసి పాపకు కథలు చెప్పి నిద్రపుచ్చి తానూ అలాగే పడుకుంది.

అరుణ మీటింగుకి వెళ్ళనందుకు ప్రకాశం కమలమ్మా యిద్దరూ సంతోషించారు.

అరుణ మామూలుగా వుంది. లోపల్లో మండుతుంది అనుకుంటే ప్రకాశానికి మనసంతా తేలిక పడింది.

అరుణకి పిచ్చి పోయిన తర్వాత హాయిగా కాలం గడిపే రోజులు తల్చుకుంటే ప్రకాశానికి హుషారొచ్చింది. అరుణకి యీ పిచ్చి పోతే చాలు. ఎంతో అపురూపంగా చూసుకుంటాడు. గుండెల్లో పెట్టుకుంటాడు. అప్పటికప్పుడు అరుణని దగ్గరకు తీసుకోవాలనిపించి బలవంతాన ఆ కోరిక అణుచుకున్నాడు. హాల్లోకి గదిలోకి కాలుగాలిన పిల్లిలా తిరుగుతుంటే అతనికి హఠాత్తుగా గుర్తొచ్చింది.

అది ఆగస్టు నెల. ఆ వేళ పదకొండో తారీఖు. ఇంకో నాలుగురోజుల్లో వాళ్ళ పెళ్ళిరోజు.

"అరుణా" మరో ఆలోచన లేకుండా గదిలోకి వెళ్ళాడు.

అరుణ నమ్మలేనట్లుగా ప్రకాశం వంక చూసింది.

నెలరోజులనుంచి ప్రకాశం అరుణా అనిపిల్చి. పిచ్చిగా తన వంకే చూస్తున్న అరుణని చూస్తే జాలి ముంచుకొచ్చింది ప్రకాశానికి.

"అరుణా—ఆగస్టు పదిహేను నాలుగు రోజులే వుంది. ఇవాళ పదకొండు."

అరుణకు ఒక్కసారిగా దుఃఖం ఉబికి వచ్చింది.

అరుణ ఏడుస్తుంటే ప్రకాశం పక్కనే కూచుని ఓదార్చాడు.

"అరుణా, ఇద్దరం తొందరపడ్డాం. ఇక యీ పంతాలొద్దు. నువ్వు మాట్లాడకపోతే నాకు పిచ్చెక్కినట్లుగా వుంది. ఏ—అరుణా—ఊరుకో" అరుణ తలమీద ముద్దు పెట్టుకొంటూ వొళ్ళోకి లాక్కున్నాడు.

అరుణ ఎవరో తరుముతుంటే గట్టిగా పట్టుకున్నాడు. అరుణ మనసంతా ఖాళీగా శూన్యంగా వుంది. అరుణ శరీరం ప్రకాశం స్పర్శకు పులకరిస్తోంది.

జరిగిన దానికి సంతోషించాలో విచారించాలో కూడా తెలియనంతగా మొద్దుబారిపోయింది అరుణ మనసు.

నెల రోజుల నుంచీ ప్రకాశం అంటే ప్రేమ లేదన్న విషయాన్ని పెంచి పోషించిన మనసు — ఇవాళ ప్రకాశం కౌగిలిలో నలుగుతున్న శరీరాన్ని చూసి యేం చెయ్యాలో తెలియక నిశ్శబ్దంగా వూరుకుంది.

మర్నాడు ఉదయం ప్రకాశం హుషారుగా లేస్తే అరుణ లేవకుండా అలాగే పడుకుంది. లేవాలనిపించలేదు.

కాసేపు చూసి కమలమ్మ ప్రకాశం యిద్దరూ వచ్చారు. ఒంట్లో బాగోలేదని చెప్పి మళ్ళీ పడుకుంది. ప్రకాశం ఏమీ అనకుండా కాఫీ తాగి ఆఫీసుకు వెళ్ళాడు.

కమలమ్మ బలవంతంగా టీ తాగించి వెళ్ళింది. టీ తాగి మళ్ళీ అలాగే పడుకుని పన్నెండు గంటలకు లేచింది. ఒళ్ళంతా చికాగ్గా వుంటే స్నానం చేసింది. పాప అన్నం తిని నిద్రపోతోంది. కమలమ్మ బలవంతం మీద అన్నం తిన్నాననిపించి వాకిట్లోకి వచ్చింది అరుణ. కడుపులో తిప్పుతున్నట్లుంటే ఎదురుగా వున్న పాన్ షాప్‌లో వక్కపొడి కొనుక్కుందామని వాకిట్లోకి వచ్చింది. ఎదురుగా కృష్ణమూర్తి.

"ఇదా మీ యిల్లు" అంటూ వెళ్తున్నవాడల్లా ఆగాడు.

"ఔను. యిదే! మీరిటు వచ్చారేమిటి ?" అంది.

"లాయర్‌గారితో పనుండి వచ్చానండి. లాయర్‌గారింటి ఎదురిల్లే మీదని నాకు తెలియదు. మీరు కాలేజీకి వెళ్ళలేదా ?"

కృష్ణమూర్తి అన్ని మాటలు మాట్లాడుతుంటే నవ్వొచ్చింది అరుణకు.

"శలవు పెట్టాను. రండి యింట్లోకి" అంటూ లోపలికి నడిచింది.

"నిన్న మీటింగుకి మీరెందుకు రాలేదు ?" సంజాయిషీ కోరుతున్నట్టుగా వుందతని ధోరణి.

"ఒంట్లో బాగాలేదండి. అందుకని" తప్పుచేసి ఒప్పుకుంటున్నట్టుగా చెప్పిందామె.

"ఇప్పుడెలా వుంది ? అందుకేనా కాలేజీకి శలవు పెట్టారా ?"

"పోనీండి. మీటింగు విశేషాలేమిటి ?" వొద్దనుకుని కూడా ఆ ప్రశ్న అడక్కుండా వుండలేకపోయింది.

"మీ వ్యాసం గురించి మాట్లాడటానికే సరిపోయింది. చాలా బాగా రాశారు. నేనేదో విషయం రాస్తారనుకున్నాను, మీరు చదివే వాళ్ళకు ఆసక్తి కలిగేలా మంచి భాషలో రాశారు. నా మనసుకు చాలా నచ్చింది."

కృష్ణమూర్తి తన రచనను మెచ్చుకుంటుంటే అరుణకు ఎంత నిగ్రహించుకుందామన్నా సంతోషం ఆగలేదు. మనసంతా వెన్నెలలా సంతోషం పాకి వింత కాంతితో వెలిగింది. నిన్నటి నుంచి వున్న దిగులూ, నిరాశ, నిస్పృహా అన్నీ మాయమై ఏ స్వప్నలోకానికో కొత్త ఉత్సాహంతో వచ్చినట్లయింది.

కృష్ణమూర్తి తన రచనను మెచ్చుకున్నాడు. అతను ముఖస్తుతికి చెప్పే మనిషి కాదు. అందరికీ అతని అభిప్రాయాలంటే ఎంతో గౌరవం.

అతనికి నచ్చేలా రాయగలిగినందుకు అరుణకు చాలా సంతోషమనిపించింది.

"ఈసారి పత్రికకి యే విషయం గురించి తీసుకురావాలనుకుంటున్నారు ?" తన ప్రసన్నతను తెలుపుతూనే అడిగింది.

"మెహందీ గురించయితే—"

"మెహందీ గురించా?" నమ్మలేనట్లుగా అంది అరుణ.

"ఔను మీరు మొన్న పేపర్లో చూడలేదా. పోలీసులు కొడుతున్నారనీ, హింసలు పెడుతున్నారనీ మెహందీ వాళ్ళంతా పోలీస్ స్టేషన్ ముందు ధర్నా చేశారుగదా. మనం వెళ్ళి వాళ్ళ విషయాలన్నీ కనుక్కొని పత్రిక తీసుకొద్దాం."

మెహందీ స్త్రీల దగ్గరకు వెళ్ళి మాట్లాడి వాళ్ళ గురించి రాయటం అరుణకు యెలాగో అనిపించింది.

కృష్ణమూర్తి వెళతానంటూ లేచాడు. అరుణ కూడా లేచింది. ఎవరితోనన్నా యీ విషయం చెప్పాలనిపిస్తోంది అరుణకు.

మెహందీకి వెళ్ళటం. వాళ్ళతో మాట్లాడటం— చాలా కుతూహలంగా ఆసక్తిగా అనిపించింది.

'ఐనా తనీ మీటింగులకి వెళ్ళొద్దనుకుంటుంగా—'

కేశవరావు గుర్తొచ్చాడు.

కేశవరావు భార్యని సరిగా చూడకపోతే తాను పత్రిక పనినుంచి తప్పుకోవటం కరక్టేనా? ఏ విషయమూ యెవరితో మాట్లాడటానికి లేదు. ఎవరితోనన్నా తన సందేహాలు చెప్పుకొని సలహా అడిగితే బాగుండుగానీ యెవరూ లేరు. కేశవరావుతో చెప్పుకోవచ్చనుకుంటే అతని స్వభావం బైటపడింది. కృష్ణమూర్తితో అంత పరిచయం లేదు. పైగా అతను ఈ విషయాలన్నిటికీ అతీతుడిలాగ ఉంటాడు.

ఉమ ఉత్తరం రాయలేదెందుకనీ ?

ఉమతో యివన్నీ చెబితే? తనతో మాట్లాడితే బాగుంటుంది. ఉత్తరంలో యివన్నీ రాయటం కుదరదు. ఉమని రమ్మని వెంటనే ఉత్తరం రాయాలి. నాలుగు రోజులు నువ్విక్కడ ఉండాలి. నీతో మాట్లాడాలి. చాలా అవసరం అని రాస్తే ఉమ తప్పకుండా వస్తుంది. అన్ని విషయాలూ ఉమతో మాట్లాడితేగాని తన మనసు తేలికపడదు.

తన సమస్యలన్నిటికీ యేదో పరిష్కారం దొరికినట్లే నిద్రొచ్చింది. సాయంత్రం ప్రకాశం కొత్త బట్టలు తీసుకుని హుషారుగా వచ్చాడు.

"ఇద్దరం కలిసి వెళ్ళి కొంటే బాగుండేదిగాని నీకు బాగోలేదుగా బజారుకి రాలేనంటావేమోనని నేనే తెచ్చేశా. రెండు రోజుల్లో కుట్టించాలి గదా- చూడు నీకు నచ్చాయా !"

ప్రకాశం ఉత్సాహంగా చూపిస్తుంటే నిర్లిప్తంగా చూసింది. అన్నీ బాగున్నాయని చెబితే ప్రకాశం గర్వపడ్డాడు. పాప కొత్తబట్టలు చూసి గంతులేస్తుంటే అరుణకు నవ్వొచ్చింది. పాపను దగ్గరకుతీసుకుని ముద్దు పెట్టుకొంటుంటే-

"అమ్మా జర్వం తగ్గిందా ?" అనడిగింది పాప.

పొద్దుట్నుంచీ తనకు జ్వరంగా వుందనీ, తనని విసిగించకూడదనీ దూర దూరంగా తిరిగిన పాపను చూస్తే అరుణకు గుండెల్లోంచి ప్రేమ పొంగింది.

'తగ్గిపోయిందమ్మా' అంది పాపను గుండెలకు హత్తుకుంటూ.

"అయితే కథచెప్పవా ?" ఆశగా అడిగింది పాప.

"ఇప్పుడా ? పని చేసుకోవద్దూ ?"

"ఎప్పుడూ పనే- కమలమ్మ చేస్తుందిలే" అన్న పాప మాటకు ముగ్గురూ నవ్వుకున్నారు.

ప్రకాశం బట్టలు టైలర్‌కిచ్చి వస్తానని వెళ్ళాడు. అరుణ పాపకు కథలు చెబుతూ పడుకుంది.

మర్నాడు కాలేజీకి వెళ్ళింది.

కేశవరావు పలకరించాడు. ముక్తసరిగా మాట్లాడి తన టేబిల్ దగ్గరకెళ్ళి కూచుంది.

"నిన్న కేశవరావుగారు రెండుమూడు సార్లడిగారు. అరుణగారెందుకు రాలేదండీ అని. మాకేంతెలుసు- తెలిస్తే మీకే తెలియాలిగాని మాకేం తెలుస్తుందండీ అన్నాం మేము."

అదేదో జోకైనట్లు పెద్దగా నవ్వింది విమలకుమారి.

మిగిలిన వాళ్ళంతా ముసిముసినవ్వులు నవ్వారు.

కేశవరావూ తానూ కొంత సన్నిహితంగా వుండటం వీళ్ళందరికీ వేళాకోళంగా, సహించరానిదిగా వుందని అరుణకు తెలుసు. కేశవరావు యేదన్నా మాట్లాడటానికి వస్తే అందరూ చెప్పవాళ్ళకుండా వాళ్ళేనంకే చూస్తారు. చెవులు రిక్కించి వింటారు.

"నాలుగురోజులు నేనూ కేశవరావూ వుదయంనుంచి సాయంత్రం దాకా యిక్కడే నెమ్మదిగా మాట్లాడుకుంటూ కూచుంటే వీళ్ళలో కొందరిచెవులు అయిదారు అంగుళాల పొడవు సాగుతాయి అనుకుని నవ్వుకునేది అరుణ. ఎంత నవ్వుకున్నా పట్టించుకోకుండా వుందామన్నా వాళ్ళచూపులు వాక్కోసారి కంపరం వుట్టేలా వొంటికీ మనసుకీ తగుల్తూనే ఉండేవి.

తన గురించి వీళ్ళందరూ చెడ్డగా అనుకుంటున్నారా అన్న అనుమానం అప్పుడప్పుడూ మనసులోకి వచ్చి అశాంతి రేపేది.

అనుకుంటే అనుకున్నారు అని పూర్తిగా వాళ్ళను తీసెయ్యలేకా, వాళ్ళమాట లకూ చూపులకూ విలువిచ్చి కేశవరావుతో మాట్లాడటం మానెయ్యలేకా నలుగుతుండేది అరుణ.

'నామంచికోసమే నాస్నేహితులు కట్టడి చెయ్యడానికి ప్రయత్నిస్తూ ఉంటుంటారు. వీళ్ళెవరసలు- నామీద వీళ్ళ అధికారమేమిటి' అనుకుని కోపం తెచ్చుకునేది. తన భయమే, తన అశాంతే వాళ్ళలా అవతారం ఎత్తిందని అరుణకే ఒక్కోసారి అర్థమవుతోంది.

ఇవాళ కేశవరావంటే కూడా కోపంగా వుందేమో వీళ్ళ అన్న మాటలకు చిర్రెత్తుకొచ్చింది. బలవంతాన నిగ్రహించుకుని మాట్లాడకుండా ఊరుకుంది.

తరువాతి రోజు కూడా అరుణ కాలేజీలో కేశవరావుతో మాట్లాడకుండానే గడిపింది. మూడు గంటలకు కాలేజీలో క్లాసు తీసుకుని వచ్చేసరికి డిపార్టుమెంటులో కేశవరావూ, కృష్ణమూర్తీ, సుజాతా, భారతీ కూడా వున్నారు. అరుణను చూస్తూనే 'రండి' అంటూ కేశవరావు పైకి లేచాడు. అందరూ వెళ్ళి లైబ్రరీ ముందున్న అశోకచెట్టుకింద నిలబడ్డారు.

"అరుణగారూ—యివాళ పేపరు చూశారా?" కేశవరావు అడిగాడు.

"చూశాను. యేం?" అయోమయంగా అడిగింది.

"సిటీచివరున్న పల్లెటూళ్ళో జరిగిన రేప్ కేసు గురించిన వార్త చదివారా?"

"చదివాను"

"మీరు, ఈ పిల్లలిద్దరూ కలిసి రేపామెను ఇంటర్వ్యూ చెయ్యాలి. మేంకూడా వస్తాంగానీ ఆమె మాతో అన్ని విషయాలూ మాట్లాడలేదు. మీతో అయితే అన్నీ ఫ్రీగా చెప్పగలుగుతుంది."

"రేపా?"

"ఔను. రేపు శలవుగదా. అందరికీ వీలవుతుంది. పొద్దున్నే వెళితే మధ్యాహ్నానికి తిరిగి రావచ్చు. మీరెలాగైనా రావాలి. మీరు లేకపోతే యింటర్వ్యూ కుదరదు. ఈనెల పత్రికలో ఈ కేసు గురించిరాసి జనరల్‌గా రేప్ కేసుల గురించి కొంత రాద్దామనుకుంటున్నాం."

"రేపు పదిగంటల తర్వాతే నాకు కుదురుతుంది" ఆలోచిస్తూ అంది అరుణ.

"పోనీ పదింటికేరండి. పదినించీ మేం బస్‌డిపోలో మీకోసం చూస్తుంటాం. మీరు రాగానే వెళదాం. సాయంత్రానికి తిరిగి రావొచ్చు."

"సరేలెండి. అలాగే వస్తాను" అంటూ డిపార్ట్‌మెంటులోకి వచ్చింది.

అప్పటిదాకా చాలా ఆసక్తికరంగా యేదో మాట్లాడుతున్న వాళ్ళల్లా అరుణను చూసి హఠాత్తుగా మాటలాపేశారు. అందరూ హడావుడిగా యెవరిపనుల్లో వాళ్ల పడినట్లు పుస్తకాలు చూసుకుంటున్నారు. అరుణ మనసంతా పాడైపోయింది. వీళ్ళంతా తనని వేరుగా విచిత్రంగా, యేదో నేరంచేసినట్లు చూడటం నిజంగా తన తప్పే నన్నట్లు దిగులుగా కూచుంది.

'రేపు ప్రకాశానికేమని చెప్పాలి? పెళ్ళిరోజు. రెండురోజులనుంచే వాతావరణం కాస్త మామూలుగా వుంది. ఇప్పుడీవిషయం చెబితే పెద్దగొడవవుతుంది.

ఈ విషయం చెప్పకూడదు. ఇంకేదో కారణం చెప్పి యింట్లోంచి బైట పడాలి.

కొలీగ్ పెళ్ళికి వెళ్ళాలి- సాయంత్రానికి వొచ్చేస్తానని చెప్పాలి. దానికే మనడు సంతోషంగా పంపుతాడు.

కానీ అబద్ధాలు చెప్పాల్సివచ్చిన తన పరిస్థితే ఘోరం.

తప్పదు.

అబద్ధాలు చెప్పినందుకు గిల్టీగా ఫీలవ్వాలి. టెన్షన్ పడాలి.

ఎందుకీ గొడవంతా ?

మానెయ్యలేక పోతున్నదెందుకు. తనెంత టెన్షన్ పడుతూ యీ పనిచేస్తోందో యెవరైనా వూహించగలరా ? మిగిలిన అందరిలాగే ఇస్తున్నా అనుకుంటారు. కనీసం తనకేమన్నా యిబ్బందులుంటాయన్న ఆలోచనకూడా వాళ్లకొచ్చినట్టు లేదు. ఆవిషయం యెవరూ, యెప్పుడూ అడగలేదు. అడిగేంత చనువు యెవరూ తీసుకోరు. వీళ్ళభావాలూ, తన భావాలూ వొకటే గదా- వీళ్ల తనతో స్నేహంగా వుండరెందుకని ? ఏవో గిరిగీసుకుని ఆ గిరిలోపల కూచున్నట్లుంటారు. పనుంటే చెప్పటం, దాని గురించి మాట్లాడటం తప్ప వేరే యేమీ మాట్లాడరు. మర్యాదగా గౌరవంగా చూస్తున్నట్లు వుంటారు గాని వాళ్ళల్లో వొకదానిగా స్నేహంగా వుండరు. వాళ్ళలా వుంటే యీ విషయాలన్నీ చెప్పుకుని కాస్త శాంతి పొందేది. సుజాతా, భారతీ చిన్నపిల్లలు. తనను లెక్చరరుగానే చూస్తారు. 'మేడం' అంటూ గౌరవిస్తారు. ఇక వాళ్ళనలా పిలవొద్దని చెప్పాలి. వాళ్ళతోనన్నా స్నేహం చేసుకోవాలి. ఈ మగవాళ్ల భావాలు వొకటైనా తనతో స్నేహం కలుపుకోలేకపోతున్నారంటే తాను ఆడదవటం మూలంగానేగా. మర్యాదగా చూస్తున్నామని తనను దూరంగా వుంచటం నిజానికి తనకు చిన్నతనం కదూ—'

అరుణ మనసంతా చెప్పలేని అసంతృప్తితో నిండిపోయింది.

అరుణ ఊహించినట్లుగానే కాలేజీకెళ్లిక వెళ్ళడానికి ప్రకాశం యేమీ అభ్యంతర పెట్టలేదు. అరుణ కొత్త చీరలో యిష్టంగా నడుస్తూ బయల్దేరింది. అరుణ వెళ్ళేసరికి అందరూ వచ్చి వెయిట్ చేస్తున్నారు బస్సుకూడా బయల్దేరబోతోంది. ఎక్కారు. బస్సు బయల్దేరింది.

"మీ యింట్లోవాళ్ళు మీరిలా తిరుగుతుంటే అభ్యంతరపెట్టరా ? వాళ్ళకిష్టమేనా ?" అరుణ భారతినీ సుజాతనీ అడిగింది.

ఇద్దరూ నవ్వారు.

అరుణ యీప్రశ్న అడగటం వాళ్ళకెంత సంతోషాన్ని కలిగించిందో ఆ నవ్వులో స్పష్టంగా కనపడింది.

"మేమీ పనుల్లో తిరుగుతున్నామని వాళ్ళకి తెలియనివ్వం. ఏవో అబద్ధాలు చెప్పి వచ్చేస్తాం" సుజాత కొంచెం సిగ్గుపడుతూ చెప్పింది.

"ఏమని చెబుతారు ?" కుతూహలంగా అడిగింది అరుణ.

"ఫ్రెండ్సుదగ్గరకనీ, సినిమాలకనీ, ప్రయివేటు క్లాసులనీ యేవో చెబుతాం."

అందరిదీ వొకే పరిస్థితన్నమాట.

అరుణకు నవ్వొచ్చింది. "ఫ్రెండ్స్ దగ్గరికీ సినిమాలకూ అంటే వొద్దనరా ? వాళ్ళకు అభ్యంతరం వుండదా ?"

"కాస్త గొణిగినా పంపుతారు లెండి" భారతి నవ్వుతూ అంది.

పిల్లలు చెత్తసినిమాలకెళ్ళినా యిష్టమే. ఏ ఫ్రెండ్స్‌తో ఎలా తిరిగినా యిష్టమే. ఇలాంటి మంచిపనులు చేస్తున్నారంటే మాత్రం యిక గడపదాటనివ్వరు. చిత్రం ! తననసలు సినిమాలకూ షికార్లకూ కూడా పంపేవారు కాదుగా !

అరుణ ఆలోచనల్ని ఆపేస్తూ భారతి అంది.

"మా అమ్మానాన్నలు చాలా నయమనుకో. మా క్లాసులో కొంతమంది అమ్మాయిల్ని చూస్తుంటే ఎంత జాలేస్తుందో. కాలేజీకి యింటికి తప్ప యెక్కడికీ వెళ్ళకూడదు. ఐదునిమిషాలు ఆలస్యమైందో నానాగోలా చేస్తారు. సులోచనా పూర్ణా వాళ్ళన్నయ్య ఆమె కంటే రెండేళ్ళు పెద్దేమో—ఇంజనీరింగ్ చదువుతున్నాడు. ఆ అబ్బాయి కూడా పూర్ణమీద పెత్తనం చేస్తాడు".

"సరేలే - మేడం. మాక్లాసులో కల్యాణి అని వొకమ్మాయి వుండేది. ఫస్టియర్లో మాతో బాగా స్నేహంగా వుండేది. వాళ్ళింటికి రెండుమూడుసార్లు వెళ్ళాం. ఒకసారి

సినిమాకెళదామంటే వాళ్ళనాన్న నడిగింది. పంపనన్నాడు. నాలుగోసారి మేం వెళితే యిక మమ్మల్ని తిట్టాడు. మా అమ్మాయిని చెడగొడుతున్నారు. ఇకమీద మా యింటికి రాకండి అంటూ కసిరేశాడు. పాపం కళ్యాణి బాగా యేడ్చింది. తర్వాత మా స్నేహం మానేసింది. మేమేం అనకపోయినా తనే అవమానంగా ఫీలయింది."

తన చరిత్రే మళ్ళీ వింటున్నట్టుగా అవన్నీ విన్నది అరుణ.

"మరి మీరిట్లా యిబ్బందిపడి వస్తున్నారని మన సార్లకు తెలుసా ?"

"తెలియదండి"

"చెప్పకపోయారా ?"

"ఏమోనండి వాళ్ళెప్పుడూ అడగలేదు. ఇవన్నీ చెప్పాలంటే భయం." మొహమాటంగా అంది సుజాత.

అవును వాళ్ళెప్పుడూ అడగలేదు. వాళ్ళు యే టైముకి రమ్మంటే ఈ అమ్మాయిలు ఆ టైముకి వస్తున్నారు. ఎన్ని యిబ్బందులైనా పడి. వీళ్ళకు యిబ్బందులుంటాయి. యిబ్బందులులేని టైములో రమ్మందాం అని పెద్దవాళ్ళకు తోచదు.

వీళ్ళు చెప్పుకోలేరు.

"మీలాగా ఫ్రీగా యెప్పుడుంటామో అనిపిస్తుంది మేడం. డిగ్రీ పూర్తవగానే యేదో వొక ఉద్యోగంలో చేరిపోదామనుకుంటున్నాం" అంది భారతి.

అరుణ నీరసంగా నవ్వింది.

బస్సు దిగి వో కిలోమీటరు నడిచి వూరు చేరారు. అది చాలా చిన్న వూరు. సంగమ్మ యిల్లెక్కడా అంటే యెవరో చూపించారు. చాలా చిన్నపాక. లోపలంతా వొకే గది. బైట కొంత వరండాలాగావున్న మట్టియిల్లు.

వీళ్ళు వెళ్ళేసరికి సంగమ్మ భర్త ఆమెను బైటికి మోసుకొస్తున్నాడు. తోటకూర కాడలా వేళ్ళాడబడి వుందామె. వీళ్ళను చూసి ఆమెను మళ్ళీ లోపలకు తీసికెళ్ళాడు. కేశవరావు అతనితో వచ్చిన పని చెప్పితే అతను-

"అడగండమ్మా- అడగండి. అన్నీ చెబుతుంది. ఎన్ని చెప్పినా యెంత రాసినా జరిగిన అన్యాయం వెనగిపోద్దా తల్లీ" అంటూ భోరున యేడ్చాడు.

"లేచి నిలబడలేక పోతోందమ్మా. డాక్టర్లు ఆస్పత్రినించి తీసుకపొమ్మన్నారు. నిన్న సాయంత్రమే తీసుకొచ్చా. మళ్ళీ దాని బాధ చూడలేక చిన్నాసుపత్రికన్నా తీసుకుపోదామని బైట్తేరా"

"చిన్నాసుపత్రికెళ్ళి డాక్టర్ని తీసుకొద్దాం. ఆవిడనెక్కడ మోసుకెళ్తావు? రా వెళ్దాం" అంటూ కృష్ణమూర్తి వెళ్ళాడు.

అరుణా, సుజాతా, భారతీ లోపలకు వెళ్ళారు. శవంలా పడున్న సంగమ్మను చూస్తే ముగ్గురికీ కళ్ళనీళ్ళొచ్చాయి.

అరుణ వెళ్ళి పక్కనే కూచుంది. సంగమ్మ నిశ్శబ్దంగా యేడుస్తోంది. ఏమని గాలో యెలా పలకరించాలో అర్థం కాలేదు ముగ్గురికీ.

"ఒళ్ళంతా గాయాలతో పచ్చిపుండైపోతే, జీవచ్ఛవంలా పడివున్న ఆమె గాయాలను రేపి, ప్రశ్నలతో గుచ్చి- యెందుకీ పని? ఏం ప్రయోజనం? ఎవరు మారతారని? ఎవరికి తెలియదని? రాసిన విషయాలన్నీ యేమయ్యాయి" అరుణకు విరక్తిలాంటి భావం పుట్టుకొచ్చింది.

"ఎవరమ్మా యీ దుర్మార్గం చేసింది" సుజాత అడిగింది.

'దొర' యెక్కిళ్ళ మధ్యలోనుంచి చెప్పింది సంగమ్మ.

సుజాతా, భారతీ వొక్కో ప్రశ్న వేస్తుంటే సంగమ్మ చెబుతోంది.

దొర యెట్లా యింట్లోకి రమ్మన్నదీ, యెట్లా పైన బడిందీ, వాడూ వాడి స్నేహితులిద్దరూ కలిసి పదిహేనుసార్లామెను రాక్షసంగా యెలా అనుభవించిందీ- రక్తం యెలా వరదలయిందీ, రొమ్ములెలా గాయాలయిందీ, నడుం యెలా విరిగి పోయిందీ- అంతా- అంతా- వివరంగా చెప్పింది సంగమ్మ.

అరుణ యింకో ఆలోచన లేకుండా అదంతా రాసింది.

"మరిప్పుడేం చేస్తావు సంగమ్మా?"

"ఏం చేస్తానమ్మా. పోలీసులు కేసు రాసుకోలేదు. నువ్వు కేసు పెడితే దొర విన్నా నీ మొగుడ్ని చంపేస్తాడు. మాట్లాడకుండా పొమ్మన్నారు. ఆస్పత్రి వాళ్ళు నీ చావు నువ్వు చావమని పంపేశారు. ఇట్టాగే కుళ్ళి కుళ్ళి చస్తానమ్మా-"

అరుణకు దుఃఖం కూడా రానంతగా గుండె ఎండిపోయింది.

"ఇదంతా అద్భుతంగా వ్యాసంగా రాస్తాను. పత్రిక వస్తుంది. అందరూ చదువు తారు. పత్రికకు పేరొస్తుంది. పత్రిక నడిపే వాళ్ళకు పేరొస్తుంది. అరుణగారు వ్యాసం చాలా చక్కటి భాషలో చాలా బాగా రాశారంటాడు కృష్ణమూర్తి. కృష్ణ మూర్తిలాంటి మేథావి నా వ్యాసాన్ని పొగిడాడని మురిసి ముక్కలైపోతాను నేను. సంగమ్మ యిక్కడ కుళ్ళి కుళ్ళి యేడ్చి చచ్చిపోతుంది. దిక్కు లేకుండా చచ్చి పోతుంది. సంగమ్మ భర్తకు పిచ్చెక్కుతుంది. అయినా అందరం హాయిగానే వుంటాం.

"వేడం- వెళదాం" సుజాతా, భారతీ అరుణను బైటికి తీసుకెళ్ళారు.

సంగమ్మ కళ్ళముందు కదలాడుతుంటే కళ్ళు మూసుకుని బస్సులో కూచుంది అరుణ. అట్లాగే కళ్ళి కుళ్ళి ఏడుస్తూంటూ కళ్ళు తెరిక కూడా సంగమ్మే కనిపిస్తోంది.

ఏడుపొస్తే బాగుండు అనుకుంది. ఏడుపు రావటంలేదు. గుండె సీసం గుండులా బరువెక్కింది. సిటీ బస్సు దిగి ఇల్లు చేరేసరికి యేడు గంటలయింది.

ప్రకాశం, పాపా, కమలమ్మ వాకిట్లో నుంచుని యెదురు చూస్తున్నారు.

"ఇంతాలస్యమైందేం అరుణా" ఆతృతగా అడిగాడు ప్రకాశం.

"బస్సులందలా" అంటూ వాళ్ళను తప్పించుకుని బాత్‌రూంలోకి వెళ్ళింది.

అయిపోయింది ఆ జీవితం.

ఆ అనుభూతులూ, ఆ కష్టాలూ, కన్నీళ్ళూ అన్నీ అక్కడే-

ఇక్కడ నవ్వాలి.

ప్రకాశాన్ని ప్రేమించాలి.

పాపని నవ్వించి ఆడించాలి.

అత్తయ్యతో మంచిగా మాట్లాడాలి.

తనకిప్పుడు భోరున యేడవాలనివుంది. ఎవరినన్నా తిట్టాలన్నంత కచ్చగా వుంది. ఎవరితోనూ మాట్లాడకుండా యే నిద్రమాత్రలో వేసుకొని గాఢంగా యే ఆలోచనలూ లేని నిద్ర పోవాలని వుంది.

కుదరదు. తన పరిస్థితి యెవరికీ చెప్పుకునే వీలు లేదు.

తనెలా వున్నాసరే నవ్వాలి. ప్రేమించాలి. ఆదరించాలి.

స్నానం చేసి వచ్చేసరికి భోజనాలు సిద్ధం చేశారు ప్రకాశం, కమలమ్మ కలిసి.

"అప్పుడే భోజనాలా ?"

"ఆకలిగా వుంది అరుణా. పొద్దున్నెప్పుడో తిన్నాం. మధ్యాహ్నాం టిఫిన్ కూడా తినలా. నువ్వు పెళ్ళి భోజనం బాగా తిన్నట్లున్నావ్" ప్రకాశం నవ్వాడు.

"పెళ్ళిభోజనం అసలు తినలేదు, ఆ ముఖం చూడు యెట్లా పీక్కు పోయిందో అన్నం తిన్నముఖమల్లే లేదు" అంది కమలమ్మ.

అన్నం దగ్గర కూచుంటే ముద్ద మింగుడుపడలేదు అరుణకు. సంగమ్మ అన్నం తినివుండదు. ఏడుస్తూ ఆ మంచంలోనే పడుకుని వుంటుంది అనుకుంటే మరి కంచంలో చెయ్యి పెట్టాలనిపించలేదు.

"ఏంటమ్మా ముద్ద నోట్లో పెట్టలేదు. మళ్ళీ వొంట్లో బాగో లేదా ?"

కమలమ్మ హెచ్చరించటంతో గబగబా నాలుగు ముద్దలు మింగి "ఇక తిన లేనత్తయ్యా- మధ్యాహ్నం ఆలస్యంగా తిన్నాను" అంటూ లేచింది.

"నువ్వెళ్ళి పడుకో. వంటిల్లు యివాల్టికి నే సర్దుతాలే" అంది కమలమ్మ.

ఆ మాటకోసమే యెదురు చూస్తున్నదానిలా అరుణ లేచి పాపను తీసుకొని గదిలోకి వెళ్ళింది.

"ఇవ్వాళ నేను నాయనమ్మ దగ్గర పడుకుంటా. నాకు పెద్ద కథ చెప్తానంది" అంటూ పాప మళ్ళీ వంటింటోకి వచ్చింది.

అరుణ మంచంమీద వాలి గట్టిగా కళ్ళుమూసుకుంది.

"బాగా అలిసిపోయావా ?" ప్రకాశం పక్కనే పడుకుని అరుణ గుండెల మీద తలపెట్టి ప్రేమగా అడిగాడు.

"ఊఁ" అంది అరుణ.

"నీ అలసటంతా పోగొట్టనా ?"

అరుణేం మాట్లాడలేదు.

"అరుణా మూడేళ్ళ క్రితం యివాల్టి రోజున యెంత సంతోషంగా వున్నాం."

"ఊఁ-"

"ఏంటోయ్- నీ నీరసం. ఇవాళ కూడా అంత హుషారుగా వుండాల్సిందే."

"నాకేం బాగోలేదు" ప్రకాశం చేతులు తీసెయ్యబోయింది.

"నే బాగుచేస్తాగా" అరుణను గట్టిగా తనకేసి అదుముకున్నాడు.

అరుణకు సంగమ్మ కెవ్వుమని అరిచినట్లు వినిపించి వులిక్కిపడి ప్రకాశం నుండి విడిపించుకుని దూరం జరిగింది.

"అరుణా, నా మీద చాలా కోపంగా ఉందికదూ. నిజమే నిన్ను చాలా కష్ట పెట్టాను. ఎన్నో మాటలన్నాను. నన్ను క్షమించవూ ?" అరుణను కౌగిలిలోకి తీసుకొంటూ బతిమాలాడు.

"నిజంగా నాకు బాగోలేదు. ఈ రోజు నన్ను విసిగించకు."

అరుణ గొంతులో నీరసం, విరక్తి ప్రకాశం పట్టించుకోలేదు.

"అరుణా- రేపట్నించీ నువ్వేశిక్ష విధించినా సరే- ఇవాళ మాత్రం నిన్ను విసిగించి తీర్తాను" అరుణ చెంపపై చిన్నగా కొరికాడు.

పళ్ళగాట్లతో గాయాలైన సంగమ్మ చెంపలు గుర్తొచ్చాయి అరుణకు.

ప్రకాశాన్ని నెట్టెయ్యబోతే ప్రకాశం ఇంకా గట్టిగా అరుణను హత్తుకున్నాడు. పెదవుల మీద గట్టిగా ముద్దుపెట్టాడు.

'అయ్యో' అని సంగమ్మ పెద్దకేకేసినట్లు వినిపించింది అరుణకు. అసహ్యంతో వళ్ళు జలదరించింది.

ప్రకాశం ఆవేశంగా అరుణను ముద్దు పెట్టుకుంటున్నాడు. అరుణకు యెక్కడ లేని నీరసం వొచ్చింది.

"ఇపుడు జరిగిందేమిటి? ప్రకాశం తనను రేప్ చెయ్యలేదూ? తన అయిష్టాన్ని లెక్క చెయ్యకుండా అతని కోరిక తీర్చుకున్నాడు. తాను వొద్దని వారించినా వినలేదు. భర్త గనక తను కళ్ళు మూసుకుని వూరుకుంది. అంత మాత్రానఇది రేప్‌కాకుండా పోతుందా? భర్త తన కిష్టంలేకుండా కోరిక తీర్చుకుంటేనే ఇంత బాధగా అవమానంగా ఉందే. సంగమ్మకు వాళ్ళు ముగ్గురూ కలిసి పెట్టిన హింస యెంత భయంకరంగా ఉండి వుంటుంది? ఎలా తట్టుకుంది? ప్రకాశం ఎంత మూర్ఖంగా యెంత మొరటుగా ప్రవర్తించాడు! ప్రతి మొగాడూ ఇంతేనేమో- తన కోరిక తీరితే చాలనుకుంటాడా? భర్త చేత రేప్ చెయ్యబడని స్త్రీ వుంటుందా? దీన్ని గురించి ఎవరికి చెప్పాలి? ఎలా చెప్పాలి. చెబితే యెవరర్థం చేసుకుంటారు? పిచ్చిదని నవ్వుతారు. కానీ భర్తయినా సరే, నా ఇష్టం లేకుండా నా శరీరాన్ని యెందుకు తాకాలి? నేను ఎందుకు నిరోధించలేకపోవాలి?

"అమ్మాయ్- అరుణా" కమలమ్మ పిలుపు విని ఉలిక్కిపడి లేచింది.

"ఏంటత్తయ్యా" హడావుడిగా తలుపు తీసుకొని బైటికొచ్చింది.

"పాపకు వొళ్ళు కాలిపోతోంది చూడమ్మా."

అరుణ వెళ్ళేసరికి పాప మెలకువగానే ఉంది. జ్వరంతో కళ్ళు యెర్రబడిపోయాయి.

"పడుకునేప్పుడు బాగానే ఉంది. హఠాత్తుగా వచ్చేసిందేమిటి?" కమలమ్మ కంగారు పడుతుంటే అరుణ పాపకు మందు తాగించింది.

"మీరు పడుకోండత్తయ్యా- నేను పాప దగ్గరుంటాను" అని పాప పక్కనే కూచుంది.

జ్వరం తగ్గలేదు సరిగదా కాళ్ళు నెప్పులని వొంటపే యేడుపు మొదలెట్టింది పాప. కాళ్లు నొక్కుతూ కూచుంది అరుణ. మిగిలిన ఆలోచనలన్నీపోయి పాప గురించి బెంగపట్టుకుంది. ఎప్పుడు తెల్లారుతుందా అని ఎదురు చూస్తూ కూచుంది. తెల్లవారే సరికి పాపకు జ్వరం కూడా కాస్త తగ్గి నిద్రపట్టింది.

ప్రకాశం నిద్రలేచి కంగారు పడ్డాడు.

"నీకూ బాగోలేదు గదా- నన్ను లేపగూడదూ? ఆ అనారోగ్యంతో రాత్రంతా మేలుకూర్చున్నావా? పో పోయి పడుకో? పాప సంగతి నే చూస్తాలే" అంటూ అరుణను లేపి తాను పాప దగ్గర కూచున్నాడు.

అరుణ పడుకొని రెండు గంటల సేపు గాఢంగా నిద్రపోయింది. లేచేసరికి ప్రకాశం పాపను హాస్పిటల్‌కి తీసికెళ్ళే ప్రయత్నంలో ఉన్నాడు.

"నేను పాపను హాస్పిటల్‌కి తీసికెళ్తాను. అలాగే లీవ్ లెటర్ కూడా ఇచ్చేస్తాను. సంతకం పెట్టు" అంటూ తాను రాసిన లీవ్ లెటరు అరుణకిచ్చాడు.

"నాలుగురోజు లెందుకూ?" అంది అరుణ.

"పరవాలేదులే- నీకూ పాపకూ బాగోలేదు. నాలుగురోజులు విశ్రాంతిగా ఉండు. నేను సెలవు పెడుతున్నాను. ఇద్దరం కలిసి పాపను జాగ్రత్తగా చూసుకుందాం."

అరుణ ఇంకేమీ ఆలోచించకుండా సంతకం పెట్టేసింది. పాపకు ఆ రోజూ జ్వరం తగ్గలేదు. మర్నాడు సాయంత్రానికిగాని నార్మల్‌కి రాలేదు. అరుణ ఇంకో ఆలోచన వచ్చే అవకాశమే లేకుండా పాప మంచం దగ్గరే ఉండిపోయింది. మూడో రోజు మరి జ్వరం రాలేదు. డాక్టరు తేలికగా అన్నం పెట్టమన్నాడు.

ఆ రోజు సాయంత్రం ఆరింటికంతా పాపకు అన్నం తినిపిస్తోంది అరుణ. ప్రకాశం పక్కనే కూచుని పాపకు బొమ్మల పుస్తకంలో బొమ్మలు చూపిస్తున్నాడు.

ఎవరో వచ్చిన అలికిడై తలెత్తి చూసింది. కేశవరావూ, కృష్ణమూర్తీ, సుజాతా వచ్చారు.

అరుణ ముఖం పాలిపోయింది. "రండి, రండి" అందేగాని బలవంతాన కూడా నవ్వలేకపోయింది.

ప్రకాశం లేచి "రండి రండి" అని ఆహ్వానించాడు.

"ఈయన కృష్ణమూర్తిగారని లెక్చరరు. ఈ అమ్మాయి సుజాత బి. ఏ చదువుతోంది. కేశవరావుగారు తెలుసుగా" కంగారుగానే పరిచయం చేసింది.

వాళ్ళెందుకు వచ్చిందీ అరుణకు తెలుసు. ఆ రోజు సంగమ్మ చెప్పిన వివరాలన్నీ రాసిన నోట్సు అరుణ దగ్గరే ఉంది. దానికోసమే వచ్చి ఉంటారని నోట్సు ఇస్తానంటూ లోపలకు వెళ్ళింది. ప్రకాశం అన్నంగిన్నెనూ, పాపనూ కమలమ్మకిచ్చి వచ్చి కూచున్నాడు. అరుణ ఇచ్చిన నోట్సు చూసి కృష్ణమూర్తి "ఇదెందుకండీ- మీరు వ్యాసంగా రాయలేదా?" అనడిగాడు.

"లేదండి నాకు వీలుకాలేదు. మీరే రాయండి" అంది అరుణ.

"అరే ! మీరు రాసి ఉంటారు. ఇక ప్రెస్‌కి ఇవ్వటమే అనుకున్నాం. మిగిలిన మేటరంతా సిద్ధంగా ఉంది."

"పాపకు బాగోలేకా, నాకూ బాగుండకా సెలవు పెట్టాను. నేనిప్పుడు రాయలేను."

"సరే-ఎలాగో చేస్తాంలెండి." అంటూ కృష్ణమూర్తి లేచాడు.

కేశవరావూ సుజాతా కూడా లేవబోతుంటే "టీ తాగి వెళ్దురుగాని- అరుణా టీ పెట్టు" అంటూ ప్రకాశం బలవంతాన వాళ్ళను కూచోబెట్టాడు.

అరుణ వాళ్ళడిగిన వ్యాసం రాయననటం ప్రకాశానికి ఉత్సాహాన్నిచ్చింది. ఆ ఉత్సాహంలో ప్రకాశం అతిథి మర్యాదకు హడావుడి పడ్డాడు. అరుణ వాళ్లు త్వరగా వెళ్ళిందే చాలని త్వరగా టీ పెడుతోంది.

"అరుణగారు చాలా బాగా రాస్తారండీ. ఈ వ్యాసం గురించి అరుణగారు రాస్తే బాగుండేది" అన్నాడు కేశవరావు కృష్ణమూర్తి చేతిలో నోట్సు తీసుకుంటూ.

"ఏ విషయం అది ?" ప్రకాశానికి ఆసక్తి లేకున్నా లాంఛనంగా అడిగాడు.

"అదేనండీ సంగమ్మ రేప్ కేసు. మొన్న పదిహేను మేం వెళ్ళి ఇంటర్వ్యూ చేశాంగా."

ప్రకాశం ముఖం నల్లబడిపోయింది.

"అరుణ కూడా వచ్చిందా ?"

"ఊс- అరుణగారే ఈ నోట్సంతా రాశారు. అసలు వ్యాసం కూడా ఆవిడే రాస్తే బాగుండేది."

ప్రకాశం మాట్లాడకుండా కూచున్నాడు.

అరుణ టీ తెచ్చి ఇచ్చింది. వాళ్లు టీ తాగి లేచి వెళ్ళిపోయారు.

ప్రకాశం అలాగే కూచున్నాడు. అరుణ పాపను భుజాన వేసుకుని జో కొడుతుంటే పాప నిద్రపోయింది.

"ఏంటలా కూచున్నావు ?" అంటూ ప్రకాశం ఎదురుగా వచ్చి కూచుంది అరుణ.

ప్రకాశం అరుణవంక అలాగే చూస్తూ కూచున్నాడు.

అరుణ "ఏంటలా చూస్తావు" అంటే,

"ఛీ నాతో మాట్లాడకు." అంటూ వెళ్ళి గదిలో కూచున్నాడు.

అరుణ "ఏంటి. ఏమయింది" అంటూ వెళ్ళింది.

ఏమయిందో అరుణకు లీలగా తెలిసింది.

"ఎందుకరుణా నన్నిలా హింసపెడుతున్నావ్ ?"

అరుణ మాట్లాడకుండా నుంచుంది.

"ఆగస్టు పదిహేనున నువ్వెక్కడికి వెళ్ళింది నాకు తెలిసింది."

"తెలిస్తే"

"తెలిస్తే ? ఏం బాగా అడిగావు అంత భయం లేనిదానివి అబద్ధం చెప్పి ఎందుకెళ్ళావు ?"

"నిజం చెప్పి ఆ రోజు నీతో గొడవ పెట్టుకోవటం ఇష్టంలేక అలా చెప్పాను· నువ్వు వెళ్ళనివ్వవేమోననే భయంతో అలా చెప్పాను"

"ఛీ — సిగ్గులేదూ- ఇంకా మాట్లాడుతున్నావు ?"

అరుణకు రోషం వచ్చింది.

"నాకెందుకు సిగ్గు- నాచేత అబద్దాలు చెప్పించినందుకు, అబద్దాలు చెప్పే స్థితికి నన్ను దిగజార్చినందుకూ నువ్వు సిగ్గుపడాలి."

"నోర్ముయ్" తీవ్రంగా అన్నాడు ప్రకాశం.

"నిజంగా నోరు మూసుకుంటున్నాను. నన్ను పలకరించక" అంటూ హాల్లోకి నడిచింది అరుణ.

మళ్ళి ఇంట్లో ఘోరమైన మౌనం నెలకొంది.

శలవు పూర్తయి కాలేజీకి వెళ్ళగానే కేశవరావుని పిలుచుకుని లైబ్రరీకి వెళ్ళింది. "నిన్న మీరా విషయాలన్నీ ఆయనతో ఎందుకు మాట్లాడారు ? ఆ పత్రి కంటే ఆయనకేం ఇష్టంలేదు. నేను సంగమ్మను ఇంటర్వ్యూ చేసిన సంగతి కూడా ఆయనకు తెలియదు."

కేశవరావు కంగారుపడ్డాడు.

"అయ్యో- నాకు తెలియదండి- ఆయనతో చెప్పకుండా వుంటారని అసలు అనుకోలేదు."

"తెలియనప్పుడు వూరుకోవాలి. కనీసం వూహించాలి. మీ ఆవిడతో మీరు చెబుతున్నారా ఇవన్నీ" అరుణ చాలా కోపంగా అంది.

"ఆవిడతో చెప్పినా చెప్పకపోయినా నాకేమీ గొడవలేదుకదండీ ఆయన కిష్టంలేని పని మీరు చేస్తారని నేననుకోలేదండి. ఇప్పుడెలాగండీ. బాగా గొడవ యిందా ?"

"అయిందిలెండి. మీరు మీ ఆవిడకు ఇష్టం వున్నా లేకపోయినా మీ ఇష్టం వచ్చిన పనులు చేస్తారూ. నేను మాత్రం ఆయన అనుమతితోనే చెయ్యాలా-ఏంటండి మీ ఆలోచనలు" నిలదీసింది అరుణ.

"జనరల్‌గా అలాగే వుంటారుగదండీ" నీళ్ళు నమిలాడు కేశవరావు.

"నేను రావటం ఆయనకిష్టంలేదు. బాగా గొడవలయ్యాయి. ఇప్పుడు నన్నేం చెయ్యమంటారు ?"

కేశవరావు అయోమయంగా చూశాడు.

"పోనీ మానేస్తారాండి"

"మానెయ్యమంటారా ?"

"ఆయన అర్థం చేసుకుని ఒప్పుకునేంతవరకూ మానెయ్యండి. ఒప్పించటానికి ప్రయత్నించండి"

"ఆయనెప్పటికీ ఒప్పుకోడు"

"మరి ఏం చెయ్యగలరండీ— మానేసెయ్యండి"

అరుణ ఆశ్చర్యానికి హద్దుల్లేవు.

"మానేసేదానికి ఈ గొడవంతా నేనెందుకు పడ్తాననుకుంటున్నారు ? ఆయనకిష్టంలేని పనులు మీరు మానెయ్యండి అనే సలహా మీరు చెబుతారనుకుంటే అసలు నేనీ పనిలోకే వచ్చేదాన్ని కాదు."

కేశవరావు బుర్ర చురుగ్గా పని చేసింది.

"రేపాదివారం మెహందీకి వెళ్ళొచ్చాక మనందరం కలుస్తాంగదండి. అక్కడ అందరం కూర్చుని ఆలోచిద్దాం. ఏం చెప్పాలో నాకూ తెలియటం లేదండి" అన్నాడు.

అరుణ ఇంకేం మాట్లాడలేదు. కేశవరావు వెళ్ళిపోయాడు. ఏం గొడవలయ్యాయి, ఎలా ఇబ్బంది పడుతున్నారని అడగటంగానీ, మీరేం బాధపడకండని ఓదార్చటం గానీ, మేమున్నాం గదా అని ధైర్యం చెప్పటం గానీ చెయ్యకుండా వెళ్ళిపోతున్న కేశవరావుని చూస్తూ నిల్చుంది అరుణ.

8

ఆదివారం పొద్దుటి గంటలకంతా అరుణ బయల్దేరింది.

"ఎక్కడికి" ప్రకాశం కఠినంగా అడిగాడు.

"మెహందీకి"

"ఏమిటీ" ప్రకాశం నిర్ఘాంతపోయాడు.

"నేను అక్కడి పరిస్థితుల గురించి పత్రికలో రాయాలి. ఇవాళ వాళ్లను ఇంటర్వ్యూ చెయ్యాలి."

"నువ్వు- నువ్వు మెహందీకి వెళ్తావా ?" నమ్మలేనట్లుగా అడిగాడు ప్రకాశం.

"ఔను" అరుణ చెప్పులు తొడుక్కుంది.

"మళ్ళా ఈ ఇంటికి రావాలనేనా ?"

"అంటే ?"

"నువ్వు ఇవాళ వెళ్ళినా, ఇకముందు మీటింగులకు వెళ్దామనే ఆలోచనతో వున్నా ఇక నీకూ నాకూ సంబంధం తెగిపోయినట్టే" ప్రకాశం ముఖం కందిపోయి ఒళ్ళంతా చెమటలు పట్టేసింది.

"సాయంత్రం మాట్లాడుకుందాం" అని అరుణ బయటకు నడిచింది.

ప్రకాశమూ తనూ కలిసి వుండాలంటే తన కిష్టమైన పనులు చెయ్య కూడదు.

అది అరుణకు స్పష్టమైంది.

తన కిష్టమైన పనులు చెయ్యొద్దని శాసించే ప్రకాశంతో కలిసుండటం దేని కోసం ? ఎందుకు ?

ఏ ప్రేమా లేకుండా రక్షణ కోసమో, పాపకోసమో ప్రకాశంతో కలిసుం డాలా ?

ఏం చెయ్యాలి ?

చార్మినార్ దగ్గర బస్ దిగేసరికి సుజాతా, భారతీ నుంచుని వున్నారు.

వాళ్ళు అంతకుముందు రోజే కేశవరావు, కృష్ణమూర్తిలతో కలిసి మెహందీకి వెళ్ళి ఆదివారం పదిగంటలకు వస్తామనీ, వాళ్ళ సమస్యలన్నీ చెప్పుకుంటే అవన్నీ పత్రికలో రాస్తామనీ అక్కడి స్త్రీలకు చెప్పి వచ్చారు.

హైకోర్టు దాటి ముందుకు నడిచి ఓ సందులోపలికి నడిచారు.

అరుణ భారతి వెనకాలే ఏవో ఆలోచిస్తూ నడుస్తోంది. ఒక చిన్న సందు లోకి తిరగ్గానే మొదటి ఇంటిదగ్గరే అరుణకి తెలిసిపోయింది- అదీ మెహందీ ప్రాంత మని.

అన్ని రకాల వయసుల్లో వున్న ఆడవాళ్ళు బద్ధకంగా వాకిళ్ళలో కూచుని వున్నారు. [illegible] ఏవో కొనుక్కుంటున్నారు.

ఒకళ్ళతో ఒకళ్ళు పరిహాసాలాడుకుంటున్నారు. కొందరు చక్కగా అలంకరించుకొని వుంటే మరి కొందరు నిద్రకళ్ళతో జిడ్డు ముఖాలతో వున్నారు.

ఒకింటి ముందు వాకిట్లో తలుపుకానుకుని కూచున్న పెద్దావిడ వీళ్ళను చూస్తూనే "సలాముమ్మా సలాం! రండి రండి" అంటూ లోపలకు తీసుకుపోయింది. ఇరుగ్గా వున్న ఆ గదిలో మంచమూ రెండు మూడు కుర్చీలూ వున్నాయి. టేబిల్ ఫానొకటి తిరుగుతూ వుంది. ఐదునిమిషాల్లో ఐదారుగురు మధ్య వయసున్న స్త్రీలు వచ్చిచేరారు. వీళ్ళను లోపలికి తెచ్చిన రుక్సానా అనే ఆమె మూడు డ్రింకులు తెప్పించి ముగ్గురికీ ఇచ్చింది. అయితే అవి తాగాలంటే ఎలాగో అన్పించింది. వాళ్ళు ఒళ్ళమ్ముకుని సంపాదించిన డబ్బుల్లో పదిరూపాయలు మా కోసం ఖర్చు చేయించామే అనుకుంది. కానీ తాగకపోతే వాళ్ళు బాధపడతారు.

"మీరు పోలీసు స్టేషన్ ముందు ధర్నా చేశారెందుకు?" అరుణ అడిగింది.

"మాకు లైసెన్సులు కావాల తల్లీ" రుక్సానా ఉత్సాహంగా చెప్పింది.

వీళ్ళ ముగ్గురికీ హిందీ ఉర్దూ బాగా వచ్చు గనక వాళ్ళూ హిందీలోనే మాట్లాడారు. రుక్సానా లైసెన్సులు కావాలనడం ఏమిటో ముగ్గురికీ ముందు అర్థం కాలేదు.

"అవునమ్మా- లైసెన్సులిస్తే ఈ పోలీసుల బాధ తప్పుతుందమ్మా. ఇది మా వృత్తి తల్లీ. పాపమో పుణ్యమో ఈ వృత్తిలోకి దిగాం. ఇరవై ముప్పయి సంవత్సరాలనుంచి వృత్తి చేస్తున్నాం. ఇప్పుడు మానమంటే మేమేం చేస్తాం. చెప్పమ్మా"

"పోలీసులు మిమ్మల్ని ఈ వృత్తి మానమంటున్నారా?"

"అవునమ్మా. మేమిక్కడ వుండటానికే వీల్లేదంట. పోలీసోళ్ళు రోజూ వచ్చి తంతున్నారు. రాత్రేమో, పగలు లేదు. ఎప్పుడంటే అప్పుడు వ్యానుల్లో వచ్చి గుంజుకు పోతున్నారు. స్టేషనుకు తీసికెళ్ళి లాఠీలతో కొట్టి పంపుతున్నారు. ఇంతకు ముందు ఇంటికి పోలీసొచ్చిన రోజూ ఇచ్చేవాళ్ళం. ఇప్పుడదేం లేదు ఇంట్లోకి వచ్చి చేతికందింతా తీసుకుపోతున్నారు మేమెట్లా బతకాలి? పిల్లలు దాక్కుందామని పాయిఖానాలలోకి పోయినా వెతికి వెతికి లాక్కుపోతున్నారు. లైసెన్సులుంటే మాకీ పాట్లుండవు కదా. బొంబాయిలో మాలాంటి వాళ్ళకు లైసెన్సు లిచ్చారంట"

"పోనీ మీరీ వృత్తి మానెయ్యొచ్చుగా. వాళ్ళేమన్నా దారి చూపిస్తారేమో" భారతి అంది.

నలుగురైదుగురు ఒక్కసారి ఆవేశంగా మాట్లాడటం మొదలెట్టారు. రుక్సానా అందర్నీ ఊరుకోబెట్టి తాను మొదలెట్టింది.

"వాళ్ళేం దారి చూపిస్తారమ్మా దారి చూపించేవాళ్ళు చేసేదేనా- మమ్మల్ని స్టేషన్లో పెడితే మావాళ్ళు మాకోసం బాటుకి సిగరెట్లకూ డబ్బులు పంపితే అవికూడా మాకు చేరనివ్వరే వాళ్ళు- మాకేం దారి చూపిస్తారు ? మేం ఈ వృత్తి మానేసి యెక్కడికి పోవాలి. మీ ఇంటికొస్తే మీరు రానిస్తారా ? మేం సరే, మా బతుకు లిలాగయినాయి. మా పిల్లల్ని మంచిగా చదివిందామంటే లేదే. మెహందీ పిల్లలని సీట్లివ్వరాయె. సర్కారు బడికి పోతే తండ్రి పేరు రాయకపోతే సీటివ్వమంటారు. పది మందికి పుట్టిన బిడ్డకి తండ్రి యెవరని రాయాలి ? ఓ సినిమాకి పోటానికి లేదు. ఓ పెళ్ళికి పేరంటానికి పోటానికి లేదు. మెహందీకే మాత్రై. అవ్వా ....అంటూ వెంటబడ్తారు. మేమిది వొదిలేస్తే మమ్మల్ని పీక్కుతినక వొదుల్తారా ?"

రుక్సానా ఆవేశపడిపోయి మాట్లాడలేక పోయింది.

మరొకామె అందుకుంది.

"మేము నీచం చేస్తున్నామంటారా- మళ్ళ అందరూ ఆ నీచపు డబ్బులకే ఆశపడతారు. గణేశ ఉత్సవాలకి మా డబ్బులే. పీర్ల పండక్కి మా డబ్బులే. రెండు జెండా పండగలకీ మా డబ్బులే. మొన్న మంత్రిగారువొస్తే దండలెయ్యటానికి మా డబ్బులే. మరి ఈటన్నిటికీ మా నీచపు సంపాదనే కావాల్సి వచ్చిందామ్మా ? ఎలక్షన్లొస్తే చందాలివ్వాలి. మళ్ళీ వోట్ల రిగ్గింగుకి మేమే కావాలి. బురఖా తగిలించొకసారి తీసేసి వొకసారి పదివోట్లు వేయిస్తారు. ఇదంతా నీచం కాకుండా మా బతుకే నామ్మా నీచం. ఇంత తిండీ గుడ్డా దొరుకుతుందని ఈ మురికిలో బడితే మమ్మల్నిక్కడా బతకనివ్వరామ్మా" అంటూ కళ్ళనీళ్ళు పెట్టుకుంది.

అమ్మాయి లందరూ ముఖంలో ఏ భావమూ కనబరచకుండా వీళ్ళ వంకే చూస్తున్నారు. కొందరు వీళ్ళను పట్టించుకోకుండా వెనక గదిలో అలంకరించుకుంటున్నారు.

అరుణ వేష్టయిపోయిన దానిలా చూస్తూండిపోయింది. ఉర్దూలో వాళ్ళు మాట్లాడేదేవీ రాయటం చేతకాక అర్థం చేసుకుని ఊరుకున్నారు ముగ్గురూ. వాళ్ళు మాట్లాడుతుంటే యే జలపాతపు చప్పుడో, యే కవితా ప్రవాహమో అన్నట్లుంది. వాళ్ళు చెప్పేది వినటం తప్ప మరేం చెయ్యలేక పోయారు.

మళ్ళీ రుక్సానా చెప్పటం మొదలెట్టింది.

"మమ్మల్ని పశువుల్ని బాదినట్లు బాదుతున్నారమ్మా. స్టేషన్లో నేకాదు మా ఇంట్లోనే మమ్మల్ని కొట్టి పోతున్నారు. వాళ్ళకెందుకోగాని మమ్మల్ని ఇక్కడ్నించి పంపాలని ఉంది. ఇక్కడ పక్కనుండే సంసార్లకు లేని గోల వీళ్ళ కెందుకమ్మా ? మళ్ళా వాకోక్క పోలీసుకి వాకోక్క అమ్మాయిని మేమే పంపాల."

"లైసెన్సులిస్తే మీకీ పోలీసుల బెడద ఉండదా ?"

"ఇంత ఉండదమ్మా. అది మా వృత్తి అని ఖరారైన తర్వాత మానెయ్యమని తన్నడానికి లేదు గదమ్మా. డబ్బులంటారా రోజు మామూలు ఎలాగూ ఇస్తాం."

అరుణ వాళ్ళ ప్రశ్నలడిగే అవసరమే లేకపోయింది. వాళ్ళ జీవితాల్లోని విషాదాన్ని వివిపించటానికి సిద్ధంగా ఉన్న ఆ స్త్రీలు అడకుండా మాట్లాడారు.

అరుణ వాళ్ళ వస్తేస్తుంటే,

"సలామమ్మా-మా కేదన్నా సాయం చేసి పెట్టండమ్మా" అని దండాలు పెట్టారు.

"మేమేం చెయ్యగలమమ్మా. మీ గురించి మీ బాధల గురించి రాసి పేపర్లో వేస్తాం అంతే—" అంది అరుణ పేలవంగా నవ్వుతూ. "చాలమ్మా గొప్ప చదువులు చదివారు. మీరు మా ఇంటికొచ్చి మా కథ విన్నారు. అదే చాలమ్మా" అంది రుక్సానా.

"మీరూ మేమూ అందరం ఆడవాళ్ళమే... మీకు పోలీసులు మొగుళ్ళయితే మాకు మొగుళ్ళే పోలీసులు" అంది అరుణ.

అందరూ నవ్వారు.

"చల్లగుండమ్మా· నిజం చెప్పావు" అంది వొకామె.

"మేడం ! వాళ్ళెంత బాగా మాట్లాడారండి. మన గురించి మనం అలా చెప్పుకోలేం" అంది సుజాత.

"ఔను. వాళ్ళ మాటల్లో చేతల్లో యెక్కడా కంట్రోలు చేసుకోవటమనేదే లేదు. ఉన్నదున్నట్లు చెప్పారు. వాళ్ళ జీవితమే వాళ్ళనలా చేసిందేమో" అంది అరుణ.

ఆ విషయాలే మాట్లాడుకుంటూ కృష్ణమూర్తి ఇంటికి వెళ్ళారు. వీళ్ళు వెళ్ళే సరికే నలుగురైదుగురు వచ్చి ఉన్నారు. నెమ్మదిగా పావుగంటలో పదిహేనుమందీ వచ్చి చేరారు·

మెహందీ వివరాలన్నీ అరుణ చెప్పింది.

తర్వాత సుబ్బారావు నెమ్మదిగా మొదలెట్టాడు.

"అరుణగారూ - మీ సమస్య కేశవరావు నిన్న మాతో చెప్పాడు. నిన్న రాత్రంతా మేము కూడని ఆలోచించాం" అని ఆగాడు.

అరుణకు ఆ పరిస్థితి చికాకనిపించినా తప్పక మౌనంగా కూచుంది.

"ఈ పరిస్థితుల్లో మిమ్మల్నింకా పత్రిక పని చెయ్యమని వొత్తిడ చేసి మీ సమస్యల్ని పెంచటం అన్యాయమనుకున్నాం. మీరు పత్రికపని మానేసి మీ సమస్యల్ని పరిష్కరించుకోండి" అన్నాడు కృష్ణమూర్తి.

"ఈ చిన్న పత్రిక కోసం మీ వారితో తగాదా పడటం, మీ జీవితమంతా పాడవటం మాకు బాధగా ఉంటుంది" సుబ్బారావు అన్నాడు.

"పైగా పత్రికకి కూడా అది మంచిదికాదు. పత్రిక వొక సంసారాన్ని పాడు చేసిందనే చెడ్డ పేరు రావటం కూడా బాగుండదు చూడండి" కేశవరావు అనునయంగా అన్నాడు.

"ఔను—నే చిన్నప్పుడు వొక స్టూడెంటు యూనియన్లో పని చేశాను. ఆ యూనియన్లో కవితా, రామ్మూర్తీ అని ఇద్దరు చాలా చురుగ్గా పని చేసేవారు. అయితే వాళ్ళిద్దరూ ప్రేమలో పడ్డారు. సరే సహజంగానే సినిమాలకూ షికార్లకూ తిరిగారు. ఏ మాటకామాట చెప్పుకోవాలి. యూనియన్ పని మాత్రం శ్రద్ధగా చేసేవారు. అయినా సరే పెళ్ళికాకుండా ఇద్దరూ అలా తిరిగితే యూనియన్కి చెడ్డపేరని యూనియన్లో నుంచి పంపించేశాం. మనం వొక నిర్మాణంలో ఉన్నప్పుడు దానికి చెడ్డపేరు రాకూడదు చూడండి" సత్యం యేం మాట్లాడుతున్నాడో తెలియకుండా మాట్లాడేస్తున్నాడు.

"మీరు కొంచెం ఆగుతారా. నేను మాట్లాడాలి" అంది అరుణ.

"మాట్లాడండి" అన్నాడు కృష్ణమూర్తి.

"నేను పత్రిక పని మానేస్తున్నాను. మా ఆయనకు ఇష్టం లేదని కాదు. మీరు మానెయ్యమన్నారనీ కాదు. మీ అందరితో కలిసి పని చెయ్యటం నాకే ఇష్టంగా లేదు."

అరుణ ఆగింది.

అందరూ అదేమిటన్నట్టు ఆశ్చర్యంగా చూశారు.

"నేనీ పత్రికపని యెందుకు చేస్తున్నాను ?"

ఎవరూ యేమీ మాట్లాడలేదు. అరుణే మళ్ళీ మొదలు పెట్టింది.

"కేశవరావుగారు వొత్తిడి చేశారనో, మొహమాటంకోసమో నేనీ పని చెయ్యటంలేదు. ఈ పని చెయ్యాలనీ, ఈ పని చెయ్యటం వొక మనిషిగా నా కర్తవ్యమనీ అనుకోవటంవల్ల ఈ పని చేస్తున్నాను. నాకు ఈపని చెయ్యటం ఇష్టం గనుక చేస్తున్నాను. అందుకే యెన్ని సమస్యలొచ్చినా భరిస్తున్నాను. ఈ విషయం మీ కర్థమయిందా ?"

"అదేంటండీ మీ కిష్టం లేకుండా ఈ పని చేస్తున్నారని మేమన్నామా ?"

"నేనెంత ఆర్తితో ఈపని చేస్తున్నానో మీ కర్థమయితే 'ఈ పరిస్థితుల్లో ఇంకా ఈ పని చెయ్యమనటం న్యాయంకాదు' అని మీరనేవారు కాదు. ఈ పనిలో నేనెంతగా ఇన్‌వాల్వ్ అయ్యానో మీకు అర్థం కాలేదు. మీరు నన్నెందుకు పిలిచారు ? ఆడవాళ్ళ సమస్యల గురించి విచారించటానికి ఆడవాళ్ళను పంపితే బాగుంటుందనుకున్నారు. మీకు నేను కనపడ్డాను. అడిగారు. పంపారు. మీ అవసరం తీరింది. అందుకు సంతోషించారేగాని నేనెందుకు ఈ పని చేస్తున్నానో మీరు ఆలోచించలేదు. పత్రికకు నా అవసరం గురించి ఆలోచించారేగాని నాకు పత్రికతో యేర్పడ్డ అనుబంధం గురించి ఆలోచించలేదు. అందుకే నాకో సమస్య వచ్చిందనగానే పత్రిక పని మానెయ్యమని తేలిగ్గా అనేశారు. అసలు పత్రిక పని మీరెందుకు చేస్తున్నారో మీకు తెలుసా ? నిజంగా ఆర్తితో ఫీలై ఈ పనులు మీరు చేస్తుంటే యెదుటి మనిషి ఫీలింగు మీకర్థంకాదూ."

కేశవరావు యేదో మాట్లాడబోయాడు.

అరుణ వారించింది.

"ఉండండి. నన్ను మాట్లాడనివ్వండి. భర్తతో తగాదాలు వొస్తే అతన్నించి విడిపోతే ఆశబాని జీవితమంతా పాడయినట్లేనని మీరు చెప్పినదాన్నిబట్టే మీ సంస్కారం తెలుస్తోంది. కేశవరావుగారూ – నా మూలాన పత్రికకి చెడ్డపేరు వస్తుందని భయపడుతున్నారే. పత్రిక విషయాలు రోజూ మీతో మాట్లాడినందుకు నాకొచ్చిన చెడ్డపేరు సంగతేమిటి ? నా పేరు సంగతీ నా జీవితం సంగతీ కూడా ఆలోచించకుండా నేనీ పత్రిక పని ఎందుకు చేశానో ఆలోచించండి. అది అర్థంకాకపోతే మీరు ఎన్ని పత్రికలు నడిపినా నా దృష్టిలో అన్నులే. మీతో కలిసి పనిచేసిన వ్యక్తిని మీరు అర్థం చేసుకోలేకపోయారు. మీతో కలిసి పనిచేసే మనిషికి ఒక సమస్య రాగానే భయపడిపోయారు. మీరు సమాజంలో సమస్యల గురించి ఏం చెయ్యగలుగుతారు ?"

అరుణ లేచి చెప్పులు వేసుకుంటుంటే అందరూ చూస్తూ ఉండిపోయారు.

అరుణ వెనకాలే సుజాతా, భారతీ కూడా క్రిందికి వచ్చారు.

"మేడం. మీ విషయాలేవీ మాకు తెలియలేదు. ఇప్పుడు మీ మాటలవల్లే తెలిసింది. మేమూ ఈ పత్రిక పని చెయ్యమంది" అంది భారతి.

"ఔను మేడం" అంది సుజాత.

"అదేంటమ్మా - నాకోసం మీరు మీ చదువు మానెయ్యటం దేనికి ?"

"మీ కోసం మానేసినా పొరపాటు కాదు. అంతటి మనిషిపట్ల అగౌరవం చేసిన వాళ్ళు మనుష్యుల్ని [illegible] మంచిగా చూస్తారా ? మా చదువులు మాత్రం పట్టించుకుంటారా ?" అన్నది భారతి.

"మీరు ఆవేశంగా ఆలోచిస్తున్నారమ్మా. నేను వెళతాను"

"మేడం. రేపు మీరు ఇంట్లో ఉంటారా ? మేం వస్తాం" సుజాత అడిగింది.

"ఉండనమ్మా. ఇవాళ రాత్రే ఢిల్లీ వెళ్ళిపోతున్నాను"

"ఢిల్లీనా ? ఎందుకండి ?" సుజాత సందేహిస్తూ అడిగింది.

"నా ఫ్రెండు దగ్గరకు. అక్కడే ఉద్యోగం చేస్తానేమో. ఇవాళ ఇక నేను ఇంట్లోంచి బైటకి నడవక తప్పదు." కాంతిహీనమైన అరుణ ముఖం చూసి సుజాత, భారతీ దిక్కుముఖాలు పెట్టారు.

"మేమూ వస్తాం మేడం. మిమ్మల్ని రైలెక్కించి వెళతాం" అంది భారతి.

"అలాగే- మీరు స్టేషన్‌కి వెళ్ళి నాకో టికెట్ కొని ఉంచండి. నేను ఇంటికి వెళ్ళి పాపను తీసుకుని వస్తాను" అంది.

వాళ్ళు ఏం చెప్పలేక సరేనన్నారు. అరుణ డబ్బులు పర్సులోంచి తీసి ఇస్తూ,

"ఢిల్లీ అడ్రసు ఇస్తాను. మీరు ఆ అడ్రస్‌కి టెలిగ్రాం ఇవ్వాలి, నేనివాళ బయల్దేరుతున్నట్లు ఈ సాయంకూడా చేసి పెట్టండి" అంది నీరసంగా నవ్వుతూ.

"అయ్యో—సాయమేమిటి మేడం" అంటూ డబ్బులూ, అడ్రసూ తీసుకుని వెళ్ళారు.

అరుణకు ఇల్లు కనపడగానే గుండెల్లో కెలికినట్లనిపించింది. మూడు సంవత్సరాల పాటు ఆ ఇల్లు తనదిగా గర్వంగా తిరిగింది. ఇవాళ ఆ ఇల్లు తనది కాదు. గేటు తీస్తుంటే దుఃఖం తన్నుకు వచ్చింది. తను బలహీనపడుతున్నందుకు బలవంతాన నిగ్రహించుకొంది. ఎందుకీ దుఃఖం ? జీవితంలో కొన్ని మార్పులు వచ్చాయి. కొన్ని అసుఖాలు కలిగాయి. పాపని తీసుకోవాలి. కష్టాల్ని ధైర్యంగా ఎదుర్కోవాలి.

జరిగిన విషయాలన్నీ మర్చిపోయి ఇక్కడ ప్రకాశంతో మళ్ళీ జీవితం మొదలుపెట్టడం తనవల్లకాదు. తాను చేసిన దాంట్లో తప్పేమీలేదు. ప్రకాశం తనను కంట్రోలు చెయ్యటం తాను భరించలేదు. అది తప్పని గ్రహించవలసింది ప్రకాశం. తనని కోల్పోతున్న విచారం ప్రకాశానికి లేనిది తనకెందుకు? ఆ విచారం ప్రకాశానికి ఉన్ననాడు తన తప్పు తాను తెలుసుకుంటాడు. తన జీవితం తనది. ఆ జీవితాన్ని ధైర్యంగా గడపాలి!

తలుపు తట్టింది. ప్రకాశం తలుపు తీశాడు.

"ఎందుకొచ్చావు? ఏం నిర్ణయించుకున్నావు" అన్నాడు విసురుగా.

"పాపని తీసుకుని వెళ్ళిపోటానికి వచ్చాను"

"పాపని తీసికెళ్తావా? పాపను నేను పోషిస్తానా? నీకు పాప మాత్రం ఎందుకు? నీ తిరుగుళ్ళకి దాన్ని పట్టించుకోకుండా వదలటానికా?"

"పాపని ఇవ్వవూ?" అరుణ నిర్ఘాంతపోయింది.

"అమ్మా అరుణా ఎందుకొచ్చిన పంతాలమ్మా-పాపకోసమన్నా మీరిద్దరూ ఓర్పుగా ఉండాలమ్మా" కమలమ్మ అరుణ చేతులు పట్టుకుంది.

"అమ్మా-మీవాళ్ళకిదనేం బతిమాలొద్దు. తన తప్పు గ్రహించలేని అమాయకురాలేం కాదు. అవినీతి అహంకారంతో...."

"ప్రకాశం నువ్విలాగ మాట్లాడొద్దు. ఒకరినొకరు మాటలనుకోవద్దు. మనం కలిసి శాంతిగా బతకలేమని తెలిసింది. కనీసం వేరుగానన్నా శాంతిగా బతుకుదాం" నిద్రపోతున్న పాపను చేతుల్లోకి తీసుకోబోయింది.

ప్రకాశం వచ్చి పాపను తీసుకొని గదిలోకి వెళ్ళిపోయాడు. విసురుగా గది వేసుకున్నాడు.

అరుణకు ఏం చెయ్యాలో తోచలేదు. ఒళ్ళంతా నీరసం కమ్మేసింది. కాళ్ళు వొణికి కిందే కూలబడింది. పాప లేకుండా వెళ్ళాలనుకుంటేనే అరుణ గుండె గొంతులోకి వచ్చినట్లనిపించింది. పేగులన్నీ ఎవరో చెయ్యిపెట్టి తిప్పినట్లే అల్లాడిపోయింది.

"అత్తయ్యా" అంటూ కమలమ్మ వంకచూస్తే ఆవిడ ఏడుస్తోంది.

"అత్తయ్యా. నేను వెళ్తున్నాను. పాప జాగ్రత్త. మీరు పాపను జాగ్రత్తగానే చూస్తారు. కానీ నేనే పాపను వదిలి ఉండలేను" పిచ్చిపట్టినట్టు పెద్దగా ఏడ్చింది అరుణ.

ఒంటరిగా వొట్టి చేతులతో ఆ ఇంటినుంచి బైటపడింది- మూడేళ్ళ క్రితం ఎలా వచ్చిందో అలాగే.

'ప్రకాశం కోసం, ప్రేమ కోసం, స్వేచ్ఛ కోసం కన్నవారిల్లు వదిలినపుడు ఎంతో సంతోషంగా, ధైర్యంగా, ఉత్సాహంగా ఉంది. అప్పటికీ ఇప్పటికీ ఏమిటీ తేడా ? ఇప్పుడు ప్రకాశం లేడు. ప్రేమ లేదు.

స్వేచ్ఛ మాత్రం ఉంది. అనంతమైన శూన్యం నిండా పరుచుకుని ఉన్న స్వేచ్ఛ. ఏమిటీ స్వేచ్ఛకు అర్థం ? ఏమిటీ స్వేచ్ఛ గమ్యం ? ఎలాంటిదీ స్వేచ్ఛ నడక ?

ఈ జీవితం సరిపోతుందా, వీటిని తెలుసుకోటానికి ? స్వేచ్ఛకు అర్థం తెలుసుకోవటమేనా జీవితం ?

జీవితం-స్వేచ్ఛ-ఈ రెండూ వేరువేరు విషయాలా ? ఒకటి కాదా ?

స్నేహం సహాయంతో ఈ ప్రశ్నలకు సమాధానాలు వెతుకుదామని రైలు ఎక్కింది అరుణ.

"మేడం మీరు వెళ్ళాక ఉత్తరం రాయండి" అంది సుజాత.

"తప్పకుండా రాస్తాను" కన్నీళ్ళలోంచి నవ్వింది అరుణ.

"మళ్ళీ ఎప్పుడొస్తారు మేడం ?"

"ఒక నెల సెలవు పెడతాను. ఆ తర్వాత వస్తాను"

"మేడం. మీరొచ్చాక మనం ఏదో ఒక పని చేద్దాం. పత్రిక పనికాక మనమేం చెయ్యలేమా ? మనలాంటివాళ్ళను కలుపుకొని మనం ఏవో ఒకటి చేద్దాం" భారతి అంది.

అరుణ నవ్వింది. రైలు కదిలింది.

* * *

"ఎందుకమ్మా—నామీద ఇంత హఠాత్తుగా దయ కలిగింది" అంది ఉమ అరుణను దగ్గరకు తీసుకుంటూ.

"నీ మీద దయకాదు. నా అవసరం" అంది అరుణ నీరసంగా నవ్వుతూ.

ఏదో జరిగిందనే విషయం అరుణ టెలిగ్రాం చూడగానే ఉమ ఊహించింది. ఇప్పుడు ప్లాట్‌ఫాం దిగిన అరుణను చూడగానే తన ఊహ నిజమని అర్థమయింది. జనరల్ కంపార్టుమెంటులో హైదరాబాదు నుంచి ఢిల్లీ వచ్చిన అరుణ ఆకారమూ, కళ్ళల్లో గూడుకట్టిన దిగులూ ఉమకు ఎన్నో విషయాలు చెప్పాయి.

"పాపని తీసుకురాలేదేం—" టాక్సీలో కూచున్నాక అడిగింది ఉమ. ఉమ ఒళ్ళో తలపెట్టుకుని నిశ్శబ్దంగా ఏడుస్తూ కూచుంది అరుణ.

"ఊరుకో— అరుణా పిచ్చి పిల్లలా ఏమిటిది?" ఉమ మెల్లిగా సముదాయించింది.

అరుణ దుఃఖం తగ్గకుండానే ఇల్లు చేరారు. ఉమ కాఫీచేసి ఇచ్చింది. అరుణ కాఫీతాగి స్నానం చేసి వచ్చేసరికి ఉమ టిఫిన్ సిద్ధంచేసింది. రెండు రోజులనుంచీ సరైన తిండిలేక నీరసంతో ఉందేమో అరుణ మాట్లాడకుండా టిఫిన్ తినేసింది.

"ఇప్పుడు చెప్పు ఏం జరిగిందో" అరుణ పక్కనే కూచుని అరుణ తలని ఒళ్ళోకి తీసుకుంటూ అడిగింది.

"కొత్తగా చెప్పటానికేముంది? నీకు అర్థమయ్యే ఉంటుంది. నేను ప్రకాశంతో కలిసి బతకలేక వచ్చేశాను."

"అది అర్థమయిందిలే! అసలు విషయం ఏమిటి?"

"నీకు ఉత్తరాల్లో రాస్తున్నానుగా ఉమా— నేను పత్రికపని చేస్తున్నాననీ, అది ప్రకాశానికి ఇష్టంలేదనీ. ఆ విషయంలోనే గొడవలయ్యాయి. ఆ పత్రికపని మానేస్తేనే మేమిద్దరం కలిసి బతకటం కుదురుతుందన్నాడు ప్రకాశం"

"నువ్వు మానెయ్యనన్నావా?"

"నేనేమీ అనలేదు. నిజానికి నేనిప్పుడు ఆ పత్రికలో పనిచెయ్యటం మానేశాను."

"మరి—"

"పత్రికపని అనేకాదు. నా ఇష్టమైన పని ఏదైనా నేను చేస్తాను. దానిని ప్రకాశం కంట్రోలు చెయ్యటం, అతనికి ఇష్టమైన పనులు చేస్తేనే మా మధ్య సంబంధం నిలుస్తుందన్నట్లు మాట్లాడటం ఇవన్నీ భరించలేను. నా జీవితం తనకు మాత్రమే పరిమితమై ఉండాలంటాడు ప్రకాశం. నాకట్లా బతకటం ఇష్టంలేదు. నాకు ప్రపంచంతో సజీవ సంబంధం కావాలి. నా ఉనికివల్ల సమాజానికేదో ఒక చలనం ఉండాలి. అది ప్రకాశం భరించలేడు."

"మరి పత్రికపని ఎందుకు మానేశావు?"

"అక్కడందరూ ప్రకాశాన్ని మించినవాళ్ళే"

"అంటే—"

"ఆ పత్రికలో పనిచేసే మగాళ్ళందరూ మగాళ్ళే. మగాడి ఇష్టాల ప్రకారం ఆడది నడుచుకోవాలని వాళ్ళ ఉద్దేశం. వాళ్ళ భార్యల్ని గృహలక్ష్ములుగానే ఉంచుతారు. నాబోటివాళ్ళను అవసరమైనపుడు పిలుస్తారు. నా భర్తకు ఇష్టమై నేను పని

చేస్తే మంచిది. నా భర్తకూ నాకూ గొడవలొస్తే మాత్రం 'పత్రిక వదిమాని సంసారంగొడవ చూసుకోండి. మీ జీవితం పాడుచేసుకోకండి' అని సలహాలిస్తారు."

"నిజంగా నే ?"

"నిజంగానే."

"మరి ఇన్నాళ్ళూ నువ్వెలా పనిచేశావూ ?"

"ఇవన్నీ తెలియక. వాళ్ళ సమాజంలో జరిగే అన్యాయాల్ని పత్రికద్వారా అందరికీ చెబుతున్నారు. గొప్ప గొప్ప ఆదర్శాలు మాట్లాడుతున్నారు. గొప్ప మేథావులున్నారు వాళ్ళలో. వాళ్ళతో కలిసి పనిచెయ్యటం గొప్ప అనుకున్నాను. కానీ తీరాచూస్తే ఒక సమస్య వచ్చేసరికి అందరి సత్తా బైటపడింది."

"సరేలే—ఆ పత్రిక సంగతలా ఉంచు. ప్రకాశం గురించి చెప్పు. ప్రకాశాన్ని వదిలి నువ్వుండగలవా ? మీ ప్రేమ—."

"నాకు ప్రకాశంమీద ప్రేమలేదు" ఉమ మాటల్ని మధ్యలోనే ఆపేసి అరుణ లేచి కూర్చుంది.

ఉమ ఆశ్చర్యంగా చూసింది.

"నీకాశ్చర్యంగా ఉండొచ్చుగానీ నాకు ప్రకాశంమీద ప్రేమలేదు."

"ఆశ్చర్యంగా లేదులే. నీకు ప్రకాశంమీద చాలా కోపంగా ఉందని అర్థ మౌతోంది" ఉమ నవ్వబోయింది.

"కోపమా ? కోపం ఎందుకు ?"

"నీ స్వేచ్ఛకు అడ్డం వచ్చాడని."

"నా స్వేచ్ఛకు అడ్డంరానని అతనిచేత నేనేం ఒప్పించలేదుగా."

"అంటే—"

"ఉమా ! ప్రకాశాన్ని పెళ్ళిచేసుకునేనాటికి అతన్ని గురించి నాకు తెలియదు. ప్రకాశం నన్ను ప్రేమించాడన్న విషయాన్ని నేను ప్రేమించాను. అతన్ని ప్రేమించటానికి నాకు అతన్నిగురించి ఏమీ తెలియదు. అతను జీవితంగురించి ఏమాలోచిస్తున్నాడు, వేటికి విలువనిస్తాడో ఇవేవీ నాకు తెలియవు. నాగురించే నాకు తెలియదు. క్రమంగా నాకు జీవితంలో ఏంకావాలో, ఏముంటే నేను తృప్తిగా బతుకు తానో అర్థమైంది. నేనేమిటో నాకర్థమయ్యాక— ప్రకాశానికీ నాకూ మధ్య భావాలలో పెద్ద అగాధముందని తెలిశాక—ఇంకా నాకు ప్రకాశాన్ని ప్రేమించాననే భ్రమ వుంటుందంటావా ? ప్రేమించానని ఇంకా నమ్మగలనంటావా ?"

అరుణ మాట్లాడటం మానేసింది. ఉమ ఏమీ మాట్లాడలేదు. అరుణ మాటల్లో ఆవేశం ఎంతా, నిజమెంతా అని అంచనా వేస్తున్నట్లు అరుణ ముఖంవంకే చూస్తూ కూచుంది.

"నాపెళ్ళికి ముందు స్వేచ్ఛకోసం పెళ్ళి చేసుకుంటానంటున్న నన్నుచూసి నువ్వు నవ్వావు గుర్తుందా. ఆ నవ్వు వెనకాల ఉన్న అర్థం ఇప్పుడు తెలిసింది."

"ఆరోజు నేనామాట అంత సీరియస్‌గా అనలేదు."

"నేనూ సీరియస్‌గా తీసుకోలేదు. నిజానికి ఆరోజు నేను కోరుకున్న స్వేచ్ఛకు అర్థంలేదేమో. ఇంట్లోవాళ్ళు నన్ను కట్టడిచేస్తున్నారనీ, సినిమాలకీ, షికార్లకీ తిరగనివ్వటంలేదనే కోపంతప్ప మరింకో ఆలోచన లేదు. స్వేచ్ఛ అంటే అప్పుడు నా దృష్టిలో నాకిష్టమైన చీరలు కట్టుకోవటం, సినిమాలకూ, స్నేహితులతో షికార్లకూ ఎవరి ఆజ్ఞలకూ లోబడకుండా తిరగటం. అంతే! అవన్నీ ప్రకాశాన్ని పెళ్ళిచేసుకుంటే కుదురుతాయనుకున్నాను. అవి కుదిరాయికూడా. కాకపోతే ఇంటి పనిలో, పిల్లల పెంపకంలో కూరుకుపోయి జీవనోత్సాహం పోగొట్టుకుంటానా అనే అనుమానం ఉండేది. అది ప్రకాశంతో మాట్లాడాను. కానీ ఇప్పుడు స్వేచ్ఛ అంటే ఏమిటో నాకింతా బాగా అర్థమైంది. స్వేచ్ఛ ఎందుకో, దాని విలువేమిటో బాగా తెలిసింది."

స్వేచ్ఛ అంత తేలిగ్గా వొకగడపదాటి యింకో గడపలో కాలు పెట్టినంత మాత్రాన దొరికేది కాదని అర్థమయింది."

"అందుకే నేనూ సుధీరూ పెళ్ళిచేసుకోకుండా విడివిడిగా వుంటున్నాం. ఒకరికి యింకొకరు అడ్డంవచ్చే ప్రసక్తిగానీ, వొకరి విషయాల్లో యింకొకరి ప్రమేయంగానీ లేకుండా బతుకుతున్నాం."

"ఆ పద్ధతి సరైందేనా ఉమా ?"

"నీకేమనిపిస్తోంది ?" కుతూహలంగా అడిగింది ఉమ.

"అది సమస్యనుంచి తప్పించు కోవటమనిపిస్తోంది గానీ సమస్యను యెదు ర్కోటం అనిపించటంలేదు ఉమా - పెళ్ళితంతు గొడవ వొదిలెయ్యి. దాన్ని నమ్మే స్థితిలో లేనులే. కానీ మీరు ప్రేమించుకొని వొకచోట కలిసి వుండలేమేమో ? వుంటే వొకరి స్వేచ్ఛకు వొకరు అడ్డంగా వుంటామేమోనని విడివిడిగా వుండటం

పిరికితనం కదూ - ఒకరిమీద వొకరికి అపనమ్మకం కదూ ?...." ఉమని నొప్పిస్తున్నానా అన్నట్టు ఆగింది అరుణ.

"నీకలా అనిపిస్తోందా ?" ఆలోచనగా అంది ఉమ.

"ఔను. నువ్వు నీవిషయం రాశాక చాలా ఆలోచించాను. ఒక్కోసారి నీ నిర్ణయం చాలా బాగుందనిపించేది. మళ్ళీ యెక్కడో యేదో లోపముందనిపించేది. మీ ఇద్దరికీ పెళ్ళి స్వేచ్ఛను హరిస్తుందని తెలుసు. ఎవరిస్వేచ్ఛ వాళ్ళకుండాలనీ తెలుసు. కానీ కలిసి జీవిస్తే ఎక్కడ గొడవలొస్తాయోననే భయంతో విడిగా వుంటున్నారు. దానికంటే కలిసివుంటూ వొకరి స్వేచ్ఛను యింకొకరు గౌరవించటం నయంకదూ-"

"అరుణా - ఒకరి స్వేచ్ఛను యింకొకరు గౌరవించుకుంటూ ఆదర్శంగా బతకటం - నిజంగా యీ వూహ చాలా అద్భుతంగా వుంటుంది. కానీ జీవితంలో అది కుదరదు. జీవితం మన ఆదర్శాలూ ఆలోచనల ప్రకారం జరగదు. పైగా మన జీవితం మనది మాత్రమేకాదు. చుట్టూవున్న సమాజ ప్రభావంకూడా వుంటుంది. ఎక్కడో యేదో గొడవ మొదలవుతుంది. ఆ గొడవలకు అస్కారం యివ్వకుండా వుందామనే యిలా వుంటున్నాం. ఇలాగే వుండాలని కూడా లేదు. మాకెప్పుడు యీ పద్ధతి వద్దనిపిస్తే అప్పుడే కలిసి వుంటాం."

ఇద్దరూ యెవరి ఆలోచనల్లో వాళ్ళు కొంతసేపు గడిపారు. హఠాత్తుగా ఉమ అడిగింది.

"నీకు యీ రకమైన ఆలోచనలు లేకపోతే, సమాజంతో సంబంధం లేకుండా వుంటే ప్రకాశం నీ దృష్టిలో మంచివాడే గదూ - నీకు ప్రకాశంతో గొడవలొచ్చేవి కాదుగదూ-"

అరుణ కాసేపేం మాట్లాడలేదు. ఐదునిమిషాలలాగే ఆలోచిస్తున్నట్టు వుండి తనకుతాను చెప్పుకుంటున్నట్టు నెమ్మదిగా మొదలెట్టింది.

"ఔను - నాకు సమాజంతో సంబంధంలేకుండా ప్రకాశమే ప్రపంచమైతే, ప్రకాశం చాలామంది మగవాళ్ళకంటే మంచివాడే. నేనూ యేవో చిన్న చిన్న చికాకులొచ్చినా సర్దుకుపోయేదాన్నేమో-" తన ఆలోచన తనకే నచ్చనట్టు ఆగిపోయి మళ్ళీ అంది.

"కానీ ఉమా. ఎంతమంచివాడైనా మగాడు ఆడదాన్ని కంట్రోలు చెయ్యకుండా వుండలేడు. ప్రకాశం మా పెళ్ళయిన రెండోనెలలోనే నన్ను కంట్రోలు చేశాడు. నేను ఎబార్షన్ చేయించుకోలేక పోయాను. నా శరీరంమీద నాకు హక్కు లేకుండా పోయిందిగదా. మన చైతన్యాన్నిబట్టి మనం మగాళ్ళ పెత్తనం సహిస్తుంటాం. మనం వ్యక్తిత్వంతో వుండేగాని వాళ్ళ పెత్తనం మన జీవితమంతా - అతిచిన్న కదలిక దగ్గరినుంచి - వాళ్ళ గుప్పిట్లో యెలావుందో అర్థంకాదు. ఆ గుప్పిటినుంచి పైటపడటానికి యెవరికి వాళ్ళం ప్రయత్నిస్తూనే వున్నాం. నేను ప్రకాశాన్ని వొదిలేసి వచ్చాను. నువ్వు సుధీర్‌తో పెళ్ళి లేకుండా కొత్తరకంగా జీవితం గడుపుతున్నావు. మరికొందరు వొంటరిగా వుండిపోతున్నారు. కొందరు ఆ పెత్తనాన్ని సహించలేక చచ్చిపోతున్నారు. ఎవరికి వాళ్ళంగా మన ఐడెంటిటీ కోసం తపనపడుతూనే వున్నాం. స్త్రీగులవుతూనే వున్నాం."

అలా వాళ్ళ జీవితాల్లోంచి వచ్చిన అనుభవం ద్వారా ఆడవాళ్ళందరి స్థితినీ అర్థంచేసుకునే ప్రయత్నం చేస్తూ ఆ రాత్రి యెప్పటికో నిద్రపోయారా ఇద్దరూ !

అరుణ నిద్ర లేచేసరికి ఎనిమిది దాటింది. ఉమ అప్పటికే బయటకెళ్ళింది. అరుణ లేచి టీ తాగి టేబుల్‌మీదున్న పుస్తకాలు చూస్తుంటే ఉమ రాసిపెట్టిన చిన్న ఉత్తరం కనిపించింది.

"అరుణా - నేను ఆగ్రాకూ, భరత్‌పూర్‌కూ టిక్కెట్లు రిజర్వు చేయించుకు రావటానికి స్టేషన్‌కి వెళ్తున్నా. సుధీర్‌కి కూడా మన ప్రోగ్రాం గురించి చెప్పివస్తాను. రేపు మన ముగ్గురం భరత్‌పూర్‌గానీ ఆగ్రాకానీ వెళదాం. నువ్వు బ్రెడ్ తిని - వోపికుంటే వంటచెయ్యి. త్వరగానే వచ్చేస్తాను- ఉమ."

అరుణ ఉత్తరం చదివి అలాగే కూచుంది. ఉమ యీ నెలరోజులూ తనని సంతోషంగా వుంచటానికి ప్రయత్నిస్తుంది. ఉమ సాయంతో తాను కొత్త వుత్సాహంతో హైదరాబాదు వెళ్ళాలి. వెళుతుంది. కానీ పాప ?

నా చిన్నారి మువ్వా. నా చక్కని చుక్క. ఏం చేస్తుందో యెలా వుందో ? అమ్మేదని ఎంత అడుగుతుందో - బెంగపెట్టుకుంటుందేమో ? పాపను తలుచుకుంటే అరుణకు దుఃఖాన్ని నిగ్రహించుకోవటం కష్టంగా వుంది. ఉమ వచ్చేవరకూ అలాగే కూచుంది అరుణ.

ఉమ వస్తూనే -

"రేపు ఆగ్రాకే టిక్కెట్లు తీసుకున్నాను. భరత్‌పూర్‌కి రెండురోజులాగి వెళ్ళొచ్చు" అంది నవ్వుతూ.

అరుణ మాట్లాడకపోయేసరికి దగ్గరికివచ్చి చూసింది. యేడ్చినట్లున్న అరుణ ముఖం చూడగానే ఉమకు దిగులేసింది.

"ఏంటమ్మా- యెందుకలా చెప్పు" అంది అరుణ తలమీద చెయ్యివేసి తన గుండెలదగ్గరకు తీసుకుంటూ.

"పాప బాగా గుర్తొస్తోంది." అంది అరుణ కళ్ళనీళ్ళు జలజలా రాలుతుండగా.

"ఊరుకో - ఒక నెలరోజులు యేదో పనిమీద ఇక్కడికి వచ్చావనుకో. మీరు బెంగుళూరు వెళ్ళినప్పుడు వారం రోజులు పాపనొదిలి వుండలేదూ ? హైదరాబాదు వెళ్ళగానే పాపను తెచ్చుకో-"

"ఇస్తాడంటావా ?" దేనికీ భయపడని అరుణ కళ్ళల్లో భయం, పిరికితనం చూసింది ఉమ.

"ఇవ్వకపోతే వూరుకుంటావా ? పాపకు తొమ్మిదేళ్ళు వచ్చేదాకా నీ దగ్గరే వుండాలి. అది నీ హక్కు. మంచిగా అడుగు. లేకపోతే కోర్టుకి వెళ్ళాలిక."

"ఏమిటో యిదంతా - పాపను తలుచుకుంటుంటే నా ఆలోచనలన్నీ మానేసి ఆ యింటికి వెళ్ళిపోదామనిపిస్తోంది. పాప లేకుండా నే బ్రతకలేను." అరుణ యేడుపు ఆగటంలేదు.

"పాప లేకుండా యెందుకుంటావు. పాప నీ దగ్గరికి వచ్చేస్తుంది. నువ్వు ధైర్యంగా వుండాలి. లే-"

అరుణ మాట్లాడకుండా కూచుంది.

కాసేపాగి 'తొమ్మిదేళ్ళ తర్వాత పాపమీద నాకేం హక్కు లేదుగా" బేలగా అడిగింది.

"అప్పటి విషయం ఇప్పుడాలోచించి ప్రయోజనమేముంది చెప్పు. అప్పటి పరిస్థితులెలా ఉంటాయో. పాప యేమంటుందో - తొమ్మిదేళ్ళు నీ దగ్గర పెరిగిన పాప నిన్నొదిలి వెళ్ళిపోతానంటుందీ—" ఉమ ధైర్యం చెప్పింది.

"ప్రకాశానిక్కూడా పాపంటే చాలా ఇష్టం."

"మీ ఇష్టాలు సరే. పాప కాస్త పెరిగాక తనకెక్కడ ఇష్టమయితే అక్కడుంటుంది. పాప స్వేచ్ఛను నువ్వు కాదంటావా ?" అరుణ మాట్లాడలేదు.

ఉమే మళ్ళీ అంది.

"పాప సంగతి సరే - నీసంగతేమిటి - నువ్వేం చేద్దామనుకుంటున్నావు ? ఉద్యోగం మాత్రమే చేస్తూ నువ్వు శాంతిగా బతకగలవని నాకనిపించటం లేదు."

"ఏదో ఒకటి చేస్తాను."

"ఏదో ఒకటంటే ?"

"అదింకా నాకు తెలియదు. కానీ ఉమా, మనం చెయ్యదల్చుకోవాలేగాని చెయ్యటానికి ఎంతపని వుందో— నాకు సంగమ్మని చూశాకా, మెహందీ స్త్రీలను చూశాకా అర్థమయింది. సంగమ్మని కోర్టుకి పంపి ఆ దుర్మార్గుణ్ణి శిక్షించగలిగితే, మెహందీ స్త్రీలకు లైసెన్సులిప్పించగలిగితే— ఒక్కొక్కపనికి జీవితకాలం సరిపోదు. ఆడవాళ్ళకోసం ఆడవాళ్ళు ఏదో ఒకటి చెయ్యాలి. నేనిలాంటి పని ఏదో ఒకటి చేస్తాను. నాకలా చెయ్యాలని బలంగా అనిపిస్తోంది. మనలాంటివాళ్ళు స్వేచ్ఛకోసం ఏమీ చెయ్యకపోతే మన స్వేచ్ఛకు అర్థమేముంది ? నాకెందుకో రోజురోజుకీ నేను స్త్రీనన్న స్పృహ పెరుగుతోంది ఉమా. చిన్నప్పటినుంచీ లేదనుకోను. వయసు పెరుగుతున్నకొద్దీ, అనుభవాలు పొందుతున్నకొద్దీ, సమాజాన్ని చూస్తున్నకొద్దీ నేను స్త్రీనని అందరూ చెబుతున్నట్లనిపిస్తోంది."

"నువ్వొక్కదానివే ఏం చెయ్యగలవు ?"

అరుణ ప్రశాంతంగా ఆలోచిస్తోందా, ఆవేశంతో మాట్లాడుతోందా అన్న సందేహం ఉమకు.

"సుజాతా, భారతీ ఉన్నారు. నాలాంటివాళ్ళు ఇంకా ఉంటారు. చెయ్యగలిగిన వరకే చేస్తాను."

"కానీ నువ్వు చేసే పనులవల్ల ప్రయోజనం ఎంత ఉంటుందీ అని— సంగమ్మని రేప్‌చేసిన వాడికి శిక్ష పడుతుంది. ఆ పైన రేప్ అనేది లేకుండా పోతుందా? మెహందీ స్త్రీలకు లైసెన్సులిస్తారు. బొంబాయిలో ఇప్పుడు లైసెన్సులున్నాయి. అంత మాత్రాన వాళ్ల జీవితాలు మారిపోతాయా? సమాజమంతా భయంకరంగా ఉన్నప్పుడు నువ్వుచేసే పని యేమూలకు? నీ చేతలతో ఈ సమాజం ఎప్పటికి మారేను?"

"మొత్తం సమాజాన్ని మార్చటం నాకు చేతకాదని - నాకు చేతనైందికూడా నేను చెయ్యొద్దా? అలా చెయ్యకుండా నేను బతకలేనని నాకు తెలిసిపోయింది. ఆ పనిలో నన్ను నేను నిరూపించుకుంటున్నాను. దానివల్ల నాకెంతో తృప్తి - నా జీవితం సార్థకమవుతోందన్న భావం. ఆ భావం కలగటమే స్వేచ్ఛకు అర్థంకాదూ? నా బతుకు మాత్రమే నేను బతకటానికయితే నాకీ స్వేచ్ఛ అక్కర్లేదు. నా స్వేచ్ఛకు ఒక అర్థం ఉండాలి. ఆ అర్థంకోసం అన్వేషించటమే ఇప్పుడు నా పని."

నీరసంగా దిగులుగా వున్న అరుణ ముఖంలో కాంతిగా వెలుగుతున్న కళ్ళను చూస్తూ వుండిపోయింది ఉమ.

